

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

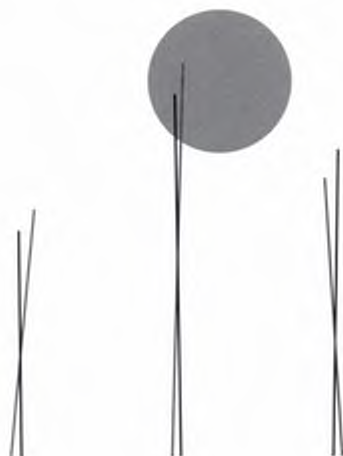
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Eumeswil

ERNST JÜNGER

JAGUAR

Tarihin kapılarının patladığı, mezarlarının açıldığı zamanlardayız. Ölüler, toplamı hep aynı kalan acılarıyla, mutluluklarıyla geldiler. Bizim gibi onları da aydınlatan güneş ışığına çıkmaları için çağrılmışlardı. Alınlarına bir ışın değdi; sanki bir trilobit avucumun içinde hareket ediyormuşçasına sıcaklığını hissettim. Onların umutlarına katılmamıza izin verildi; nesilden nesile miras bırakılan, hep aynı düş kırıklığına uğramış umuttu bu. Aramızda oturdular, çoğu kez dostla düşman ayırt edilemiyordu; kavgalarını konuşarak çözüme kavuşturabildik. Onların avukatı olmuştuk. Ve herkes haklıydı.

Birbirimize ellerimizi uzattık, ellerimiz boştu. Ama uzatmaya devam ettik: dünyanın zenginliğini.

Ernst Jünger'in Nazi Almanyası üzerinden faşist ve totaliter rejimlere karşı giriştiği, hayatının sonuna kadar da bitmek bilmeyen düşünsel ve edebî kavgasının en teferruatlı eserlerinden *Eumeswil*, tam olarak bilinmeyen bir gelecekte Condor isimli bir tiranın Tribünleri devirip hüküm sürmeye başladığı kale-ülkenin de ismidir. Kalenin gece kulübünde garsonluk yapan ve Condor'un maiyetinde yer alan Manuel Venator aynı zamanda bir tarihçidir ve Condor'un iktidarına karşı kendi bireysel direnişini hem teoride hem pratikte örgütlemeye çalışan bir "anark"tır. Bu doğrultuda, garson, tarihçi ve anark olarak edindiği gözlem ve sorgulamalarını, bunları kaydettiği günlük –yani *Eumeswil*– aracılığıyla, kale-ülkeye konuk olan biz okurlara aktarır.

Jünger'in 82 yaşındayken yayımladığı ve "Aşırılıklar Çağı" olarak da adlandırılan 20. yüzyıl başta olmak üzere bütün bir uygarlık tarihinin nitelik ve içeriğini tarihyografik, ansiklopedik, felsefi öğelerle harmanlayarak irdelediği distopik romanı *Eumeswil*'i Süheyla Kaya Almanca aslından çevirdi.

"Çağdaş Alman edebiyatının en güçlü yazarı."

–Ulus Baker

"Mutlu azınlığa!"

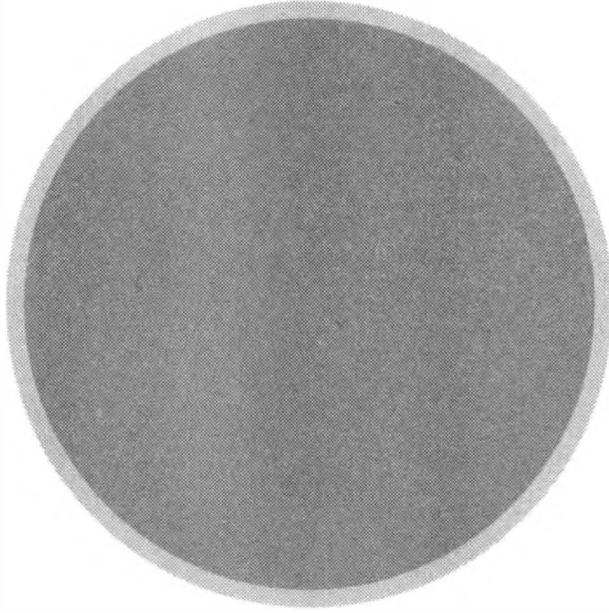

Ücretsiz PDF Kitap

JAGUAR • PROSPERO KİTAPLIĞI • 7

We are such stuff
As dreams are made on; and our little life
Is rounded with a sleep.

– *William Shakespeare*

Shakespeare'in *Fırtına*'sında Prospero, kızıyla birlikte on iki yıl yaşamak zorunda kaldığı adadan ayrılırken sihirli asasını ve kitaplarını gömer. Prospero'nun kayıp kitaplarından mahrum kalan insanlığın kendi rüyalarını (ütopya), kâbuslarını (distopya), hayallerini (fantastik) ve geleceğini (bilimkurgu) yazmaktan başka çaresi kalmamıştır artık.

ERNST JÜNGER

1895'te Heidelberg'de doğdu. Varsıl bir ailenin çocuğu olarak ilk ve orta öğrenimini Almanya'nın farklı şehirlerinde tamamladı. 17 yaşında evden kaçıp Fransız Yabancı Lejyonu'na katıldı, hemen ardından da gönüllü olarak Alman ordusuna yazılarak I. Dünya Savaşı'na katıldı ve çarpışmalar da birçok kez yaralandı. Savaşta tecrübelerini, 20. yüzyılın en iyi savaş kitaplarından biri olarak kabul edilen *Çelik Fırtınalarında*'da, alışılmışın dışında bir üslupla aktardı. Savaşın sonra, hayatının merkezine yazarlığı koymadan önce zooloji, botanik ve jeoloji öğrenimi gördü. Jünger, II. Dünya Savaşı öncesinde her ne kadar radikal milliyetçi bir dünya görüşüne sahip olsa da Adolf Hitler'in arkadaş olma isteğini ve döneminde önerilen tüm mevkileri reddetti; nitekim faşist rejimle başı derde girdi. II. Dünya Savaşı'nda yüzbaşı olarak askere alındı ve Paris'in işgali sırasında orada bulundu. 1944'te, adı Hitler'e yapılacak suikast girişimine karışsa da soruşturma sonunda herhangi bir cezaya çarptırılmadı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra dört yıl boyunca sansüre uğrayan Jünger, Bertolt Brecht ve Walter Benjamin gibi yazarların çabalarıyla akları ve kitapları raflarda kendilerine yeniden yer bulmaya başladı. Art arda romanlar, denemeler yayımlayan Jünger aynı zamanda yakın arkadaşı Heidegger ve başka filozoflarla yazıştı, felsefi metinler kaleme aldı. Yaşamına sayısız macera, kahramanlık nişanı, sefalet, acı, büyük eserler ve övgüler sıdıran Ernst Jünger, 103 yaşındayken Riedlingen'de hayata gözlerini yumdu. Yazarın Türkçede yayımlanan diğer kitapları: *Mermer Yalılar* (Kırmızı Kedi, 2019), *Cam Arılar* (Jaguar, 2019) ve *Çelik Fırtınalarında* (Jaguar, 2019).

SÜHEYLA KAYA

1955'te Eskişehir'de doğdu. Almanya'da orta öğrenimini tamamladıktan sonra döndüğü Türkiye'de 1975'ten itibaren siyasi tarih, edebiyat ve sanat kuramı alanlarında çok sayıda kitap ve metnin yanı sıra pek çok çocuk kitabını da Türkçeye kazandırdı. Çevirilerinden bazıları: *Duino Ağıtları* (R. M. Rilke, Ayrıntı), *Savaş Anıları* (E. Che Guevara, Yar), *Radio Kuramı ve Sinema Üzerine* (Bertolt Brecht, Agora), *Hepimiz Katiliz: Sömürgecilik Bir Sistemdir* (Jean-Paul Sartre, Belge), *Seçme Eserler* (V. İ. Lenin, İnter), *Bütün Eserleri içinde bazı ciltler* (J. V. Stalin, İnter), *Köleliğe Karşı Özgür Düşünce* (Stefan Zweig, Chiviyazılar).

PROSPERO KİTAPLIĞI • 7

Kitabın Özgün Adı
Eumeswil

© Ernst Jünger, 1977

© Jaguar Kitap, 2021

Tüm hakları Jaguar Kitap'a aittir.

1. Baskı: Şubat 2021

ISBN: 978-625-7027-12-0

Almanca Aslından Çeviren
© Süheyla Kaya

Editör
Berk Çetin

Dizi Kapak Tasarım
Orsolya Bercsek

Sayfa Tasarım
Hakan Güngör

Baskı-Cilt
Ana Basın Yayın San. Tic. A.Ş.
Sertifika No: 20699

JAGUAR KİTAP

Cemal Nadir Sk. No 16/77 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: 0 212 522 94 22 Sertifika No: 27215

www.jaguarkitap.com iletisim@jaguarkitap.com

/jaguaryayinlari

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <http://trancey.org>

/jaguarkitap

/jaguarkitap

EUMESWIL

ERNST JÜNGER

Almanca Aslından Çeviren
Süheyla Kaya

ÖĞRETMENLER

1

Adım Manuel Venator; Eumeswil Kalesi'nde* geceleri garson olarak çalışıyorum. Dış görünüşüm dikkat çekici değil, yarışmalarda ancak üçüncülük için rekabet edebilirim ama kadınlar konusunda utangaç olduğum söylenemez. Yakında otuzuma gireceğim; karakterim genel olarak iyi bulunur —mesleğimin olmazsa olmazı bu. Siyasi olarak pek adanmış olmasam da güvenilir sayılırım.

Hakkımda bu kadar bilgi şimdilik yeter. Bu bilgiler muğlak olmasına rağmen içten. Bunları yeri geldikçe açıklığa kavuşturacağım; böylece ana hatlar anlaşılır olacaktır.

Kesin olmayanı kesinleştirmek, belirsiz olanı gitgide daha açık kılmak: Her gelişmenin, zamanla sınırlı her çabanın görevi bu. O nedenle, yıllar geçtikçe fizyonomiler ve karakterler giderek belirginleşir. Bu, el yazısı için de geçerlidir.

Heykeltıraş başlangıçta her türlü ihtimali içeren ham kütleyle, saf maddeyle karşı karşıyadır. Madde keskiye yanıt verir; keski maddeyi yok edebilir veya içindeki yaşam suyunu, manevi gücü serbest bırakabilir. Bütün bunlar usta için bile belirsizdir, çünkü sadece onun iradesine bağlı değildir.

Eksik olan, belirsiz olan, hatta uydurma olan bile yalan değildir. Doğru olmayabilir ama samimiyetsiz olmamalıdır. Kesin olmamakla birlikte yalan da olmayan bir iddia, sonunda konu düzene sokulasıya ve merkezde yer alasıya kadar cümle cümle

* Özgün metinde “kale” için kullanılan *kasbah* kelimesi, Kuzey Afrika'da etrafı surlarla çevrili eski şehirlere verilen isimdir. Bir nevi kaleiçi yerleşimi gibi de düşünülebilir. —e.n.

açıklanabilir. Fakat ifade bir yalanla başlarsa, yapı çökene dek hep yeni yalanlarla desteklenmesi gerekir. Ben, Yaratılış'ın bile bir hileyle başladığından kuşku duyuyorum. Eğer basit bir hata olsaydı, gelişme sayesinde cennet yeniden kurulabilirdi. Fakat Baba, insandan Hayat Ağacı'nı sakladı.

Acım bununla ilgili: Onarılması mümkün olmayan bir kusurdur bu; sadece Yaratılış'ın değil, insanın kendi kişiliğinin de. İnsanı, bir yanda tanrılara düşmanlığa, öte yanda özeleştiriyeye kadar götürür. Bu konuda abartma eğiliminde olabilirim; ne olursa olsun iki durum da aksiyonu zayıflatır.

Kaygılanmayın: Niyetim ahlak teolojisiyle ilgili bir yazı kaleme almak değil.

2

Önce şunu belirtmeliyim: Soyadım Venator, ama adım Manuel değil, Martin. Bu benim –Hristiyanların dediği gibi– vaftiz adım. Bizde çocuğa vaftiz adı baba tarafından verilir; baba doğan çocuğu adını söyleyerek kaldırır ve duvarlara doğru bağırmasını sağlar.

Kalede hizmet ederken Manuel diye sesleniyorlar bana. Bu ad bana işverenim Condor tarafından verildi. Condor, Eumeswil'in şu anki hükümdarı. Yıllardır, şehrin yaklaşık iki kilometre dışında, çok eskiden beri Pagos diye bilinen çıplak bir tepeyi taçlandıran kalede ikâmet ediyor.

Kaleyle şehir arasındaki bu ilişki birçok yerde görülebilir; bu kale sadece tiranlar için değil, bütün tek adam rejimleri için çok uygundur. Oysa Condor tarafından devrilen Tribünler,* dikkat çekmeden şehirde yaşıyor ve Eumeswil'i *municipio*'dan** yönetiyorlardı. “Tek kol, manivelanın uzun koluna

* Antik Roma'da, Patricilere (yönetici sınıf) karşı Pleblerin (yönetilen sınıf) seçtiği ve onların haklarını savunan, sivil veya askerî kişilerden oluşan yönetim birimi. –ç.n.

** İber Yarımadası'nda ve Latin Amerika'da belediye tipi yerel yönetim birimi. –e.n.

daha güçlü etki yapar; çok insanın söz sahibi olduğu yerde mayalanmaya ihtiyaç vardır: Ne varsa içine sızarlar, tıpkı mayanın ekmeğe nüfuz etmesi gibi.” Hocam Vigo böyle diyor; kendisinden daha sonra söz edeceğim.

Peki ama Condor, adımın Manuel olmasını neden istemiş ve emretmişti? İberyalı gibi duyulması mı hoşuna gitmişti yoksa Martin adını mı sevmemişti? Ben önce böyle sandım, gerçekten de bizim pek fazla dikkate almadığımız bazı adlar sevilmez, en azından bu adlara karşı hassasiyet vardır. Bazı insanlar çocuklarına, kendi hayallerinin ifadesi olacak bir ad verirler; örneğin içeri giren bir cüce kendisini Caesar [Sezar] diye tanıtır. Bazıları da o sırada en tepedeki kişinin adını koyarlar, bizim burada da yoksul olsun zengin olsun bir sürü küçük Condor var. Bu durum zarar verebilir, bilhassa verasetin kesin olmadığı zamanlarda.

Çoğunluk için geçerli olan bir husus da, adın soyadıyla uyumlu olup olmadığına çok az dikkat edilmesi. “Wuthenow Şahı”: Son derece yorucu, neredeyse fonetik bir dayatma. Oysa “Emilia Galotti,” “Eugénie Grandet” gibi isimler akustik mekânda kolaylıkla ve dengeli biçimde süzülüyor. Elbette “Eugenie” Germanik değil Galik bir şekilde vurgulanmalı. *Öjénie*, ince bir “ö” ile okunacak. Aynı şekilde burada halk “Eumenes” adını da yuvarlayıp *Ömsvil* şeklinde telaffuz ediyor.

Artık soruna yaklaşıyoruz: Condor’un ahenk ve uyuma verdiği önemle “Martin” adı çelişiyor. Çok doğal çünkü sert ve köşeli bir tınıya sahip olan ortadaki ünsüzler kulağı tırmalıyor. Benim isim babam Mars.*

İktidarını silahlara borçlu olan bir hükümdarın bu inceliği tuhaf gelebilir. Ben de bu çelişkiyi, gölgesini herkesin üzerine düşüren biri olmasına rağmen, uzun süre gözlem yaptıktan sonra kavrayabildim. Çünkü herkesin bir aydınlık bir de

* Mars, aynı zamanda Roma mitolojisinde savaş tanrısıdır. –e.n.

karanlık tarafı vardır; bazılarıysa alacakaranlıkta bambaşka biri oluverirler. Condor'da bu fark olağanüstü keskin. Dış görünüşü hep aynı: çok sık ata binen birinin hafif öne eğik duruşuna sahip, orta yaşlı, bekâr bir adam. Yüzünde çok kişinin gönlünü kazanan bir gülümseme: zorunlu neşelilik.

Fakat algı merkezi değişir. Gündüzün uzakları gözetleyen ve uzaktaki hareketleri izleyen yırtıcı kuş gece olunca değişir; gözleri karanlıkta dinlenir, kulakları daha da hassaslaşır. Sanki yüzüne bir tül inmiş ve yeni algı kaynakları açılmıştır.

Condor görüş keskinliğini önemser. Gözlük takan bir adayın hiç şansı yoktur. Özellikle komuta yetkisi olan mevkiler için geçerlidir bu. Uygun bulunanlar kısa bir görüşmeye davet edilir ve Condor bu görüşmede karşısındakinin bilgi ve becerisini hızla kavrar. Condor'un özel odası kalenin düz çatısını, yuvarlak, döner bir cam kubbeyle yükseltmektedir. Konuşma sırasında Condor, adayın görme yeteneğinden emin olmak için bir gemiyi veya çok uzaktaki bir yelkenliyi göstererek türünü ve gittiği yönü sorar. Elbette bu konuşmadan önce titiz sınavlardan geçmiştir aday; Condor'un varacağı hüküm, adayın başarısının onaylanması demektir.

Gündüzün yırtıcı kuşundan gecenin yırtıcı kuşuna dönüşümle birlikte tat da köpekten kediye döner ki ikisi de kalede yetişiyor. Kaleyle daire biçimindeki dış duvarlar arasındaki alan güvenlik nedeniyle ekinsiz ve düzdür, yani talim yeri olarak belirlenmiştir. Bu alandaki burçların gölgesinde, mastif cinsi güçlü köpekler uyuklar veya düzlük alanda oynarlar. Hayvanlar her an rahatsız edici olabildikleri için, arabaların durduğu yerden kalenin girişine kadar köprü uzanır.

İşim olduğunda yanımda bekçilerden biri olmadan kesinlikle o alana girmem; bu hayvanlara bu kadar rahat dokunabilmelerine şaşıyorum. Bense burunlarıyla dürtmelerinden veya elimi yalamalarından bile rahatsız oluyorum. Hayvanların çoğu bizden daha akıllı. Anlaşılan korkuya dönüşebilme

ihtimali olan çekingenliğini hissediyorlar ki işte o noktada üzerime saldırırlar. Oyun sona erdiğinde ne yapacakları hiç belli olmaz. Bu açıdan Condor'a benziyorlar.

Burunları ve kaşları sarı olan koyu renk Tibet mastifleri avda da iş görüyorlar. Sabahın erken saatlerinde av borusunu duyduklarında sevinçten çıldırıyorlar. En güçlü düşmanınızın üzerine salabilirsiniz; bu köpekler aslanlara ve gergedanlara bile saldırır.

Bu köpek sürüsü tek değil. Kaleden uzakta ama yükseklerden görülebilen sahilde ahırlardan, hangarlardan, kuşhanelerden, açık ve kapalı manejlerden oluşan bir kompleks uzanır. Tazıların kulübeleri de oradadır. Condor, delikanlı gözdeleleriyle deniz kıyısında dörtmala koşmayı sever. Bu arada etraflarında soluk sarı renkli Afrika yaban köpekleri koşuşturur; bunlar ceylan avı içindir. Koşma stilleri, muzaffer yarışçıların veya futbolcuların stillerini anımsatır: Zekâ ve karakter hıza feda edilir. Kafa yapıları dar, alınları basıktır, derilerinin altında kaslar gergin şekilde oynar. Kurbanlarını, sanki içlerindeki zemberek boşanıyormuş gibi, yorulmak nedir bilmeden ölümüne kovalarlar.

Eğer şahin tarafından takip edilmemişse ceylan çoğu kez kurtulabilir. Kuş, gözleri kapatılarak havaya fırlatılır; köpeklerle arkalarındaki atlı avcılar, onları ava götürecek olan kuşu takip eder.

Sadece halfayla kaplı geniş düzlüklerdeki bu av büyük bir temaşadır; gerilim büyürken dünya basitleşir. Condor'un konuklarına sunduğu en iyi şeylerden biridir bu; kendisi de neşe içinde tadını çıkarır; çölün kenarından bir dize, sanki onun için yazılmış gibidir:

İyi bir şahin, hızlı bir köpek, soylu bir at
Yirmi kadından değerlidir katbekat.

Bu arada yakalama, besleme ve eğitimiyle ilgili bütün incelikleriyle şahin yetiştiriciliğinin şerefli bir iş olduğunu söy-

lemeye gerek yok. Burada şahin ve uludoğan ağla yakalanır; aralarında kar beyazı hayvanların da bulunduğu diğer kuşlar çok uzaklardan, en kuzeyden gelirler. Condor'un en itibarlı av konuğu olan Sarı Han, her yıl bu kuşları hediye olarak getirir.

Şahin yetiştiriciliği Sous Nehri boyunca kıyılarda geniş bir alana yayılmıştır. Nehir kenarı kuşların eğitilmesi için uygundur. Nehre yakın ormanlarda sayısız su kuşu yuva yapar; su kuşları balık avlamak için suya batmış kumullarda toplanırlar. Avlanabilir kuşları avlamak amacıyla yetiştirilen şahinlerin eğitimi için en uygunu öncelikle balıkçılardır. Ama bunun için de yine başka köpekler gerekir: suya girmekten hoşlanan uzun kulaklı spanyeller. Bu köpeklerin tüyleri, avcılar onları sazlıkların arasında daha iyi görebilsin diye beyaz lekeli.

Şahin yetiştiricilerinin lideri, aynı zamanda eğitilmiş bir zoolog olan Rosner, daha sonra avcılığa yönelmiştir. Haksız sayılmaz çünkü burada istemediğiniz kadar profesör bulunabilir; oysa onun gibi bir şahin yetiştiricisi bulmak, hazine bulmak gibi bir şeydir.

Aynı zamanda profesör olan Rosner'i sık sık kalede ve Vigo'nun enstitüsünde görüyorum, zaman zaman bölgenin تنها yollarında onunla karşılaşıyorum. Bir keresinde, göçmen yırtıcı kuşların geçişi sırasında gözlem yaptığı bekleme yerlerinden birine giderken eşlik ettim ona. Bozkır tam da bu noktada, gölgesinde kuş avcılarının gizlendiği, bina yüksekliğinde katırtırnağı çalılıklarına dayanıyor. Ayağına uzun bir ip bağlanan güvercin, şahin yakalamak için yem işlevi görüyordu. Şahin yaklaştığında Rosner, çırpınması için bağlı olduğu ipi çekerek güvercini sarstı. Güvercin, haydutun saldırısına uğrayıp yakalanınca, içinden ipin geçtiği ve üzerine ağın düştüğü bir halkaya kadar kolayca çekildiler ikisi de.

Hadise, zekice bir takip örneği olarak heyecan vericiydi. Ayrıca insanın görme yeteneğinin sınırlarının ötesine geçen ve büyü gibi görünen bazı durumlara tanık olmuştum. Şahin, en keskin gözlerin bile fark edemeyeceği yükseklikte uçarken

güvercinin havalanması gerekiyordu. Güvercinin yanına bağlanan ve şahini çok uzaktan, belki de görmekten çok hisseden ardıç kuşu büyüklüğünde benekli bir kuş, şahin avcısına gözcü olarak hizmet ediyordu. Bu kuş yüksek sesle ötmeye başlamıştı.

Dünya tüyle kaplanıyormuş gibi görüldüğünden, bu avın büyümlü bir etkisi vardı. Avcılar avlarıyla büyüde birleşiyordu. Sadece ömrünü bu işe adanmış olan meçhul avcı değil, eğitimli ornitolog da Papageno'ya* dönüşmüştü ve orada uyurgezer dansçı olarak bulunmaktaydı. Bense tutkunun hızlı ve derin soluğuna kapılmışım.

Bu arada avcı olmadığımı, soyadıma rağmen avı itici bulduğumu belirtmeliyim.** Belki de bizler balık avlamak, kuşları yakalamak için doğduk, belki de öldürmek bizim görevimiz. Madem öyle, ben de haz duygumu dönüştürdüm. Kendimi balıkçıl avında saldıran şahinden ziyade kurbana yakın hissediyorum. Balıkçıl ölesiye kadar tekrar tekrar yükselmeyi deniyor ve her defasında yere indiriliyordu.

Ceylan en narin varlıklardan biridir. Hamile kadınlar ceylanı yakın olmayı isterler, ceylanın gözleri şairlerce övölür. Avın sonunda şahin toz içinde kanatlarını çırpıp, köpekler soluk soluğa hırlarken ceylanın yere yığıldığını gördüm. Avcılar güzel olanı öldürmeyi özellikle seviyor.

Fakat şimdi konu ceylanların değil Condor'un gözleri ve gündüz görüşü. Ne var ki daha avla, avın çeşitli boyutlarıyla ilgilenmek zorunda kalacağım; avcı olarak değil ama gözlemci olarak. Av kralların, prenslerin ayrıcalığıdır; egemenliğin özünü sadece sembolik olarak değil, üzerinde güneşin ışıldadığı akan kan sayesinde ritüel olarak da kaydederler.

* Mozart'ın *Sihirli Flüt* operasındaki kuş avcısı. –ç.n.

** *Venator*, Latince "avcı" demektir. –e.n.

Görevim gereği Condor'un daha çok gece haline tanık olduğum için sık sık gözlüklü, solgun yüzler görüyorum; sanki baykuş yuvasında toplanmışlar gibi: profesörler, yazarlar, işsiz sanatçılar, eğlenceye katkıda bulunan keyif düşkünleri. Fera-set artık uykuya çekilmiştir. İmalar sözcüklerde değil sadece seste, hatta mimiklerdedir. Böyle durumlarda dikkatle dinlemem gerekir. Başka konular, öncelikle müzikle ilgili konular konuşulur ve elbette av; ama görüldüğü üzere sadece şifreli biçimde. Gözlemlenen budur.

Mekân gürültüye karşı korunaklı; bunu ayarlamak benim görevlerim arasında. Condor yüksek sesli ve sert konuşmalarından nefret eder, hatta acı duyar. O nedenle, devamlı konukların ve görevlilerin bazılarına başka adlar koydu ve bunların birlikte bir ses ahengi oluşturmalarına dikkat etti. Örneğin, yanından neredeyse hiç ayrılmayan doktoru Attila'yı "Aldy" diye çağırır. Eğer Condor benden Attila ile ilgili bir hizmet isteyecekse şöyle der: "Emanuelo...: Aldy." Kulağa hoş geliyor.

Condor'un yakınında işi olan herkes gibi ben de karşısına çıkarıldığımda benim için şu isimleri bulmuştu: "Manuel, Emanuelo, Emanuelo"; ahengine bağlı olarak. Seçme ve değiştirme tarzı, konuşmalarının etkisini derinleştiriyor. Agorada "Nasıl", "Ne"den çok daha önemlidir; söylenen söz, değiştirebileceği, hatta oluşturabileceği gerçeklerden çok daha güçlüdür.

"Yarar sağlamak için çaba sarf etmek": Bu da sanattır. Deyiş, tilkinin üzümlere* yaklaştığı gibi yaklaşan biri tarafından bulunmuş olmalı. Fakat yarar sağlamak için çabalayanlar kabine-de oturmaya başladıktan sonra işler değişir. Yığınlar ancak bundan sonra farkına varır; tıpkı sevgilisiyle mutlu olan kadının, ancak onu odasına aldıktan sonra ne olduğunu anlaması gibi.

Condor'un karşısına iş kıyafetiyle çıkarıldım. Mavi çizgili ketenden, üzerime yapışan bir şey, altına iç çamaşırı giyilmediği

* Ezop'un "Tilki ile Üzümler" masalı kastediliyor. -ç.n.

için her gün yenileniyor. Ayağımda sarı sahtiyandan yapılmış *babouche* terlikler. Son derece rahat ve barın arkasındaki halısız zeminde yürürken dahi hiç ses çıkarmıyor. Başımda ise komik, küçük bir kepi; başa eğri oturtulan ufak bir gemi gibi. Bütün olarak bakıldığında resmî üniformayla şık bir kıyafet arası bir şey; önemli olan görüntümle hizmet isteğimi neşeyle birleştirmesi.

Karşısına çıktığımda Condor saç modelimi kontrol etmek için kepi başımdan aldı. Bu arada şimdi nasıl formüle ettiğini hatırlamadığım bir kelime oyunuyla söyledi adımlı. Günün birinde *Venator*'dan bir *Senator* çıkabileceğini mümkün gördüğünü ve umduğunu ifade ediyordu.

İktidar sahibinin sözleri üzerine düşünmek zorundadır insan. Onun ağzından çıkan sözcükler farklı yorumlamalara açıktır. Konuyla ilgili olarak belki de görevimin anlamına işaret etmişti; gözdelerinden bazılarının rütbe ve saygınlık olarak nasıl yükseldikleri düşünülürse (ki neden yükselmesinler?), gece görevlisi için de ince eleyip sık dokumayacaklardır. Nihayetinde IV. Sixtus* bir *ephebe*'yi** kardinal yapmıştı.

Doğrudan beni de kastetmiş olabilir. Venatorlar'ın, özellikle babamın ve abimin Tribün olma sevdasını Eumeswil'de herkes bilir. Gerçi ikisi de siyaseten aktif değillerdi, fakat inanç ve duygu bakımından her zaman cumhuriyetçilerdi. Babam hâlâ görevde, abim ise yaptığı ukalaca konuşmalar nedeniyle görevden alındı. Belki de bu anlamda imada bulunmuştu Condor: Ailenin durumu beni etkilememeliydi.

Manuelo: Böylece bir tür vaftiz babalığı ilişkisi kurulmuş olur. Aynı zamanda dar gümüş şeritle birlikte *fonofo* bana verildi; bu görev hiçbir yetkisi olmayan alt kademe memurlara verilmesine rağmen tiranın yakın maiyetinde bulunmayı tanımlar.

* Francesco della Rovere: 1471-1484'te Papalık yapan din adamı. –ç.n.

** Antik Yunan'da, iki yıllık savaş eğitiminden geçen, 18-20 yaşlarındaki genç erkeklere verilen isim. –ç.n.

Adım ve varyantlarıyla ilgili bu kadar yeter. Ayrıca mesleğimi de detaylandırmak gerek. Kaledeki gece kulübünde garson olarak çalıştığım doğru, fakat bu benim varoluşumun ancak belli boşluklarını dolduruyor. Sanırım diksiyonum bu sonucu çıkarmaya elverişli; dikkatli okurun daha en baştan, benim aslında tarihçi olduğumu tahmin etmesini sağlayabilir.

Tarihe düşkünlük ve tarihyazımına eğilim ailemde kalıtsaldır; bu durum mesleki geleneklerden çok doğrudan genetik yapıya dayanır. Burada sadece, başyapıtı *Filip ve İskender* adlı kitabıyla sosyal çevre kuramına önemli katkıda bulunmuş biri olarak uzun zamandır itibar gören atalarımın biri olan Josiah Venator'dan söz etmek isterim. Defalarca basılan eser kısa süre önce yeniden yayımlandı. Bu eserde hanedanlığa duyulan sevgi gözden kaçmaz; bu nedenle Eumeswil'in tarihçileri ve anayasa hukukçuları, bu eseri utanarak övüyor. Gerçi Büyük İskender'in şanının Condor'u da aydınlattığı, ama onun zekâsının Anka gibi küllerinden doğduğu söyleniyor.

Tipik birer liberal olan babam ve abimin, Josiah ile ilgili ihtiyatlı davranmalarının başka nedenleri var. Öncelikle, ki bu çok anlaşılır, atalarından birinin güncel politikaya göre eğilip bükülmesinden rahatsız oluyorlar. Bunun dışında önemli kişilikleri ürkütücü buluyorlar; İskender'i bir doğa olayı, Avrupa ile Asya arasındaki aşırı yüklenmeyi yeterince açıklayan bir şimşek olarak görüyorlar. Liberallerin kahramanlık tarihyazımıyla tuhaf bir uyumları var.

Sonuç olarak nesillerdir tarihçi çıkarıyoruz. İstisna olarak bir teolog ve izi pek de tekin olmayan durumlar içinde yitip giden bir serseri de var. Bana gelince, doğal olarak lisansüstü seviyesine kadar gelip Vigo'nun yardımcısı oldum; şu an onun sağ kolu olarak kolektif işlerle veya kendi işlerimle ilgileniyorum. Bu arada dersler veriyor, doktora adaylarını kabul ediyorum.

Bu durum yıllar sürebilir; ordinaryüs veya senatör olmak için acelem yok çünkü halimden memnunum. Geçici depresyonlar dışında dengedeyim. Bu durumda insan zamanın önünden geçip gitmesine izin verebiliyor ki bu bile keyif verici. Tam da bu noktada tütünün, genel olarak hafif uyuşturucuların gizemi tahmin edilebilir.

İlgilendiğim konularla ilgili evimde veya Vigo'nun enstitüsünde veya kalede çalışabilirim; mükemmel bir arşivi olduğu için genellikle kaleyi tercih ediyorum. Yumurtanın içindeki ispinoz embriyosu gibi yaşıyorum burada. Eğer Condor kadınların kalede kalmasına izin verse, şehirde beni çeken hiçbir şey olmaz. Kalenin mutfağında bile kadın yoktur, insanın el altından biraz eğlenebileceği çamaşırcı kızlar da kale kapısından içeri giremez ve bu kuralın istisnası yoktur. Evli adamların aileleri şehirde yaşar. Condor, genç ya da yaşlı kadınların varlığının sadece entrikalara uygun zemin yarattığını düşünüyor. Fakat zenginlerin rejimini ve aylak yaşamı çilecilikle birleştirmek zordur.

Babam, abimin yaptığı gibi kendisini değil de Vigo'yu dinlememden hoşlanmıyordu; fakat ben masada yaptığımız sohbetlerden babamın neler anlatabileceğini biliyorum, ayrıca Vigo'nun çok daha iyi bir tarihçi olduğunu düşünüyorum. Babam Vigo'ya bilimsel olmadığı için, evet, bilimsel olmayan bir dil ve üslup kullandığı için karşı çıkıyor; böyle yaparak Vigo'nun gücünün gerçek köklerini gözden kaçırıyor. Dâhiliğin bilimle ne ilgisi var?

Bunu söyleyerek tarihçinin olgulara bağlı olduğunu reddetmek istemiyorum. Ancak Vigo olguları ihmal etmekle suçlanamaz. Biz burada, batan gemilerin enkazının taşındığı sakin bir lagünde yaşıyoruz. Herhangi bir zamanda, gezegende olup biten ne varsa her zamankinden daha iyi biliyoruz. Vigo konuya en ince ayrıntılarına kadar vâkıf. Olguları biliyor, öğrencilerine

bunları nasıl değerlendireceklerini öğretmeyi de biliyor. Bu konuda da ondan çok şey öğrendim.

Böylece geçmiş, bugüne yaklaşıp adları bile unutulmuş şehirlerin surları gibi yeniden yükseldiğine göre temiz bir iş çıkarıldığı söylenebilir.

Bu arada Vigo'nun tarihle ilgili hiçbir şeyi uydurmadığını söylemek gerekir. Onun yaptığı daha çok, nihai soruların ucunu açık bırakarak olayın gerçekliğine ilişkin kuşku yaratmaktır. Arkamıza baktığımızda gördüğümüz mezarlar ve yıkıntılar tam bir enkaz alanıdır; ama bizler ilerlediğimizi ve geliştiğimizi zannederken aslında bu geçmişe doğru hareket ediyoruz: Zamanın ilüzyonuna aldanıyoruz. Yakında geçmişe ait olacağız: Zaman üzerimizden geçip gidecek. İşte bu yas tarihçinin huzurunu kaçıır. Araştırmacı olarak parşömen ve mezarları eşelemekten fazlasını yapmaz; ancak sonra elinde kurukafayla o can alıcı soruyu sorar. Vigo'nun genel ruh hali, temelleri sağlam olan yastır; dünyanın kusurlu olduğu yönündeki kanaatinin bu yas tarafından onaylandığını hissediyorum.

Vigo'nun geçmişi incelerken düzensiz, yani kronolojik olmayan bir yöntemi var. Gözleri, bir avcıdan çok bir bahçıvanın veya botanikçinin gözleri. Bitkilerle akrabalığımızın köklerinin hayvanlarla akrabalığımızın köklerinden daha derin olduğunu söylüyor ve geceleri ormanlara, hatta denizlerdeki yosunlara dek geri döndüğümüzü düşünüyor.

Dediğine göre hayvanlar arasında bu akrabalığı yeniden keşfedenler arılar olmuş. Arıların çiçekleri döllemesi, gelişmenin ilerlemesi veya gerilemesi değil de bir tür süpernova; önemli bir dönüm noktasında kozmogonik Eros'un parlamasıymış. Bunu şimdiye kadar hiçbir cesur düşünce ileri sürmemiş; gerçek olan şeyler icat edilemeyenmiş.

Acaba Vigo insanlığa dair de benzer bir şey mi bekliyor?

Her gelişmiş eserde olduğu gibi Vigo'nun eserlerinde de söylenenden çok söylenmemiş şeyler var. Hesaplarında hep

bir bilinmeyen var; bu onu hem hesapları doğru çıkanların hem de öğrencilerinin karşısında mahcup duruma düşürüyor.

Beni ona yakınlaştıran günü çok iyi hatırlıyorum, bir ders sonrasıydı. Konu, yerleşim yerleriydi* ve iki sömestr sürmüştü. Kùltürlerin karaya, denize, kıyılara, takımadalara ve vahalara yayılmasını, tozlaşmaya veya gelgit alanlarında alüvyonlaşmaya benzetmişti.

Vigo derslerde küçük objeleri gösterir veya sadece elinde tutar; kanıt olarak değil de konuyla ilgili materyal olarak. Bazen sadece bir çömlek veya tuğla parçası olur elinde; o gün öğleden önce de çiçek ve harflerden oluşan arabesk motifli bir çini tabak vardı. Solmuş safran, pembe, mor renklerin bulunduğu tabağın üzerinde sır veya fırçanın değil, zamanın eseri olan hafif bir parıltı dikkat çekiyordu.

Roma kalıntılarından çıkarılan camlar ve binlerce yaz yanıp kavrulan, kimsenin uğramadığı ıssız evlerin kiremitli çatıları.

Vigo buraya dolambaçlı yollardan gelmişti... Yeni bir toprakta kök salmaya uygun olan Küçük Asya'nın kıyılarından çıkmıştı yola. Fenikeliler, Yunanlar ve Tapınak Şövalyeleri daha önce bunun sağlamasını yapmıştı

Tüccarlara karşı özel ilgisi vardı. Önceleri tuz, kehribar, kalay, ipek; daha sonra çay ve baharat için çöller ve denizler aşılıarak yollar katedilmişti. Girit ve Rodos'ta, Floransa ve Venedik'te, Lusitania ve Hollanda limanlarında, peteklerdeki bal gibi hazineler birikmişti. Bu hazineler daha yüksek bir yaşam tarzına, zevklere, binalara, sanat eserlerine dönüştü. Altın, güneşi temsil ediyordu; altının birikmesi sayesinde sanatlar canlanmaya ve gelişmeye başladı. Bunun üzerine küçük bir çöküş işareti, bir sonbahar doygunluğu gelmek zorundaydı. Bu arada Vigo çini tabağı, sanki içine bağış konulmasını bekliyormuş gibi tutuyordu.

* *Alm.* Pflanzstadt: Antikite'de ana kentin dışında bir kolonyal grubun yurt edindiği yerleşim yerlerinden bahsediliyor. -ç.n.

Vigo, Şam'a nasıl düşmüş ve sonra buradan İspanya'ya atlayarak I. Abdurrahman* sayesinde öldürülmekten nasıl kurtulmuştu? Suriye'de yok edilen Emevilerin bir kolu neredeyse üç yüzyıl boyunca Córdoba'da** varlığını sürdürdü. Sadece camiler değil, çiniler de yüksek Arap medeniyetinin bu çoktan kurmuş dalına tanıklık ediyordu. Sonra Yemen'de Tahiriler'in*** kaleleri vardı. Çölün kumuna bir tohum düştü ve orada dört hasat daha ortaya çıkardı. Abdurrahman'ın atalarından biri olan Beşinci Emevi, Emir Musa'yı Pirinç Şehir'e**** göndermişti. Kervan, Şam'dan hareketle Kahire üzerinden Sahra Çölü'nü geçerek Moritanya kıyılarına kadar uzanan batı topraklarına gidiyordu. Yola, Süleyman'ın asi cinleri kapattığı bakır şişeler için çıkılmıştı. Ağlarını El-Karkar Denizi'ne***** atan balıkçılar zaman zaman rastlardı bu şişelere. Şişeler Süleyman'ın mühürüyle kapatılmıştı; şişelerden biri açıldığında cin gökyüzünü karartan bir duman olarak çıkardı dışarıya.

Daha sonra Mağribî İspanya'nın Granada'sında ve başka yerlerindeki saraylarda da adı Musa olan emirler vardı. Kuzey Afrika'nın fatihi olan buradaki Musa***** ise emirlerin prototipi olarak kabul edilebilir. Batılı çizgiler apaçıktır; elbette en

* Abdurrahman bin Muâviye (731-788): Mısır'ın önde gelenlerinden, aynı zamanda Mısır kadılığı da yapmış olan bir âlim. Abbasiler, Emevi hanedanına son vererek bu hanedan mensuplarını sıkı bir şekilde takip etmeye ve öldürmeye başlayınca bu takipten kurtulmayı başaran çok az kişiden biri de Halife Hişâm bin Abdülmelik'in torunlarından Abdurrahman bin Muâviye idi. Filistin ve Mısır üzerinden Kuzey Afrika'ya kaçan, ancak burada da rahat bırakılmayacağını anlayan Abdurrahman 755 yılında Endülüs'e geçmiştir ve Endülüs Emevi Devleti'nin ilk hali olan Kurtuba Emevi Emirliği'ni kurmuştur. -ç.n.

** Endülüs Emevi Devleti'nin başkenti. -ç.n.

*** Abbasi halifesinin komutanlarından Tahir bin Hüseyin tarafından kurulan, 821-873 arasında, bugünkü İran ve Afganistan topraklarında hüküm süren bir Sünni-Arap hanedanlığı. -e.n.

**** *Binbir Gece Masalları*'nda adı geçen bir şehir. -ç.n.

***** *Binbir Gece Masalları*'nda adı geçen bir deniz. -ç.n.

***** Musa bin Nusayr (640-716): Emevi Devleti'nin Kuzey Afrika valisi. -ç.n.

tepelerde ırkların ve bölgelerin farklılıklarının birbirleri içinde eridiği dikkate alınmalıdır. İnsanların mükemmelliğe yaklaştıkça ahlaki bakımdan birbirlerine benzemeleri, hatta özdeş olmaları gibi, burada da manevi bakımdan gerçekleşen budur. Dünyadan, maddeden uzaklık daha da büyür; merak artar ve bununla birlikte çok tehlikeli olsa da nihai gizemlere yaklaşma isteği çoğalır. Bu bir Aristoteles hamlesidir, Aristoteles aritmetiği devreye sokar.

Emirin şişelerin açılması karşısında herhangi bir kuşku hissedip hissetmediği bilinmiyor. Başka ifadelerden bunun tehlikeli olduğunu biliyoruz. Örneğin şişelere kapatılmış cinlerden biri, onu şişeden çıkaracak insanı ölümlüler arasında en güçlü yapacağını söyleyerek böbürlenmişti; yüzlerce yıl kendisini şişeden kurtaracak insanı mutlu etmek üzerine düşünmüştü. Fakat sonra ruh hali değişti: Zindanında zehir ve öfke birikmişti. Yüzlerce yıl geçtikten sonra yeniden bir balıkçı şişeyi açtığında cin tarafından paramparça edilmekten bir hileyle kurtuldu. Kötülük ne kadar uzun süre hava alamazsa o kadar korkunçlaşır.

Musa'nın, şişelerin açılmasından korkmuş olamayacağı açık. Kervanının olağanüstü bir cesaretle ıssız çöllerden geçmesi bunun kanıtıdır. *Gizli Hazine*ler Kitabı'nın sahibi, astronomi de bilen yaşlı Abdüssamed, kervanı on dört ayda Piriñ Şehir'e götürdü. Kervan terk edilmiş saraylarda ve harap olmuş mezarlıklarda, mezar taşlarının arasında dinlendi. Zaman zaman İskender'in Batı'ya giderken açtırdığı kuyuları buldular.

Piriñ Şehir'de de hayat kalmamış ve çevresi duvarlarla kapatılmıştı. Bu durum, demirciler ve marangozlar en tepeye ulaşan bir merdiven kurasıya kadar iki ay sürdü. Yukarı çıkanlar büyüyle kör oluyor, ellerini çırparak "Sen güzelsin!" diye bağırdıktan sonra düşüyorlardı. Sonunda Abdüssamed merdiveni çıkarken hiç durmadan Allah'ın adını anarak ve tepeye vardığında da Felak Suresi'ni okuyarak dua etti. Büyüyü etkisizleştirene kadar Musa'nın adamlarından on ikisi canlarından olmuştu.

Abdüssamed, suyun altında kendisinden önce merdiveni çıkanların parçalanmış bedenlerini gördü.

Musa: “Akıllı biri böyle yaparsa, deli kim bilir neler yapar?”

Daha sonra şeyh, kulelerin birinden geçerek aşağıya inip ölü şehrin kapısını içeriden açtı. Ne var ki Musa bu sözleri, maceraya atılmak için nedenleri olsa da, bu maceraperestler için değil, masalın gerçekliğinin karşısında hayal olan eski dünya ile karşılaştığı için söylemişti. Şair Tâlib,* Emir Musa’ya harabeye dönen sarayların abidelerindeki ve duvarlarındaki yazıtları okudu:

Nerede onlar, nerede güçleri bu yapıları yapanların
Bütün gözlerden uzak, yüksek balkonlu?
Neresinde Fars hükümdarlar kale savunmasının?
Terk ettiler topraklarını, tanımıyor onları artık kimse!
Bütün ülkelerin hükmedenleri nerede,
Sind ve Hind’de gururlu erkek sürüleri?
Boyun eğdiren Zanzibar ve Habeşistan’a,
Ve Nübye’ye başkaldırdığında?
Bekleme bilgi almayı mezarlardan,
Hiçbir bilgi ulaşmaz sana oralardan.
Dönüm noktalarında zamanın,
Kötü kader vurdu sillesini;
İnşa ettikleri saraylar mutluluk getirmedi.

Bu dizeler Musa’yı öyle hüzünlendirmişti ki hayat artık ona yük olmaya başladı. Salonları dolaşırken sarı mermerden oyulmuş, başka bir anlatıya göre de Çin çeliğinden dökülmüş bir masa gördüler. Üzerine Arapça harfler kazınmıştı.

“Bu masada sağ gözü görmeyen bin kral ve sol gözü görmeyen bin kral yemek yedi: Hepsi göçüp gitti, mezarları ve katakompları doldurdu.”

* Fars şiirindeki Sebk-i Hindî akımının önde gelen şairlerinden Seyyid Muhammed Tâlib-i Âmülî. –ç.n.

Tâlib bu yazıyı yüksek sesle okuyunca gözleri kararan ve feryat ederek giysilerini yırtan Musa, bu dizeleri ve yazıtları kaydettirdi.

Tarihçinin acısı neredeyse hiç bu kadar şiddetle anlaşılmamıştır. İnsanın acısıdır bu; insanın bütün bilimlerden önce hissettiği ve ilk mezarları kazmaya başladığından beri ona eşlik eden acı. Tarih yazan kişi, isimleri ve anlamlarını muhafaza etmek ister, evet, şehirlerin ve halkların, çoktan silinip gitmiş isimlerini bulmak ister. Bu, bir mezara çiçek bırakmak gibidir: Siz ki ölümler ve isimsizler, prensler ve savaşçılar, köleler ve günahkârlar, azizler ve orospular, üzölmeyin: Sizler sevgiyle anılacaksınız.

Fakat bu anma da sınırlıdır, mutlaka zamanın kurbanı olacaktır. Bütün anıtlar yıpranır ve ölüyle birlikte çelenk de yanar. Öyleyse neden bu görevi yerine getirmekten vazgeçemiyoruz? Çadırcı Ömer'le* yetinip Şiraz şarabının keyfini sonuna kadar çıkarabilir, sonra toprak kapları atabilirdik: Toprakten gelen toprağa gider.

Eğer bekçilerden biri mezarlarını açarsa bir horoz ötüşü mü uyandıracak onları ışığa? Böyle olmalı; tarihçinin üzüntüsü ve acısı ilk işaretlerden sayılır. Güçlülerin uğuldayıp duran sevinç naraları çoktan sustuğu; zaferleri ve fedakârlıkları, büyüklükleri ve rezaletleri unutulduğu zaman ölümlerin yargıcı tarihçidir.

Ama yine de sadece bir işarettir. Antik insanın acısı, huzursuzluğu, ölümlü dünyada eksik araçlarla yorulmaksızın yaptığı çalışma... Bu, bilgiyi oluşturan bir direktif olmadan hissedilemez, yerine getirilemezdi. Mükemmelliğin kaybı, ancak mükemmellik mevcutsa hissedilebilir. İşaret, eldeki kâlemin titremesi, bunun içindir. Pusulanın ibresi bir kutbun

* Ömer Hayyam kastediliyor. Hayyam, Farsçada "çadırcı" demektir. -ç.n.

mevcudiyeti yüzünden titrer. Atomların içinde pusula ibresi kutba yakındır.

Şairin sözcükleri gibi tarihçinin de –iyi ve kötünün, düşünülebiyecek her türlü ahlakın ötesinde– eylemi önemlidir. Şiirde nasıl Musalar’a* yakarılıyorsa burada da Nornlar’a** yakarılır. Masaya gelirler ve odada sessizlik hâkim olur; mezarlar açılır.

Burada da, piyasanın yararına şiiri ve eylemleri tahrif eden mezar soyguncuları vardır... Bu durumda ölülere tecavüz etmek yerine Ömer Hayyam’la kafayı çekmek daha iyidir.

4

Bu noktada salondaki öğrenciler ayaklarını yere sürterek protesto ettiler. Vigo dışarı çıkmak için kapıyı yavaşça açınca biraz duymuştum sesleri. Daha sonra kütüphanede bu konu üzerine benimle konuştu.

“Sanırım biraz önce duyduğunuz şey size de çağdışı geldi, değil mi?”

Başımı salladım. Daha ziyade söylediklerinden etkilenmiştim; kendi sorunumla, kendi acımla karşılaşmıştım. Doğru tarif edebildim mi bilmiyorum. Vigo konuşmasına, sanki uyduruyormuş gibi muazzam sayıda imge katar. Tutarlılığı bozmadan düşünceyi sarar, çiçeklerini doğrudan gövdelerinde taşıyan ağaçları hatırlatır bu imgeler.

Söylediğim gibi, başımı sallamakla yetinmiştim; özellikle erkekler arasında, duyguların açıklanmasından çok tahmin edilmesi daha iyidir. Beni anladığını hissetmiştim. Dostluğumuz işte o an kuruldu.

Görünüşe göre diğer öğrenciler neden etkilendiğimi fark etmemişti. İki insan arasında bir kapalı devre oluştuğunda

* Yunan mitolojisindeki ilham perileri. –e.n.

** İskandinav mitolojisinde zaman ve kader tanrıçaları. Üç kız kardeşirler; Urd geçmişin, Verdandi şimdiki zamanın ve Skuld da geleceğin bilgisine sahiptir. Yunan mitolojisindeki Mireler ile benzerlik taşırlar. –e.n.

olur bu. Öğrenciler bazı yerlerde, örneğin *monde* sözcüğünü duyduklarında gülmüşlerdi; böyle durumlarda hiç düşünmeden kendilerine üstünlük hissettiren kahkahalar atıyorlardı.

Bazı sözcükler gibi Vigo'nun dersinin de modasının geçtiğini düşündükleri kesindi. Onlara göre zamanda başrolü “an” oynuyordu. Kuşkusuz Vigo'nun, Galland'ın* Arapçadan yaptığı çeviriye dayanan eski bir metinden alıntı yaptığını fark etmemişlerdi. Bunun dışında *monde* fonetik, dilbilgisel ve mantıksal açıdan elbette *monate*'den daha iyidir.** Sözcük, sığ şairler tarafından çok kullanıldığı için epeyce yıpranmış durumda. O nedenle ben olsam kullanmazdım. Ama Vigo böyle düşünceleri aştığı için dile itibarını yeniden kazandırabilirdi. Artık kimsenin kimseyi ciddiye almadığı günümüz dışında, herhangi bir zamanda, bazı tuhaflıklarına rağmen Vigo'nun değeri kesinlikle bilinirdi.

Herhangi bir konudaki sertliğinin ve inatçılığının nedeni, kişisel olarak büyük bir hassasiyete sahip olmasıdır. Zamana ayak uydursa elbette istediğini istediği biçimde söyleyebilir, hatta ağır biçimde saçmalayabilirdi. Fakat tözü bunu yapmasına engel oluyor; onu dürüst olmaya zorluyor. Konuyu istese bile kendi yararına çeviremez.

Yüksek kültürden birinin *Zeitgeist* [Zamanın ruhu] ile uyum sağlaması her zaman mutlu bir rastlantı, az rastlanan bir istisna olmuştur. Bugün ise en iyisi yaşlı bilgeyle yetinmek:

İstemiyorsan soyulmak alçakça,
Altınını, yokluğunu ve inancını sakla.***

* Antoine Galland (1645-1715): Fransız şarkiyatçı. *Binbir Gece Masalları*'nın farklı versiyonlarını karşılaştırarak 1704'te Fransızcaya çevirmiştir. –ç.n.

** Almancada *monde* ve *monate*, biri eski diğeri yeni dilde “Ay” anlamındaki iki sözcüktür. –ç.n.

*** Goethe'nin *Doğu-Batı Divanı* isimli eserinden. –ç.n.

Bunu iktidar sahipleri de yapıyor; hepsi üzerlerine her şeyi bilen adam ceketini geçirir hemen. Condor da ölçüyü kaçırmaya, küstahlaşmaya yatkın olmasına rağmen bu hususta ihtiyatlıdır; gece kulübünde garsonluk yapan biri olarak bu konuda rahatça fikir yürütebilirim.

Bu koşullar altında bir öğretmenin yapacağı en iyi şey, kendisini doğa bilimleriyle ve bunların pratik uygulama alanlarıyla sınırlandırmaktır. Bunun ötesine geçen her şey –örneğin edebiyat, felsefe, tarih– onun için tehlikeli zemin demektir; özellikle de metafizik geçmişinden kuşku duyuluyorsa.

Bizde bu tür kuşkularla hareket eden iki tür öğretim üyesi var: profesör kılığına girmiş dolandırıcılar veya popülerite kazanmak için dolandırıcı rolü yapan profesörler. Alçaklık yarışında birbirlerini sollamaya çalışır ama birbirlerinin gözünü oymazlar. Ama Vigo gibi dâhiler, büyük bir istisna olarak yanlışlıkla çevrelerine girdiğinde bu istisnaya karşı hemen birleşirler. Sanki karşılarına onları yok etmekle tehdit eden bir şey çıkmış gibi birleşmeleri tuhaftır.

Öğrenciler iyi huylu olmalarına rağmen şiarlarını bu kişilerden alırlar. Önemsiz şeylere girmek istemiyorum. Tarihi incelerken öncelikle iki perspektif birbirinden ayrılır; bunlardan biri insanlara, diğeri iktidarlara yönelir. Bu ayrıca politikada bir ritme tekabül eder. Bir tarafta monarşiler, oligarşiler, diktatörlükler, tiranlıklar; diğerk tarafta demokrasiler, cumhuriyetler, oklokrasi* ve anarşi. Burada kaptan, orada mürettebat; burada büyük lider, orada toplum. Bilgi sahibi olanlar için bu karşıtlıkların zorunlu ama aynı zamanda hayalî olduğu açıktır; tarihin saatini kurmaya hizmet eden motiflerdir bunlar. Sadece

* Antik Yunan’da ve Roma’da bazı düşünür ve tarihçiler tarafından demokrasi kavramı yerine “ayaktakımı egemenliği” veya “çoğunluk diktası” gibi olumsuz anlamlarla kullanılan kavram. –e.n.

karşıtlıkların mutluluk içinde çözüldüğü bir Büyük Öğle* vak-
ti nadiren parıldar.

Condor'un Tribünlere karşı zaferinden sonra Eumeswil'de bir kez daha "erkekler" in saygınlığı arttı. Condor bu konuda ne pahasına olursa olsun onun gözüne girmek isteyen profesörlerden daha liberal davranıyor; gençler tamamen aptallıklarından, Tribünler döneminde görevde olan daha yaşlılar ise haklı nedenlerle daha sertler.

Burada Panoptikum'daymış** gibi bilimsel araştırmalar yapılabilir; örneğin genç bir doçente, bilmediği –hatta belki hoşlanmadığı– bir teori sunulur. Yaygın eğilim onu bu teoriyle ilgilenmeye zorlar. Onu inandırır; temiz bir iş olmasa da karşı çıkılacak bir şey yoktur. Ama sonra doçent, nerede hayranlık duyulabileceğinin, nerede düşünülmesi gerektiğinin ayırımına varamayan bir ergen gibi davranmaya başlar. Otoriter ve çok geçmeden de tehlikeli özellikler kazanır. Üniversite, bir yandan burnunu her şeye soka, bir yandan da nifak çıkaran ve bir araya geldiklerinde iğrenç bir ahır kokusu salgılayan bu tür yarım akıllılarla doludur. Kontrolü ele geçirir geçirmez, iktidardan bihaber, her türlü ölçüyü kaybederler. Ve sonunda askerî postal gelir.

Şu anda bunlar Condor ve güvenlik şefi Domo tarafından kontrol altında tutuluyor ve iktidar sahibi nezdinde itibarı olmadığından emin olduklarını avlamakla sınırlıyorlar kendilerini.

* Büyük Öğle: *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'te *Übermensch* (Üstinsan) kavramına işaret eden önemli sembollerden biridir. Büyük Öğle, Güneş'in en tepede (ortada) olduğu, yani günün en aydınlık olduğu vakit anlamına gelir. Bu vakit bir anlamda Üstinsan ile hayvanın arasında (ortasında) yer alan insanın konumunu işaret ederken, bir anlamda da insanın bu ortada olduğu zamanın Tanrı'nın öldüğü zaman olduğunu ve insanın Üstinsan'a doğru ilerlemesi gerektiğini ifade eder. Nihayetinde Büyük Öğle vakti, Üstinsan'ın yeryüzünü aydınlatacağı vakit anlamına gelir. (M. Dürre, *Nietzsche'nin Böyle Buyurdu Zerdüşt Adlı Eserinin Temel Kavramları* (Yayımlanmamış Y. Lisans Tezi), 2017, Artuklu Üniversitesi, Mardin.) –ç.n.

** Balmumu heykel müzesi. –ç.n.

Vigo da bu avlar arasında. Şimdi yine “erkekler tarih yaptığı için” onun, örneğin kendilerine asker kiralayan tüccarları yeğliyor olması bir yozlaşma sayılıyor. Ama onun idealinin kültürel kazanım olduğu göz ardı ediliyor. Vigo’nun anlayışı, savaşlarda paralı asker kullanan Kartacalılara da tam uymuyor. Vigo temelde güzelliğe hizmet ediyor. Güç ve zenginlik güzelliğin hizmetinde olmalıdır. Belki de bu hususta Condor’a –en azından onun karanlık tarafına– tahmin ettiğinden daha yakın duruyor.

Vigo, daha önce söylediğim gibi hassas biri; kendi güvenliğini tehdit etmemesine rağmen profesörler arasındaki bu dalışmayı trajik buluyor. Ancak her yere nüfuz etme yeteneğine özellikle sahip olan bu avcı tipler, kokuşmuş lagünümüzde serpilip gelişiyor. Bir keresinde Vigo, canı sıkkın olduğu bir anda bana, kucak köpeklerinin özel bir cinsi olan Barbassoro hakkında konuşurken “Her öğrenci koynumuzda beslediğimiz bir yılan,” demişti.

Kucak köpeği çok zeki, yardımsever, çalışkan, yumuşak ve ince bir empati duygusuna sahiptir. Onu en sevilen öğrenci yapan da karakterinin bu parıltısıdır. Ne yazık ki doğası gereği sürünün çekiciliğine karşı koyamaz. Düdük sesini duyar, saygıdeğer efendisi söz konusu olsa bile onun üzerine saldıran kalabalığa katılır. Efendisiyle ilişkisi nedeniyle edindiği birikim ve mahrem bilgiler yüzünden daha da tehlikeli hale gelir. O artık kılavuz köpektir.

Vigo’nun Zeitgeist’a eleştirisi öyle şifrelenmiştir ki zor anlaşılır. Ayrıca “eleştiri” sözcüğü de pek isabetli değil. Vigo doğası gereği böyle hissediyor. Her şey aynı doğrultuda sağa ve sola, yukarıya ve aşağıya hareket ederken duran kişi rahatsız edicidir. Duranın tavrı hareket edenler tarafından suçlama olarak algılanır. Yerinde durana çarpan hareket edendir ama yerinde duran suçlu ilan edilir.

Hareket, olguları düşünceye, sonra da tutuma dönüştürmeye çalışır ve olguda kalanlar istemeden kuşkulu duruma düşer. Her devrimden sonra, anın hatırına dünya tarihini yeniden yazması gereken bir fakültede bunun olması daha kolaydır. Okul kitapları artık eskimiyor, aşınıyor.

Vigo gibi bir aklı, saldırıya açık hale getirmek belirli bir zekâ gerektirir. Vigo sadece varoluşu nedeniyle doğrudan doğruya can sıkıcı bulunur. Aptallar bunu içgüdüleriyle sezer. Önemli olan, bu can sıkıcı adamın önemsiz ama aynı zamanda tehlikeli olduğunu kanıtlamaktır. Bu kanıt, Kessmüller gibi bilginlerce sunulur. Bunlar toprak altındaki değerli trüf mantarlarını bulup çıkaran domuzlardır. Sonra bu değerli şeylere sıçanlar saldırır.

Kel bir eşcinsel olan Kessmüller, Vigo'yu etrafıca inceledi. Düşünceleri kafası gibi dümdüz; iyi yaşamayı seviyor; iyi bir gustoya ve mizah anlayışına sahip. Eumenist olarak tartışılmaz; Calamaretto'da konferanslar vererek de para kazanabilir, ayrıca akademik suarelerde şovmenlik yapıyor. Yüzeyde parıldayan dülger balığı olarak, yeteneği sayesinde çok farklı, hatta karışık rejimlerden sıyrılmayı başardı. Entelektüel bir üslupla stilize ettiği dayanılmaz sıradanlıklar ve uyum sağlama konusunda güçlü bir içgüdüye sahip. Bunları rüzgârın estiği yöne doğru yorumlayabiliyor. O bir keyif düşkünü, kendisini madde olarak Condor'un, maddeci olarak da Tribünlerin yanında, evinde hissediyor.

Derslerinde Vigo'dan alıntılar yapıyor sık sık, bu arada yüzü zevkle rahatlıyor. Bir komedyen önce görüntüsüyle, "kendiliğinden komik olan"la etkiler. Kessmüller kendisini bukalemun gibi değiştirebiliyor; eğitimci kılığından sıyrılıverip kısa bir suskunluk dışında hiçbir geçiş yapmadan Pantalone'ye* dönüşüyor. Sanki kürsüye çıkıyormuş gibi. Daha ağzını

* Commedia dell'arte'nin yaşlı, kurnaz ve ağgözlü Venedikli tüccar tiplemesi. -ç.n.

açmadan salonda bir sabırsızlık hâkim. Şimdiden gülmemek için kendini zor tutanlar var.

Bu dalavereciği inceleyebilmek için dersine gittim; tuhaf olan yüzünü hiç buruşturmaması. Dinleyiciler gülüyor. Telepati geliyor insanın aklına. Kessmüller eslerin gizemini bilen bir hatip.

Sonra Vigo'dan alıntı yapmaya başlıyor, bir cümle veya bir paragraf; bunları ezbere söylüyor. Zaman zaman aklına komik bir şey gelmiş gibi yapıyor, bir şey okumak için bir kitap çekip alıyor... Bu, eczacıların deyimiyle “üstünkörü karılmış” gibi gelse de aslında titizlikle hazırlanmış olduğu kesin. Parmağını ileri geri hareket ettiriyor, altını dikkatle çizdiği yeri arıyormuş gibi görünüyor. Vigo'nun adı anılmıyor ama salondaki herkes kimin kastedildiğini biliyor.

Altı çizilmiş yerler bağlamından koparılmış fakat kelimesi kelimesine alınmış. Kessmüller bilime ne borçlu olduğunu biliyor. Komik bir metin zikrediyormuş gibi de yapmıyor; en fazla *monde* gibi sözcükler iyice vurgulanıyor. *Hoch* [yüksek] ve *höher* [daha yüksek] sözcüklerini de aynı biçimde vurgulamayı seviyor. *Schön* [güzel] derken kırmızı top burun takmış bir palyaço gibi duyuluyor.

Aslında Kessmüller, hafif benzetmelerden başlayıp en kaba aşağılamaya kadar acı acı alay ediyor; sanat adına yapıyor bunu. Vigo'nun metinlerinden benim özellikle sevdiğim yerleri seçmesi rastlantı değil. Limanda bir kabarede, örneğin Rabbi Teiteles'in şiirlerini Yahudi aksanıyla veya tuvalette ıkınan biri gibi tuhaf biçimde okuyan bir parodici sahneye çıkıyor. Klasik metinler seçen bu adam, dudaklarını Kessmüller gibi büküyor. Tuhaf olan şiirlerin dinleyicilere yabancı gelmesi; okulda öğrenmiş olmaları, aksi halde kahkaha nedeni ortadan kalkardı.

Eumeswil'in jeolojik bulgularıyla ilgili belirlemelerden birini Vigo'ya borçluyum: İskenderiye temeli üzerinde fellah

bataklığı. Klasik temel üzerindeki alt katman, İskenderiye bilgisiydi.

Böylece değerler sığlaşmaya devam etti. Önce varlardı, sonra dikkate alınıyorlardı, sonunda can sıkıcı oldular. Kessmüller için “değer” sözcüğü bile kuşkuludur.

Bizden önce en azından geceyi aydınlatan mumlar vardı. Oysa şimdi soba soğudu; elimizi bile ısıtmıyor artık. Bizi kurtarmalarını beklediğimiz, mezarlarından çıkarılan tanrılardan umut yok; tözün daha derinine girmek zorundayız. Elime örneğin bir trilobit fosili aldığımda (kalenin eteklerindeki taş ocaklarında mükemmelen muhafaza edilmiş örnekler bulunuyor), gördüğüm matematiksel uyum büyülüyor beni. Amaç ve güzellik, ilk günkü gibi, usta bir el tarafından nakşolunan bir madalyanın içinde tamamen birleşmiş. Hayat, çok eski zamanlardan kalan bu yengeçte üçe bölünmenin sırrını keşfetmiş olmalı. Daha sonra bunlar birçok kez doğal akrabalık olmadan da buluşur; simetrik şekiller genel olarak triptikonda* mevcuttur.

Milyonlarca yıl önce bu varlık, artık var olmayan bir denizde yaşamış olabilir mi? Nüshasını elimde tutuyorum: ölümsüz güzellikte bir mühür. Bu mühür de bir gün ufalanıp yok olacak veya gelecekteki dünya savaşlarında yanıp külleşecek. Fakat onu biçimlendiren matris, ölümden ve ateşten etkilenmeden yasanın içinde gizli ve bu yüzden de etkili kalacak.

Elimin ısındığını hissediyorum. Eğer varlık hâlâ yaşasaydı, tüylerini okşadığım bir kedi gibi sıcaklığımı hissedecekti. Fakat varlığın dönüştüğü taş da bundan kaçamaz; moleküller genişler; biraz daha çok, biraz daha güçlü: Varlık elimde gündüz düşündeymiş gibi uyanacak.

Gerçi ben engelden atlayamam, ama doğru yolda olduğumu hissediyorum.

* Birbirine menteşeli üç parçadan oluşan, ortadakinden daha küçük yan parçaların ortadakinin üstüne kapanabildiği eski Roma tabletleri. –ç.n.

Yapılan bu baskılar ve sıkıştırmalar zararlıydı, fakat Vigo bu soruşturmaların kendisine de ulaşmasına izin vererek onlara fazlasıyla paye veriyordu. Ne zaman kütüphanede karşılaşsam, ne zaman ziyaretine gitsem solgundu; bir ağacın kovuğuna saklanmış, ışıktan kaçan bir baykuşa benziyor, ışığa çıktığında ise kargaların saldırısına uğruyordu. Böyle durumlarda, gücüne ve görevine dikkat çekerek onu yeniden ayağa kaldırmaya çalışıyordum. Elimde yeterince sebep vardı.

Vigo bu tür ucuz baskıların, hasımlarının güçsüzlüğünün ve kendi gücünün kanıtı olduğunu görmek zorundaydı. Olağanüstü tarih bilgisi sayesinde bunu biliyordu. Özgür olmakla suçlanıyordu Vigo; kimseye saldırmamasına rağmen özgürlüğü, onunla uğraşmaktan geri durmayan bu yarı kadavraların etine batmış bir dikendi. Tribünlerin yanında değildi, şu anda Condor'un yanında da değil; bu durum iki tarafı da kızdırıyor. Vigo, kendisinin herhangi bir rejim tarafından hizaya sokulmasına izin vermiyor. Yönetim biçimleri Vigo'ya göre durmaksızın parça parça dökülen kabuktan başka bir şey değil. Onun için böyle bir devlet, dönüşümden bağımsız, hatta onun sebebi olan bir ölçüttür.

Vigo'nun, özellikle güncel bir forma angaje olmaksızın bazı formlara özel eğilimi var; buna karşılık bu formların içeriden, tarihin tözünden gelen birbirlerinin yerini almaları durumu, onu büyülüyor. Her zaman yetersiz oluşlarıyla kendilerini tüketen bu erkekler ve iktidarlar sürekli birbirini izler; sanki *Weltgeist* [dünyanın ruhu] bazen birinden bazen ötekenden bıkıyor gibidir. Birinde öğretiler, düşünceler, idealler; diğerinde bu durumdan az ya da çok fayda sağlayan bazı kişiler. Yüksek kültür (durgunluk sanki iradeyi zayıflatıyor gibi) her zaman vardı, birinde olduğu gibi diğerinde de mümkündü. Evrensel güzellik yapıyı yarıp geçer, özellikle de henüz sertleşmemişse veya çatlaklar oluşmuşsa. Final gibi uvertür de motifi yoğunlaştırır.

İkinci olasılık Vigo'yu daha çok heyecanlandırıyor gibi; çünkü tanrılar artık o kadar güçlü değil. Tanrıların, aynı zamanda devletlerin de çeşitliliği daha elverişli. Birinde çeşitlilik, diğerinde monotonluk. Romalılar devlet için, Yunanlar medeniyet için örnektir. Birinde Kulezyum vardır, diğerinde Parthenon.

“Neden Kessmüller'i etkilemek, hatta onunla tartışmak istiyorsunuz? Bu sadece onun keyfine keyif katar.”

Domo'nun materyalizmi realist, selefinki ise daha rasyonalist nitelikteydi. İkisi de yüzeysel, politik kullanıma yönelik. Dalavereciler Tribünlerden daha çok faydalanabilirdi; bu sebepten Kessmüller onlara daha çok uyum sağlamıştı.

Fakat Kessmüller'in Condor'a uyum sağlayabilmek için sergilediği ustaca eğilip bükülmeler dikkat çekicidir. Abim de babam da bunu başaramadı. Yıpranmış bir liberalde, vaatlerle yaşayan düz bir teorisyen arasındaki farkla ilgili bir şey bu. Her şey evrim halindedir, ilerleme dünyevi cennete dönüşür. Sonsuza dek uzatılabilir bu.

“Böyle figürleri, en azından suratlarıyla en kötü ahmakları sizden uzak tutan tapınak bekçileri olarak da kabul etmeniz gerekir. Sizin derslerinizde de yeterli memnuniyetin yayılmasını ister misiniz? Bunları inandıkları yerde, tanrılarının arasında aramak gerekir. Orada makyajlanmış gündelik hayat, kilden ayaklar açığa çıkacaktır.”

Vigo –laf arasında babam da böyledir– nesnel bilgiye saygıyı önkoşul sayar. Genel bir saygısızlığın ortasında bu nasıl mümkün olabilir? Vigo hâlâ bir tiyatronun, bir geçit töreninin, bir anmanın, parlamentonun çıkardığı bir yasanın, bir konferansın şenlik olabildiği zamanlarda yaşıyor... Bayram sevinci olmadan bu nasıl mümkündür? Ek olarak, Vigo'nun pedagojik tutkusu da var. Günün birinde ben de ordinaryüs unvanı alacak olmama rağmen bu tutku bende hiç yok.

Yapamayacağım için değil. Bunu, ailesinde eskiden beri generaller olduğu için general olan biri gibi yapabilirim.

General tekniğe yabancı değildir, birliği nasıl eğiteceğini bilir, konuya hâkimdir. O nedenle görevini her rejimde yerine getirebilir, en karşıt rejimlerde bile ve ansızın düşman saflarında görünür; devrim generallerinde neredeyse kuraldır bu. Bu arada tutku bu durumdan hiç etkilenmeden kalır; tıpkı savaşın ortasında “Kahretsin, şu an karşı tarafa komuta etmek isterdim... Ne şenlik olurdu!” diye haykıran Jomini* gibi. Aynı şey tarihçi için de geçerlidir. Ne kadar az angaje ise düşüncesi de o kadar tarafsız olur; Eumeswil bunun için iyi bir zemindir.

İşinin ehli bir adam her zaman ve her yerde takdir edilir. Burada, diplomatik içgüdüsünün yeri doldurulamaz olan bir aristokrat için de hayatta kalma şansı vardır. İzlanda usulü sevişmenin ardından, Ingrid’le doçentliğiyle ilgili bunu konuşmam gerek.

Bir uzman, üzerinde hareket ettiği temel ne kadar belirsizse o kadar güçlüdür. Artık bağlanma yoktur, önyargı yoktur; güç, temelden yukarılara doğru çıkar. Etik ve etnik bakımdan az yük getiren, hızlı dönüşün ve bukalemun gibi başkalaşmanın matadoru olur.

Bunu en saf biçimde büyük casus temsil eder ki bu da rastlantı değildir. Her usta casusla birlikte bir de karşı-casus doğar; ırktan, sınıftan ve vatandan daha derinde yatan bir şeydir bu. İşlerin az da olsa nereden kusursuz olduğu hissedilir, aynı zamanda ifade de edilir... Schwartzkoppen, Esterhazy’yi sadece monoklünden bakarak incelemiş ve Prens Urusov Asew’in elini sıkmayı reddetmişti.**

* Antoine-Henri Jomini (1779-1869): Napolyon döneminde Fransa, daha sonra Rusya saflarında savaşmış ünlü Fransız general ve savaş teorisyeni. –ç.n.

** Maximilian von Schwartzkoppen (1850-1917): Dreyfus komplosunun gerçekleştiği dönemde Fransa’da bulunan Alman askerî ataşe. –ç.n.

Ferdinand Walsin Esterhazy (1847-1923): Dreyfus davasında asıl hain olduğu ortaya çıkmasına rağmen cezalandırılmamış olan Fransız subay. –ç.n.

İçsel tarafsızlık. Nerede ve ne kadar süre sevilen biri olacağına insanın kendisi katkıda bulunur. Otobüste rahat değilseniz inersiniz. Eğer yanılmıyorsam Jomini İsviçreliydi, Rönesans'taki *condottieri** gibi, İsviçre'de üst düzey bir paralı askerdi. Ayrıntıları *luminar*'da saptamak veya bu görevi Ingrid'e vermek istiyorum.

General, işinin ehli olduğu sürece uzmandır. Bunun ötesinde ve herhangi bir şeyin yanında ve karşısında olmaktan başka, üçüncü bir şeyi sağlam bir şekilde rezervde tutar: kendi tözü-nü. O, gösterdiğinden ve öğrettiklerinden daha fazlasını bilir, başka sanatları para kazandığı kendi işinden daha iyi tanır. Bu bilgiyi kendisine saklar; onun mülkiyetindedir ve boş zaman-ları, monologları, geceleri için ayrılmıştır. Uygun zamanda bu bilgiyi harekete dönüştürecek, maskeyi çıkaracaktır. Şimdiye kadar yarışta iyi tutundu; hedef görüldüğünde temel rezervler ateş eder. Kader generale meydan okur; general yanıt verir. Hayal, erotik karşılaşmada da gerçekleşecektir. Ne var ki burada da sadece kısa süreliğine; bu yüzden her hedef bir geçiş olarak kalır. O, sonu hedeflemek yerine yayın kırılmasını yeğler.

“General” sözcüğü burada, ister kendi isteğiyle ister zorla harekete geçen birey için kullanılmıştır. Anarşi ona özellikle uygun bir hamle sunduğu için, bu tip bugün kalıcı olmuştur. Yani sözcük özel değil, genel bir anlama sahip. Yerine herhangi başka bir şey konulabilir. Kastedilen bir sosyal statü değil, bir durumdur. Bir *kuli*** de kastedilebilir, hatta o zaman çok daha sarsıcı olacaktır.

Sergey Dmitriyevich Urusov (1862-1937): 1903'teki Kişinev Pogromu'nda olayları inceleme göreviyle bölgeye vali olarak atanmıştır. Hazırladığı raporda olayları çıkaranların, otokrasiyi Rus milliyetçiliğinin siperi ve simgesi olarak gören hükümet ve polis tarafından desteklendiğini bildirmiştir. -ç.n.

* Rönesans döneminde Papalığa ve diğer İtalyan şehir devletlerine sözleşme usulü çalışan paralı asker liderleri. -e.n.

** Güneydoğu Asya'dan İngiliz sömürgelerine gönderilen ucuz işçiler için kullanılan, zamanla aşağılayıcı bir anlam da kazanan ve İngilizceye *coolie* olarak geçen sözcük. -e.n.

Vigo'nun önemli kaynakları var fakat bu kaynakları doğru kullanmak yerine birilerine aktarmak için uğraşıyor ve bunların kabul görmesini bekliyor. Şüpheli işletmelere altın gösterilir mi? Bu tutum Vigo'yu şüpheli kılıyor. Küçük bir bahşış memnuniyetle kabul edilir; birkaç kuruş yeterlidir.

Kendi değerinin bilincinde ama bunu paraya çeviremiyor. Akıl dünyasında bir prens bozuk para için ceplerini yokluyor.

Onun önce asistanı, daha sonra da arkadaşı olunca temel görevimin luminarı kullanmak değil, Vigo için hiçbir şeyi dik-kate almamazlık etmeyen bir çevre, ona layık bir grup oluşturmak olduğunu gördüm.

Arayan bulur; Eumeswil'de de sayıları yüzde bir veya binde bir olsa bile düşünce hasretiyle acı çeken kişiler var. Bahçede öğleden sonra yapılan bir toplantı veya akşam Vigo'nun kendisini iyi hissettiği bir sempozyum için üç, beş veya yedi kişi yetiyordu. Ofisteki işimi devralan Ingrid de bizimle geliyordu.

Bu buluşmaları gizli tutmaya çalışıyor, çaya veya geziye davet, mezarlıkta tesadüfen buluşma gibi ayarlıyorduk. "Privatissimum" denilen, az sayıda üniversite öğrencisine verilen bir ders olarak bile düşünülmemişti. Birilerinin ayrılması durumunda her zaman olduğu gibi bazı söylentiler çıkıyordu. Meraklı ve bilgiye susamış insanlar tarafından rica yağmuruna tutuluyordum; öyle ki bu toplantılara katılmak isteyenler arasında seçim bile yapabilirdim.

Tarihin kapılarının patladığı, mezarlarının açıldığı zamanlardayız. Ölüler, toplamı hep aynı kalan acılarıyla, mutluluklarıyla geldiler. Bizim gibi onları da aydınlatan güneş ışığına çıkmaları için çağrılmışlardı. Alınlarına bir ışın değdi; sanki bir trilobit avucumun içinde hareket ediyormuşçasına sıcaklığını hissettim. Onların umutlarına katılmamıza izin verildi; nesilden nesile miras bırakılan, hep aynı düş kırıklığına uğramış umuttu bu. Aramızda oturdular, çoğu kez dostla düşman ayırt

edilemiyordu; kavgalarını konuşarak çözüme kavuşturabildik. Onların avukatı olmuştuk. Ve herkes haklıydı.

Birbirimize ellerimizi uzattık, ellerimiz boştu. Ama uzatmaya devam ettik: dünyanın zenginliğini.

Birlikte bahçede oturduk, geç olmuştu; kalenin arkasında yuvarlak bir mührü andıran dolunay, keskin çizgili kubbe ve minarenin arkasında, gökyüzünde asılı duruyordu.

Bazen içimizden biri, biraz hava almak için gruptan çıkıyordu, tıpkı benim Emir Musa ve Pirinç Şehir dersinde yaptığım gibi.

Nihayet, Vigo'nun da yenik düştüğü görüldü... Bitkinliğe değil, çünkü yüzü parlıyordu. Ayağa kalktı: "Çocuklar, beni yalnız bırakın."

6

Adım ve mesleğim hakkında şimdilik bu kadar. Geriye siyasi güvenilirliğimi açıklamak kaldı. Bu husus inkâr edilemez, yoksa Condor'un en yakın çevresinde nasıl olabilirdim? Gümüş şeritli fonoforu ben taşıyorum.

Tabii iyice kontrolden geçirildim; ince eleyip sık dokudular. Teknolojiye inanmadığım gibi psikologlara da pek inanmam. Fakat işlerinin ehli olduklarını kabul etmek zorundayım. Yanlış düşüncelere, hatta niyetlere sahip insanlar gözlerinden hiç kaçmaz.

Doktorlar adayların fiziksel muayenelerini yaptıktan, polis de dedelerine kadar geçmişlerini araştırdıktan sonra son derece rahat başlarlar işlerine. İçlerinden biri adayla konuşurken diğerleri adayın sesini dinler, hareketlerini ve yüzünü izler. Dostane bir hava yaratılır, çekingenlikten eser kalmamıştır. Adayın tepkileri fark ettirmeden kaydedilir: Kalp atışı, kan basıncı, bahsi geçen bir ismin veya bir sorunun arkasından gelen

suskunluğun eşlik ettiği korku. Ayrıca yaşlı Reichenbach'ın* imreneceği psikometreleri var ve alından, saçlardan, parmak uçlarından sarı veya mor auraların yayıldığı görüntüler geliştiriyorlar. Antik filozoflar için metafizik olan sınır çizgileri, bunlar için parapsikolojik yerler... Bunlara sayılarla ve ölçümlerle ulaşmayı övgüye değer buluyorlar. Hipnoz ve uyuşturucularla da çalıştıkları çok bariz. Birlikte içtikleri çaya katılan bir damla, bir çiçek tozu zerreciği —Eumeswil'de değildir artık, o an Meksika'nın dağlık bölgelerindeyizdir.

Örneğin dost komşularımız Kapadokya veya Moritanya'dan bir ajan, hatta bir Haşhaşî sızdırılacak olsa üç gün içinde açığa çıkardı. Oysa Sarı ve Mavi Han'ın tecrübeli elçileri daha tehlikeli; limanda veya şehrin içinde yuvalanmalarını engellemek imkânsız. Günün birinde bir dikkatsizlik yapasıya kadar buralarda varlıklarını sürdürürler. Kalenin içlerine kadar gelmezler.

Benim durumum kurulun başını ağrıtmamıştı; herhangi bir zorluk çıkmadı. Ben —bunu kesinlikle söyleyebilirim— eğri değil dik açılıyım; ne yukarıya ne aşağıya, ne sağa ne sola doğru eğilirim; ben dengede duruyorum. Bu karşıtlıklar beni düşündürüyor, ama güncel bağlamda değil, tarihsel açıdan; herhangi bir yere angaje değilim.

Babamın ve abimin, mütevazı eleştiriler yapmaktan kaçınmasalar da, Tribünlere ölçülü bir sempati duydukları biliniyor. Eumeswil'de bu zaten kuraldır; istisna neredeyse yok gibidir. Neden olsun? Fırıncının, bestecinin, profesörün siyasi manevralar yapmaktan çok daha başka dertleri var; onun istediği, en iyi yıllarını geride bırakmadan işini, sanatını, görevini yapmak ve her halükârda hayatta kalmak. Ayrıca yeri kolayca doldurulabilir; böyle bir fırsat bekleyen yığınla insan var.

* Hans Reichenbach (1891-1953): Mantıksal ampirizmin kurucusu ve Viyana Çevresi temsilcilerinden Alman filozof. 1933'te Nazi Almanyası'ndan kaçıp Türkiye'ye sığınmıştır. —ç.n.

Öte yandan bu tipler iktidarın yeni sahipleri için “ideallere sadık kalan, bayrağı yukarıda tutan”lardan daha kullanışlıdır ve genel olarak askerî jargondan çıkıp iç savaş jargonuna geçtikleri için övgüyü hak ederler. En iyi etkiyi anma konuşmaları ve yazılarında bırakırlar. Hayatta kalanlar olarak kısa süre sonra can sıkıcı olacaklardır.

Müfettişler bunu bilir: Coşku, kuşku uyandırır. O nedenle, bir tarihçi olarak Condor’la ilgili nesnel değerlendirme yapmam benim için olumlu sonuç verdi. Sanırım sert bir uyuşturucu etkisi altında şöyle dedim: “O bir halk önderi değil, o bir tiran.”

Kayıtsız şartsız adanmışlığın tehlikeli olduğunu bilirler. Politikacıya, yazara, oyuncuya uzaktan saygı beslenir. Sonunda idolle karşılaşılır ama saygı duyulan, saygı duyanın beklentisine yanıt vermez. Sonra hava kolayca değişir. İnanılmaz ihtimal gerçekleşmiş, büyük diva’nın yatak odasına girilmiştir; artık hayal kırıklığına uğramak kaçınılmazdır. Giysilerin yere düşmesiyle birlikte tanrısallık da düşer. Eros en güçlü biçimde beklenmedik olanda etkisini gösterir.

Bende hata bulamadılar. Ne kadar derin araştırma yaparlarsa yapsınlar ben normal, aynı zamanda doğru kaldım. Aslında normalin doğruyla bir arada olmasına pek sık rastlanmaz. Normal olan insan doğasıdır, doğru olansa mantıksal akıldır. Mantıksal akılla yanıt vermem memnun etti onları. İnsani olan ise o kadar genel ve aynı zamanda o kadar kodlanmıştır ki insanlar onu algılamaz, tıpkı soludukları hava gibi. Böylece anarşik temel yapıma nüfuz edemediler.

Karmaşık görünüyor ama basit; çünkü aslında herkes anarşiktir, zaten insanda normal olan da budur; ne var ki anarşik ilk günden beri anne ve baba, devlet ve toplum tarafından sınırlandırılır. Bunlar kimsenin kaçamayacağı asal gücün budamaları, dokunuşlarıdır. Bunu kabul etmek gerekir. Fakat anarşik olan temelde bir sır olarak kalır ve çoğu kez insanın kendisi bile bilincinde değildir bunun. Lav olarak patlayabilir; onu yok edebilir, onu özgürleştirebilir.

Şunu ayırt etmek gerekir: Aşk anarşiktir, evlilik değil. Sa-
vaşçı anarşiktir, asker değil. Taksirle öldürme anarşiktir, kasten
öldürme değil. İsa anarşiktir, Pavlus değil. Elbette anarşik olan
normal olansa bu Pavlus'ta da vardır ve zaman zaman güçlü
biçimde ortaya çıkar. Bunlar çelişki değil aşamalardır. Dünya
tarihi anarşi sayesinde hareket eder. Özet olarak: Özgür insan
anarşiktir, anarşist değil.

Eğer sadece anarşist olsaydım foyam hemen ortaya çıka-
rılırdı. Yanlış yola sapan, “cüppesinde sakladığı hançerle” ikti-
dar sahiplerine yaklaştırmaya çalışan birileri hemen fark edilir.
Anark yalnız yaşayabilir; anarşist sosyal biridir ve kendisi gibi-
lerle birlikte olmak ister.

Her yerde olduğu gibi Eumeswil'de de anarşistler var. İki
fraksiyon oluşturuyorlar: İyi niyetliler ve kötü niyetliler. İyi
niyetliler tehlikesiz; altın çağların düşünüy kuruyorlar, azizleri
Rousseau. Diğerleri, Brutus'un [Brütüs] üzerine yemin ederek
bodrumlarda ve çatılarda, “Calamaretto”nun arka odalarından
birinde toplanıyorlar. Birlikte oturmuş bira içerken aralarında
uygunsuz bir sır olduğunu kıkırdayarak ele veren dar kafalı
insanlara benziyorlar. Hepsinin kaydı var: Hücreler kurulup
kimyagerler işe koyulduğunda daha sıkı izleniyorlar. “Çıban
yakında patlayacak.” Bunu söyleyen *majordomo* [vekilharç],
Condor'un kısaca “Domo” dediği kişi; ben de bu kısaltmayı
kullanacağım. Planlanan suikastten önce tutuklamalar olur
veya suikast devlet tarafından yönlendirilir. Köklü bir muhale-
fete karşı, onu bir suikast girişimiyle suçlamaktan daha güçlü
bir silah yoktur.

Anarşistin belirsiz idealizmi, merhametsiz iyiliği veya iyi-
liksiz merhameti, onu polis için de birçok yönden kullanışlı
kılar. Bir sırrın varlığını hissetmiştir, ama sadece hissetmiştir:
bireyin muazzam gücü. Bu onu zehirler, ışığa koşup kavrulan
pervane gibi harcar kendisini. Suikast girişiminin anlamsızlı-
ğı failde ve onun özgüveninde değil, eylemin kendisinde ve

eylemin geçici durumla ilişkisinde yatar. Suikastçı kendisini çok ucuza satmıştır, bu sebepten de niyetinin çoğu kez tam tersine ulaşır.

Anarşist bağımlıdır. Önce belirsiz isteğine, sonra da iktidara. İktidar sahibini, onun gölgesi gibi izler; hükümdar ona karşı her zaman dikkatlidir. Şarlken [V. Karl] maiyetiyle birlikte bir kaleden yüzbaşının biri gülmeye başlar; tabii hemen ağır şekilde sorgulanır. Yüzbaşının aklından, imparatora sarılıp onunla birlikte aşağıya atlasa, adının silinmemek üzere tarihe kazınacağı geçmiştir.

Anarşist, yok etmeyi düşündüğü monarkın rakibidir. Onu hedef alır ve yerine geçecek olanla ilişkisini pekiştirir. *-İzmciliğin* sınırlayıcı bir anlamı var; tözün zararına iradeyi yükseltir. Bu notu, kelimenin anlamı konusunda mükemmelen kılı kırk yaran dilbilgisi uzmanı Thofern'e borçluyum.

Anarşistin olumlu karşılığı anarktır. Anark, monarkın rakibi değil, ona en uzak olandır; tehlikeli olmasına rağmen monarkın dokunmadığı biridir anark. Anark monarkın hasmı değil, benzeridir.

Monark çok insana, hatta herkese hükmetmek ister, anark ise sadece kendisine. Böylece anark iktidarla, iktidar figürlerinin kendisine dokunmadan yanından geçip gitmelerine imkan veren, hem nesnel hem şüpheli bir ilişki kurar; etkilenmeksiz ama kendi içinde statik olmayan tarihsel bir tutkuyla. Her tarihçi az ya da çok doğuştan anarktır; bir ağırlığı varsa temelde tarafsız olarak yargıç görevine yükseltir kendisini.

Durum, ciddiye aldığım mesleğimi ilgilendiriyor. Ayrıca ben kaleden gece kulübünde garsonum; bu işimi daha az ciddiye aldığımı söylemek istemiyorum. Burada olayların doğrudan içindeyim, işim yaşayanlarla. Anarşinin yaptığım işe zararı yok. İşimi daha ziyade, başkalarıyla ortaklaşa sahip olduğum şey olarak temellendiriyor; sadece bunun farkındayım. Condor'a hizmet ediyorum ki o bir tiran; onun işlevi bu, aynı

benim onun garsonu olmam gibi; ikimiz de t z m ze geri  ekilebiliriz: isimsiz haliyle insan doğasına.

Görevim gereği luminarda Aristoteles'ten Hegel'e ve sonrasına kadar anayasa hukukunu bir kez daha  zet geçerken, bir Anglosakson'un insanların eşitliği hakkında, doğruluğu herkesçe kabul edilen önermesi dikkatimi çekti. Eşitliği, her zaman değişen gücün ve kaynakların paylaşımında değil, değişmez olan şu gerçekte, yani herkesin herkesi öldürebileceği gerçeğinde arıyor.

Bu sıradan bir söz ama çarpıcı biçimde formüle edilmiş. Başka birini öldürebilme ihtimali, herkesin içinde taşıdığı anark potansiyelinin bir parçasıdır, ama kişi bunun farkına – her zaman diplerde bir yerde uyukladığı için–  ok seyrek varır. İki kişi yolda selamlaştığında veya karşılaşmaktan kaçındığında da böyledir. İnsan bir kulinin tepesindeyken veya hareket halindeki bir trenin önündeyken yaklaşır bu gizil g  . Bizler, teknolojik tehlikelerin yanında ötekinin yakınlığını da kaydedimiz. O benim kardeşim de olabilir. Eski bir şair, Edgar Allan Poe, "A Descent into the Maelstr m" [Girdaba İniş] öyküsünde bunu geometrik olarak kavramıştır.

Ne olursa olsun, geri çekilmek için arkamızı güvenli bir yere yaslayalım. Sonra felaket sırasında izdiham olur, Medusa'nın Salı,* filikada açlık...

Söz konusu İngiliz, iç savaş tecrübesinin katkısıyla bunu mekanik bir formüle aktarmış oldu. Descartes'ın çok öncesine kadar gider bu. İnsanlar arasında zoolojik, onun da altında fiziksel yasa işler. Eylemlerimizi ahlak kuralları, içgüdü ve saf devinim belirler. Hücrelerimiz moleküllerden, moleküller de atomlardan oluşur.

* *Le Radeau de la M duse*: Fransız ressam Th odore G ricault'nun 1818-19'da yaptığı tabloda, 1816 yılında Senegal sahillerinde kaza yapan *M duse* firkateyninin, yetersiz sayıdaki filikalara alınmayıp sal üstünde kurtarılmayı bekleyen asker ve sivilleri resmedilmiştir. Tablo aynı zamanda, resimde klasisizmden kopuşun mihenik taşlarından biridir. – .n.

Sadece benim görevimle ilgili olduğu kadarıyla değinmek istiyorum bu konuya. Yine de Condor'un yakın alanına, Monsenyörün kendi "Parvulo"sü olarak tanımladığı en yakın çevresine bu bilgiyle geldim. Onu öldürebilirim, çarpıcı biçimde veya fazla heyecan yaratmadan. İçkileri (özellikle hafif içimli kırmızı şarap seviyor) en nihayetinde benim elimden geçiyor.

Elbette onu öldürme ihtimalim olmamasına rağmen gerçekleştirmek imkânsız da değil. Hangi astrolojik rastlantılarla ilişkileneceğini kim söyleyebilir? Yani şimdilik bilgim tamamen teorik olsa da beni onun kademesine çıkardığı ölçüde önemli. Onu sadece öldürmekle kalmayıp bağışlayabilirim. Bu benim elimde.

Condor bir tiran olduğu için elbette ona karşı gelmek istemem; bunun için tarihe ve Eumeswil'de ulaştığımız modele fazlasıyla aşinayım. Ölçülü olmayan bir tiran kendi kendini yok eder. İnfaz anarşistlere bırakılabilir; zaten onların tek düşündüğü de budur. Dolayısıyla tiranlık nadiren miras kalır, monarşilerle karşılaştırıldığında torundan sonrasına uzandığı pek görülmez. Tiranlık, Parmenides'e babasından "bir hastalık gibi" miras kalmıştır. Thales seyahatlerinde nadiren yaşlı bir tiranla karşılaştığını söyler.

Bu temel tutumla görevimi belki de başka herhangi birinden daha iyi yapıyorum. Onun eşitiyim; fark sadece ahmakların küçümsediği giyimde ve seremonilerde. Ancak iş ciddiye bindiğinde giysiler çıkarılır.

Eşit oluşumla ilgili bilincim daha çok işime yarıyor; işimi kolayca ve güzelce yapmak için özgürüm, tıpkı dans etmek gibi. Çoğu kez çok geç bitiyor işim; eğer işimi iyi yapmışsam numarasını başarıyla sergilemiş bir sanatçı gibi, kulübü kapatmadan önce kendi sırtımı tapışlıyorum.

İktidar sahipleri bu ruh halini takdir eder, özellikle Parvulo'da. Mekândaki özgür ve rahat atmosfer keyiflerini artırır. Elbette dozunu iyi ayarlamak gerek. Sarı Han misafirliğe geldi-

ğinde bazen içmeye davet edilsem bile kesinlikle içmiyorum; bu durumda ihtiyatlı olmak gerekir.

Dikkatle izlememe ve sıkça hayran kalmama rağmen konuşmaları da duymazdan gelirim. Yüzümdeki gülümseme katılmacı değil, işimin gereği bir gülümseme ama yapılan şakalara gülmüyorum. Âdeta bir duvar halısı gibiyim.

Condor'un benden memnun olduğunu söyleyebilirim. Gece kulübünden çıkarken "İyi geceler Manuelo," deyişi dostane. Bazen araştırmalarımı soruyor. Tarihe düşkün, örneğin *Diadohoi** dönemine; Eumeswil'de son derece doğal bu. Deniz savaşları tarihinin de onu çok heyecanlandığı belli; iktidara gelmeden önce geçici olarak donanmaya kumanda etti. Darbe, şehrin denizden bombalanmasıyla başladı.

Pek de önemli olmayan bu küçük olay, Condor'un denizle ilgili şeylerden amatörce keyif almasına neden oldu. Kalede, kendisini bir süreliğine zamanda yolculuk yaptığı bir gemide hissediyormuş gibi görünüyor. Yemekte garsonlar tarafından servis edilecek içkileri kilerden sipariş ediyorum. Kalenin kubbesi kaptan köşküne benziyor; gemide hiç kadın yok.

Kariyerine piyade olarak başlamış, şanslı bir asker olan babası başçavuşmuş. Bir keresinde, Condor ile onun her zaman sağında oturan Domo arasında geçen bir konuşmayı duymuştum. Konu birliklerin güvenilirliği idi. Condor'a göre en değerli olanı piyade muhafız kıtasıydı. Sonra zırhlı süvariler geliyordu; hafif süvarilere pek güvenilmezdi. Karşılaştırma denizcilerle pilotlara kadar gitmişti. Güvenlikten sorumlu Domo, belli ki bu soruyu da teorik çerçevede düşünmüştü.

"Biri ne kadar hızlı hareket ederse o kadar dikkatli izlenmelidir."

* Grekçede "vârisler" demektir (tekil hali *diadohos*). Büyük İskender'in ölümünden sonra, ele geçirdiği topraklardaki egemenliği sürdürmeye çalışan generallere ve aile mensuplarına verilen isim. –e.n.

Bu konuşma, Eumeswil’de henüz birliklerden söz edilemeyeceği için teorikti. Toprakları ve adalarıyla Eumeswil, büyük hanların Diadohoi krallıklarıyla ardıl şehir devletleri arasında bir vaha oluşturuyor. Bölgenin kuzeydeki sınırı denizdir; ruh halime göre bazen Akdeniz’de bazen Atlantik’te olduğuma inanırım. Güneyde sınır çölde yitip gider; burası sınır devriye birliği tarafından kontrol ediliyor.

Sonra bozkırlar, iç içe geçmiş çalılıklar, yangından sonra daha da sıklaşan balta girmemiş ormanlar ve nihayet yine okyanus. Bu bölgelerde çeşitli yöntemlerle avlanılır. Sarı Han’ın Eumeswil’i korumasını öncelikle av hayvanlarının bolluğuna borçluyuz. Her yıl kalabalık maiyetiyle Eumeswil’e gelen Han’ın ziyareti için hazırlıklar dış politikanın önemli bir parçasını oluşturur.

Avın, uzak bozkırlardaki büyük av hayvanlarına kadar tüm bölgelerde düzenlenmesi gerekir. Bu arada, bu etkinliğin içinin nasıl doldurulacağı, demir gibi sağlam ve doymak bilmez bir hırsa sahip şımarık hükümdar için sürprizler düşünülmelidir. “Sadağımı güçlkle dolduruyor ve keyifle bitiriyorum.”

Takip edilenle takip eden arasında bir yakınlık olması gerekir. Usta avcıların totem kafaları var; büyük kurt avcısı bir kurt yüzüne sahip. Kimin aslan, kimin bizon, kimin yaban domuzu avladığı tahmin edilebilir. Ayrıca hareket ve fiziksel görünüş de dâhil. Genellemek istemem çünkü sadece örtüşmeler değil, tamamlayıcılar da var. Öyle ki Sarı Han fil avını, hayvana kılıçla sürünerek yaklaşan cücelerle açıyor. Av genel olarak eski usul, neredeyse hiç barut ve optik imkânlar kullanılmadan yapılıyor. Sarı Han, insanlara karşı zalim olmasına rağmen avda soylu oyun kurallarına uyuyor.

Büyük av, geçit vermeyen güney ormanlarında son buluyor. Güney ormanlarında henüz hiç kimsenin görmediği yabani

hayvan türleri olduğu yönünde çeşitli söylentiler mevcut. İnsanların çoğu bu söylentilerin kaynağının, balta girmemiş bu ormana girmeyi göze alan ve ölümcül yüksek ateşle geri dönen maceraperestlerin sanrıları olduğunu düşünüyor.

Ancak Han'ın tam da bu ormanda avını taçlandırmayı düşlediği görülüyor. Gözcülere, özellikle iz sürme konusunda hiç kimsenin yarışamayacağı o cücelere maaş veriyor; ayrıca hiçbir fakülteye uymayan yarı mitoloji uzmanı, yarı rüya yorumcusu olan bilginler var yanında. Bunlarla sadece zoolog olan Rosner değil babam da alay ediyor; onları eski zamanlarda hükümdarların karşısına altın yapabileceği iddiasıyla çıkan simyacılara benzetiyor. Benzetme kötü değil; transmutasyon eskiden olduğu gibi şimdi de büyük umut ve her zaman hayal kırıklığı demektir.

Ormanın sürprizlere gebe olduğu kuşku götürmez; kenarında zaman zaman yeni hayvanlar ve sıkça yeni bitkiler bulup getiriyorlar. Böylece Herodot zamanından beri masal olarak değerlendirilen bazı söylentiler doğrulanmış oluyor fakat mesele bu değil. Eskiden bilginler tufanlardan sonra sadece türler değil, yeni cinsiyetlerin de ortaya çıktığını düşünüyordu. Suyun rolünü artık ateş devraldı; dönüşümlerin arasında yalazlı perdeler var.

Luminarda, büyük Linné* zamanında basılan büyük boy ciltlere göz gezdirdiğimde açık biçimde sadece hayallerde var olan varlıklarla karşılaşıyorum, ancak bunlar hayallerde o kadar kök salmıştı ki resimleri çizilmişti; örneğin tek boynuzlu at, kanatlı yılan, yarı insan yarı keçi, denizkızı. Özellikle ormanda tuhaf yaratıkların yaşadığı düşünülüyor ve anlatılıyordu, örneğin Doktor Gessler diye biri orman şeytanını anlatmıştı: Bir mucize doğum, topukları mahmuzlu dört ayaklı, başında

* Carl Linnaeus/von Linné (1707-1778): İsveçli biyolog, hekim ve fizikçi. Biyoloji ve botanikte geliştirdiği bütün canlıları sınıflandırma metodu günümüzde de hâlâ kullanılmaktadır. -ç.n.

memelerden ve insan kafasından oluşan bir çelenk taşıyan bir yaratık. MS 1531 yılında Salzburg piskoposluk bölgesinde yakalandığı, fakat yemek yemeyi reddettiği için kısa süre sonra öldüğü söylenmekte.

Bu bana, bazı yönlerden Condor'a benzediğini düşündüğüm Periandros'u* korkutan bir macerayı hatırlatıyor. Çobanlarından biri Periandros'a paltosunun altında taşıdığı bir canlıyı gösterir. Bir kısrakın doğurduğu insan başlı bir at yavrusudur bu. Periandros karar vermesi için Thales'i çağırır. Thales, bundan böyle atların bakımını evli olmayan çobanlara vermemesini tavsiye eder.

O zamanlar mitolojik çağ henüz bu tür doğum imkânlarına insanların kuşkuyla bakabileceği kadar uzak değildi ve bugün Eumeswil'de bilgi bunları bize daha da yaklaştırdı. Sanki yılan kendi kuyruğunu ısırması gibi...

Bu notlar, konudan uzaklaşma olarak düşünülmemeli; aslında anlatılanlar konuyla ilgili. Bu nedenle Condor'un solunda oturan Attila'ya dikkat etmem gerek, özellikle geç saatlerde. Eğer ormanda neler olduğunu bilen biri varsa o kişi Attila'dır.

Görünüşe göre ormanda uyuşturucu ve ilaçlar üzerine gizli bilgiler edinmiş. Zaten önceden bunların sentetik yapılarına hâkimdi. Condor'a veya konuklarına bazı karışımlar içeren reçete yazarsa onunla işim var demektir. Fakat Attila'nın, batıl inanç olarak görülen ve çoktan laboratuvarlardan kaldırılan çok etkili ilaçlara başvurması dikkatimi çekiyor. Böylece ben de bazı içkileri, Sumatra'nın koylarındaki deniz tabanlarında yetişen bir ağacın meyvesi olduğuna inanılan palmye meyvesi *coco de mer* kabuğunda karıştırmak zorundayım. Bu meyveyi oraya Griffon'un** taşıdığını söyleyenler de vardı. Kuyumcular meyvenin kabuklarından içki kapları yapmışlardı, bu kabuklar en güçlü zehre karşı da kesin çare olarak biliniyordu.

* Korint şehir devletinin ikinci tiranı, Yedi Bilge'den biri. –e.n.

** Aslan vücutlu, kartal kanatlı ve kafalı mitolojik yaratık. –e.n.

Belli ki Attila da tekboynuzun gücüne inanıyor, bu onun totem hayvanı olabilir. Bugün, spiralli boynuzun ormanların karanlığına gizlenmiş beyaz bir ata değil, Kuzey Denizi'ndeki bir balinaya ait olduğunu biliyoruz. Bu boynuz hazinede muhafaza ediliyordu. Doktorlar hastadan ümidi kesip ölüm döşeginden uzaklaştığında bu boynuzdan bir tutam rendeleniyor ve ölmekte olanın şarabına katılıyordu.

Daha fazla ilgilenmeyi düşündüğüm adamotu kökü de çok değerli. Bu kök tam anlamıyla mucizevi bir ilaç ama özellikle erkeklik gücünü artırıyor. Sarı Han'ın bu alanda sergilediği insanüstü gücü bu köke borçlu olduğu söyleniyor. Önemli adamlar için bu kök tam bir ziyafet, çünkü doğru büyüklükte ve nitelikte kökler bulabilmek için kapsamlı önlemler gereklidir. Bu yabani bitki –sadece bu güçlü türü– Kukunor* çevresindeki ıssız bölgelerde yetişir; orada adı “ginseng”dir. Bitkinin yetiştiği yerlerden birini bulan, bunu sır olarak saklar; o yeri işaretler ve adamotunu doğru anda, yani yeniay çıktığında topraktan çıkarır.

Burada, barda, kökler hususi olarak kilit altında tutulur; çünkü Çinli aşçılar afyon bağımlılarının o maddeyi şiddetle istemeleri gibi bu kökleri arzular. Bu kökü kattığım kokteyl için bir şifrem var. Eğer Han, epeyce geç bir saatte bu içkiden isterse şehrin batı tarafında bulunan genelevlere kısa süre sonra Moğol saldırısı olacak demektir.

8

Henüz görevi kabul edip etmemekte kararsızken, kabul etmemi özellikle Vigo öğütlemişti. “Martin, paha biçilmez bilgiler edineceksiniz.”

Vigo'nun kastettiği, iktidar sorunlarının baştan sona ne şekilde düşünüldüğüne ve yürütüldüğüne dair gözlem; tatbikî

* Çin'in Qinghai (Çinghay) eyaletinin diğer adı. –ç.n.

bir model üzerinde metodolojiye doğrudan bakıştı. Bir gösteri göz kırpmaktaydı burada tarihçiye, özellikle Parvulo'da.

Vigo cerrahın bakışını anatomistin bakışından ayırır; biri ameliyat etmek ister, diğerini ilgilendirense sadece durumdur. Birincisinin zamanı belirlenmiştir, diğeri zamanını istediği gibi kullanır. Artık yaşayan hiçbir değer olmadığından Eumeswil, tarihçi için özellikle uygun bir yerdir. Tarihsel malzeme, çekilen çilede tüketilmiştir. Düşünceler inandırıcı olmaktan çıkmış ve bu düşünceler için yapılan fedakârlıklar yadırganır olmuştur.

Öte yandan, görüntüler o kadar net ki hiçbir ideal bu görüntülerden uzaklaştıramıyor. Örneğin Condor, aydınlanmış despot ile tiran arasında gidip gelen bir varoluş sergiliyorsa bakışlarını uzak geçmişe yöneltiyor demekti. Vigo'ya göre ben bunu yakından deney olarak incelemeli ve vurgunun yönünü değiştirmeliydim: Gece kulübünde bar tezgâhının arkasında durarak, tam da onu ciddiye aldığı için çarpıttandan daha yakın olacaktım gerçekliğe.

O zamana kadar üstadımı izleyebilirdim ve bu niyetle işi kabul ettim. Kararımı sadece bunun belirlediğini iddia etmek istemiyorum çünkü böyle kararlar karmaşıktır. Ek olarak, böyle bir işin getirileri olur: kendi işin için daha fazla zaman ayırma imkânı, luminar, dolgun maaş, gümüş şeritli fonofor, iktidar sahibinin aurası.

Kısa süre sonra tarihsel bakışın yetmediğini görecektim. Tarihî olmayan bir kişi olarak özgürsündür, ancak bağlılıkla hizmet ettiğin iktidarlar da hiç hesapta olmayan biçimde dönüşür. Parvulo'da hizmet ettiğim bazı geceler ürkütücüdür. Vigo'nun bilmek ve karışmak istemediği (benim de uzun süre yapmamaya çalıştığım gibi) hususlar konuşulur. Efendiler sunca, kendi aralarında olsalar bile çekinerek telaffuz ettikleri üstü örtülü sözcüklerin havada uçuştığı anlardakinden –görünüşe göre– daha fazla ağırlaşır mekân. Bunun üzerine Domo eliyle işaret eder. Böyle durumlarda benim ambiyansı güçlendirmem ve rezonansı azaltmam gerekir.

Kuşkusuz bu durum ormanla ilgilidir. Orada zafer anıtlarının ve çok eski zamanlardaki, hatta tarihöncesindeki avın altın çağlarından ziyade Argonotlar'ın seferini* hatırlatan tehlikelelerin olması gerekir.

İşi kabul ettiğimde biyolojik babam gerçek bir liberal gibi davrandı; bir yandan garsonluk yapmamdan utanıyor, öte yandan siyasi açıdan güvendeki durumunun güçlendiğini hissediyordu. Abim Cadmo'nun gözündeyseniz, hükümdarın hizmetçisinden başka bir şey değildim. İhtiyarın yüzünde her zaman maske vardır, delikanlı ise anarşisttir —elbette ortalık kızıışmadığı sürece. İnsanın istediğini yapıp istemediğini yapmama özgürlüğü ikisine de yabancıdır.

Kaleden şehre inince onlarla birlikte kalıyorum; masada can sıkıcı konuşmalar oluyor. Siyasi ve toplumsal olaylardan uzak duramıyorlar. O nedenle zamanımı daha çok dışarıda, Vigo'nun bahçesinde geçirmeyi tercih ediyorum; ayrıca şehirde konaklamak için bir de yerim var: deniz kıyısında, eskiden kale burcunun bir bölümü olan eski bir evin çatı katı. Oradan denize olta atabilirim, fakat aşağıda yüzgeçlerini tembel tembel hareket ettiren balıklar Subura'nın** kirli sularında semirdikleri için kendilerine fazla talep yok. Bazen pencere pervazında bir martı dinleniyor; aşağıda bir şarapçı, hızlıca yenip içilen bir *salumeria* [şarküteri] işletiyor.

Boş bir çatı katı. Duvarlar denizin tuzlu suyundan kireçleşmiş, ufalanıyor. Özellikle güneş batarken düşüncelere dalmak, adalara ve ötesine bakmak için oraya gidiyorum. Bir masa, bir koltuk, yere serili bir şilte, sehpanın üzerinde bir lavabo, altında ibrik, ayrıca bir de lazımlık var, özellikle içtiğim gecelerde merdivenden inip çıkmak beni yorduğu için pencereden

* Yunan mitolojisinde, *Argo* isimli geminin denizcilerinin, zenginliğin ve iktidarın sembolü olan Altın Post'u bulmak için İason önderliğinde Kolhis Krallığı'na yaptıkları sefer. —e.n.

** Antik Roma'da kötü şöhretli, genelevlerin bulunduğu mahalle. —e.n.

denize boşaltıyorum. Duvarlarda kitaplık veya tablo yok ama lavabonun karşısında bir ayna var; kütüphanede çalıştığımızda veya Vigo'yu surların önünde ziyaret ettiğimizde buraya getirdiğim Ingrid için bir ayrıcalık. Ingrid burada bir saat kadar kalıyor; bir tür karşılık bu, öğretmenin hak ettiği bir teşekkür...

Yani evde sadece yemek vakitlerinde bulunuyorum ki o da her zaman değil. Mesleki konuşmalar bile verimsiz, çünkü birbiriyle ilişkisi olmayan noktalardan hareketle; yani tarih alanını terk etmiş bir metatarihçi ve kendilerini hâlâ ona sıkı sıkıya bağlı sanan ortakları aracılığıyla yürütülüyor. Bu da değerlendirme içinde kronolojik farklılıklara yol açıyor: İşbu ikisi, benim için çoktan fosilleşmiş bir kadavrayı didikleyip duruyor hâlâ. Eumeswil'de en iyi ihtimalle artık sadece parodisi yapılan değerler için heyecanlandıklarında bazen gerçekten komik oluyor. Hatta bu noktada, dönemin tipik durumu olarak ciddiye alınmaları bile gerekir.

İhtiyara biyolojik babam dememin sebebi ona saygı duy-mamam değil. Tersine, benimki baba rolünü yerine getiremiyor veya en fazla suratına Noel Baba sakalı yapıştırmış bir komedyen kadar getirebiliyor. Bir gündelikçi, bir balıkçı, limanda bir hamal bu rolün altından daha iyi kalkar. Özellikle bu özgür ruhların, büyükbabaları tarafından mahvedilmiş düzenler içinde saygı beklmeleri tuhaf.

Babam iki kere evlenmişti. Eumeswil'de yükselmekte olan birinin, örneğin bir siyasetçinin, önce ilk bulduğunu alması âdettendir. Eğer başarılı olursa ilk aldığı artık ona yetmemeye başlar; kadın artık ne yeterince genç ve güzel ne de prezan-tabldır. İlki bir statü sembolüyle değiştirilir. Örneğin Eumeswil'de, yani çeşitli ırk ve ulustan insanların toplandığı bu potada, daha açık ten rengine geçişten de bu anlaşılmaktadır.

Daha üst düzeyde başlayan biri ise farklı davranmaya yatkındır; önce kariyerini ve dış koşulları düşünür. Ancak yerini

sağlamlaştırdığı zaman (orta yaşlarda) içinde başka arzular filizlenir. Artık Afrodite ondan gecikmiş bir özveri istemektedir. Tabii bu arada bazı yanlış hareketler de olur. Kısa süre önce yüksek rütbeli bir general şehirde herkesin bildiği bir fahişenin tuzağına düştü. Kalede bu tür olayların mizahı yapılır. Domo bu durumu Condor'a aktarırken ben Parvulo'da hizmet ediyordum. Condor güldü: "O halde kayınbirader eksikliği duymayacak." Domo açısından eskiden "yelekteki leke" denilen şey elverişli, ihtiyaca göre ahlaklı oluyor.

Profesörler kız öğrencilerden birini alma eğilimindedir; ön sıralarda oturan ve hocasının entelektüel iddiasına hayran olanlardan birini. Bu iyi sonuçlanabilir. Biyolojik babamın "yeleğindeki leke" sekreteriymiş. Sekreteri için ilk karısından boşanmış, kadın hâlâ şehirde oturuyor. Cadmo bu kadından olmuş. Sonra anlaşarak boşanmışlar. Hâlâ zaman zaman oraya gidip anılarını tazeler.

Annem çok erken, daha ben ilkokuldayken öldü. Bu kaybı ikinci doğumum gibi; daha aydınlık, daha soğuk, yabancı bir yere itilmişim gibi hissettim. Ama artık daha çok farkındalık sahibiydim.

Dünya annemin ölümüyle değişti. Ev soğuyup sertleşti, bahçe çoraklaştı. Çiçekler renklerini ve kokularını kaybetti; anne elinden yoksun kaldıkları, zamanla değil de hemen görüldü. Artık arılar konmuyordu çiçeklerin üzerine, kelebekler yoktu. Çiçekler insanların sevgisini hayvanlardan daha az değil, daha incelikli hisseder ve sevgiyle karşılık verirler.

Evin bahçesinde kuytu yerlere sığınıyordum. Çoğunlukla aşağıya, karanlık bir mahzene inen merdivende otururdum. Ağlayamazdım; biri boğazıma ip geçirmiş de sıkıyordu sanki.

Acı tıpkı ağır hastalıklar gibidir, yakayı kurtardığımızda artık bize dokunmaz. Yılanı karşı aşılarmış oluruz. Kabuk bağlayan doku, yılanın ısırığını hissetmez. O zamanlardan geriye duyarsızlık kaldı. Aynı zamanda korku da azalmıştı. Katılımım

düştükçe çevremi daha iyi kavriyor, tehlike ve yararlarını kestirebiliyordum. Bu daha sonra tarihçi için de faydalı oldu. Bir çıkar yol bulamadan karanlıkta otururken içimde, o zamandan beri beni terk etmeyen dünyanın kusurlu ve huzursuz olduğu düşüncesi oluşmuş olmalı. Baba evinde bir yabancıydım.

Acı, bir yıl veya daha uzun sürmüş olmalı; sonra kızgın lavların üzerinde yürünebilir bir tabaka oluşması gibi, zamanla soğumaya başladı. Yaranın kabuk bağlamasıydı bu; toplumun beni çevreleyen oyun kurallarını kavramıştım. Okulda öne çıkmaya başladım, öğretmenlerin dikkatini çektim. Sonra piyano dersleri geldi.

Biyolojik babam beni giderek artan bir memnuniyetle izliyordu. Onunla daha samimi bir ilişki kurabilirdim, fakat kolunu omzuma attığında veya gerekenden fazla teklifsiz, senli benli olduğunda hem acı hem utanç duyuyordum.

Ben ne de olsa düşünsel olarak kendisine daha yakın bulduğu ve kendisini meşru, beni ise bir piç olarak gören abimin aksine bir aşk çocuğuydum. Abimin benim hakkımdaki düşüncesinin nedeninin sadece kıskançlık olmadığını kabul ediyorum, ama onlar da boşanmayı hızlandırmışlardı ve ben uygun bir zamanda dünyaya geldim. Eumeswil bunun ötesinde ince eleyip sık dokumaz.

Annem benim dünyamdı, yavaş yavaş kişileşti. Daha sonraki yıllarda biyolojik babam bir kongreye gittiğinde geçmişimle daha yakından ilgilenme fırsatı buldum. Arşiv düşkünlüğü olmayan bir tarihçi düşünmek zordur ve tarihçi başka ev sahiplerinin bir süreç tamamlandıktan sonra attığı şeyleri de muhafaza eder. Her ölümü, yakılarak sunulan bir kurban takip eder.

Babam da kritik çeyrek yıl boyunca annemle yazışmalarını yaksaydı daha iyi olurdu. Sanırım bu mektuplardan ayrılmak istemiyordu ve onları tavan arasında muhafaza etti. O mektupları karmakarışık bir kâğıt yığınının içinden çıkarmış ve alacakaranlıkta varoluşumun ilk aylarına dalmıştım.

İşte o başlangıç anını, aynı zamanda yerini de böylece öğrenmiştim: Tarih Enstitüsü'nün harita odası. Orayı biliyorum; seyrek girilip çıkılan bir odadır ve haritalar kısa bir aşk kaçamağını iyi saklayabilir. Ne olursa olsun böyle bir hamle beklemezdim.

Kıvılcımın çaktığını anında bilen kadınlar olmalı. Fizyolojik olarak bunu açıklamak pek mümkün değil; annem o kadınlardandı. Şifreli olmasına rağmen yanlış anlamaya meydan vermeyecek şekilde var olmaya başladığımı veya en azından kendimi hissettirdiğimi ifade etti. İhtiyara mantıklı gelmemişti. Benden vazgeçmesi için annemi, henüz bir dut şeklinde olduğum ve hafifçe başkalaşmaya başladığım üçüncü haftada, önce teorik açıdan ikna etmeye çalışmıştı. Pirinç tanesinden büyük değildim ama sağı solu ayırt edebiliyordum ve içimde iğne ucu kadar hareket eden bir nokta, yani bir kalp atıyordu.

Artık yok sayılamayacağım ortaya çıkınca tehdit maddi bir hal almaya başladı. Ayrıntıya girmek istemiyorum. Yani, amniyotik sıvı içinde yüzerken Sinbad gibi tehlikeli maceralar yaşadım. Zehir ve delici silahlar beni yok etmek için iş başındaydı. Biyolojik babam tıp fakültesinden bir suç ortağının yardımıyla bana ulaşmaya çalışıyordu. Fakat annem benden yanaydı; beni istiyordu ve benim şansım da bu oldu.

Abimin yorumuna göre annem benim doğumumu, ihtiyarı avucunun içine almak için kullanmış ki mümkündür; fakat doğal bir sevginin sadece pratik tarafı bu. Anne olarak bana sahip olmak istiyordu; kişi olaraksa çıkarını gözetebilirdi.

Aslında böyle bir ilişki çok yönlü değerlendirilmeli. Ben bunu yapabilmemi Vigo'nun yanı sıra felsefe öğretmenim Bruno'ya da borçluyum.

Bruno'nun, zamanı ve mekânı mitolojik yönleriyle ele aldığı bir dersi hatırlıyorum. Ona göre baba zamanı, anne mekânı; kozmik açıdan erkek gökyüzünü, kadın yıldızları; yeryüzüyle ilgili olarak erkek suyu, kadın toprağı temsil ediyordu: Erkek yapar ve yok eder; kadın alır, kavrar ve korur. Zamanın içinde

dindirilemez huzursuzluk vardır, her yeni an bir öncekini siler. Eskiler zamanı, çocuklarını yiyen Kronos* şeklinde canlandırıldı.

Baba, titan olarak döllediği çocuğu yutar, tanrı olarak çocuğu kurban eder, kral olarak da çıkardığı savaşlarda onu tüketir. Yaşam ve mit, tarih ve teoloji çok sayıda örnek sunmaktadır. Ölüler babaya değil anneye döner.

Bruno aynı zamanda, yakma ve gömme arasındaki farklara da değinmişti. Ondan doğru alıntı yaptım mı bilmiyorum. Bana öyle geliyor ki su daha çok anneye has; Hristiyanlar suyu ruhla özdeşleştirirler. Bunlar uzun süren savaşların neden olduğu sınıflandırmaların sorunlarıdır. Kyrillus'a** göre dört elementin en önemlisi ve büyük dönüşümlerin maddesi sudur. Uzayda yolculuğun sonuçları *ex negativo*'nun [tersi durum] doğru olduğunu gösteriyor.

Mitleri tanıyanlar denizin muazzam büyüklüğünün sadece onun görünümüne ait olduğunu bilir. Nesillerden beri tamamen nicel düşünen Eumeswil'de bu anlaşılabilir bir şey değildir. Bir Rus gezgininin notlarında, susayan birine avucumuzun içinde sunduğumuz bir yudum suyun Yedi Deniz'den çok daha büyük olduğunu okumuştum. Amniyotik sıvı da öyle. Birçok dilde “deniz” ve “anne” sözcükleri birbirini anıştırır.

9

Biyolojik babamın beni avlamak için peşime düşerken elbette doğal hareket ettiğini söylemek isterim. Bir anark olarak,

* Yunan mitolojisinde zamanı ve çağları temsil eder. İlk titanların en genci ve lideridir. Titanlar Savaşı'nda oğlu Zeus tarafından yenilgiye uğratılmış ve böylece titan egemenliği yerini Olimpos tanrılarının egemenliğine bırakmıştır. Kronos, kendisine oğlu tarafından devrileceği kehanetinde bulunulunca doğan çocuklarını yer. Annesi Rhea, Kronos'a Zeus diye taş yutturunca Zeus kurtulur. -ç.n.

** İskenderiye Patriği. -ç.n.

onun hakkını savunmasının doğru olduğunu kabul ediyorum; yine de bunun müteakabiliyet esasına dayanması gerekir.

Babalarından benzer biçimde kaçmış oğullarla dolu şehrimiz. Bu çoğu kez bilinmez kalır. Ödipal durum bireyler arasındaki nahoşluğa indirgenmiştir. Saygı yitimi kaçınılmazdır, fakat bireyler birbirleriyle iyi geçinir.

Beni geçmişimden çok, ihtiyarın baba olduğu için saygı talep etmesi rahatsız ediyor. Söz konusu talebin kaynağı, aslında onun hakkı olmayan bir saygınlığa, bir zamanlar babaların, hükümdarların, profesörlerin yaşamış ve bu adları kazanmış olmaları gerçeğine dayanır. Günümüzde artık söylentiden başka bir şey değildir bu.

Bazen kendini övmeye başladığında, harita odasını ve annemi sıkıştırmak için yaptığı hileleri hatırlatasım geliyor. Rhea'nın, oğlu Zeus'u, açgözlü babası Kronos'tan koruduğu gibi içinde sakladı annem beni.

Elbette bu hamleyi yapmaktan kaçınıyorum; bana acı veren kusurun burada da farkındayım. Bazı gerçekler vardır, eğer birlikte yaşayacaksak sessiz kalmak zorundayızdır; iyi veya kötü başkalarıyla oynarız, fakat satranç tahtasını devirmemek gerek.

Dersini, sihir ve pratik davranışlar alanına da genişleten Bruno'ya borçluyum suskunluğumu. Şöyle demişti: "Söz ağzınızdan kaçmak istediğinde elinizi, sanki cüzdanınızı almak istiyormuş gibi sol göğüs cebinize uzatın. Böylece aklınıza gelen şaka sizde kalır, paranıza eklenir. Ve kalbinizi hissedersiniz."

Babam hakkında böyle düşünüyorum. Hatta bu bana kendimi iyi hissettiriyor. Kötü niyetli eleştirilere aynı tarzda tepki vermek isteyen Vigo'ya da söylüyorum aynı şeyi.

Biyolojik babamda babamı bulamadığım için, baba yokluğu hissetmem ayrı bir konu. Ben saygı duyabileceğim bir baba arıyorum. İstisna da olsa, Eumeswil'de bile mümkün bu. Kimileri manevi babalar bulabilir. Bu babalarla her türlü kan bağından daha güçlü bağlar kurmak mümkündür.

Buna karşılık böyle bir ifade ihtiyatla kabul edilmelidir, çünkü bir maddi temel her zaman olacaktır. Bu babaya, sonsuz bir ağla bağımızı borçluyuz. Baba, üreme eyleminde kendisinin de bilmediği bir sırrı takdim eder. Bu arada kendisi bu sırrın içine batıp yok olabilir. Böylece, bir amca veya uzak bir atayla, babadan daha fazla akraba olabilmemiz mümkündür. Soyağacı uzmanları ve biyologlar, sistemlerini genellikle paraparça eden bu tür sürprizlerle çok karşılaşır. Genetik yük bir bakışta bütün yönleriyle görülemez; ölümler dünyasına kadar uzanan genetik yükün içinden, çoktan yok olmuş varlıklar çıkabilir.

Bu parantez, neden sonradan edinilmiş akrabalığı doğal akrabalığa yeğlediğimi açıklayabilir. Söz konusu olan manevi babalıktır. Biz doğal akrabalar değiliz, seçilmiş akrabalarız. O halde manevi akrabalıkta da Eros'un hüküm sürmesi gerekir. Evlat edinme, vaftiz babalığının daha üst düzeyde tekrarlanmasıdır. Biz vaftiz babalarını manevi olarak seçeriz; o kendisini bizde yeniden tanır, bizi kabul eder. Hayatı borçlu olduğumuz, hem de çok başka bir biçimde, cesaretle söylüyorum, sürgit borçlu olduğumuz bir temastır bu. Duygusal konuşmak istemiyorum; burası yeri değil.

Kendimi akademiden üç hocayla (üç profesörle) bu biçimde akraba hissetmemi, doğduğum ve içinde bulunduğum çevre açıklayabilir. Zanaata, sanata, dine, savaşa eğilim gösterseydim başka örnekler olacaktı. Aynı şekilde suç işlemeyi meslek edinmiş olsaydım örnekler yine başka olacaktı.

Ton balığı avında reisi balıkçılarıyla birlikte zor bir iş yaparken görüyorum; itaat onları reise bağlayan güvenin sağladığı bir silah sadece; reis onların başıdır, onu seçmişlerdir. Reis tayfasına, durgun sulara yüzen benim ihtiyarın bana davranışından daha sert davranırsa da, aralarındaki ilişki babamla benim aramdaki ilişkiden çok daha fazla baba-oğul ilişkisidir.

Filozoflardan bir sisteme sahip olmaları beklenir; düşünce tarihini çok iyi bilmesine rağmen Bruno'dan bunu beklemek beyhude olacaktır. Herakleitos'tan başlayarak kuşkuculuğun gelişimi üzerine verdiği ders bütün yıl sürüyor; konuları eksiksiz ve derinlikli anlatmasıyla ünlü. Dersi, öğretisinin pratik yanını, yani teknik yanını kapsıyor. Bu dersten geçen, parasını faydalı bir işte kullanmaktan dolayı memnun kalacaktır. Artık öğretmen olmuş yetenekli öğrenciler bunun çok yararını görüyor. Bize düşünmeyi öğreten, insanların ve olayların efendisi yapar bizi.

Bu bilgilerin arkasında daha fazlasının oluşu öğrencileri ilgilendirmez; onlar için daha ziyade kafa karıştırıcıdır. Kuşkusuz Bruno'nun anlatmadıkları da öğrenciler üzerinde etki yaratır; çünkü verdiği dersin akılcılığı ışık saçar. Otorite sözlerden çok sessizlikte etkilidir; okuma yazma bilmeyen monark için de, entelektüel seviyesi yüksek profesör için de aynı şey geçerlidir.

Bruno'yla samimi olma şansına sahip olduktan sonra da arka planda konuşulmayanlar kalmıştır her zaman; birkaç kadeh boşalttığımız gecelerde bile. Bruno, onu ele geçirmeyen ama yavaşça heyecanlandıran şarabı sever.

Bruno kısa boylu, geniş omuzlu, dolgun ve hafif kırmızı yüzlüdür. Gözleri, dışa doğru çıkık olduğu için özellikle parlar. Konuşurken suratı nüfuz edici cesur çizgiler kazanır; böylece daha çok kızarır. İronik bölümlere gülümseme eşlik eder; neredeyse belli belirsiz fakat yine de bir iltifat kadar çekici. Özdeyişleri, işin uzmanı için ayrılmış enfes bir şarabı tatmak gibidir. Onu sık sık karşımda, sanki suskunluk meleği geldiğinde sessiz alanın perdesini kaldırıyormuş gibi hafif ve doğal el hareketleri yaparken gördüm. Böylece anlaşıma, anlayışın yerini alır.

Eumeswil'deki durumu Bruno da olumlu buluyor: Tarih-sel töz tükendi. Artık hiç kimse, kaba zevklerden ve gündelik

yaşamın talep ettiklerinden başka hiçbir şeyi ciddiye almıyor. Sosyal beden, gezmekten yorgun düşmüş ve dinlenmeye çekilen bir gezgine benziyor. Artık imgeler ortaya çıkabilir.

Bu düşüncelerin benim görevim için pratik bir anlamı da vardı. Vigo, tarihçi olarak bana şunu tavsiye etmişti: Beni ilgilendirmesi, hatta beni heyecanlandırması gerekmeden tekrarlanan tarih modelleri bilgi sahibi olmamı sağlayacaktı. Örneğin tedavülden kalkmış madenî paraların basılması incelenebilirdi. Piyasada geçerli olmasalar bile sevenlerini büyülüyorlar.

Bruno ekledi: Kireci dökülen duvarda, çoktan unutulmuş fakat hâlâ kendi içimizde uyuklayan idollerin görüneceğini hissetmek... Protohistorik, hatta prehistorik gücün duvar resimleri. İşte bu ilmin, bilimin sınırı olurdu.

Böylece kulüpte barın arkasındayken her daim hazır ve nazır olmamın zamana bağlı üç yönü var. Condor'un ve misafirlerinin rahatına yönelik olan birinci yönü: Şimdiki zamandır. Sonra konuşmalarını, iradelerinin gelişimini, politik tahminlerinin örgüsünü izlerim. Bu onlar için güncel olabilir; benim için Vigo'nun söylediği anlamda, küçük devletlerin büyük devletlerden daha net geliştiğine örnektir. Floransa'ya bir Machiavelli yetmişti. Domo'nun onu incelediğine eminim; bazı cümleleri sanki *Prens*'ten alınmış gibi.

Gece yarısından sonra, eğer içmişlerse, dikkatim daha da keskinleşir. Ormanla ilgili olduğu anlaşılan sözcükler, cümleler atılır ortaya. Küçük parçaları birleştiririm. Bunun için Attila'nın anıları daha büyük alanlar, parçalar sunar; uzun süre ormanda yaşamış ve anekdot anlatma konusunda da çok cömert. Bu anekdotları gerek kronolojik olarak, gerek gerçekliğe göre düzenlemek zor; burada tarihçiden çok bir mitoloji uzmanının sezgisine ihtiyaç var. Orman münzevisi seraptaymış gibi yaşar.

Mimikler, hareketler ve derin sessizliklerle birlikte konuşmaları av köpeği gibi izliyorum. Sonra çalılıklarda hareketlen-

me oluyor... Rüzgâr mı yoksa bilinmeyen bir yabani hayvan mı çıkacak ağaçsız alana? O anı bir notla yakalama isteği karşı konulmaz güçte; bu her tarihçinin yaşadığı bir içgüdü. Çaresini biliyorum:

Görevlerimin arasında defter tutmak da var; kilerden gece kulübünde servis edilmek üzere alınan içki ve atıştırmalıkların kaydedilmesi zorunlu. Burada söz konusu olan muhasebe değil, daha çok güvenlik.

Yani elime kalemi alıp hesap yapmam kimsenin dikkatini çekmez. Ancak Domo defterin kendisine sunulmasını istiyor. Onu ilgilendiren şeyler arasında tatlar ve tek tek kişilerin alışkanlıkları var. Ancak metnin, nokta sistemiyle ve bazı harflerin fark edilemeyecek kadar hafif vurgulanmasıyla uyguladığım kriptografi içerdiğini anlaması imkânsız. Benim için algılananı kaydetmek çok önemli değil, esas olan odak noktalarının belirtilmesi. Burada yine sessizliğin anlamına geliyorum. Benim ambiyansı da kontrol etmem gerekiyor; mekânda bir şeylerin olduğunu hissettiğim böyle anlarda daha fazla içki sunarak kendime belli özgürlükler tanıyabiliyorum.

Nihayet işi sadece yazı stilinin yettiği bir noktaya getirdim; zaman aynasına bakar gibi bakıyorum el yazıma. Bu bağlamda, eğer Bruno'nun metodolojisine işaret etmezsem bir ayrıntıyı ihmal etmiş olurum.

Yazının, basit bir bütçe yönetiminden zihinsel alanlara kadar bir şeyler anlatması olağandır... Bunun da ötesinde, gören gözler için karakterin resmini çıkardığı da grafologların malumdur. Bruno daha da öteye gitti: Onun için yazı, eğer insan yazının içine dalarsa, anı yakalayan ve yeniden salıveren bir aynadır. Göç edilirken Sina Tabletleri neden götürüldü? Zaten herkes metni ezbere biliyordu. Ama bu tabletlerde bildirilen, On Emir'den daha fazlasıydı ve farklıydı: emredici güç. O nedenle başhaham kurbanın önünde bu tabletleri gizlice inceledi. Ve büyük ihtimalle de onlara dokundu.

Bruno –bunu ihtiyat payını koruyarak söylüyorum– bu yönde ilerliyordu. Burada ayna büyük rol oynuyordu: “En eski resim, görüntü *ve* aynadaki yansımadır.” Belli ki benim geceki keşfimden olağanüstü bir şey bekliyor, bu konuda sezgime güveniyordu. Not almaya gelince, içinde farklı renklerde kartuşları olan ışıldaklı kalemi ona borçluyum. Herhangi bir konuşma önemli olmaya ve orman yaklaştırmaya başladığında bu tür kayıtlar için tasarlanmış ucu, sanki bir silahın emniyetini açıyormuşum gibi parmağımla basarak çıkarıyorum. Böylece özel kayıtlar tutmam gerekmiyor, ben de tüketilen içkilerin listesine devam ediyorum.

Benim hayal gücümünden kaynaklı olabilir (fakat nedir hayal gücü?): Bu tür yazıları görünce, konuşmalar dinlediğim andan daha yakına geliyor. Sanki arka planları açılıyor. O zaman sözcük, sadece iletişim gücü olmakla kalmıyor tılsımlı bir güç de kazanıyor. Geçmişe baktığımda yüzlerin kurban ibadetinde olduğu gibi donup kaldığını gördüm. Ürkütücüydü.

Bu etkiyi yaratan ne olabilirdi? En yakın tahmin, yüz ifadesinin algı sınırlarını aşan o tözlerden biriyle aşılandığı yönünde olabilir. Bu tözlerin etkisi çok azdır, rüzgâr esintisiyle taşınan çiçek tozları gibi ölçülemez.

Bruno bunlarla deney yapmayı sever fakat deneylere simyacılara katılmasına izin vermez. Bir keresinde ziyaretine habersiz gitmiştim, onu gördüğümde orada değildi sanki. Şeffaf maskenin arkasındaki yüzün görünüşüne katlanamadım. Zaten bu ziyaretimi hatırladığını da sanmıyorum.

Ne olursa olsun onu büyücü olarak görmüyorum. Onun meridyeni,* güvenli olmayan sihirli bir basamak içeriyor. Bu sadece yaklaşıma hizmet etmeli; tıpkı felsefe öğrenimine hazırlayan mantık dersi gibi. Burada geçiş sorunları ortaya çıkar:

* Geleneksel Çin tıbbında meridyen sistemi temel konseptlerden biridir. Buna göre insan vücudunun sağ ve sol tarafında on ikişer, tüm orta hattı boyunca da ön ve arkada olmak üzere birer adet enerji kanalı bulunmaktadır. –ç.n.

Büyü bilgisi unutulur, çünkü kozmik av başladığında aldatıcı olacaktır. Tanrıların en sonunda insanlara ihtiyaç duymasının nedeni budur. Yine de ben Bruno'nun ölümler dünyasını seçtiğini tahmin ediyorum.

Eumeswil'de bazı şirketler müşterilerine Yeni Yıl için mütevazı hediyeler, daha çok da kalem sunmayı tercih eder. Böylece kendilerini ve hizmetlerini hatırlatırlar.

Sanırım Bruno da ışıldaklı kalemi katakomplara yaptığı ziyaretlerden benzer bir bilgi olarak getirdi.

Sadece bir oyuncak. Muhtemelen teknolojinin orada ulaştığı seviyeyi göstermek ve korku olmasa bile saygı uyandırmak içindi. Peki teknoloji sözcüğü bunu karşılıyor mu? Sanırım "metateknoloji" daha uygun olurdu. Bu kavramdan anlaşılması gereken, araçların mükemmelleşmesi değil, başka bir niteliğe dönüşümüdür. Bir koşucu en yüksek hıza ulaştığında koşu uçuşa dönüşür. Işıldaklı kalem bir örnekti, sözlü iletişim artık yetmiyordu.

Günün birinde saf dinamikten bıkkınlık geldi ve böylece büyük alanlarda teknoloji sığlaştı. Öte yandan, bu duruma uygun olarak başına buyruk davranan dar bir personel grubu eliyle teknoloji, cehennemî bir yoğunlaşmaya maruz kaldı.

10

Onları manevi babam olarak görüyorum: Artık yanında ve karşısında bulunmadığımız zaman tarihe tarafsız bakılabileceğini öğrendim Vigo'dan. Tarihçinin keyfidir bu; Zeus gibi kavgalara, tanrılarla insanların savaşına katılır. Aydınlanmanın bulanıklaştırdığı cilanın altında görüntüler bütün parlaklığıyla ortaya çıkar.

Bruno ne tarihe ne tabiat âlemine ait olan, insanın evrende şu anki varoluşundan bağımsız arka planları sezmemi sağladı. O, tarihsel farkındalığı ve bu farkındalıktan kaynaklanan acıları silebilmişti.

Farklı olmalarına rağmen ikisini yeterince keskin çizgilerle ayıramamamın nedeni ne? Muhtemelen herhangi bir noktada, örneğin bende buluşup birleşebilmeleri. Aslında bütün disiplinler, misal biyologla fizikçi, atomların içindeki karşıtlıklar birbirinin etkisini ortadan kaldırdığında birleşirler. Bu örneği rastgele vermedim. Vigo tanrılarla, Bruno ise titanlarla ilgileniyor; biri ormana, ötekiyse ölümler dünyasına dönmüş yüzünü.

Vigo dünyaya resimli bir kitapmış gibi bakıyor. Objeler onun bakışları altında şarj oluyor ve üzerine atlıyor. Bir akşam, şehrin dışındaki bahçesinde otururken ağaçların arasındaki salon çamını gösterdi:

“Martin, onda özel bir şey görüyor musunuz?”

Silüeti, sahilimize sert bir özellik veren türünün güzel bir örneği idi ama özel bir şey bulamamıştım. Vigo açıkladı:

“Yedi yıl önce tepe noktası iyice eğilmişti. Belki bir kuş dinlenmek için konmak isterken oldu veya bir böcek tomurcukları kemirdi. Bir güzellik kusuru, neredeyse kesecektim ağacı. İyi ki de savsaklamışım. Ne oldu biliyor musun? Yan dallardan bir tanesi dikleşti ve âdeta bir süngü gibi yeni bir tepe oluşturdu. Birkaç yıl sonra ağacın yarısından iz bile kalmamıştı. Buna ne dersiniz?”

“Görüngünün form aracılığıyla aslını bozmayacak şekilde onarılması derdim.”

“Görüyorum ki yanımda öğrenmişsiniz. Şunu düşünmelisiniz: Bu doksan derecelik dönüş sadece morfolojik hasarları onarmakla kalmıyor; anatomi de kendisini en ince forma kadar, ormancının ‘ağaçta kabuk bağlamış yara’ dediği yaraya kadar değiştiriyor.

Bunu soykütüksel olarak da görebilirsiniz. Bir yaprak boğumundan dairesel dizilişte iki veya daha fazla yaprak çıkmaya başladığında dal çatallanır. Bizim ilk rol modellerimiz ormanlarda, sosyal rol modellerimiz ise bahçelerde bulunmaktadır.”

Sonra benim yanıtlım üzerinde de durdu:

“Burada görüngüye giren ne? Paracelsus’un* dâhiliyecisinden başkası değil; o ki kafası kesildikten sonra bile insanı ayağa kaldırır. Ben bakışın bile iyileştirici olduğunu düşünüyorum.”

Vigo’yu uzun süre dinleyebilir ve onunla birlikte uzun süre susabilirim. Kalenin üzerinde ay vardı; ağaç da gecenin solgun gökyüzü altında hemen göze çarpıyordu; ince dalları, nota kâğıdına dizilmiş küçük kafalara benzeyen yuvarlak kozalaklarla doluydu.

Vigo’nun tarihin ötesine geçmek istemesi gibi, Bruno da bilginin ötesine geçmek istiyor: biri istek, diğeri düşünce. Bu, topluluk tarafından ya geriletici ya da ütöpik olarak algılanır; iki durum da güvenilmez sayılır. Oysa ben ikisini de tercih ediyorum, özellikle biyolojik babamın ve abimin onlarla alay etmesine rağmen ve hatta tam da bunun için.

“Geçilmemiş denizler Herkül Sütunları’nın** ötesindedir ve sınır muhafızları da Herodot ile Herakleitos’tur.”

Vigo’nun seminerinden getirdiğim bu tarz cümleleri duymak istemiyor, yeterince sade bulmuyorlardı. Oysa, uğruna yaptığım fedakârlığa rağmen idealizm bana uzak geliyor. Öte yandan gerçekleri eroslarına göre değil de ağırlıklarına göre kavramaları bana yetmiyor. Erosta madde yoğunlaşır, dünya daha heyecanlı olur. Bu şekilde iki öğretmenim de bana, biyolojik babamın veremediğini, Eros’un sevgi ve bilgisini verdiler.

Anark olmama rağmen anti-otoriter değilim. Tam tersine, inanmasam da otoriteye ihtiyaç duyuyorum. Talep ettiğim güvenilirliğin yokluğu kritik melekelerimi keskinleştiriyor. Bir tarihçi olarak ne önerilebileceğini biliyorum.

* Phillipus Theophratus Bombastus von Hohenheim (1493-1541): Modern tıbbın ve farmakolojinin kurucusu kabul edilen İsviçreli doktor ve kimyager. --ç.n.

** Cebelitarık Boğazı. --ç.n.

Neden artık geçerliliği olmayan ruhlar hâlâ hak talep ediyor? Tanrılar, babalar ve şairler bir zamanlar yaşamış olmalarından besleniyorlar. Sözcüklerin özü boş unvanlarla sulandı.

Hayvanlar âleminde tırtılın gizlice içini boşaltan parazitler vardır. Sonunda kozadan dışarıya kelebek yerine sadece bir eşek arısı süzülür. Sahtekârlar miras ve özel olarak dil konusunda da aynı şeyi yapar, o nedenle barın arkasında olsam bile kaleyi tercih ediyorum.

“Üniversitelerde dünyanın gidişatını birlikte ve keyifle inceleyen öğretmen ve öğrenci grupları her zaman olmuştur. İçerik değişir, mezhepler içindeki sekterliği hatırlatan ruh hali sabit kalır ve daima hata içerir.”

Vigo böyle diyor. Bruno ise: “Bu, gösterilen her entelektüel çaba için geçerlidir. Fazla hayale kapılmamak gerekir. Çünkü bütün bu çabaların sonucunda ne olacaktır? Dünyanın kusurlu oluşuna müstereken ikna olunur. Sonra imdat çağrısı yapılır, umut ışığı yakılır. Herkül’ün, Augias’ın Ahırları’nı temizlemesi ile bir postacının güvercinliğini temizlemesi arasında fark yoktur. Ayrıca hangi yükseltinin üstüne çıkarsan çık, yıldızlar daha fazla yakınlaşmaz.”

Rüzgâr çölden estiğinde de benzer şeyler duyulabilir. Fakat orada coşkulu ruh halleri vardır.

11

“Her zaman diğerlerinden daha iyi konuşanlar olacaktır.”

Bu sözler, konferans salonunda “Ohoo”larla karşılanmıştı.

“Hatta iyi konuşan birçok kişi olacaktır.”

Huzursuzluk artmıştı. Domo’nun gelmelerini istediği bu derse gönüllü gelmemişlerdi; dilbilgisi uzmanı Thofern’in verdiği zorunlu dersti bu.

Domo’nun yaptığı bazı düzenlemeler gibi bu dersi de daha başından itibaren izleyebilmişim; böyle anlar mesleğimin

keyifli yanları arasındadır. Doğam gereği meraklıyım; bu bir tarihçi için olmazsa olmazdır. Tarihçilik insanın ya kanında vardır ya da o insan sıkıcıdır.

Saint-Simon* saraya bir saray adamı olduğu için değil, doğuştan tarihçi olduğu için girmişti. Ayrıca aristokrat olması bu görevi kolaylaştırdı. Bunlar roldür; eğer uşak rolünü oynasaydı belki daha iyi olurdu ve küçük bir balığı bile kaçırmazdı. Arka kapıdan girenlerle samimiyeti, Bloin ve Maréchal ile arasının iyi olması, büyük kapıdan girenlerle samimiyetinden daha önemliydi. Prens, kralın en sevdiği piçinin muharebede başarısız olduğu için itidalini kaybettiği Marly'de, o akşamki korkunç kavganın sadece görgü tanığı değildi, aynı zamanda öncesinde banyo görevlisiyle yaptığı konuşmayı duymuştu.

Konunun dışına çıkmış değilim, Eumeswil'de gece garsonu olarak ikinci işimden söz ediyorum. Bu sıfatla Condor ile Domo'nun konuşmasına kulak misafiri olmuştum; konu bir kamu davasıyla ilgili verilen hükümdü. Domo yazıyı bürosundan getirtmiş ve bazı bölümler okumuştı:

“Karardan memnun kaldınız mı.”

“Burada bir soru işareti olmalıydı.”

Bölümü bir kez daha okuyup başını iki yana salladı:

“Hayır, bir ünlem işareti —çocuk emir kipini berbat etmiş.”

İmzayı kontrol etti:

“Üstelik stenograf da değil, stajyer!”

Domo, Condor gibi tesadüfen asker olmamış; en köklü ailelerin birinden geliyor. Bu tür isimlerin peş peşe yaşanan kargaşalara dayanabilmesi neredeyse mucizedir; bunu kuşaktan kuşağa geliştirdikleri ve içgüdüselleşmiş yeteneklerine, öncelikle de diplomasi yeteneklerine borçludurlar. Yurtdışı görevi çok sayıda hayatta kalma şansı sunar; bu konuya girmek

* Henri de Saint-Simon (1760-1825): Auguste Comte'un hocası olan Fransız pozitivist düşünür. Fransa'da sosyolojinin ve sosyalist düşüncenin kurucusu sayılır. -e.n.

istemiyorum. Yine de, hizmet ettiğim grupta genel olarak tarihsel töze kimin sahip olduğunu tahmin edecek olsam, Domo derdim. Kuşkusuz Domo bunu göstermekten çok gizlemeye çalışıyor.

İktidarla ilişkisine hem “ilkel” hem de “eski” denebilir. Birinci görüşe babam yatkın, ikincisine hocam Vigo. Vigo daha fazlasını görüyor, o nedenle iki ihtimalin birbirini dışlamadığının farkında. Bu konuda bir görüşü var:

Ona göre ilkel olan, bireyin ve topluluğunun başlangıç noktasıdır. Üzerinde tarihin kendisini inşa ettiği yapıtaşıdır ve tarih köreldiğinde yeniden ortaya çıkar. Toprak, florasıyla birlikte kayanın üzerinde katmanlaşır, sonra ister solup kuruyarak ister sel sularına kapılarak –hangi biçimde olursa olsun fark etmez– yok olup gider. İşte o zaman çıplak taş çıkar ortaya; taş, tarihöncesi kalıntılar içerir. Örnek: Hükümdar, kabile reisi; doktor, üfürükçü; oylama da oy birliği olur.

Buradan, Condor’un başlangıca, Domo’nun ise sona yakın durduğu anlaşılır. Birinde temel, diğesinde akıl ağır basar. Bunun tarihte örnekleri vardır; kralın başbakanla veya komutanların genelkurmay başkanıyla olan ilişkileri gibi. Kısaca söylendiğinde bu, işlerin karakter ile akıl yahut olmak ile yapmak arasında ayrıldığı her yerde görülür.

Vigo’nun çizdiği çerçevede kalacak olursam, biyolojik babam kurumuş çiçek demetlerinden, Rousseau’nun herbaryumundaki çiçeklerden zevk alan biri gibi geliyor bana. Akademik açıdan bunu anlayabilirim. İhtiyarın kendi kendini aldatması, Tribünün halkı aldatması gibidir.

Buna karşılık Domo ile Tribünler arasındaki kavgaya benim katılmam metatarihseldir; beni akut problem değil, model ilgilendiriyor. Luminarda Rousseau’nun Hume’u ziyaretinin bütün ayrıntılarını –Hume’un davetine neden olan yanlış anlamalarla birlikte– inceledim. Jean Jacques’ın hayatı, düş kırıklığından düş kırıklığına savrulup sonunda yalnızlıkta son

bulmuş ve günümüze dek ardıllarında yansımasını bulmuştur. Özünde insani olana dokunduğu varsayılabilir. Yaşlı bir Fransız, büyük düşünceler kalpte yeşerir, demişti; belki şu eklenebilir: Ve dünyada başarısız olur.

Bağlı oldukları erosa saygı göstermeksizin ataların hatalarıyla dalga geçmeyi, kötü bir tarihsel üslup olarak görüyorum. Biz Zeitgeist'a onlardan daha az teslim olmadık: Çılgınlık kalıtsaldır, biz sadece şapkamızı değiştiriyoruz.

O nedenle biyolojik babamı yanılgıya düştü diye suçlamam, çünkü bundan kimse kaçamaz. Beni rahatsız eden yanılgı değil; bir zamanlar dünyayı yerinden oynatan ama artık ıskartaya çıkmış büyük sözlerin geniş getirilmesidir.

Yanılgılar siyasi dünyayı kökünden sarsabilir, fakat onlar da hastalık gibidir: Kriz dönemlerinde çok şey yapabilir, hatta sağalmaya yol açabilir; yüksek ateş kalpleri test eder. Akut: Yeni enerjilerle dolu bir çağlayandır. Kronik: Bir hastalık, bir bataklıktır. Eumeswil'in durumu bu; bataklıkta giderek güçsüzleşiyoruz ki elbette düşünce yoksunluğundan, aksi halde kepezelik işe yarıyor.

Düşünce yoksunluğu veya daha basit söylenecek olursa tanrıların yokluğu açıklanamaz bir hoşnutsuzluğa yol açıyor, neredeyse güneşin yarıp geçemediği bir sis âdeta. Dünya renksizleşiyor; söz özünü kaybediyor, özellikle saf iletinin ötesine geçilmesi gerektiğinde.

Araştırmalarım için önemli olduğu ölçüde Domo'nun siyasi tutumuyla ilgilenmem gerek. Sempatî duyduğum için bunun ötesine geçmekten kaçınmak zorundayım, her türlü dip dalgasından kaçınmam gerektiği gibi.

Konuşurken onu severek dinlememe engel değil bu, zaten yeterince fırsat buluyorum. Eğer Sarı Han gibi önemli konuklara hizmet edilmesi gerekmiyorsa geceleri bar sakindir; çoğu kez sadece Condor, Attila ve Domo olur; tabii bir de görevli delikanlılar.

Barın arkasında yüksek bir taburede oturuyorum; sanki özel bir nedenle hazır bekliyormuşum izlenimi uyandırıyor. Konukları dikkatle incelemek servise dâhil, “isteklerini gözlemlerinden okuyorum.” Benden beklenen hoş bir gülümseme. Göreve başlamadan önce aynanın karşısında prova yaparım. Yenip içilen şeylerle ilgili notlar aldığımdan daha önce söz etmiştim. Servis ve sunum delikanlılar tarafından yapılıyor.

Oturduğum bu yüksek gözlem yerinden kendi avımı izliyorum. Domo'nun konuşmasını severek dinliyorum derken kastım öncelikle olumsuz bir şeyin, yani bağımsız düşünmeyi öğrendiğimden bu yana gına getiren büyük büyük sözlerin konuşmasında olmamasıyla ilgili. Fakat kabul etmem gerekiyor ki diksiyonu önce bende de çarpıcı bir etki bıraktı; çünkü argümanların yerini palavrayla dolduran konuşma tarzına fazlasıyla alışılmıştı.

Öncelikle ifadede tutumlu oluşuydu beni etkileyen; az sıfat, az yan cümle, virgülden çok nokta. Üslup cambazlığı yok; belli ki doğru güzelden, gerekli olan ahlaktan daha önemli. Önce havaya sokup sonra görüş birliğine ulaştırmak için kalabalığa değil, daha ziyade baştan görüş birliğinde olan bir gruba hitap eden bir dil bu. Çoğu kez Condor'un zaten arzuladıklarını pekiştiren formülasyonlar.

Yani ne istediğini bilen ve bu isteğini başkalarına aktaran bir adamın dili. *Dico*: “Konuşuyorum.” *Dicto*: “Kesin olarak konuşuyorum, emrediyorum.” Ortadaki *t* harfi vurgulu.

Domo'nun diksiyonuna kısa sürede alıştım, örneğin resim sanatında daha eski bir ekole alışır gibi. MS XIX. yüzyılın sonlarının anlayışına uygun, ağaçlıklı bir nehir kenarı görülür: Işık, yaprakların hareketi, Rubens'ten bu yana ayrıntılı geçişlerle gelişen, genel, değişen izlenim oyunları. Luminarda bunları bölmelere ayırıp güzelce düzenleyebiliyordum. Şimdi sıra başka bir bölmede. 1500 civarında, Mediciler'in sürgün edilmesinden sonra Floransalılar. Hava kuru ve açık. Ağaçlar hareketsiz, net; bir tarafta selvi, ötede çam. Yüzler, yasalar ve politika bu görüntüyle uyumlu.

Araba çamura saplandığında arabayı çamurdan kurtarmakla övünenlerin hepsi çoktandır ordudan çıkıyor. Ama durum onlar için de daha tehlikeli bir hal almaya başladı. Onlar Tribünlerle tıpatıp aynı fikirleri formüle ederken bir dönüşüm yaşandı. Eumeswil'de artık buna gerek yok. Ayrıca Domo sizmi reddediyor, onun güçlü yanlarından biri bu.

Askerlerin de arabayı Tribünlerden daha ileriye götüremediği herkesçe malum. Görünen o ki Antik Çağ'dan bu yana, Marius ve Sulla'dan* bu yana hep nöbet değişimi var; her durumda inançtan, iyi niyetten veya sadece yaşamdan harcanmış oluyor. Weltgeist boş sayfaları seviyor, yazılı olanlar bir bir düşüyor yere.

Söylediğim gibi sempati duygusundan, herhangi bir şeye içten katılmaktan sakınıyorum. Bir anark olarak bunu yapmam gerekiyor. Bir yerde çalışmam kaçınılmaz; işimi yaparken, güçlerini birinin kullanımına geçici olarak, fakat içinde bir bağlılık hissetmeden sunan paralı askerlerin lideri gibi davranıyorum. Ayrıca gerek buradaki gerek gece kulübündeki görevim bilimsel araştırmalarımın bir kısmını, yani pratik kısmını oluşturuyor.

Tarihçi olarak her çabanın kusurlu, evet, hatta umutsuz olduğuna inanıyorum. Çağın sonunda aşırı doygunluğun katkısı olabileceğini kabul ediyorum. İhtimaller kataloğu tükenmiş görünüyor. Büyük düşünceler tekrarlana tekrarlana köreldi; artık kimsenin dikkatini çekmiyor. Bu bakımdan kendi yaşam alanım içinde Eumeswil'de yaşayan herhangi birinden daha farklı davranmıyorum. Eumeswil'de insanlar artık fikirler uğruna sokağa çıkmıyor; sokağa çıkmaları için ekmegin ve şarabın biraz pahalılaşması veya araba yarışçılarıyla kavga çıkması gerek.

* Gaius Marius (MÖ 157 – 86) ve Lucius Cornelius Sulla (MÖ 138 – 78): Roma Cumhuriyeti'nde konsüllük de yapmış olan generaller. –ç.n.

Tarihçi olarak kuşkucuyum, anark olarak sürekli kendimi korumaya dikkat ediyorum. Bu benim iyi hissetmeme, hat-ta neşeli olmama katkı sağlıyor. Böylece sahip olduklarımı bir arada tutuyorum, gerçi sadece kendim için değil. Bireysel öz-gürlüğüm ek bir kazanç. Bunun ötesinde, Büyük Karşılaşma için Mutlak Olan'ın zamana girmesine hazırım. Orası tarih ve bilimin son bulacağı yerdir.

Domo'nun dilinin biyolojik babamın dilinden daha çok hoşuma gitmesi görecelidir. Domo'nun dili daha somut, ama örneğin Attila'nınkiyle karşılaştırıldığında çıplak; ancak ekle-mem gerekir ki köklere işaret eden, yansımasını orada bulan çıplak dallar görülüyor. İçinden mantığın dile yükseldiği bir derinliği var; burada, Eumeswil'de öğretilen mantığı kastet-miyorum; kastettiğim evreni kuran ve evrenin çetrefilli ayrın-tılarına yükselerek onu sürekli yeniden hizaya sokan mantık.

“Konuşamayan, hüküm de vermemeli.” Bu vecizeyi defa-larca duydum Domo'dan. Bu nedenle, okuduğu o hükümde kaba hataların onu kızdırmasına şaşırmadım. Bunun doğrudan sonucu, hukukçulara Thofern'in dersine katılmayı emretmesi oldu. Profesör Thofern bizim en iyi dilbilgisi uzmanımız ola-rak bilinir.

12

Dilin nitel farklılıklarına girmesi yüzünden salonda hoş-nutsuzluk yaratan Thofern, sonra dikkatleri başka yöne çeke-rek alkışlanmış ve gülüşmelere yol açmıştı.

“Dün gece, Mavi Yumurta'da oturmuş aklımdan en ufak bir kötülük geçmezken...”

Bu arada Eumeswil'de berbat meyhanelerin sayısının hiç de az olmadığını belirtmek gerek. Ne kadar acayip olursa ol-sun her zevke hitap eden meyhaneler mevcut. Domo'nun,

Condor tarafından da desteklenen liberalliğinin ürünü bu. “Herkes hak ettiğini bulur”: Eumeswil’de bu cümle oldukça geniş yorumlanmıştır.

Şöyle demişti Domo: “Herhangi birinin yatakta veya ahırda ne yaptığı kendisinin bileceği iştir, biz ona karışmayız. *Bien manger, bien boire, bien foutre* [İyi ye, iyi iç, iyi düzüş]; bunu kabul edersek polisin ve yargının üzerinden büyük bir yük kalkar. Sonrasında ağır suçlular dışında, hepsinden daha tehlikeli olan dünyayı düzeltmeye çalışanlarla uğraşır olunuz.

Eumeswil’de insanlarımız, gelecekte herhangi bir zamanda değil, şu an iyi yaşamak istiyor. Paranın şıkırtısını duymak değil, cebinde olmasını istiyor. Elinde tuttuğun serçe, çatıdaki güvercinden iyidir. Biz onlara tencerede tavuk bile verebiliriz.”

Biyolojik babamın fikirlere dayanması gibi Domo da gerçeklere dayanıyor. Liberalizm ile liberallik arasındaki fark budur. Tarihçi olarak şunu söylemek zorundayım: Her şey kendi zamanında doğrudur. Domo’nun metodolojisi bizim fellahvari durumumuzu varsaymayı gerektirir. Milyonlarca insanın ölmesine neden olan büyük düşünceler tükendi. Farklılıklar geniş ölçüde kayboldu. Sünnetliler ve sünnetsizler; beyazlar, sarılar ve zenciler; zenginler ve fakirler kendi değerleri konusunda artık o kadar ciddi değil. Sokağa en fazla ceplerindeki para yetmeyince veya karnavalda çıkarlar. Burada herkes genel olarak istediğini yapabilir.

Tiran olmasına rağmen Condor, korumalar kendisine gizlice eşlik etse de pazarda ve limanda sıradan bir adam gibi dolaşır; hem ayrıca konuşmayı da sever:

“Karim! İhtiyar delikanlı, hâlâ ayaktasın... Bence sen hâlâ düzüşüyorsundur, öyle değil mi?”

Ton balığı avlayan balıkçıların seksen yaşına merdiven dayamış ak sakallı reisine böyle takılır. Reis yanıtlar:

“Condor, her gün mü yoksa haftada bir mi demek istiyorsun?”

Mavi Yumurta, kafayı kıranlarla suçluların tercih ettiği bayağı meyhanelerden biri. Domo, ayaktakımı içindeki hareketler hakkında gönüllü koruculardan bilgi alır; aslında riskli bir meslektir bu. Gece bekçileri neredeyse her ay bıçaklanmış birilerini buluyor buralarda.

Thofern'in, biraz daha kaliteli pezevenklerin bile uzak durduğu bu yerin adını anması neşeyle karşılanmıştı. Orada duyduğunu söylediği şey gerçekten de bir bıçaklama olayıyla ilgiliydi. Serseriler olayı aralarında görüşüyorlardı. İşlerini gündüzden çok geceleri hallettikleri için bazen öğleden önce zamanlarını mahkemeleri dinleyerek geçirirlerdi. Onlar için hem eğlenceli hem öğretici oluyordu.

Mavi Yumurta'da suya düşmüş bir cinayet davası tartışılmaktaydı. Kurban bir esrar satıcısıydı; gerçi tütün büfelerine tolerans gösteriliyordu, fakat iş risksiz değildi. Tolerans bizde aslında ilke sayılır; serbest olmamasına rağmen hiç kovuşturulmayan, böylece buranın fantastik havasına uygun olan, yasallığın sınırında alacakaranlıkta kalmış bir sürü şey vardı.

Bu aralıkta ihtiyaçlar da sınırlanmamıştır. Yeraltında da kaledede faydalanılır bundan. Bazı can sıkıcı durumlar meydana gelir, haşhaştan çok kenevir yüzünden. Biri uyuşturur, diğeri harekete geçirir. Etrafa dehşet saçan bir saldırgan, yatağında ateşler içindeki bir üniversiteli... Vicdanına seslenmek üzere büyük satıcılardan birini huzuruna çağırdığında, adamın hayırseverliğini harekete geçirmek için Domo'nun ek bir şeyler söylemesi gerekmez; bu tür bağışlar iz de bırakmaz.

Yeraltı dünyası da payını alır. Satıcılar, dağıtıcılar ve meyhaneciler özellikle şantajdan büyük yarar sağlar, kendilerine yapıldığında da kabullenirler. Düzenli olarak ödeme yapar ve bunları gider hanesinde gösterirler ki bu da iz bırakmaz.

Söz konusu olayda satıcı, çapını aşan bir güç gösterisine vardırması işi. Olayın gelişimi her zamanki gibi oldu: Tehdit mektuplarının ardından kapısının önüne bir el bombası atıldı, sonra bir koruması delik deşik edildi ve sonunda takip

edilmeye başlandı. Eumeswil'i terk etme zamanı çoktan gelmişti; son anda yelken açmış kalkmaya hazır bir gemi bulabildi. Muhtemelen kendisini koruyacağına çok güvendiği Sarı Han'a ulaşmak istiyordu.

Bu aşağılık heriflerin şakası yoktur: Eğer bir kez işe başlayıp havayı koklamışlarsa, iş artık açgözlü bir tutkuya dönüşür. Satıcı borda iskelesinden gemiye çıkarken, mal yükleyen vinçlerin birinden bir sandık onu sıyrarak önüne düşmüş ve satıcı kıl payı kurtulmuştu. Sandık, merdivenleri kıracak kadar ağırdı. Sonunda adam, salonu ve banyosu olan lüks kamarasına sağ salim ulaşabildi.

Hamal eşyalarını kamaraya getirdiğinde yolcuyu aynanın karşısında buldu: Adam ölmüştü. Gemi doktorunun, adamın öldüğünü onaylamaktan başka yapacak bir şeyi yoktu. Ölüm nedeni: kalp yetmezliği. Belli ki yaşadığı heyecan onun için fazlaydı, aynı Konstanz Gölü'ndeki adam* gibi.

Hiçbir denizci gemide ceset olmasını istemez. Ondan kurtulmak için hâlâ zaman vardı. Doktor ölüm belgesini hazırladıktan sonra, cesedin götürülmesine göz kulak olmak amacıyla hamallarla birlikte geri dönmüştü. Ölü, vücudunun üst tarafı çıplak halde yatakta yatıyordu. Doktor böyle muayene etmişti. O nedenle, muayene sırasında adamın sol göğsüne saplanmış bir hançer bulunmadığını yeminle ifade ediyordu. Ama şimdi hançerin sapı sol göğsünün üstündeydi.

Hançer profesyonel bir özgüvenle saplanmıştı, hem de muayene ile nakil arasında geçen kısa süre içinde. Kan akmamıştı, hançer durmuş bir kalbe saplanmıştı. Attila'nın da katıldığı otopside kanıtlandı bu. Ben de zaten gece kulübündeki konuşmalardan biliyordum olayı.

Gemiye polis gelmiş, ama can sıkıcı bir gecikme olmuştu. Yolcular, mürettebat; gemide olan herkes sorgulandı. Dikkatler, olayla ilgisi olmamasına rağmen söylediğinden daha

* Atlı ve Konstanz Gölü: Gustav Schwab'ın (1792-1850) kaleme aldığı bir balat. -ç.n.

fazlasını biliyormuş gibi görünen gemideki hamallardan birinin üzerinde yoğunlaşmıştı.

Eğer tanıklık tehlikeliyse halk Nikko'nun Üç Maymunu* gibi gözünü, ağzını, kulağını kapamayı tercih eder. Halkın böyle davranmasının nedenleri vardır. Polisler bunu bilir; yumak ne kadar karışık olursa olsun, ipin ucu bulundu mu sonu gelir.

O nedenle gemi hamalının kendisinden gemide kaçak birini gördüğünü öğrenmeleri fazla uzun sürmedi. Söz konusu kişinin hamal olması, gemi hamalının itirafını kolaylaştırmıştı. Bu hamallar gemi hareket etmeden önceki karışıklıktan yararlanarak bahşiş koparmak ve fırsat kollamak için gemiye izinsiz binen adamlardı. İzin belgesi olmadan çalıştıkları için izin belgesi olan hamalları rahatsız ediyorlardı.

Gerçekten de böylece iz bulunmuştu: Kaçak hamal katil olarak gemiye gönderilmiş ve hançeri saplamıştı. Katil, doktorun ölüyü bıraktığı alacakaranlık kamaraya bir gölge gibi girmiş ve saniyesinde görevini yerine getirmişti.

Thofern'in Mavi Yumurta'da kulak misafiri olduğu veya olduğunu iddia ettiği konuşmanın konusu buydu; bense onun bunu duymuş olabileceğinden emin değildim. Bana öyle geliyor ki, bu olay örgüsünü daha önce bir romanda okumuş veya burada eğlencenin büyük kısmını oluşturan ve hemen unutulan polisiye filmlerden birinde görmüştüm. İnce numaralarıyla insan avı, çekiciliğini hiç kaybetmeyen ve sürekli çeşitlendirilen konulardandır. Bazen Pitaval'den** ve luminardaki

* Japonya'nın Nikko şehrindeki Toşogu Tapınağı'nın bir kapısının üzerine 17. yüzyılda yapılan üç maymun oyması. Bu üç akil maymun, sırasıyla Mizaru, Kikazaru ve Iwazaru; "kötüyü görme, kötüyü duyma, kötüyü konuşma" ilkesini temsil eder. -ç.n.

** Fransız avukat François Gayot de Pitaval'in (1673 – 1743) *Causes célèbres et intéressantes* adı altında yayımlamaya başladığı, ünlü ve ilginç davaların hikâyelerinden oluşan derleme. Başlangıçta sadece hukuk alanında çalışanlar için yayımlanırken 19. ve 20. yüzyılda başlı başına edebî bir tür olmuştur. -e.n.

başka yazarlardan kısaltılmış versiyonları izliyorum. Bir cesedi öldürmeye teşebbüs konusunda, bu türün klasiklerinden olan Day Keene'in* eserlerinde benzer bir konsept buldum. Kabil'den beri bizi kederlendiren bir kâbusa değindiğinden, sürekli yinelenen varyantların arasındaki bir konudur bu. Düşümüzde birini öldürdüğümüze inanırız, uyanmak bize masumiyetimizi geri verir.

Peki ama profesör bu konuyu neden bu kadar ayrıntılı ele almıştı? Sonuçta hukuki değil, filolojik bir dersti verdiği. Fakat Thofern'in tavrı, Domo'nun ondan beklentisini karşılamaya hazır olduğunu gösteriyordu.

“Beyler, mahkeme hayat memmat meselesi olan bir hüküm vermek üzere hazır bulunuyordu. Savunma makamı beraat kararı talep ederek atak yaptı. Biz ‘saplamak’ fiilini ele alarak savunmayı inceleyeceğiz.

Eğer hançer darbesi, satıcı ölmeden önce gerçekleşseydi ve onu öldürseydi, hiç kuşkusuz bu taammüden cinayet olurdu. Eğer darbe öldürücü olmasaydı savunma makamı kasten yaralama isteyecekti. Oysa her ikisi de söz konusu değildi. Bir ceset ne öldürülebilir ne de yaralanabilir. Aksi halde otopsi yapan adli tıp uzmanlarının cezalandırılması gerekirdi.

Yani savunma makamı satıcının *hançerlenerek öldürülmediğini* [erstochen], sadece *vücuduna hançer saplandığını* [gestochen] ve söz konusu eylemin cezai müeyyidesi olmayan bir eylem olduğunu kanıtlamalıydı. Kaçak hamal, dilbilgisi düzeyi elvermediği için böyle bir gerekçelendirme yapamazdı, bunu ona avukatın söylemesi gerekiyordu.

Beyler, şu iki örnek arasındaki fark pek önemli görünmüyor, oysa bu örnekte ne kadar etkili olduğunu görüyorsunuz. *Erstochen* [Hançerleyerek öldürme] sözcüğünün başındaki *er-* öneki, bizi dilin köklerine götürür. *Er-* öneki, daraltılmış bir *ur-* önekidir.

* Day Keene (1904 – 1969): Amerikalı yazar ve senarist. Eserlerinin büyük çoğunluğu polisiyedir. –ç.n.

Fakat *ge-* öneki genişletir, genelleştirir; tıpkı *Berg*'in [dağ] *ge-* önekini alınca *Gebirg* [sıradağ] olması gibi. Bu hece de kullanımda çok sulanmış ve sığlaşmıştır.”

Thofern gülümsedi: “Çok şey yapabilirsiniz onunla. *Er-* öneki ise hâlâ bağımsızlık içerir. Biraz trigonometri bilen herkes aya uzaklığı hesaplayabilir. *Gemessen* [Mesafeyi ölçtü] dediğimizde kişinin toplumla paylaşılan kamusal bir şey yaptığını söylemiş oluruz. *Ermessen* [Mesafeyi enine boyuna ölçerek değerlendirdi] dediğimizde ise, kişinin sadece kendisini bağlayan bir şey yaptığını, karar verecek olanın sadece kendisi olduğunu söylemiş oluruz.”

Profesör sonra başka bir durum hakkında konuşmaya başladı: “Satıcının bir çetenin saldırısı sonucu öldüğünü ve son darbeyi yaşamadığını da varsayabiliriz. Bu durumda bir eylemin devamı değil, devam eden bir eylem söz konusudur.

Bu suçlanabilirlikten çok cezalandırılabilirlik bakımından bir farktır. Fiilin ne zaman gerçekleştiği yargıç tarafından tam olarak tespit edilmek zorundadır. Eğer kaydedilen zamanlar fiilin ne zaman gerçekleştiğinin kesin tespiti için yetersizse, kesinlik açıklama ve yorumlarla yeniden yazılarak sağlanmalıdır.”

Bu hususta bazı örnekler de verdi.

Thofern belli ki öncelikle kendisini tanıtmak istiyordu, bunu da başarıyla yapmıştı. Böyle başlaması, konuşmasını etimolojik dedektifliğin bilmececi olarak sunduğu örnekler üzerine bir ders olarak düşündüğünü gösteriyordu; merak uyandırmış, hatta bir tarihçi olarak beni heyecanlandırmıştı. Daha sonra kaçak hamalın niyetine değindi ve hukuka aykırı niyet farklılıklarını açıkladı.

Örnek de şuydu: Eğer satıcı, hançerin saplanmasıyla sonra ölmüş gibi görünmüş ve fail cesetten kurtulmak için onu denize atıp böylelikle boğulma nedeniyle ölümüne neden olmuş olsaydı, o zaman savunmanın işinin daha basit olacağını söyledi.

“Bu durumda nedensel olsada mantıksal olmayan bağlantılı eylemler aracılığıyla başarıya ulaşılabilirdi ki eski hukukçular *dolus generalis*’i [genel kasıt] bu eylemler çerçevesinde kabul ederler.

Bugün bu daha ucuza getiriliyor ister istemez; çünkü gerçek olanı mümkün olandan, mümkün olanı istenenden ayırmak zorlaştı. Bu, psikolojik spekülasyonlarla telafi edilemeyecek fiil çeşitlerinin kaybı demektir. Gerçekleşmesi imkânsız dilek kipini anlatırken buna değineceğim.”

Bu düşünce, artık hiçbir şeyin gerçek olmadığı ama her şeyin mümkün olduğu Eumeswil gibi bir şehirde yaşadığımız için beni de –ama farklı açılardan– çok meşgul ediyordu. Fiil çeşitlerinin kaybı farklılıkları ortadan kaldırır, gündüzle haysalın iç içe geçtiği bir aydınlık-karanlık ortamın oluşmasına imkân sağlar. Toplum artık eskisi kadar ciddiye alınmaz ki bu da diktatörlere yeni bir davranış tarzı kazandırır. Vigo’nun sık sık *Binbir Gece*’den söz etmesi boşuna değildir.

Bir balıkçı, bir kalyoncu, bir boyacı düşlerinde imkânsız olanı sadece görmez, aynı zamanda onların içinden mükemmelen sonuca varır. Arzu ile muvaffakiyet arasında herhangi bir engel kalmamıştır artık. Bu, sihirli yüzüğe sahip olmayı hatırlatıyor. Sihirli yüzüğü bulan ayakkabı tamircisi, yüzüğü ovalayınca duvardan bir cin çıkar.

“Ben yüzüğün ve bu yüzüğü taşıyanın hizmetçisiyim. Ey sahip! Emret sana bir gecede saray yaptırayım; emret bir halkı yok edeyim, bir şehri yakayım.”

Hikâye bu kadar; ancak yok edilen ayakkabı tamircisinin halkı oldu; Uzakdoğu’daki bu şehirde taş taş üstünde bırakılmadı. Bir tekstil tüccarı böyle karar vermişti çünkü. Tarihçiler bunu anlamaya çalıştı ama boşuna: Kriterleri paramparça olmuştu.

Bruno bunu yeni bilim olarak gelişen ve bilimin emrine giren büyüye bağlamakta haklı. Teknolojinin bir de yeraltı

kısmı var. Teknoloji, kendisi için bile korkutucu hale geldi. Sadece düşlerde başarılan düşüncelerin doğrudan doğruya gerçekleştirilmesine giderek yaklaşıyor. Sadece küçük bir adım kalmış sanki, o adım aynadan çıkar gibi rüyadan çıkıp gelebilir. Eumeswil bunun için uygun bir yer.

Kapılar artık dokunulmadan, birdenbire kendiliğinden açılmalıdır. İstenilen her yere bir anda ulaşılmalıdır. Herhangi bir dünya, gökten veya luminarda olduğu gibi, katakomplardan indirilir.

Bu işin konfor tarafı. Thofern, sözcüğü *conferto*'dan ("güçlendiriyorum") türetiyor. Ancak konfor gereğinden çok güçlenebilir.

Hukukçular için düzenlenen o dersten beri Thofern'in derslerini ve seminerlerini düzenli olarak izliyordum. Az sayıda ve neredeyse hep aynı dinleyicilere rastladım; dilbilgisi ölü bir bilim. Bu yüzden, ölü diller kapsamında bugünkü dillerden daha ciddi ele alınır.

Aslında Domo, hukukçuların hüküm verebilmek için mantığın bir aracı olan dile hâkim olmalarını istiyordu, müziği saymazsam Domo'nun estetik veya sanatsal eğilimleri olmadığını söyleyebilirim.

Tiranların özel hukuk davalarına değer vermesi şarttır. Bu tutum, tiranların siyasi otoritelerini de güçlendirir. Bu siyasi güç sırtını, özgürlüğün eşitliğe kurban edilmesine dayar. Eşitlemeye niyetlidir, bu nedenle de halk yönetimine yakındır. İkisi de benzer biçimler çıkarır ortaya. Kendi dillerini koruyan ve birbirlerini bu dil üzerinden tanıyan elitlerden ikisi de hoşlanmaz, hatta şairlerden nefret eder.

Dilbilgisi uzmanı olarak Thofern *hegen* [korumak, el üstünde tutmak] sözcüğüne çok önem verir, bir tarihçi olarak ben de onunla bu noktada buluşuyorum. Tarihçinin işi trajiktir; sonuçta ölümle ve sonsuzlukla ilgilenir. Enkazları eşelemesi, mezarların etrafında dönüp durması, kaynaklara dindirilemez

bir susuzluk duyması, zamanın kalp atışlarına endişeyle kulak kabartması bundandır.

Bu huzursuzluğun arkasında ne gizlenmiş olabilir? Bu soruyu sıkça sordum kendime. Güneşin battığını gören ve bir daha hiç geri dönmeyeceğinden korkan ilkel insanın endişesini, geri döneceği umuduyla mummyayı kaya içlerinde saklamasını çok iyi anlıyorum. Oysa biz onun umudunu, hayır, *bizim* umudumuzu doğrulamak için mummyayı soyup sarıldığı kumaşlardan yoksun bırakıyoruz. Eğer ona geçmiş yaşamı verebilirsek, böylece zamanı aşmayı başarmış ve ölüme meydan okumuş oluruz. Bu başarlırsa, bir tanrının kendi soluğuyla bize yeni bir hayat bağışlaması da düşünülebilir.

13

“Dilin çöküşü, hastalıktan çok semptomdur. Hayat suyu kurur. Sözcük hâlâ bir öneme sahiptir; fakat artık anlamı yoktur. Sözcüklerin yerini geniş ölçüde rakamlar alır. Dil artık edebiyatta yetersiz, duada etkisizdir. Manevi zevklerin yerine kaba zevkler yerleşir.”

Böyle diyordu Thofern. Seminerde ayrıntılara girdi:

“İnsanlar argodan ve el altından satılan veya bir solukta okunan kitaplardan her zaman zevk almışlardır ama az çok gizleyerek. Sonra bunlar örnek olarak göklere çıkarıldı. Üçüncü ses hâkim oldu.”

“Üçüncü ses” kavramından, şeylerin ve etkinliklerin adının konduğu en alt seviyeyi anlıyor. Şeyler ve etkinlikler saygıdeğer, yaygın ve kaba tarzda nitelenir, her biri kendi yerinde iyidir.

“Sıradan olan, gündelik dilde ve hatta şiirde olağanlaşırsa, saygıdeğer olana saldırı onunla birleşir. Tıkınıp duran ve bununla övünen biri, böylece yemekte kutsadığı ekmeğin aslında bir mucize olabileceği kuşkusundan kendisini kurtarır.

Kutsallığın bozulması neşenin daha alt biçimlerine yol açar. Bir kafa başa, bir yüz simaya yükselebilir veya yüz soytarıya

dönüşebilir. Kötü ruhların toplandığı yerde soytarının yüzü görüldüğünde eğlendirici olabilir; tanrılar da Priapus'a* gül-müşlerdi. Operada iki perde arası eğlencede soytarının yeri var. Soytarı operada buffo** sıfatıyla mutlak komik olarak sah-neye egemen olursa sahne dev aynasına dönüşür.

Ben, *opera comica*'da kahkahalar gümbürdemeye başla-dığında bazı izleyicilerin uzaklaştığını gördüm. Bu daha çok zevk meselesi. Kolektif bir beğeni veya bir tezahürat doğru-dan bir tehlikeye işaret eder. İyi ruhlar binayı terk eder. Roma stadyumunda kan akmadan önce tanrılarının resimlerinin üstü örtülürdü."

Konularını hazırlarken tarihçi olarak ara sıra Thofern'e yar-dım edebiliyordum. Örneğin dilin çöküşüyle uğraşırken Eu-menistlerin katkısı konusunda malzeme sağlamamı istemişti.

Her şey geçmişte kaldı, artık hiç kimseyi ilgilendirmiyor de-nebilir. Ancak ben luminarda, şehrimizin sınırlı alanı için bile yığınla başlık çıkardım. Cihazda asıl mesele, bütün çalışmalarda olduğu gibi önemli noktaları yakalamaktı. Zeitgeist'ı hareket ettiren ne varsa kaotik biçimde akın ediyor, önemli olan dü-şüncenin ve olayın arkasına gizlenen tarihsel anlamı yakalamak.

Profesörün sözünü ettiği dilin çöküşü, savaşılan uluslar dö-neminin bitiş zamanına denk geldi ve büyük birleşmelerin ha-bercisiydi. Önce bölgesel tanrılarının iktidarına dünya çapında son verilmeliydi, bundan babaların da etkilendiğini gezegen-deki huzursuzluk gösteriyor.

Babanın iktidardan alınması gökyüzünü ve büyük orman-ları tehlikeye sokar. Afrodit veda ederse deniz bulanıklaşır; Ares savaşların başında olmazsa zalimler çoğalır; kılıç katliam silahı olur.

* Yunan mitolojisinde Dionysos ile Afrodit'in oğlu olan bereket tanrısı. Bahçelerin, şarap bağlarının, denizcilerin ve erkek cinsel organının koru-yucusu kabul edilir. -ç.n.

** Operada komik rolleri oynayan erkek solist. -e.n.

Kendi halkının yokoluşuna katkı yapmış olmanın övgüye değer bulunduğu kıyamet anında, dilin de köklerinin kesilmesine şaşdırmamak gerek, özellikle de Eumeswil’de. Tarihin yitimi ve dilin çöküşü birbirine bağlıdır. Eumenistler bu konuyla ilgilendi. Bir yandan dili fazlalıklarından arındırmak, öte yandan yeraltı jargonuna itibar kazandırmakla görevli hissediyorlardı kendilerini. Böylece soytarılıklarını göklere çıkarırken konuşmayı kolaylaştırmak bahanesiyle halktan dilini ve de şiirini çaldılar.

Gelişmiş dile ve dilbilgisine, yazıya ve resme saldırı, tarihe “kültür devrimi” olarak geçen basitleştirmenin bir parçasıdır. İlk dünya devrimi gölgesini önceden düşürmüştü.

Artık geride kaldı. Bu bakımdan bizler arzu etmek ve istemekten kurtulduk ve eğer yapacak durumdaysak tarafsız karar verebiliriz. Bana göre Eumeswil’de Vigo, Bruno ve Thofern için doğru bu. Üçü, bütün farklılıklarına rağmen yaygın kullanılan boş sözler olmadan konuşmayı başarabiliyor. Genel olarak bizde yanıt verenin kişi değil sürü olduğu izlenimi var. Elbette benim ihtiyarınki gibi daha iddialı platformlar, öte yandan tarikatlarda bir araya gelen derinliklerin yassı balıkları mevcut.

Üçünde ortak olan bir şey de, psikologlar gibi sterilize etmeksizin ve sekülerleştirmeksizin mitosta doğrudan kökleşmedir. Bu bağlamda tanrılar tözlerine ilişkin kontrol edilebilirler. Kendilerini zamandan uzaklaştırarak olayların tekrar ettiği temel yapılara yakınlaşırlar.

Vigo dünya devletini, tarihin taşıyıcılarının canlandırmayı az çok başardığı bir sürekli ütopya olarak tanımlıyor.

“Doğa tarihinde zaten bir tür açlık olarak, örneğin dev moleküllerin oluşumunda ortaya kondu bu. Elbette bunlar da daha güçlü bir çürüme tehdidiyle karşı karşıya; belki de çürümenin işaretleri. Devlet ne kadar genişlerse eşitliğe daha fazla bağımlı olur; bu da tözün aleyhine gerçekleşir.”

Vigo aynı zamanda, azami büyüklüğe ulaşma çabasını ve zorunlu olarak onu izleyen çürümeyi kalp atışı olarak görüyor:

“Medusa şemsiyeyi açıp kapatarak hareket ediyor. Böylece tarihin seyrinde büyüklük isteğinin yerini yalnızlaşma alıyor. Boutefeu’nün çoktan bildiği üzere –ki biz de öğrenmiş buluyoruz– dünya devleti zirveye ulaşp bir gecede çökmüştür. Leviathan’a* mekânsal olmaktan çok zamansal sınırlar konmuştur.”

Vigo’nun çöküş zamanlarına özel eğilimi olduğunu daha önce söylemiştim. Bu eğilimin çöküşle değil, daha çok ilk buzuldan sonraki gelişmiş kültürlerin olgunlaşmasıyla ilgisi var. O nedenle Vigo için Atina ve Thebai, İskender’in dünya imparatorluğundan “daha büyük”tür, zaten Vigo genel olarak şehir devletlerini sever:

“Şehir devletlerinde doğa billurlaşır, büyük devlet ise doğayı mahveder ve doğanın yapısını bozarak taşralaştırır. Küçük Asya, İskender’den önce satraplıkların idaresi altında bir masal ülkesiydi. Herodot, hatta Ovidius bize bu konu hakkında bir fikir verir.”

Ayrıca İskender’in kendisine verilen “Büyük” unvanını hakıyla taşıdığı söylenmeli:

“Belki bu büyüklük insan olanla sınırlı kalsaydı daha açık biçimde ortaya çıkardı. Oysa İskender’de daha ziyade tarihsel ve tanrısal güç vardı. O nedenle İskender sonlardan biri olarak mitlerin arasına katıldı.”

“Peki İsa?”

“Orada artık mit yok.”

Diadohoi Savaşları da Vigo için İskender’in benzersiz ve tek oluşunun kanıtıydı. Bu savaşlar büyük imparatorlukların

* *Tevrat* ve *İncil*’de, kötülüğü temsil eden bir su canavarının adı olarak geçmektedir. Ayrıca, Thomas Hobbes’un *Leviathan* (1651) adlı ünlü eserinde, mutlak güç ve yetkilere sahip egemen devleti ifade etmek üzere kullanılmıştır. –ç.n.

kaderi için örnek sunuyorlardı. Daha sonra Eumenes, Makedonların egemenliği altında Yunanlar ve ortak eğilimimiz olan Diadohoi konusuna girdi. Eumeswil onun adını taşıyor; bunun dışında her türlü referans fellahvari kibirden başka bir şey değildir.

“İskender’in ölümünden sonra olduğu gibi, büyük bir imparatorluk çöktüğünde eski küçük uluslar farklı olduklarını ileri sürerek ayrılma yollarını ararlar. Oysa bu uluslar imparatorluğa katılarak değirmenden geçen taneler gibi özelliklerini yitirmişlerdir. Roma döneminde Yunan şehirleri gibi sadece isimleri kalmıştır geriye. Oysa İskenderiye gelişir.

Fakat kültür kanda değil kafadadır. Âlimlerin, sözlükbilimcilerin, uzmanların ve koleksiyoncuların zamanı başlamıştır. Eski sanat eserlerinin ve antikaların fiyatı çok yükselir. Yankıları Eumeswil’de hâlâ sürer gider. Bu ilgi, yok olmaya başladıkları zaman hayvanlar âlemine duyulan ilgiye benziyor. Güneş batarken çatılar tıpkı böyle parıldar.”

Böyle dedi Vigo. Belleğimden özetleyerek aktarıyorum. Tarihçi olarak dünyanın gidişatının döngüsel olduğunu görüyor, o nedenle kuşku ve iyimserliği sınırlı. Güneşin ısıttığı küçük bir yer her daim vardır, Eumeswil’de bile.

Buna karşılık Bruno, dünyayı büyücü olarak görür. Dünya zaman zaman eski yılan,* uzuvlarını içinden atarak veya içine çekerek totemini gösterir. Bu, dünya devletini, kültür kaybını, hayvan soylarının tükenmesini, monokültürleri, çölleri, depremlerin çoğalmasını, cehennemî patlamaları, titanların –örneğin birliği temsil eden Atlas’ın, gücü temsil eden Antaios’un, annelerin entrikalarını temsil eden Prometheus’un– geri dönüşünü açıklar.

* *Kitab-ı Mukaddes*, Vahiy, 12:9: “Büyük ejderha –İblis ya da Şeytan denen, bütün dünyayı saptıran o eski yılan– melekleriyle birlikte yeryüzüne atıldı.” –ç.n.

Tanrıların düşüşü bununla ilişkilidir. Babayı tahtından düşürenler tekrar geldiler. O zaman babayı [Uranüs'ü] hadım eden elmas orağın [Kronos] yerini şimdi akıl ve bilim aldı. Bruno, teknolojinin ölümler dünyasına benzeyen yeraltı karakterine, maden ve ateşle beslendiğine ve arazilerinde derinlik kayaçlarının parıltısına işaret etti.

Yılan bir kez daha güç kazanmıştı; bunlar doğum sancılarıydı. Eumeswil'de insanlar bir adada veya içindeki mallarla batmış bir gemi enkazındalarmış gibi yaşıyorlardı. Daha ne kadar? Artık okul çocukları bile tanrılarla eğleniyordu. Neden olmasın? Yakında yeni oyuncak bebekleri olur, stok sınırsız. Ve neden tanrılar? Bizi sürprizler bekliyordu.

Bruno'nun katakomplara girme izni var ve esas güçlerin bilgisine sahip olması bakımından, ormanlarda Vigo'dan daha fazla bulunmuş Attila ile kıyaslanabilir.

Bruno, tarih alanından Vigo'dan daha kesin biçimde uzaklaştı; o nedenle birinin değerlendirmesi, diğerininse perspektifi daha çok hoşuma gidiyor. Bir anark olarak hiçbir şeye karışmamaya kararlıyım, en sonunda hiçbir şeyi ciddiye almamaya... Fakat bir nihilist gibi değil; boşaltılmış bir sınır bölgesinde, gelgitler arasında görme ve işitme duyusunu güçlendiren bir muhafız olarak.

Ben geri de dönemem. Siyasi ve dinî açıdan umudunu yitiren tutucunun son bahanesidir bu. Bin yılın bile önemi yoktur onun için; kozmik dolaşımlara güvenir. Günün birinde Paraklit* görünecek, tılsımlı imparator dağdan inip gelecektir.

Fakat süreç hâlâ devam ediyor, hâlâ zaman var. Ölümlü olan geri dönüyor ve tanrıları bile mekanikleşmeye zorluyor, o nedenle sonsuz dönüş olmamalı; bu bir paradokstur. Sonsuz olanın dönüşü daha iyidir, bu sadece bir kez gerçekleşebilir ve ancak bundan sonra zaman alt edilmiş olur.

* *Kitab-ı Mukaddes*'in Yunanca metinlerinde Kutsal Ruh için "beraberinde gelen" anlamında kullanılan bir sıfat.-ç.n.

Ay kalenin üzerindeyken Vigo'nun bahçesinde düşüncele-
rim artık çok netti.

“Bak,” dedi Vigo, “hassas bir nokta keşfettik.”

Bana bunu diyenin derisi sadece yaradan oluşmuştu.

Sonsuz dönüş düşüncesi, tavadan atlamak isteyen balığın düşüncesidir. Ama balık ocağın üzerine düşer.

Thofern öncelikle kaybı hissediyor. Onun acısı, sanatsız bir çağda sanatçının acısıdır. Değerleri ve ölçüleri biliyor, bunları şimdiki zamana uygulayınca hayal kırıklığı çok daha şiddetli oluyor. Sanırım onu harekete geçiren edebiyat dürtüsü olmuş, ama ifade etmekten mahrum bırakılmış. Tanrısız bir yerde, kayalara çarparak kırılan dalgalar tarafından uçuruma fırlatıldığında, hâlâ solungaçlarını hareket ettiren balığa benziyor; aslında onun için zevk olan eziyete dönüşüyor. Balıkların zamanı geçti.

Tarihçi olarak bu acıyı çok iyi bilirim. Tarihçilerin ünlü eserler vermesine de bu acı vesile olmuştur. Bunun için çölde kalmış bir haletiruhiye de gerekir. Yapılar boşlukta gerçeküstüne daha da yaklaşırlar. Ölümün habercisi, bir emaresi: Bu, Pirinç Şehir'in büyüüdür.

Mezarları derin saygıyla açan kişi çürümüşlükten, evet, hatta zevke ve acıya batmış o çağdan daha fazlasını bulur. Tarihçinin, bilgiden yararlanmayan şairden daha az acı çekmesine yol açan tam da budur. Terk edilmiş saraylar şaire sığınak sunmaz artık.

Diğer iki öğretmenimle yaptığım gibi, Thofern'le dostluk kurmak isterdim, fakat çok geçmeden bunun mümkün olmadığını gördüm. Thofern'in temas korkusu olağanüstü. Güneşle temastan bile kaçınır, hukukçular ona “solgun yüz” derler.

Görevi gereği bir dinleyiciyi kabul etmek zorunda kalsa el sıkışmaktan kaçınır ve gelene oturması için en uzaktaki koltuğu gösterir. Elleri –hem de fırçayla– sık yıkanmaktan tahriş olmuştur.

Profesörlüğe kadar gelmiş olması şaşırtıcı. Yan dal olarak tarih okumuş ve Vigo'nun anlattığına göre sınava girişi ancak hileyle mümkün olmuş. Thofern'i arabasına alan Vigo, sohbet açarak onu konuşturmuş. Bir süre sonra sınavdan geçirildiğini fark etmeye başlayan Thofern arabadan atlamış ve yaralanmış. Sonuçta sınavdan geçmiş sayılmış.

Bu tür korkuların nedeni neredeyse derisiz hassasiyeti, öte yandan bu onu en küçük değişikliklere duyarlı hale getiriyor. Kutsal kitap yorumlarından birine katılmak büyük zevk; yorumlarken şiirin gövdesini çıkarıyor ortaya, dikkatle hareketi izliyor, nabzı kontrol ediyor. Ahengi açıklamıyor, sanki şairi içeri davet edermiş gibi ondan alıntı yapıyor.

Hem yumuşak hem tutkulu konuşması, sözcüklerden daha derin etki eden eslerle kesiliyor. Bu etkiden hukukçular bile kaçamamışlardı. Parmaklarıyla tarıyor, koluyla hafifçe tempo tutuyor. Eğer mümkünse şairin el yazısını buluyor bir yerlerden veya luminarda fotokopisini çektiriyor. Onu izliyorum: Kâğıt elinde ama ezberden okuyor; yazarın o anı ilgilendiriyor onu. Bruno'ya anlattığımda gizemli bir memnuniyet ifadesi belirmişti yüzünde.

Öte yandan Thofern'in dil anlayışı zevkli olmaktan ziyade acı verici. Kısa konuşmalarda bile kimsenin fark etmediği, ama onun laubali hakaretler olarak gördüğü aykırılıklardan rahatsız oluyor.

Bütün bunlara rağmen konuşmasının güvenli oluşu şaşırtıcı. Kürsüdeyken hatasız konuşuyor. Ama ironiden yararlanıyor, daha zayıf olanların klasik silahıdır bu.

Düşünsel yakınlığı kan yakınlığına tercih ettiğim için kendimi biyolojik babamdan daha yakın hissettiğim öğretmenlerim hakkında bu kadar yeter. Elbette düşünsel yakınlıkla kan yakınlığı bir yerde buluşsa daha iyi olurdu. "Bir kalp ve bir ruh" denirdi eski zamanlarda; o zamanlarda "ruh", "akıl"

sözcüğünün eş anlamlısı olarak kullanılıyordu. Benim için abim de yabancı.

Otoriteye karşı olmadığımı ama otoriteye inanmadığımı daha önce söylemiştim. Ben daha çok otoriteye ihtiyacı olan biriyim, çünkü büyüklük hakkında bir fikrim var. O nedenle, burada da şüphelerim olmasına rağmen zirvedekilerin yanındayım.

Adil olmak için, eğitimin organik toprağı olarak adlandırılabilir kesimlerine de teşekkür borçlu olduğumu söylemeden geçmek istemiyorum. Bir şeyler öğretmenin de sıradan insanlara hak olarak verilmiş bir erosu var. Onlar için bilgi önemsiz bir iştir, fakat ekmek gibi kabul edilir ve sunulur. Çocuğa bir şey, örneğin saati ve ibrelerinin nasıl hareket ettiğini göstermek onlara büyük mutluluk verir, sanki bir perdeyi kaldırmışlar veya beyaz bir kâğıda bir daire yerleştirmişler gibi. Burada bir büyü vardır.

İZOLASYON VE GÜVENLİK

14

Kalede günler birbirine benzer şekilde geçiyor. İşimle boş zamanım arasında herhangi bir farklılık neredeyse yok. Birini ne kadar seviyorsam diğerini de o kadar seviyorum. Ben, insanın boş zamanı olmaması, zihinsel gerginlik ve uyanıklık olmaksızın bir dakika bile geçirmemesi gerektiğine inanıyorum; bu benim ilkem. Hayatı oyunmuş gibi yaşamayı başaran biri, ısırgan ve baldırandan da bal alabilir; aksilikler ve tehlikeler bile ona zevk verir.

İnsanın sürekli tatildeymiş gibi hissetmesi nasıl olabiliyor? Sanırım zihinsel insanın fiziksel insanı serbest bırakması ve onun oynadığı oyunu izlemesiyle gerçekleşebiliyor bu. Bunu başaran, her türlü hiyerarşiden uzak, hareketsizliğin ve hareketin, sağlamlığın ve duyarlılığın uyumunun, hatta bazen yazarlığın tadını çıkarır. Boş bir sayfaya metni yazar ve kaderi yenilgiye uğratar, dünya yazı sayesinde değişir. Bu, dans ve melodinin birliğidir.

Öte yandan, ben her zaman görevdeyim. Bu sadece kalede ve gece kulübünde olup biten her şeye zihinsel katılımım için geçerli değil. Aynı zamanda yönetmeliğin belirlediği gibi, gündelik hayatın sıradanlıkları için de geçerli. Aslında bu çok özel bir durum değil; birçok meslek sürekli hazır olmayı gerektiriyor; özellikle de muhtelif tehlikelere gebe meslekler.

Her an hazır bulunma durumu bir şeylerin olabileceğini hesaba katar; yani görevin, hiçbir şeyin olmadığı veya çok az şeyin olduğu biçimidir. Ancak herhangi bir şey olduğunda da bütün

görevlilere ihtiyaç duyulur. Bu durum yangınlara veya deniz kazalarına karşı alınan önlemleri hatırlatıyor. Yolculuk başlarken yapılan yangın tatbikatı herkesin böyle bir durumda yapacağı işi ve bineceği filikayı bilmesini sağlar. Herkes yangın sireniyle uykudan uyandığında, uyurgezer gibi ne yapacağını bilmelidir.

Kalede de her üç ayda bir iç huzursuzluklara karşı talim yapılıyor. Aslında bu talim silahlı bir gezintiden fazlası değil. Ayrıca gündüzleri hep boştayım, geceleri de sıklıkla; çünkü Condor yemek sonrası her zaman kulübe gitmek istemiyor. Zaten kulüpte de her zaman kalabalık toplantılar yapılmıyor; sık sık bir Türk kahvesi, bir kadeh şampanya, bir dijestif yetiyor. Uzun süre ve sert içkilerin içildiği gecelerin işime en çok yarayan geceler olduğunu söylememe gerek yok.

Bazen kepimi takmadan bir hafta geçtiği oluyor. Yani tam tembellere göre bir hayat benimki (en azından çoğunluk için böyle). Benim içinse, aldığım zihinsel zevk sayesinde bundan da fazlası.

“İşte asıl terslik de bu.” Abim böyle diyor; doçentliğe yakışmayan işler yaptığım konusunda babamla aynı fikirde. Ona göre ben tiranın lüks sofralarında ona hizmet ediyor, böylece uyguladığı baskıları sürdürmesi için yardımcı oluyorum. “Halkın üzerine ateş açan biri; hem de buna hiç ihtiyacı yokken... Yaşlı Josiah’ın kemikleri sızlıyordur mezarında.”

Ama sağ olsun abim, her zamanki gibi temkinli davranmayıp biraz göze batmaya başladıklarında, hem onun için hem de ihtiyar için birkaç kez araya girdiğimi unutuyor. Her hamlenin sadece eğri durumlarda başarılı olduğu bir zamanda terslik ne demek?* Üzerinde satranç oynadığımız tahta eğri. Eğer dar kafalı şefler günün birinde Condor’u devirirlerse –ki bundan hiç kuşku yok– o zaman Eumeswil yeniden özgürleşmeyi, yani görünür olan zor ve şiddetten, anonim olan zor ve

* Almancada “terslik” anlamındaki *pferdefuß* aynı zamanda “at ayağı” demektir. Yazar, satrançta doğrusal hareket etmeyen tek taş olan at ile bu kelime arasında bir kelime oyunu kurmuş. –e.n.

şiddete geçişi kutlar. Uzun zamandan beri askerlerle demagoglar nöbetleşe iktidara geliyor.

Luminarda sık sık bununla meşgul olmama rağmen bana öyle geliyor ki bilimimiz tiranlar, despotlar ve demagoglar arasında yeterli ayrımı ortaya koyabilmiş değil. Kavramlar iç içe geçmiş durumda, insanlarda derin kökleri olan ve bireyden bireye değişiklik gösteren yeteneği ortaya serdikleri için birbirinden ayırmak zor. Bunun pratikteki kanıtı, “iktidarı ele geçiren” herkesin başlangıçta coşkuyla karşılanmasıdır.

İnsan şiddete eğilimli doğar ve çevre tarafından evcilleştirilir. Buna rağmen dizginlerinden kurtulmayı başardığında yine aynı çevre tarafından alkışlanabilir, çünkü herkes onda kendini görür. Kökleşmiş ve derinlere gömülmüş rüyalar gerçekleşir. Sınırsızlık, suçu bile çekici kılar ki Eumeswil'deki sohbet konularının büyük bölümünü “suç” un oluşturması tesadüf değildir. İlgisiz değil de katılımdan muaf bir anark olarak bunu anlayabiliyorum. Özgürlüğün skalası çok geniş ve elmadan daha çok yüzü var.

Çalışmalarımın bu bölümünü sırf Condor'un şartlarını hatırlamak için yaptım. Luminar yardımıyla bir sürü insan ve bunların yoğunlaştıkları çağları canlandırdım: Yunan, özellikle Sicilya şehirleri, Küçük Asya'nın satraplıkları, geç Roma ve Bizans diktatörleri, Rönesans'ın şehir devletleri ve bunların içinde Vigo'nun özellikle istediği Floransa ve Venedik, sonra çok kısa süren kanlı Okhlos Ayaklanmaları, Baltalar ve Uzun Bıçaklar Gecesi* ile nihayet arka planları ve bütün tonlarıyla birlikte genişletilmiş proletarya diktatörleri.

* *Röhm-Putsch* (Röhm Darbesi) ismiyle de bilinen ve NSDAP (Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi) içindeki bazı hiziplere, muhalif muhafazakârlara ve özellikle de sosyalizan fikirleri sayesinde halkın büyük desteğini kazanan Ernst Röhm'ün liderlik ettiği Sturmabteilung'a (SA) karşı başlayan, Schultzstaffel ve Gestapo destekli tasfiye hareketi. Bu operasyon sonucunda adı bilinen en az 85 kişi, Schultzstaffel (SS) ve Gestapo tarafından infaz edilmiş, binlerce kişi tutuklanmış ve Adolf Hitler, Nazi Almanyası'ndaki mutlak hâkimiyetini ilan etmiştir. –e.n.

Luminarda günler ve geceler, içinde kendimi kaybetmek-ten korktuğum labirente götürüyor beni; bu tür bir uğraş için hayat çok kısa. Fakat zaman ve çağlar, küçük bir kapıdan girildiğinde öyle genişliyor ki... Büyüleyici bir şey bu; bunun için uyuşturuculara ihtiyacım yok, en fazla elimde kadeh olabilir.

Örneğin Matarazzo'nun Perugia'sını; ülkeler içinde bir ülkede, şehirler içinde bir şehrin tarihini izliyorum. Arada Etrurya Kapısı'nın, Pisano'nun Sunakları'nın, Baglioniler'in, Pietro Perugino'nun, on iki yaşındaki Raffaello'nun resimlerine bakıyorum. Bu kadarı bile sonsuzluğa götürüyor; her kaynakta, geleneğin dokunduğum her noktasında böyle. Önce bir çatırtı, sonra bir ışık hissediyorum: Bu onların kırılmamış, bölünmemiş güçlerinin tarihsel aktarımıdır. Dostlar ve düşmanlar, suçlular ve kurbanlar en iyi katkıyı sunmuşlardır.

İster kalede ister Vigo'nun enstitüsünde sonuna kadar tükettiğim asıl zamanı luminarın önünde geçiriyorum. Daha sonra bu ruh hali, kaledeki görevime veya şehirdeki yürüyüşlerime de yansıyor. Bu benim Epigonlar* gibi edebî bir hayat sürdürdüğüm anlamına gelmez; ben şimdiki zamanı görüyorum; hem de daha güçlü biçimde, seccadenin üzerinde dua eden birinin gökyüzüne baktığı gibi. Zincir yüzyıllar içinde oluşurken zincire eklenme bir günde gerçekleşir. Bu, bağlantılanma için mesafe yaratır; kişiler ve olgular bağlam kazanır ve katlanılabilir olur.

Condor'u nasıl tanımlamalıyım? Tiran olarak mı? Kuşkusuz, fakat bu tanımlama yetmez. Dilin kullanımına göre tiranlar Batı'da, despotlar Doğu'da daha uygun bir zemin bulurlar. İkisi de sınırlanmamıştır fakat tiran daha ziyade kesin kuralları, despotsa arzularını takip eder. O nedenle tiranlık en fazla toruna kadar sürse de, babadan oğula daha kolay geçer. Aynı zamanda muhafızı da daha güvenilirdir, kendi oğlu da.

* Polyneikes önderliğinde Thebai'ye karşı başarısız bir sefere çıkan Yediler'in oğulları. Epigonlar, babalarının yapamadıklarını yapıp şehri ele geçirmiş ve talan etmişlerdir. —e.n.

Lykophron, babası Periandros'a, aralarında büyük farklılıklar olmasına rağmen sadece fikrî açıdan karşı çıkmış ama isyan etmemiştir.

Klasik şemaya göre Condor, aristokrasiye karşı mücadele sonucunda iktidara gelen veya kral katilleri olarak ortaya çıkan daha eski tiranlardan değil. Eumeswil'de uzun yıllardan beri söz konusu bile değil bu. Gerçekte eski tiranlar "İnsan Mikseri" olarak ön çalışma yaptılar; sadece elitleri yok ederek ve halkı kitle halinde eşitleyerek değil, aynı zamanda insanları yerlerinden sürerek, boşlukları yabancı asker ve işçilerle doldurarak yaptılar bunu. Bu durum onyıllardan onyıllara, eğer –direnişin– kalitesi varsa iç direnci azaltır. Devrimler* kronikleşir, tek başına artık hiçbir şeyi değiştiremez olur. Birbirlerini izleyen insanlar birbirlerine benzer, özellikle de iradenin gücü konusunda. Aynı büyük sözleri, acımasız kurşunları gizleyen bir tür havai fişek gösterisi olarak kullanır.

Güney Amerikalılara benzemesine rağmen, zevk sahibi olması nedeniyle Condor daha eski tiranları hatırlatır. Bir asker olarak az okumuştur, şimdi telafi etmeye çalışıyor ve kalede sanatçıları, filozofları, bilim adamlarını, aydın zanaatkârları görmeyi seviyor. Oldukça pahalı olan luminarı bu eğilimi nedeniyle benim için kurdurdu ve ben bundan çok yararlandım.

Bazı akşamlar gece kulübünde Sikyon, Korint ve Samos'u, ama hepsinden önce eski iktidar sahiplerinin Siraküza'sını hatırlamanın –itiraf ediyorum– tadını çıkarıyorum. Dünya çapında iç içe geçiş, başka şeylerin yanı sıra "tek tabancalar"ın, yani belirli bir bölge veya geleneğe bağlı olmayan yeteneklerin ortaya çıkması sonucunu doğurdu. Bunlar düzlükte "yalnız zirve"ler olarak yükseliyorlar. Elbette bu şekilde herhangi bir tarz oluşamaz. Yer yok, yüksek mevkilerde eşitler arasında

* Özgün metindeki *Umsturz* kavramı esasında darbe ve devrim gibi olaylardan farklı olarak; kim tarafından, hangi araçlarla ve nasıl yapıldığının önemi olmaksızın, öncekinden farklı ve yeni bir siyasi düzene geçişi ifade eder. –e.n.

değişim yok, renkli sütunlu salonlar yok, ustaların atölyeleri yok. Bazen sanki yüzey gerilimi, bir yıldırım topu sayesinde boşalıyormuş gibi görünüyor.

Birey, zamana ve mekâna bağlanır bağlanmaz nerede isterse orada oturmaya, sık sık yer değiştirmeye başlar. Büyük veya küçük iktidar sahipleri bireyi kendilerine bağlamaya çalışır; Sarı Han planlama yapabilen dimağları, Asya sarayları için mimarları, kendisine karşı olan sanatçı ve metafizikçileri tercih ediyor. Eumeswil'de bu tür misafirler sürekli değildir; maiyetleriyle ve transit geçerken seyrek görünürler. Ancak Condor, Attila ve Domo arasında konuşulanlar bana yetiyor. Ayrıca Condor'un genç ve yakışıklı hizmetçileri, söz verildiğinde şaşırtıcı yanıtlar verebiliyor. Profilden, akikten kesilmiş gibi görünen düz saçlı uşakları düşünüyorum. Çoğu kez bu gençler yüksek makamlara atanıyorlar.

Belki gecikmiş bir diadohos? Bizler boşuna yaşamıyoruz Eumeswil'de. Bir tarihçi, Eumenes'le ilgili, bir diadohos için en önemli nitelik olan kötülüğün Eumenes'te eksik olduğunu söylüyor ki bu Condor için de geçerli olabilir. Condor zalim değil, hatta zalimliğe karşı olduğu bile söylenebilir.

Ne var ki ben kendi kendime neden tatmin edici bir karşılaştırma yapamadığımı soruyorum. Bunun suçlusu seyrelme olsa gerek, sıvının hep aynı yaprağa dökülmesi gibi. Aşınmış, organik tözle yaşıyoruz. İlk mitlerin dehşeti, Mikenler, Persepolis, eski ve daha genç tiranlar, Diadohoi ve Epigonlar, önce Batı Roma, daha sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun çöküşü, Rönesans prensleri, *conquistador*'lar,* ayrıca Dahomey'den Aztekler'e kadar egzotik çeşitlilik. Görünen o ki itici güç tüketilmiştir, artık ne hareket edebilir ne de kötülük yapabilir, en fazla soluk anımsamalara yetecektir.

* Coğrafi keşifler ve sömürgecilik döneminde Amerika'nın ve çevresindeki adaların büyük bölümünü istila eden İspanyol fetihçilere verilen isim. -e.n.

Bir tarihçi olarak, tarihin içinde başyapıtlarla dolu bir galeride hareket edermiş gibi hareket ederek bundan kaçınmayı başarıyorum. Bu eserleri çalışmalarımından biliyorum, fakat ancak bütün bağlardan kurtulduktan sonra eserlerin değerini anladım. Katmanların altında, Habil ile Kabil’de, bir hamalda olduğu kadar bir prensteki insani niteliği de kavırıyorum artık.

15

Kısacası ben her zaman görevdeyim, gerek kalede gerek şehirde. Eğer öğretmenlik görevime tam olarak dönersem kaledeki yükümlülüğüm gelişir, ama ben “sempatizan” sayılıyorum ve sadece Condor ve yönetimi tarafından değil, onun muhaliflerince de sempatizan olarak biliniyorum. Daha önce de söylediğim gibi, sempatimin sınırları olmasına rağmen bunu hesaba katmak zorundayım.

Başkalarının benimle ilgili düşünceleri ile kendimle ilgili değerlendirmemi ayırmayı her zaman bilirim. Başkaları benim sosyal statümü belirler, belli sınırlar içinde bunu epeyce önemsiyorum. Sosyal statümden de hoşnutsuz değilim. Bu konuda, kazandığı veya gösterdiği statüden hoşnut olmayan çoğu Eusmeswil sakininden ayrılıyorum.

Aynı şekilde, ne konumumdan memnun olduğumu ne de konumumu ciddiye aldığımı söyleyebilirim. Bu da genel olarak şehrin durumuyla ilgili; yani her makamı görevlendiren ve her işe anlam veren bir merkezin olmamasıyla. Burada ne yemin ne de özveri fazla geçerlidir.

Ne var ki her şeyin mümkün olduğu yerde insanlar ölçüyü de kaçırabilir. Ben anarkım; otoriteyi dikkate almadığım için değil, ona muhtaç olduğum için. Aynı şekilde ben inançsız da değilim; inanılmaya değer olanı talep eden biriyim. Gelin odasında bekleyen gelin gibiyim; yaklaşan sessiz adımları dinleyen gelin gibi.

İddiam tamamen olmasa da formasyonuma dayanıyor: Ben tarihçiyim ve bu vasıfla fikir, resim, melodi, yapı ve karakter olarak nelerin sunulabileceğini biliyorum.

Benim bugünkü durumum, saraylar, katedraller ve evet, hatta insanların oturduğu eski evler bile çoktan yıkıldığı için, vicdan rahatlığıyla işini yapan yıkım şirketinde çalışan bir teknisyenin konumuna benziyor. Otuz yıldır gizli kalkışma hazırlıklarının yapıldığı ormanlarda orman işçisiyim, eğer bir rejim bu kadar uzun sürüyorsa bu onun şanslı olduğu anlamına gelir.

Beklenebilecek en iyi şey mütevazı bir yasallıktır. Meşruyetten söz dahi edilemez. Armalardan işaretleri gasbedildi veya bayrakla değiştirildi. Ayrıca ben Chateaubriand gibi geçmişe dönüş veya Boutefeu gibi tekerrür beklemiyorum; bunu siyasi olarak muhafazakârlara, kozmik olarak gökbilimcilere bırakıyorum. Hayır, benim beklediğim aynı değerde —hayır, daha güçlü bir şey ve sadece insanlık alanında değil. *Naglfar** hesaplanabilir bir konuma hareketleniyor.

Konferans salonunda, sadece en düz insanların anlayacağı biçimde konuşurken kendimi de belli bir mizah duygusuyla değerlendirmeden geçemiyorum. İşte o zaman [eski] yılan, solucana dönüşüyor. Fakat benim uygunluk anlayışım daha ziyade garson kıyafeti içinde Condor'u ve konuklarını beklerken karşılık buluyor.

Yani ben görevlerimi, yetersizliği nedeniyle reddettiğim bir bütün içinde ciddiye alıyorum. Burada önemli olan reddedişin işbu bütünle ilgili olması; yoksa bütünün içinde tutucu, gerici, liberal, ironik veya herhangi bir sosyal pozisyonla değil. İç savaşta, hep daha kötüye giden angaryasıyla nöbet değişiminden uzak durulmalıdır...

* İskandinav mitolojisinde, ölülerin ayak ve el tırnaklarından yapılmış kıyamet gemisi. —ç.n.

Ancak bu şartla burada yaptığım işi ciddiye alabilirim. Yer altının –toprak kayması veya çığ gibi– hareket ettiğini biliyorum. İşte tam da bu yüzden bağlamlar rahatsız edilmeden ayrıntıda gizlenir. Ben eğik bir düzlemde eğik duruyorum. İnsanlar arasındaki uzaklıklar değişmiyor. Hatta onları bu aldatıcı düzlemde çok daha net görüyorum. Ben de bu acıyı hissederek, onların uçurumun en dibinde olduğunu açığa çıkarıyorum. Bazen Vezüv Yanardağı patlamadan önce, Pompei caddelerinde dolaşırken bu insanları görüyormuşum gibi geliyor bana. Bu, tarihçinin hazlarından, ama daha çok acılarından biridir. Birini son kez bir şey yaparken gördüğümüzde, yaptığı bir dilim ekmek yemek bile olsa bu eylem mükemmelen derinleşir. Kalıcı olmayanın kutsal olana dönüşümüne katılırız. Bu görüşün de zamanında sıradan olduğunu hissediyoruz.

Yani ben Eumeswil'i sanki bir düş, bir oyun veya bir deney olabilirmiş gibi düşünüyorum. Bu içsel katılımı engellemiyor, tıpkı tiyatroda izlediğimiz oyunun bizi etkilemesi gibi.

Değerlendirme biçimim, biyolojik babamla abimden çok Vigo ve Bruno ile ilişkiyi tercih etmeme neden oluyor. Eğer onlar gibi davransaydım bana hiçbir şekilde hitap etmeyen bir işletmede hapsolacaktım; işletmeye yukarıdan, aşağıdan, sağdan veya soldan bakıyor olmama rağmen.

O zaman benim için Condor sadece maddi değil ahlaki açıdan da “tiran” olurdu. Tiranlardan nefret etmek gerekir, o halde ben de nefret ederim. Veya: Condor, Boutefeu'nün övdüğü gibi iktidar iradesini temsil ediyordur; büyük kaptan olarak gemiyi yaşam mücadelesinin dalgaları ve fırtınalarının arasından geçiriyordur. O zaman benim örnek aldığım insan olur; onu hiç kuşku duymadan izlerim, ona hayran olurum. Ne olursa olsun bunlar benim uzak durduğum duygular.

Kendimizi ailece tarihçi olarak görüyorum; bana göre ben, babam ve abimin bir üst katında oturuyorum: İçinde insanın daha serbest yaşadığı mekânlar bunlar. Ne zaman istersem bir

kat aşığıya inebilirim. Bu, tarihçilikten siyasete iniş olur ki iyi ve hoş nedenleri olabilecek bir değişiklik; ne var ki her durumda özgürlüğün kaybedilmesiyle ilişkili.

Aslında bu, bütün taraflardan bağımsız kalabilen, ama bütün taraflara dönebilecek bir anarkın rolüdür: Bir konuk, edebiyat alanında ismi geçen en ünlü kafelerin birinin önünde oturuyor. Manet gibi eski ressamlardan birinin, onun portresini yapmış olabileceğini hayal ediyorum: Kısa tutulmuş koyu renk top sakal, fötr şapka, elinde sigara, rahat ama aynı zamanda yoğun yüz hatları. Bunun anlamı şu: Hem kendisine hem dünyaya karşı sakin fakat dikkatli bir hoşnutluk içinde.

O devirde büyük kişisel özgürlük mümkün olmalı. Meclisin yakınlarındaki kafenin önünden bir sürü insan gelip geçiyor: bakanlar, milletvekilleri, subaylar, sanatçılar, avukatlar. Garsonlar içeride akşam gelecek müşteriler için masaları hazırlıyor. Elinde istiridye sepetleriyle istiridyeci geliyor, ilk sokak kadınları görünmeye başlıyor sokakta.

Ambiyans. Bu saatlerde büyük şehirler düş görmeye başlar ve gece, peçesini çıkarıp atmıştır. Konuk, kendisini konuşmak, alışveriş yapmak, eğlenmek için cesaretlendiren, aşına olduğu ve olmadığı insanlar görüyor. Ne kadar çok yalnız insan geçiyor önünden, kendisi gibi. Fakat konuşmayı reddediyor. İçinde biriken hazinenin bozukluk olarak harcanması anlamına gelirdi bu. İmajları geçici varlıklarından daha etkiliydi. Eğer ressam olsaydı bunları kendi içinde saklar, bir başyapıtta özgürleştirirdi. Eğer şair olsaydı kendisi ve birçokları için havayı yeniden canlandırırđı: İnsanlar ve evlerin uyumu, renklerin solması ve yaklaşan geceyle birlikte seslerin uyanışı. Her şey birbirine akıyor ve iç içe geçiyor.

*Tout, jusqu'au souvenir, tout s'envole, tout fuit,
Et l'on est seul avec Paris, l'Onde et la Nuit!**

Bütün zevkler gibi bu zevk de azla yetinilerek artırılır. Hassasiyet ve onunla birlikte heyecanlar sertleşerek ürkütücü bir hava yaratır. Görünmez olan uyum, görünür olanın içine göz kamaştırana dek yoğunlaşarak akar. Konuk her zaman gerçekliğe katılabilir. Eğer bunu yapmaz ve isteksizlikte ısrar ederse, teklifin gizemli talipli için henüz yeterli olmadığı anlamına gelir. Artık şahıslar giderek şiddetlenen acılar içinde kabarırlar ve tanınmak isterler.

Kaya, değneği ona dokunan Musa'nın farkındadır.

16

Peki şu ilk bakışta görünmeyen olumsuzluk ne? Babam ve abim için –özellikle karışıklık zamanlarında– şu an yaptığım iş. Oysa kendileri, karışıklıkların en şiddetli günleri arkada bırakıldıktan sonra, yeniden ortaya çıkmak üzere küçük evimize gizleniyorlar. Tavan arasında, sadece teoride değil pratikte de, siyasi atmosfere göre dışarıya asacakları iki bayrak var. Condor yerinde kalırsa beyaz yelege gösterebilirler; karşı taraf zafer elde ettiğindeyse her zaman onların yanında yer alırlar. Belki Giordano Bruno** üzerine bir araştırma okudular ve şimdi Bruno'nun hatasını ikide bir gündeme getirerek kahramanlık yapmaya çalışıyorlar. Her tarihçi, erkeklerin ve erklerin üzerinde hangi çelişkili akislerin incelenebileceğini bilir.

* “Her şey, hatıralara dek uçup gidiyor her şey,
Ve baş başayız Paris'le, Dalga ve Geceyle!”

Paul Verlaine'in *Poèmes Saturniens* kitabında yer alan, Edmond Lepelletier'ye adadığı “Nocturne parisien” adlı şiirinden. –ç.n.

** Giordano Bruno (1548 – 1600): Rönesans felsefesini şekillendiren en önemli isimlerden olan İtalyan filozof, astronom, matematikçi ve okültist. Engizisyon mahkemesinde yargılanıp diri diri yakılarak idam edilmiştir. –ç.n.

Biyolojik babamın aslında övgüye değer teorilerini bizim çarpık gerçekliğimizle uyumlandırmaya çalışırkenki rahatlığı beni her defasında şaşırtıyor. Oysa ben, çarpık gerçekliğin içinde her halükârda yanıldığımı biliyorum ve işte tam da bu bilginin düşünceye berraklık getirdiğini düşünüyorum. Bu arada yaptıklarım çarpık değil eğri; duruma uygun olarak ve kendime acımaksızın. Eumeswil’de artık varsayılamayacak bir ayrımdır bu.

Condor, Machiavelli’nin öğretisine sadık. Machiavelli’ye göre, düzgün bir ordu ve düzgün yasalar devletin temelidir. Buna, insanların günlük ekmeginin güvence altında olması gerekliliği eklenebilir. Durum bu; özellikle oyunlar için bazı yan gelirler de sağlanmış durumda. Özellikle yarışmalarda, pazarlarda, daha seyrek olarak mahkemelerde kargaşa çıkabiliyor. Polisler bu gibi durumlarla kolayca baş edebilir, ama Domo polisin bu gibi karışıklıklara müdahale etmesini istemez. “Yeterince dalaştıktan sonra zaten yorulacaklar.” Ona göre en iyi polis, iyi bir ev hanımı gibi kendisinden en az söz ettiren polistir. Televizyon da Domo’nun bazı endişelerden sıyrılmasını sağlıyor; oyunlar ve melodramlar politikadan daha çok tercih ediliyor. Ayrıca kitleler hanelere bölünmektedir.

Ek olarak Condor popüler biri. Yani iç huzusuzlukların patlak vermesi, her an mümkün olsa da pek beklenen bir şey değil. Bu tür patlamalar daha sonra, beklenmedik bir anda deprem gibi ortaya çıkar. Çoktandır klasik devrimlerin yerini askerî darbeler aldı; generaller nöbet değiştirir gibi koltuğa oturup sonra devrilirler. Tribünlerin de öncelikle bir generale ihtiyacı var. Şu gerçeği herkes bilir ki hükümetin düşürülmesinin gerekçesi olarak sürekli aynı şeyden söz edilir: yolsuzluk. Neredeyse her zaman doğrudur bu gerekçe.

İktidarın yeni sahipleri kendilerini farklı biçimlerde sunarlar; kimileri halka ve halkın iradesine dayanır, bazılarına –mesela Condor’a– gerçeklerin gücü yeter. Bazı durumlarda ise güven verici neşe iktidarın dayanağı olur.

Her yerde olduğu gibi burada da polis ve ordunun –general-ler gibi *praetoriae*’lerin* de– izlenmesi gerekir. Kalede, içlerinden Orlovlar’ın** yükselebileceği muhafız kıtası subaylarının oluştuğu kliklere benzer oluşumların var olabileceğini düşünmek çok zor; ne de olsa Condor’un babası sıradan bir başçavuştu. Taburlarda bile Domo’nun güvendiği adamlar var ve onları da başkaları denetliyor. Bunun casusluk olduğu düşünülmemelidir; bu yöntem yapılan işin daha rahat yapılmasını sağlıyor.

“Sevgili subay adayı, Condor’un size ne kadar güvendiğini biliyorsunuz.” Resmigeçitlerde ona ismiyle hitap edilir, subay adayı kendini gösterme fırsatı elde eder. Konuşmayı onun yapması şaşırtıcı değil. Becerikli bir asker, açık bir yandaş ki zaten bu bir sır da değildir ve casuslukla zerre ilgisi yoktur. Domo’nun “orduyla doğrudan teması” elbette var. Bazen Condor’un yanında, ayinden sonra gece kulübüne geldiğinde bazı gençleri görüyorum; özel bir ödüllendirme olmalı bu. Condor’un arkasında olduklarını anlatan yüz ifadeleri eleştirel olmaktan uzak, biat halinde. Bu Eumeswil’deki üçüncü davranış modelidir (ki ben bunu bir görev olarak kabul ederken biyolojik babamsa yanlış değerlendirir): eğri durumu anlamamak.

Biat, devletleri yaşatan bir kredidir; bu kör inanç olmasaydı devletlerin kısa süreliğine bile ayakta kalmaları mümkün olmazdı.

Yani iç huzursuzluklar ihtimal dışıdır ama patlak verdiğinde en kötüsü göze alınarak yola çıkılır. İsyancılar gemileriyle, radyonun işgali ve özellikle Condor’a suikast girişimi çağrısıyla derhal harekete geçecektir. Condor da iktidara böyle gelmişti. Bu tür oluşumları tamamen gizli tutmak neredeyse imkânsız. Çoğu kez bir şeyler sızar dışarıya. Birçok ayaklanma, iktidar

* Roma imparatorlarının kişisel güvenliğinden hem Roma’da hem de savaş alanında sorumlu olan özel koruma ordusu. –e.n.

** Orlov Ailesi: 18. Yüzyılın başlarından itibaren birçok seçkin devlet adamı ve asker çıkaran soylu Rus ailesi. –e.n.

sahipleri erken belirtileri ciddiye almadıkları için başarıya ulaşabilmiştir. Ayaklanma belirtilerinin ortaya çıkmasından önce bir kuluçka dönemi olur.

Domo'nun şaşırması olası değil; istihbarat servisi kusursuz çalışıyor. Sabah raporu, gece meydana gelen olağandışı olaylar hakkında bilgi verir. Emniyet amiri günde bir kez *chronique scandaleuse** ile posta denetiminin esas alındığı raporu sunmaya gelir.

Polisle ordu arasında önemli bir fark yok. Bizim fellahvari devletlerimiz arasında savaştan söz edilebildiğinde söz konusu olan daha çok yabancı topraklarda yangınları yaygınlaştırmaktır. Ayrıca bizim devletlerimiz büyük devletlere bağımlıdır.

Tiranlar için avlanma alanı yasası geçerlidir; genç geyiklerden biri, daha büyüklerden birine karşı gelebileceğini düşünürse güç gösterisi gündeme gelir. O zaman büyük kargaşa var demektir. Domo önce bir dakika süreyle, daha sonra tekrar eden aralıklarla kırmızı alarmın yanmasını sağlar. Sonunda fonoforlar açılır: Başka zaman kullanılmayan bu alanda oyun başlayabilir; elbette sadece benimki gibi gerekli donanımına sahip olan aparatlar için.

Birlikler alarm noktalarında toplanır. Herkes görevinin ne olduğunu bilir.

17

Sinyal geldiğinde kalede bulunuyorsam ilk yapmam gereken şey, gemideki can yelekleri gibi yatağımın altında paketlenmiş olarak duran savaş giysilerimi giymektir. Postal ve keple birlikte rahat bir tulum; hepsi kalenin kızılımsı tonunda. En zor durumda kullanılabilecek sınırlı erzak, bandaj ve benzer şeylerle dolu bir torba hazırdır. Tulumun göğüs cebinde küçük bir şişe konyak bile unutulmamıştır. Silah deposu bodrumda; silah ve cephaneyi oradan alacağım. Emrimde iki adam olacak. Kalede bana hizmet ettikleri için onları tanıyorum.

* Skandal niteliğindeki detayların yer aldığı andıç veya rapor. –e.n.

Üçümüz, kıvrılıp dolanarak şehre kadar uzanan yollardan birini kullanarak aşağıya inip yarı yolda bir nöbet noktası kuruyoruz. Eskiden orada, büyük depremde yıkılan küçük bir gözetleme kulesi vardı. Küçük bir kalıntı hâlâ duruyor. Sazlıklarla kaplı; öyle ki aşağıda, Sous Nehri'nin kıyısında ördek avı için yapılmış kulübelere benziyor. Oraya yerleşiyorum. Önce ikisini biraz daha aşağıya, "Giriş Yasak" tabelasının bulunduğu yere kadar gönderiyorum. Tabelanın üzerindeki alüminyum folyoyu söküp atınca parlak renkli bir kurukafa çıkıyor ortaya.

Domo'nun polisten beklentisi, ateşli silah kullanmadan işleri halletmesi; savunma için kullanılan bir kurşunun bile kaydedilmesi zorunlu. Ama ateş emri verildiğinde kişilere –üstelik öldürmek için– nişan alınmasını istiyor.

Aşağıya gönderdiğim iki kişi bir uyarı tabelası daha dikip geri dönüyor. Nöbet işini ayarlayıp ihtimallerden söz ediyorum. Emrimdeki iki eleman nöbetleşe görev alıyor. Görünüşe göre birisi aynı zamanda emrimde çalışan Çinli aşçılardan, diğeri de adı Nebek olan bir Lübnanlı. Aşçının uzun bir adı var; arkadaşları ona "Kung" diye sesleniyor. Benim kendisinden fazla bir şey bekleyemeyeceğim tombul bir adam; karısı Ping-Sin, şehirde oturuyor.

Onları gözümde canlandırabiliyorum: Lübnanlı mutlu bir beklenti içinde; ateş etmeyi sevdiği için saldırganların üzerimize gelmesini bekliyor. Kelime hazinesi, saldırgan ifade tarzları bakımından yeterince zengin; özellikle yukarıda, kalede, haftalarca güvercinine gidemediği zamanlar. "Yakmak, fırlatmak, gebertmek." Çinli, ellerini göbeğinin üzerinde kavuşturmuş son derece rahat biçimde oturuyor.

Aslında burada fazla bir şey olmaz. Tam kaytarmacılara göre bir iş yani. Uyarı tabelasını ancak intihar etmek isteyen biri geçebilir. Gündüzleri, yamaçtan çok uzaktayken bile hemen fark edilecek; geceleriye ileri karakollar işaret fişegi ve fonoforlarla bize haber vereceklerdir. Patika dışında ilerlemek imkânsız, çünkü kalenin bulunduğu tepe dikenli sütlegenlere

boğulmuş durumda; halkın dediğine göre bu ot “kaynanadan daha zehirli”ymiş. Saldırı ancak otoyoldan gelebilir; askerî silahlar da olmazsa olmaz. Zaten işin bu raddeye gelmesi için öncesinde bir sürü şeyin gerçekleşmiş olması gerekir.

Bana verilen emri üç açıdan etraflıca düşündüm: Önce Condor’un gece kulübünde çalışan garsonu olarak, sonra tarihçi olarak ve nihayet bir anark olarak.

Bu arada talimatın bir ihtimali, hem de çok önemli bir ihtimali gözden kaçırdığı, daha doğrusu atladığı dikkatimi çekti çünkü bunun düşünülmüş olması gerekirdi. Saldırganlar arkamızdan taarruza geçebilirlerdi. Bu durumda kaleyi kaybederdik. Saldırı muhtemelen aniden gerçekleşirdi. Eğer kaleyi ele geçirmeden önce saldırısalardı biz bunu fark ederdik. Kulübemizden yolun giriş kısmındaki virajlardan birini görebiliyoruz ve böylece az da olsa savunmaya katkıda bulunabiliriz.

Bu durumda gerçekleşecek şey klasik bir saray darbesi olacaktır. Bunun için birkaç kurşun, belki hançer yeterlidir. Hükümdarın yerleşkesi, başkentle kıyaslandığında karşılaştırmalı tarihyazımının problemleri arasında yer alır. Kale, şehrin içinde veya dışında olabilir. Kalenin şehrin içinde olması yakınlık avantajı sağlar; herhangi bir isyan henüz oluşma evresindeyken bastırılabilir. Buna karşılık, kalenin şehrin dışında olması cevap vermek için hareket alanı ve sonra da uzun kolda kaldıraç etkisi için imkân sağlar. Şehre uzaklık iyi ölçülmelidir. Eumeswil kaleden tamamen görülebiliyor, ne var ki kaleye çıkmak zor. Capri, Roma’dan yeterince uzaktı; buna rağmen Tiberius,* diplomatik hamleler yaparak Sejanus’un** tehlikeli

* Tiberius İulius Caesar Augustus (MÖ 42 – MS 37): İkinci Roma imparatoru. MS 14-37 yıllarında iktidarını sürdürmüştür. Son yıllarında tiranlık yönetimi kurup, iktidarını tehdit edecek tek güç olarak gördüğü senatoyu sindirebilmek için orduyu kullanmıştır. –ç.n.

** Lucius Aelius Seianus (MÖ 20 – MS 31): Tiberius’un yakın dostu ve imparatorluk muhafızlarının lideri. Bir dönem imparatorluğun *de facto* lideri olmuştur ve imparatora karşı komplo kurduğu şüphesiyle, taraftarlarıyla birlikte yakalanıp idam edilmiştir. –ç.n.

komplosuyla başa çıkmayı becerdi. Ne de olsa gerektiğinde kaçmak için limanda gemileri hazır bekletiyordu.

Erken dönem doğu şehirlerinin surları içinde sarayların olduğu bilinir; ancak bu sarayların altında saraydan çıkışa imkân sağlayan tüneller vardı. Hanedanlıklarda, başkentin hemen önünde bulunan saraylar, sayfiye veya köşk niteliği alabilir. Oysa tiran her zaman hazırlıklı olmalıdır. Ensesinde gözlere ihtiyacı vardır; gece kulübünde Condor ve Domo sırtlarını duvara vererek otururlar. Diğer mekânlara ve koridorlara da aynalar yerleştirilmiştir.

Yani ben saray isyanlarının düşünülmemiş olmasını mümkün görmüyorum. Tersine, saray isyanları tiranların beyninde, onları rüyalarına kadar izleyen ve tiranların yakın çevreleri için tehlikeli olan çeşitli kuruntu biçimlerine dek derinleşen bir düşüncedir. Bu, Tiberius'un gibi iyi eğilimleri bile yok edebilir. Tarihçilerin onun hakkında bu kadar ihtilafı yargılarda bulunmaları şaşırtıcı değil.

Kalede çalışmak, güvensizlik duygusu makul bir ihtiyatlığın sınırlarını aşmadığı için de keyifli bir iş. Yüksek olmayan, geceleri iyice sevgiye dönüşebilen ses, iyi niyetten yoksun değil. Karşılıklı saygı neredeyse hiç ihlal edilmiyor. Sadece Sarı Han maiyetiyle birlikte misafırlığa geldiğinde seviye düşüyor. Ama kendi adıma, bu durumda da gözlemleyecek çok şey oluyor.

İtiraf etmek isterim ki Tiberius gibi birine hizmet etmek benim de hoşuma giderdi. Bu durumda benim burada son demine katıldığım tarihsel töz de daha yoğun olurdu.

Aktium* sonrası dönem, kısmen gerçekleşebilen gelecek için çok büyük umutlara kapı açmıştı. Vigo nedenlerine işaret

* MÖ 31 yılında, Yunanistan'ın doğusunda, Ambrakia (Arta) Körfezi'nin açıklarında gerçekleşen deniz savaşı. Octavianus'un, Kleopatra ile birlikte bir doğu imparatorluğu kurmak isteyen Marcus Antonius'a karşı nihai zafer kazanmasıyla sonuçlanmıştır. —ç.n.

etti: Antonius'un donanmasının gizemli tapınağın gölgesinde yok edilmesi. Orada İsis ve Osiris, burada Apollon. Octavianus, kayınbiraderine şöyle der: "Artık senin adın Antonius değil Serapion olmalı!" Asklepios da oradaydı. Antonius'un gemileri Kos Adası'nda, tanrının kutsal saydığı ağaçlardan yapılmıştı. Bu nedenle zaferden sonra Augustus, Publius Turullius'u bu günahından dolayı infaz ettirdi.

Rüyalara dalmak istemiyorsam detaylara girmemem gerekiyor. Avrupa'ya karşı Afrikalıların harekete geçmesi, tıpkı Asyalıların saldırısı gibi heyecanlı ve doğaları gereği daha renklidir. Ancak ben Tiberius'tan başlatıyorum; bence imparatorun Capri'ye dönmesi yüzünden büyük şanslar kaybedilmiştir. Tarihte bu durum, daha küçük ölçekte de olsa tekrarlanmıştır: Kral naibi olarak Orléans Dükü'nün, erkek sevgilisi Roué ile birlikte iyice sefahate düşebilmek için bütün işleri alçak Du-bois'ya yüklemesi gibi.

Karakter olarak Tiberius önemli; sadece bu kadar uzun süre, neredeyse sadece sivil biri olarak dizginleri elinde tutabilmesi bile, büyücülüğün sınırına dayanır. Aslında burada büyüselsel esintiler de eksik değildir. Bugün hâlâ Capri'de koyun çobanlarının "Il Tiberio"dan [Tiberius] söz etmeleri kulağa garip geliyor. Tiberius orada, kayaların içinde varlığını sürdürüyor.

Birçok kez geç saatlerde luminarda Tiberius'tan alıntı yaptım; bazı günleri neredeyse dakikası dakikasına kaydedildi. Bu bazen önemlidir, çünkü tarihyazımı zorunlu olarak kısaltmalara dayanır. Ama ben böyle bir adamın ne zaman, ne kadar süre ve nasıl bir çevrede sıkıldığını da bilmek ve bu sıkıntısına katılmak istiyorum. Bu bakımdan tarihçi, kendisini rolüyle özdeşleştiren iyi bir aktörle akrabadır.

Elbette değişik görüşler var. Bu kaçınılmaz; dâhi bir besteci bile bestelerini tarihî uygunluk içinde yorumlayacak bir orkestra şefi bulamaz. Fakat güçlü sapmalar, çoğu kez ölçülemez

sapmalardan daha az tahrifat yaratır. Eğer seslerin arka planı, onların özel ve içgüdüsel yaşamları aynı türden doğaçlama sayesinde anlaşılırsa, kaderin zamanı tarihin zamanına galip gelir.

Bu konuyu masada ailece otururken açma düşüncesizliğinde bulundum ve karşılığında babama layık bir yanıt aldım. Dediğine göre fonografların bulunması bu tür spekülasyonları geçersiz kılmış. Mucit, sanırım, can sıkıcı bir Amerikalı olan Franklin'in öğrencisi Edison'dı.

Mesele şu ki (yanıt vermekten imtina etmem iyi olmuştu) değişen sadece teknik değil; kulak da değişiyor. Yani en iyi makinenin canlı orkestranın yerini alamayacağı gerçeği bir yana, tamamen aynı çalınması durumunda bile farklı duyarız.

Ne var ki söz konusu buluşla müziğe otomatlar nüfuz etmeye başladı. Böylece dünya çapında ilk müzikal tarz ortaya çıktı ki bu da avamlaşma ve yüzeyselleşme sonucunu doğurdu; bu arada bir sürü çok çirkin enstrümanın da üretildiğini belirtmeliyim. Bu tarzları sıklıkla dinliyorum. Her tarzın kendi içeriği var; savaştan devletler dönemi, nostaljik anımsamalar dışında bir şey ortaya çıkaramazdı. O zamanlar doktorlar savaşlarda değil, müzik salonlarında sağır olan hastalarla uğraşıyorlardı.

Bunu derken, anarkın umutlarından biri olan dünya tarzına karşı bir şey söylemiş olmak istemiyorum. Yeni bir Orfeus* cennetleri ve cehennemleriyle birlikte dünyaya adalet sağlayabilir.

“Uyumlu Doğaçlamalar”ın tadını luminarda çıkarıyorum; önemli zihinler nesiller boyunca dünyayla ilgili bir sürü tarihî konuyu katakomplarda muhafaza etmiş ve biçimlendirmiş olmalı.

* Yunan mitolojisinde, çaldığı lirle ağaçları ve kayaları harekete geçirdiği, canavarları yatıştırdığı söylenen kahraman. -ç.n.

Güvenlikli uzun periyotlarda ve öncelikle oyun olarak yapıldığında böyle bir şey mümkün. Ek olarak şunlar da olmalı: arşiv tutkusu, iğdiş edilmiş bir Çinlilik. Bir de yok olma ve dünya savaşları korkusu. Vatikan'ın arşivleri ancak bir nişi doldurabilirdi.

Kendime sık sık bu arşivleme tutkusunun neye yönelik olabileceğini soruyorum. Görünen o ki bu tutku her türlü tarihsel maksadın ötesine geçiyor. Belki de bu dürtü çöllerin ve ıssızlıkların gelecekteki Emir Musa'sının yararına olur.

Nerede kalmıştım? Evet, Tiberius'tan söz etmiş ve ona Capri'de nasıl hizmet ederdim düşüncesinde kalmıştım. Bu kaledeki görevim bana her şeyden önce tarihsel bir model olarak hizmet ediyor.

Önemli insanlarla ilişki konusunda belli bir yeteneğim olduğuna inanıyorum. Bu insanlarla ilişkide, tıpkı gökcisimleri ve uydular için olduğu gibi, ortalama bir uzaklık en iyisi. Jüpiter'e çok yaklaşırsanız yanarsınız; uzakta durursanız yeterince gözlem yapamazsınız. Bu durumda da gerçekler yerine teoriler ve düşünceler içinde hareket edersiniz.

Res, non verba [İşe bak, lafa değil]; insanın yaptığı veya yapmadığı her işle ilgili, fiziksel yasalar üzerine bilgi sahibi olması genel olarak iyidir. Önemli bir ilke bu; her adımda toprağı yoklayan fil bu ilkeyi izler. Rosner, bir keresinde bu hayvan hakkında konuşmak için gece kulübüne gelmişti. Anlattıkları arasında şöyle bir bilgi vardı: Eğer bir fil akarkuma veya batıklığa saplanma tehlikesiyle karşı karşıya kalırsa, binicisini hortumuyla yerinden alıp ayaklarının altına bir parça odun gibi koyarken bir an bile tereddüt etmezmiş. Bu tür anekdotlara duyarlılığı olan Domo şöyle demişti: "Hata, imkânsız bir şey isteyen fili yönetende. Tecrübeli bir fil sürücüsünün başına böyle bir şey gelmez." Sanırım doğru; file binenin ne yaptığını bilmesi gerekir.

İktidar sahibiyle aradaki mesafeyi doğru tutabilmek için dikkatli olmak gerekir; kişi, iktidar sahibine, sadece iyi bir şey

yapmak için bile olsa kendi isteğiyle yaklaşımdan kaçınmalıdır; yakaladığı devasa bir dil balığını Tiberius'a hediye etmek isteyen ama karşılığında kötülük gören balıkçı unutulmamalıdır. Veya Caesar'ın tahtırevanını taşıyanlara yol göstermesi gerekirken çok zor durumda kalan bir *centurio*'nun* akıbeti de aynı olmuştu. İnsan patlayıcı madde kullanırken nasıl dikkatli olmak zorundaysa, iktidar sahibiyle ilişkisinde de dikkatli olmak zorundadır; kendi ölümünün zamanını bilmesi istenen yıldız falcısını düşünüyorum ve onun şöyle diyerek kurtulmasını sağlayan soğukkanlılığını: “Şu an büyük tehlike altında olduğumu görüyorum.”

En iyi görev, insanın birçok şeyi gördüğü ama çok az görüldüğü görevdir. Bu bakımdan buradaki görevimden memnunum, çoklukla bukalemun gibi gece kulübünde çalışıyorum; sanki duvar kağıdının içinde eriyip gitmişim. Capri'yle kıyaslandığında benim tuttuğum balıklar küçük; tam oğlanların kupalarını doldururken *triclinium*'a** uzanmış Macro'yla*** sohbet eden Tiberius'u hayal ediyorum. Tam o sırada can alıcı bir isim geliyor aklıma: Germanicus.****

Birilerine tabi olarak çalışmama veya abimin dediği gibi işimin “yakışksız” bir iş olmasına aldırmıyorum; bu iş gözlemin temelidir. Şoför, tercüman veya tali işlerin sekreteri olarak da yapardım bu görevi. Büyük işlerin yanında yürüyen işler, bastırılmış bir gülümseme, perde arkasında ağızdan çıkan bir şifreli sözcük, büyük resepsiyonlardan, Forum Romanum'da

* Marius reformlarının ardından ortaya çıkan bir lejyon rütbesi. –e.n.

** Romalıların yemek yerken üzerine uzandıkları ve ortadaki masanın üç yanını çevreleyen divan. –ç.n.

*** Quintus Naevius Cordus Sutorius Macro (MÖ 21 – MS 38): Sejanus'un infazı sonrası Tiberius tarafından imparatorluk muhafızlarının liderliğine getirilen asker. –ç.n.

**** Germanicus Julius Caesar Claudianus (MÖ 15 – MS 19): Julio-Claudian Hanedanı'nın üyesi Romalı general. –ç.n.

iktidar sahiplerinin yüksek topuklu ayakkabılar giyerek yaptıkları konuşmalardan daha verimlidir. Bu, Plutarkhos için büyük bir nimet olmuştur.

O nedenle ben, saray ve kültür tarihini siyasi tarihe, Herodot'u da Tukididis'e tercih ediyorum. Eylemler karakterlerden daha kolay taklit edilebilir; dünya tarihinin düz tekrarları bunu tasdik eder. Gerçi Eumeswil bir Epigonlar ve özellikle fellahlar şehridir, fakat bu nedenle kalede de gelecekle ilgili sesler duyulmaz. Konuşmayı küçük, gündelik zevkler ve kaygılar şekillendirir.

Ben çalışmayı seven biri olarak tanınıyorum; bu ünüme katkı sağladığım da çok açık. Günüm rahat geçiyor; araştırmalarım için bol zamanım var. Telaşın çok yoğun yaşandığı Sarı Han'ın ziyareti sırasında veya ziyafet verildiği zamanlarda, görevim olmamasına rağmen gönüllü olarak oda hizmeti yapıyorum. Bu iş için de para alıyorum. Domo dâhil herkesin haberi var bundan. Luminarda Emanuelo'yu Martin'e dönüştürdüğüm zaman kendim için boş ve rahat zaman sağlamış oluyorum.

Bu değişim, ilk bakışta görüldüğü kadar kolay değil elbette. Önce, yaptığım işi hem katıldığım hem de gözlemlediğim bir oyun olarak ele almak gerek. Bu durum ördek kulübesi gibi tehlikeli yerlere bir çekicilik kazandırır. İnsanın kendisini belli bir uzaklıktan bir fenomen olarak, sözgelimi satranç tahtasındaki bir taş gibi değerlendirmesi, özetle tarihsel sınıflandırmanın kişisel sınıflandırmadan daha önemli olduğunu düşünmesi şart. Çok sofistike duyuluyor olabilir ama bu eskiden her askerden beklenirdi. Anark olarak benim için özel olan, benim "nihai olarak" ciddiye almadığım bir dünyada yaşıyor olmamdır. Bu benim özgürlüğümü artırıyor, ben gönüllü olarak hizmet ediyorum.

İnsanın kendisinden uzaklaşması konusunda Bruno'ya çok şey borçluyum; Bruno bana korkuyu aşmak için çeşitli yön-

temler gösterdi. Eskiden taarruza geçen asker, yaralanabileceğini veya ölebileceğini bilirdi ki bu da görevin bir parçasıydı, hatta övgüye değerdi. Oysa ördek kulübesinin vurulması ne kralla ne anavatanla ilgisi olan basit bir olgu; bir iş kazası. Bunu beklemem gerekiyor; beni taktik durum ilgilendiriyor, bu durumun yetersiz ideolojisi değil. Bunu Domo da biliyor; Condor bu tür dalaşmalardan sonra madalya ve nişan değil, ayni ve nakdî bağış dağıtır. Belki fonofor biraz daha yüksek bir ödüldür.

Kötü muamele, derin kökleri olan şeref kavramlarına alışma sorununa nazaran başa çıkılması daha zor bir sorun. Şövalyenin aldığı darbe, kılıcın yassı tarafıyla gerçekleşen son darbeydi. Sonrasında sadece kılıcın keskin tarafı kabule değer görüldü. Ulusal savaşta yaralanan subaya madalya verilirdi. Eğer bir subay toplum içinde darp edilmiş ve sonrasında şerefini kurtaracak bir karşılık vermemişse diskalifiye olurdu. Alaycı üsluba sahip düşünürler bununla her zaman eğlenmişlerdir: Bir atın çiftesini yedikten sonra yüzünde bir gülümsemeyle topallayarak uzaklaşan bir süvari, eşeğin birinden tokat yedikten sonra ille de kan görmek ister.

I. Dünya Savaşı, değerlendirmeleri değiştirdi. Uluslararası savaşlar babalar arasında, iç savaşlar ise kardeşler arasında yapılır. Babanın eline düşmek, kardeşin eline düşmekten her zaman daha iyidir; ulusal düşman olmak, toplumsal düşman olmaktan daha kolaydır.

Bu konuyu detaylandırmak istemiyorum. Luminarda, örneğin 19. yüzyılda savaş esirlerinin durumuyla 20. yüzyılın toplumsal mahkûmlarının durumunu, ayrıca siyasi iletişim dilinin farklılıklarını karşılaştırmak benim için yeterli. Thofern'e göre, siyasi iletişim dilinin yüzeyselleşmesi, kitle baskısıyla paralel ilerler. Eğer bayrakta insanlık yazılıysa, bunun anlamı sadece düşmanın topluma katılmasını engellemek değil, onun elinden bütün insan haklarını almaktır. İşkencenin yeniden yaygın biçimde kullanılması, nüfus artışı, ticari insan anlayışı, rehin

almanın resmî ve kriminal biçimleri, tavuk kafesi. Yanı sıra büyük sözler... Bu bana bir ayağıyla Perikles'in Atinası'nda, diğer ayağıyla Eumeswil'de duran biyolojik babamı hatırlatıyor.

Eumeswil'de soylu erkek rolünü oynamak ancak komedyenler için mümkün olabilir; bu rol kimsenin aklından geçmiyor artık. İnsanlar daha çok, biyolojik babam ve kardeşim gibi, kendilerinin çile çektiklerini hissediyor. Eumeswil'de yaşayanların yarısı düşünceleri uğruna acı çekmişti, en azından iddiaları buydu. Bayrağa bağlılıklarını sürdürmüşler, kahramanca direniş göstermişlerdi; kısacası eskimiş askerî sözler yeniden canlandı. Yakından bakıldığında, az sayıda istisna dışında herkes gibi canlarını kurtarmaya çalışmışlardı. Fazla abartılmadığı zaman elbette görmezden gelinebilir.

Anark düşüncelere değil gerçeklere tutunur. Düşünceleri uğruna değil düşünceleri yüzünden acı çeker ve sorumlusu da trafik kazalarında olduğu gibi çoğunlukla kendisidir. Elbette önceden öngörülemez... kötü muameleler de vardır. Ancak ben kendimden uzaklaşma konusunda belli bir seviyeye ulaştığıma inanıyor ve bu yüzden bunu kaza olarak değerlendirebiliyorum.

Hâlâ ördek kulübesindeyiz, bundan nasıl bir sonuç çıkarmalıyım; bana verilen talimatta saray darbesinden söz edilmediği sonucunu mu? Böyle bir olay dakikalar içinde meydana gelir ve saldıranın veya saldırılanın yok olmasıyla sonuçlanır. Belli ki Condor ve Domo kaçma ihtimalini düşünmüyorlar. Benim tahminim de bu yönde.

Yani ileri karakol için talimatlara gerek yok. Ama bu beni kendi durum değerlendirmemi yapma zorunluluğundan kurtarmıyor. Sırtından bıçaklanmak ve katledilmek köylülerin kaderidir; bu hiç de çekici değil. Yani biz dağ eteğini gözetlerken kalede neler olduğunu bilmek zorundayım. Olay sessiz sedasız gerçekleşmeyecek.

Özellikle köpeklere güvenilmeli; köpekler şiddet eylemlerinin kokusunu alır ve ulumalarıyla katılırlar. Ölümleri de tuhaf bir iniltiyle bildirirler. Hatta bu uzaktan da gerçekleşebiliyor; bunu yapabilmeleri sadece koku alma yetileriyle ilgili değil.

Ayrıca iki nöbetçimden birini, tayın almak veya –nöbetçilerin alfabesinde belirtildiği gibi– “iletişimde kalmak” için belli aralıklarla kaleye gönderiyorum. Durum hakkında sürekli haber alıyorum. Condor’un devrildiğini ilk öğreneceklerden biri de benim. Böylece zaman kazanmış olacağım.

Böyle bir darbe sonrasında şehir âdeta arı kovanı gibi kaynamaya başlar; biraz arıların yeni koloni oluşturmada kısa süre önceki hallerini, biraz erkek arı cinayetini andırır. Evde baba ve kardeş, eski bayrağı dışarıya asıp asmamayı müzakere ederler. Aceleci davranmanın bedeli ağır olabilir. Belki de aile olmayı, onlara kaleden haber verebilecek kadar abartabilirim. Bu durumda Condor’un kanlar içinde yattığını ilk onlar öğrenir ve bundan kendileri için fayda sağlarlardı.

Anark açısından değişen fazla bir şey olmaz; onun için bayrakların önemi vardır da anlamı yoktur. Daha önce de bayrakları –sadece tarihçi olarak değil, söz konusu çağda yaşayan biri olarak– hem yerde hem havada görmüştüm; mayıs ve kasımda yeri göğü saran ağaç yapraklarına benziyorlardı. Mayıs bayramı kutlanmaya devam edilir de farklı yorumlanır. Yürüyüşlerin önünde yeni resimler taşınır. Ulu Ana’nın [Kibele] çağının kutsallığı bozuldu. Anark için ormanda âşık bir çift daha iyidir. Ben ormanı, içindeki *her* ağacın hâlâ bir özgürlük ağacı olduğu bir bütün olarak düşünüyorum.

Kısmen soytarı kostümü olarak, kısmen gizlenmek amacıyla üzerinde taşıdığı üniformayı çıkardığında anark için değişen pek bir şey olmaz. Üniforma, bu tür geçişlerde nesnelleştireceği iç özgürlüğünü gizler. Nesnel anlamda özgür olmayan, daha sıkı bir deli gömleğinin içine sokulasıya kadar esip gürleyen anarşistle aralarındaki fark budur.

Şimdiye kadar Condor'un adına emir verdiğim iki nöbetçi artık tamamen bana tabiler —daha doğrusu onları ben kendime tabi kılıyorum. Tüfeklerini boşalttırıyor ve cephaneyi güvenli bir yere koyuyorum. Ancak bundan sonra kendileriyle görüşebilirim; öğütlerine ihtiyacım olduğu için değil, daha iyi etki bırakacağı için. Ben bu konseyleri inceledim. Bu konseylerde çok konuşulur fakat her zaman ne istediğini bilen, sopanın ucunu gösteren biri vardır. Ona doğru sürüklenilir.

Muhtemelen hem yukarıda kalede hem aşağıda şehirde işlerin ne durumda olduğunu öğrenmem gerekecek. Sadece söylentiye inanmak kadar tehlikeli başka hiçbir şey yoktur; insan buzun üstünde yürümeye fazla erken soyunan eşek rolüne kolayca girmiş olur. *La Journée des Dupes*;^{*} bu da durmadan tekrarlanan bir manzaradır.

Çinli, aynı zamanda bir kiyetist;^{**} dikkat çekmeyeceği için onu şehre gönderiyorum. Nebek ise agresif; kalede olması daha iyi. Bana cesedi görüp görmediğini söylemeli. Dahası: “Sadece çizmelerini değil, yüzünü de gördün mü? Daha da önemlisi kalede belirleyici olan kim?” Nebek belki kaleyi biraz yağmalayabilir; bu ondan beklenir. Zorluk çıkarmasını da hesaba katmam gerekiyor. Çinli ise belki bir daha dönmeyecek, şehirde silahını satıp Ping-Sin'in yanında kalacak. Böyle davranmak ona yakışır, ben de kendisinden kurtulmuş olurum.

Muhtemelen ikisini de hizmetimden çıkaracağım, benim güvenliğime fazla katkı sağlamayacak olmaları bir yana bana yük olurlar. Herkesi potansiyel hain olarak görmem, karakterimdeki kusurlardan biri bu ama yararını da gördüm. Çoğu kez konuşmaları için işkenceye bile gerek kalmıyor. Onları

* *Fr. Aptallar Günü*: Kasım 1630'da, Kardinal Richelieu düşmanlarının, Fransa Kralı XIII. Louis'yi, Richelieu'yü iktidardan uzaklaştırmaya ikna etmeyi başardıklarını zannettikleri güne verilen isimdir. —e.n.

** Kiyetizm: Dünyevi meselelerden el etek çekmeyi, bütün arzulardan sıyrılıp Tanrı iradesine teslim olmayı amaçlayan dünya görüşü. —e.n.

harekete geçiren ihanetin kendisi sanki; karşılığında bir şey almadan ihanet ediyorlar.

Muhtemelen nasıl bir oyun oynandığını ve hangi kapsamda bir temizlik hareketi beklenmesi gerektiğini öğrenmek için yeterli zamanım olacak. Ama ne olursa olsun bir süre gözden kaybolmam gerekecek, bu kesin. Eumeswil’de biraz akli olan herkes bu ihtimali hesaba katar. Biraz akli olan herkes bir geceliğine olsa bile başka bir yerde kalır: Örneğin “kırsal”daki gizli mülküne çekilir; kurbağalar gibi gözden kaybolur; günler, aylar, yıllar sonra yeniden ortaya çıkar. Yeni bir ilkbahar, yeni bir mayıs bayramı getiresiye kadar gizli barınağında kış uykusuna yatar.

Bana gelince, ayrılığın uzun sürmesini beklemiyorum. Bir gece kulübü garsonu nihayetinde büyük balık değildir. Ama onun da geçici olarak göz önünde olmaması daha iyidir. Ben tarihçi olarak da şüpheli görülüyorum. Bir sürü yeteneksiz profesör, siyasi takip işine yöneldi. Korkacak bir şeyim olmasaydı bile sadece onlara bu kadar yakın olmaya dayanamazdım. Dolayısıyla bulaşık yıkamayı tercih ederim.

Belirsiz bir süre buradan çekip gitmem de mümkün. Eğer kalede işler iyice kızıışmışsa belki de ölmüş olduğum sanılıyor. Bu da yeniden diriliş için son derece uygun bir kaybolma biçimi bence.

18

Ortalıkta görünmemek kaçmaktan yeğdir. Ben kurbağalardan çok farelerin yöntemini tercih ederim. Bu arada evlerin ve bahçelerin siyah-grisini değil, minicik bir sincabı andıran bodur ağaç ve çalılarının oluşturduğu ormanın sarı-kırmızısını düşünüyorum. Sincap, sonbaharın başlarında kışlık yuvasına depoladığı yemişlerle beslenir. Yapraklar sonbahar toprağına düşüp sonrasında karla kaplanırken, iyi gizlendiğı yuvasında altı ay veya daha uzun süre uyur.

Sincabı örnek alarak yaptım planımı. Fındık faresi, dağ sıçanının akrabasıdır; çocukken bile bu tür hayalperestlerin hayatını son derece hoş bulurdum. Annemin ölümünden sonra, bana koruma sağlayan bu dünyada kendimi kaybedişim bir rastlantı değil. Yalnızlığımın içinde, evin tabanında kendimi fındık faresine dönüştürdüm. Fındık faresi yıllarca benim totem hayvanım oldu.

Ormanın hemen kenarında kendim için küçük bir oyuk aradım. Delik düz bir alanda değil, ya bir kaya boşluğunda ya da bir ağaç kovuğunda olmalıydı. Oradan başlayarak kazmaya başladım, her gün biraz daha derine indim ve çıkan toprağı dışarıya çıkarıp herhangi bir iz kalmaması için şerpiştirdim.

Yeterince derine indiğimde yukarı doğru, kaçış yolu olarak ikinci bir tünel kazdım. Her girişin çıkışı da olmalı, her yolun dönüşü de düşünülmeli; bu benim için daha o zaman bile çok netti. Tedbiri elden bırakmadan ve sessizce çalışmak gerekiyordu; tepede gündüzleri atmaca, geceleri baykuş tehdit oluştuyordu, yerde de bir sürü düşman hayvan vardı, öncelikle de engerek: Fındık faresi her zaman tehdit altındadır. Bu, onun özgürlük adına ödediği bedeldir.

Tünelleri kazdıktan sonra sıra konuta gelmişti: rahat bir oda, ne çok küçük ne çok büyük. Bu odanın içinde bir dişinin olabileceği o zamanlar aklıma bile gelmemiştir. Anne için de endişelenmek gerekmiyordu; o her zaman her yerdeydi, mağaranın kendisiydi o.

Odayı tamamlayıp oval biçimde düzledikten sonra depoya bir geçiş kazdım. Burası daha büyüktü ve pasta gibi tonozluydu; böyle bir depoda sıkıntı yaşanmazdı. Tuvalet de unutulmamalıydı; fındık faresinin temizliği övgüye değerdir. Diğer fareler gibi kokmaz, sadece ilkbaharda misk kokusu yayar. Tuvalet kışın siyah tanelerle dolu olacaktı; burada da sadece giriş değil, aynı zamanda çıkış düşünülmüştü.

İnşaat bittikten sonra sıra içeriği döşemeye geldi. Kış mevsiminin hayal kurarak geçirileceği bir kampta ancak en ince kuş tüyleri yeterince iyi olabilirdi. Bu tüyleri nerede bulabileceğimi çoktandır biliyordum zaten: Çit kuşu ve sarıasma yuvalarında. Sarıasma yavruları yuvadan uçtuktan sonra, cik cik diye ötüşünü duyunca onu görmeye gittim. Onları daha yuva yaparken gözetlemiştim. Fındık faresi dalda tırmanırken çok dikkatlidir. Kuşların kendi yoldukları tüyleri, yuvaya taşıdıkları ince lifleri ve haracımı aldım.

Ormanın kenarında ısırgan ve uyuz otlarının içinde bağbozan otları boy verir. Sonbahar sonrası kuruyan ipliksi yapısı nedeniyle yumuşak altlık olmaya elverişli bu otları da toplayıp kampımda ördüm. Ayrıca köpek elması ve akdiken de topladım.

Çalışmayı seviyorum; ayaklarımla lifleri tutup ellerimi ve ağzımı kullanarak onları ördüm. Karanlıkta çalışmama rağmen zorlanmıyordum. Eğer malzemeler ele hoş geliyor ve hareket ettirilebiliyorsa iş oyuna dönüşebilir; maddi zevk zihinsel zevke dönüşür.

İnşaatı yaparken ruh halim böyleydi ve ilk fındıklar düşmeye başlayınca daha da yükseldi; fındıklar toprağa çarpınca öyle bir ses çıkıyordu ki diğer bütün seslerden hemen ayırt edebiliyordum. Âdeta kapı çalınıyor, bir bildirimde bulunuluyordu. Bu benim tercih ettiğim bir kehanetti. Boş bir vaat değil fenomendi, maddi bir şeydi. Ben Thomas gibiyim: Bana yaralarını göster! O zaman inanırım.*

Çok geçmeden fındıklar büyük miktarlarda düşmeye başladılar; rüzgâr yaprakların arasından esmeye başladığında dolu gibi yağıyorlardı yere. Fındıkları yere düşürenler arasında alakarga da vardı; Sarı Han'ın ormanlarında yazı geçirdikten

* *Yuhanna İncili*'ne göre İsa öldükten sonra havarilerine görünmüştür. O sırada orada bulunmayan Aziz Thomas, "Ben İsa'yı görmeden ve yaralarına dokunmadan buna inanmam," der ve İsa, Thomas'a görünür (*Yuhanna* 20:24-29). *Caravaggio, Şüpheli Thomas* isimli tablosunda bu olayı işlemiştir. -ç.n.

sonra kuzeyden sürüler halinde gelen metal kanatlı efsanevi stymphalian kuşları.*

Bolluk içindeydim, en iyi fındıkları mideme indiriyordum, ama temkini hiç elden bırakmıyordum. Diğer meyveler de işime yarıyordu: Üçgen şeklindeki kayın fıstığı, kuşburnu, sedir ağacı, üvez ağacı ve her türlü tohum.

Depom hemen dolmuştu. Bunun yanı sıra atıştırmalıkları da unutmamıştım, çünkü midede kış uykusuna taşınan stok çok daha önemliydi. “Kış; seni uyuyarak geçiriyoruz, dolup taşıyoruz bereketli yağ ile,” demiş hayatımızı anlatan bir Romalı şair.**

Küçük bir fındık faresinin karnı yakında doycak. Oysa hayal doymak bilmiyor, dünyadaki bollukla keyifleniyor. Stoklarımın yanında şiş göbekli, küçük bir kilercibaşı olmayı seviyordum. Onları türlerine göre düzenliyor, üst üste yerleştiriyordum. Kış gelebilirdi; ne kadar şiddetli olursa o kadar iyi, ben önlemimi almıştım. Yapraklar daha sık düşmeye başlayınca dışarısı sevimsizleşiyordu. Bir kez daha yatağımı kontrol ettim, orasından burasından çekiştirerek düzelttim. Sonra girişi kuru samanla kapattım, elbette çıkışı da, ama orayı biraz daha gevşek bıraktım. Artık kar yağabilirdi; kurt zamanı başlamıştı.

Artık dizlerimi karnıma çekip başımı eğerek dinlenebilirim. Artık soluğum bir tüyü bile hareket ettiremeyecek, kalp atışlarımı hissetmek imkânsız olacak. Orada, anne karnındaki çocuk gibiydim. Neden hep anne karnında kalmadı çocuk?

Bu noktaya ulaştıktan sonra nasıl oldu da hayal kurmayı bıraktım? Rüya zirveye çıktı, çok güçlendi; kesmek zorundayız. Sevgiliyi bekliyoruz, arabasının sesi diğer bütün seslerin

* Yunan mitolojisinde Ares’in insan yiyen kuşları. Herkül’ün on iki görevinden altıncısı bu kuşları alt etmektir. –ç.n.

** Marcus Valerius Martialis, *Epigramlar*, YKY, 2005, çev. Güngör Varınlıoğlu. –ç.n.

içinden geçerek ulaşıyor kulağımıza. Aşağıda, evin önünde duruyor ve kapıların oyunu başlıyor; arabanın, bahçenin, evin. Merdivenleri çıkıyor. Yakında son kapı açılacak.

19

Çocukların oyunları da karakterleri gibi farklıdır; erkek ve kadın olarak neler yapacakları bu oyunlarda görülür. Laytmotif her yaşta kendini tekrar eder. Bende de fındık faresi ve onun Eumeswil'deki sığınağıyla aynı şey oldu. Bunun için biraz geriye gitmek zorundayım.

Condor, limanı bombalamadan ve buna benzer aksiyonlar başlamadan önce ortaya çıkan huzursuzluk hissediliyordu. Böyle zamanlarda çok konuşulur, çok fısıldaşılır; daha önce birbirlerine selam bile vermeyen insanlar karşılaşır ve fikir teatisinde bulunurlar.

Biyolojik babamın evinde de, aynı onun gibi Tribünlerin iktidarını koruyabileceklerini uman, bunun için az çok nedenleri olan insanlar bir araya geliyordu. Birbirlerine cesaret vermeye çalışıyorlar, yer yer akilane şeyler söylüyorlardı. Bu meseleyi hiç önemsemiyordum ama tarihsel olarak çok ilgimi çektiği için fikir yürütebilirdim. Ayrıca tek korkmayan insan bendim. Stendhal'in bu gibi konularda yaptığı gibi içsel bir hoşnutlukla dinliyordum. Ben Stendhal'e tarihçi olarak da değer veriyorum.

Korkuya karşı bir şey söylemek istemiyorum. Korku, fiziksel belirtilere bağlı olarak ortaya çıkar. Zemin güvensizleştğinde, hatta evin yıkılabileceği ortaya çıktığında bakışlar kapıya yönelir. Bu, örneğin tuzığa yakalanmayanlar arasından bir seçme durumu oluşturur. Bu bakımdan Odysseus en büyük örneklerden biridir; burnu mükemmel koku alır. Korku temeldir, birincildir: tehlikeyi sezme içgüdü. Temkin de bu içgüdüyle doğrudan ilişkilidir, hile ve kötülük de. Odysseus'un temkini olağanüstüdür, çünkü onda aynı zamanda cesaret ve

merak da vardır. Odysseus'ta görünen, Batılıların aklı, cesareti ve araştırma içgüdüdür.

Hatta durumun genel değerlendirmesini, kelimelerle ifade ettiklerinden çok daha iyi biçimde korkularıyla doğruluyorlardı. Condor zaten merkezdeydi; düşmanları için görünmez, taraftarları için görünürdü. Genç Cato'dan* hain Ganelon'a** kadar birlikte oturuyorlardı. Condor onların düşüncelerini belirliyordu, daha sonra da hareketlerini. Ona uyum sağlamak, hatta onun tarafına geçmek mümkün müydü, geçebilirler miydi?

Tiran, böyle önemli günlerin arifesinde dostlara ihtiyaç duyar, ancak onun için düşman da olmazsa olmazdır. Kan akacaktır; bu, tiranın vazgeçemeyeceği bir kutsamadır. Halk ondan bunu bekler. "Doymak bilmez biri o ve topal aynı zamanda! Asın o baba katilini. Tiber Nehri'ne atın!"***

Peki sürgün listeleri ne durumda? Az ya da çok suçlanan bazı isimler var fakat yandaşları da yargılanacak. Şimdiye kadar susmuş olan davacıların geliştirdiği adalet duygusu şaşırtıcıdır. Sadece işini kaybetme ihtimali bile yeterince serttir, o nedenle bazı şeyler kabul edilir. En iyisi kişinin küstahlaşmasına fırsat vermeyen küçük bir memuriyettir. Ama o tür görevler de kıskançlarla doludur.

Böylece şanslarını hesapladılar, zaman ve mekân konusunu düşündüler. Şüpheli bir durum ortaya çıktığında bir gece için bile olsa ortadan kaybolmak gerekir, çünkü durum uzun süre devam edebilir. Bu arada su akıntı yönünde akar, günün birinde herkes tekrar ortaya çıkabilir.

* Marcus Porcius Cato Uticensis (MÖ 95 – MÖ 46): Romalı devlet adamı. Julius Caesar ve Pompeius'un politikalarına karşı çıkarak cumhuriyeti savunmuş, Caesar'a teslim olmamak için Utica'da intihar etmiştir. –ç.n.

** *Roland Destanı*'nda Frank kralı Charlemagne'a (Şarlman) ihanet eden kurgusal karakter. –ç.n.

*** İmparator Commodus'un ölümünden sonra, senatonun cesede yapılmasını istediği muameleye yapılan gönderme. –e.n.

“Sevgili dostum, nerelerdeydiniz, çoktandır görünmüyorsunuz?”

“Yaşıyordum.”

Mekân sorununu, henüz gökyüzünde karanlık bulutların dolaşmadığı zamanlarda halletmek iyi olur. Biyolojik babamın bazı arkadaşlarının yurtdışında akrabaları vardı; o zaman Akdeniz’in kuzey ucunda bir bungalov da çok tercih ediliyordu. Üçüncü bir önlem de kız arkadaşla acil durumda ayarlanmış bir buluşmaydı. Sevdikleri adamı duvar kâğıdının gizlediği bir kapının arkasında yıllarca saklayan kadınlar var; sakladıkları kişi ancak geceleri temiz hava alabiliyordu.

Ben ellerimi ovuştururken onlar arka planda böyle düşünüyor ve plan yapıyorlardı. İnsan akıllı varlıktır ve güvenliğini teorilere kurban etmeye istekli değildir. Afişler değişir ama yapıştırıldıkları duvar aynı kalır. Böylece teoriler ve sistemler bizim üzerimizden de geçip gider.

“Seni herhangi bir şeyin sarsması imkânsız,” demişti bir kez abim bana yararsız tartışmalarımızdan birinde; ben bunu iltifat olarak kabul etmiştim.

Ayrıca, şiddet kullanılsa da bekledikleri kadar kötü olmadı; her devrim kan ister. O günlerde, boğa güreşlerinde akan kandan daha az kan akmıştı.

Elbette her zaman dikkatli olmak gerek, öngörülemeyen şeylerin gerçekleştiği bir aralık vardır. Günler ve geceler boyu yeraltı dünyası istediğini yapma özgürlüğü kazanır, yeni iktidara gelenler buna izin verirler; kestirme yollardan biridir bu. Konseptte uygundur. Lübnanlı bana bir kez şöyle demişti: “Biliyor musunuz, ilk dehşet haberleri gelmeye başladığında sahate konuşmalar bitmişti.” Nahr-el-Kalb* bölgesindeki ormanlık bir alanda kimsenin umurunda olmayan cesetler bulunmuştu.

* Lübnan’da bir nehir. —ç.n.

Bu cesetlerle polis hiç ilgilenmedi. Görülemeyen şeyleri gören bir falcı da öldürülmüştü. Bu dönemlerde yakayı en kolay kurtaranlar tek gözlüler olur.

Herkes işini kaybetmekten korkar, başkaları içinse sıradışı terfi fırsatları doğar ve buna uygun olarak ihbarlar iyice kabırır. Bu durum, çoğunluğu elde ederek yasal yoldan gerçekleşen iktidar değişikliklerinde de olur. Yeni gelenler, tütün dükkânlarına bile sırada bekleyenleri hiçe sayarak yandaşlarını sokarlar.

Darbe olduğunda kendi kendilerine şöyle diyen tipleri de hesap etmek gerekir: “En iyisi onun bir daha hiç iktidara gelmemesidir.” Önceki iktidar sahibi ne kadar yüksekte duruyorsa o kadar dibe düşer, ölümü o kadar kesin olur. Banliyölerdeki önemsiz yandaşlar da hesaplaşma tehdidi altındadır. Karın tokluğu için ikinci kez bedel ödeyeceklerdir.

Magmaya kadar dayandıklarından tarihçi için çok sıcak, çok katı olan kesimler var. Belki de olayların aptalca tekrarından ileri gelen bıkkınlığım bundan kaynaklanıyordur. Eğer Shakespeare konuyla başa çıkmışsa bu herkes için geçerli olmalı.

Ya hayvanlar gibi içgüdüsel ya da zeki varlıklar olarak akılla hareket etmeliyiz. Bu durumda vicdan azabı da olmaz. Eumeswil’de toprak, bir Bartholomeus Gecesi* veya bir Sicilya İkindisi** yaratmak için fazla tükenmiş durumda. Burada sadece alçaklık üreyebiliyor. Ya da idari yoldan tasfiyeyi dikkate almak gerekir. Memurlar bunu, bürolarında kıçlarının üzerinde otururken, herhangi bir tutku olmaksızın, son derece rahatlıkla yerine getirirler; bu tipler tavuk kesilirken bile bakamazlar.

* Bartholomeus Yortusu Katliamı: 1572 yılında, Fransız Din Savaşları sırasında Katolikler tarafından Huguenot cemaatine (Kalvinist Protestanlar) yönelik gerçekleştirilen suikast ve katliamlar. –e.n.

** *Vespri Siciliani* (Sicilya İkindileri) olarak bilinen, 1282 yılında Sicilya’daki Fransız hâkimiyetine karşı, Aragon kralı Pedro’nun da desteğiyle başlayan isyan dalgası. –e.n.

Bunlar kısmen geriye kısmen de ileriye bakıştır. Doktorlar, hastalığın geçmediği ama aktif de olmadığı durumlara “remisyon” diyorlar. Yine de vücutta hastalık eğilimi kalıyor. Önce korkulacak çok fazla şey görünmüyor. Hatta Domo, adli açıdan kontrol edilebilirliği abartıyor. Bu da kuşkulu bir belirti. Bizdeki model mahkeme salonu değil, trafik kazası. Biri kırmızı ışığı veya dur işaretini görmez ve başka yüz tane insanla birlikte yanar.

Biyolojik babam ve neredeyse bütün arkadaşları işlerinden bile olmadılar; sadece kardeşim birazcık budanmış oldu. Çok geçmeden yine bir araya gelip toplantılar yapmaya başladılar, Yedi Dürüst Adam* olarak.

Bu arada profesörlerimizin, öğrencilerinin gözünde kendilerini aklamak için devlet ve düzene karşı olmalarıyla övünmeleri dikkatimi çekiyor; fakat aynı zamanda bu profesörler aynı devletten maaş ödemelerini geciktirmemesini, emekli maaşı ve çocuk parası ödemesini talep ediyorlar; en azından bu konuda düzene önem verdikleri görülüyor. Sıkılı sol yumruk havada, sağ el bir şeyler almak için açık: Yollarını böyle buluyorlar dünyada. Tribünlerin yönetiminde daha kolaydı; kardeşimin Tribünlerin mükemmelliğine duyduğu hasretin nedenlerinden biri de bu. Oysa Tribünlerin iktidarını baltalamaya o da katılmıştı.

Condor kendisini tiran gibi hissediyor, öyle de davranıyor; bunun sonucunda daha az yalan söylenmiş oluyor. Benim için temelde değişen bir şey olmadı; anark olarak karakterim dokunulmadan kaldı. Tarihçi olarak ise ganimet daha bol, çünkü görsel malzeme zenginleşiyor. Politik akım her zaman takip edilmeli; kısmen bir oyun olarak, kısmen de kişinin güvenliği için. Liberal, hiçbir rejimden memnun değildir; anark ise

* İsviçreli yazar Gottfried Keller'in *Das Fähnlein der Sieben Aufrechten* adlı kitabına atıf. —ç.n.

politik akımın yarattığı sonuçların içinden, mümkün olduğunca hiçbir yere çarpmadan, sıra sıra dizilmiş salonlardan geçermiş gibi geçer. Bu, dünyanın özünü görüntüsünden daha çok önemseyen herkes için reçetedir; filozoflar, sanatçılar, inanlar için. Ben bu bağlamda, Caesar'ı selamlamayı reddeden Yahudilerin yanlış davrandıklarını düşünüyorum. Biçimsel bir şeydi bu. Fakat insanın rahat olması için önce iç direncini aşmış olması gerekir.

Her hükümet değişikliğinde olduğu gibi önce güzel bir hava oluşturulmuş, aynı zamanda reformlar konusunda atılım yapılmıştı; yeni süpürgeler iyi süpürür. Daha sonraki rahatsızlıklar kişisel nitelikteydi. Ölüm cezasıyla ilgili bir şeyler söylerken bu konuya yeniden döneceğim.

Kaledeyken benim de zarar görebileceğim hiç aklıma gelmemişti ama şehirde hissettim bunu. Enstitüde sakınarak yaklaşıyor, neredeyse hiç fark edilmese de konuşurken temkinli davranıyorlardı: Bu durum genellikle açık sözlü olmamakla kendisini gösterir, tabular oluşur. Örneğin benim yanımda şaka da olsa iktidar sahibiyle ilgili herhangi bir imada bulunulmuyordu veya buna cesaret eden olsa bile zorlama olduğu belli oluyordu. Sokakta bu daha da belirgindi, yanımdaki fonoforu görenler sanki gördükleri can sıkıcı bir şeymiş gibi bakışlarını çeviriyorlardı. Bazıları ise saklamaya gerek duymadıkları bir nefretle bakıyorlardı bana.

Fonofor genelde, kenarı sol göğüs cebinde görünecek şekilde taşınır. Sanki sınıf farkını gösterir bu alet. Eğer Eumeswil'de sınıflardan söz edilebilecekse fonofor bu potansiyele, bu dinamige sahiptir. Tarihsiz kitlelerin benzerlikleri ve farklılıkları harekete indirgenmiştir. Toplumsal işlev, mekanik olarak kodlanmış ve aşamalandırılmıştır. Konuşma tekeli Condor'dadır ve bunu kiminle ne kadar paylaşacağını o tayin eder. Fonofor, daha o zamanlarda Jakobenlerin ideal olarak amaçladıkları şeyi garanti eder: Aralıksız forum, "sürekli oturum".

Altın fonofor sık görülmez. Altın fonoforu olanlar şehirde pek yaya dolaşmazlar. Bense küçük bir koruma görevlisinin taşıyabileceği türde bir fonofor taşıyorum; ama alet Kırmızı Sistem'e bağlı olduğundan dikkate değer bir koruma görevlisiyim. Bunun hem avantajları hem dezavantajları var. Örneğin her an yardımcı polis olarak göreve çağrılabilirim.

Derindeki tabakalarda meydana gelen değişimler yüzeyde yumuşak dalgalanmalarla gösterir kendilerini; hava değişimlerine karşı duyarlı olunur; belki de sıcaklık derecenin sadece onda biri kadar düşmüştür.

Tanıdığınız bir grubun yanına yaklaştığınızda konunun hemen değiştiğini duymak can sıkıcıdır. O günlerde, belirli yerlerde, belirli durumlarda fonoforu gömlek cebinin kapağıyla örttüğümü gözlemlemiştim. Önceleri tamamen refleks olan bu hareketle başladım kendimi gizlemeye; çok geçmeden güvenliğimi düşünmeye başlamıştım. Süresiz olarak toplumdan çekilmem iyi olacaktı.

Söylediklerimden kaçmayı düşündüğüm anlaşılmamalı; bu benim oyun kurallarına aykırı olurdu. İster beyaz ister siyahla başlansın, bir oyun mutlaka sonuna kadar gitmeli. Bu sonu, hiç kuşkusuz Condor da düşünmüş ve o nedenle verdiği talimatta ördek kulübesinin arkadan saldırıya uğrama ihtimalini atlamıştı. Tiran kendi sözüne sadık kalmak istiyor. Bu tutumunu sürdürdükçe bana güvenebilir. Bu bir sadakat sorunu olarak algılanmamalı. İnsanın kendi dürüstlüğüyle ilgili bir sorun bu.

Toplumdan tamamen uzaklaşıp tatile çıkma ve seçkin insanlar gibi hareket etme ihtimali çekiciydi. Hatta felaketin gerçekleşmesini dilememek veya belki de sınırlı güçlerimle felaketi teşvik etmemek için özel çaba göstermem gerekiyordu ki

bu çok da tuhaf değil. *Carne vale*: bırakın binyıl sona erdiğinde, bir yıl bile son bulurken bu çılgınlık patlak verir.*

Şimdi deri değiştirmek için bir yer bulmam gerekiyor; fındık faresine geri dönüyorum. Sous Nehri'nin ağzı epey sığ ve geniştir, su çekildiğinde ortaya çıkan sığıklarda flamingo grupları toplanır; balıkçıllar, balaban kuşları, ördekler, karaleylekler, karabataklar —kısaca delta bir kuş cennetine dönüşür. Balıkçılar, avcılar, kuş avcıları ve tabii Rosner gibi kuşbilimciler burada kendilerini iyi hissederler. Rosner hayvanları gözetlediği ve defterine notlar alıp tuzaklarını kurduğu kıyıda, kuş sürülerinin karşısında oturur. Zaman zaman ben de ona eşlik ediyorum; bazen orada insan kendisini cennet bahçesinde hissettiği için, bazen Sarı Han'ın ziyareti yaklaştığında ve büyük av seferlerinin hazırlanması gerektiğinde yarı resmî görevli olarak. Doğancılar kuşlarını saldırmaları için; avcılar köpeklerini avladıkları hayvanları getirmeleri için eğitirler.

Keşiflerime oradan başladım. Buralarda birinin tüfek ve erzakla hareket halinde olması dikkat çekmez. Nehir ağzının yukarısında kamış ormanları uzanır. Eğer hayvanlar kendilerine yol açmamış olsalar buraya kimse giremezdi: fil otları içinde yarı karanlık kuyular. Bu kuyular tehlikelidir; özellikle akşam karanlığında ve şafakta, her an sazlıklarda saklanmak zorunda kalabilirim. Ayağımı nereye bastığımı da sürekli kontrol etmem gerekiyor. O nedenle birinin beni takip etmesinden hemen hemen hiç korkmam gerekmiyor.

Nehrin kaynağına doğru ilerledikçe sazlıklar seyreliyor, bataklık yanıltıcı oluyor. Yanıltıcı olan daha ziyade suyun sürüklediği sığıklar. Sadece dize kadar batsanız bile kurtulmanız

* “Karnaval” sözcüğünün etimolojik kökeni olan *carne vale*, Latince “ete veda” anlamına gelir ve Hristiyanlıkta, Paskalya’dan önce 40 gün süreyle kırmızı et yenmeyen oruç döneminin arifesinde, sakıncalı dürtü ve arzulardan arınma dönemi olarak düşünülen ve çeşitli taşkınlıkların, aşırılıkların yapıldığı günleri ifade eder. Brezilya’da Rio, Almanya’da Faşing, ABD’de Mardi Gras karnavalları bu geleneğin devamı niteliğindedir. —e.n.

imkânsız. Taşkın geride bıraktığı gölet ve su birikintilerinde sürüngenler kendilerini iyi hissediyorlar. Emniyetli bir yol belirlemem uzun sürdü.

Bu labirentin tam ortasında hafif kubbelenmiş alçak bir tepe, orta büyüklükte bir golf alanından daha büyük değil. Bir ormancı bile tepeye çıkmayı göze alamayacaktır çünkü tepe, adı *acacia horrida* [büyük dikenli akasya] olan el büyüklüğünde dikenli çalılarla kaplı. Bir kıvılcıklı örümcek kuşu yamacı; en tepeye çıkmak için kendime bir yol açmam gerekti. Yukarıda beni bir sürpriz bekliyordu.

Tarihçi olarak, birçok yerde ve özellikle de tepelerdeki jeomantik* güçle baş etmeliyim. Bu güç öncelikle maddi ve fiziksel yapıda. Gücü oradan geliyor. Her kubbenin içinde bir mağara gizlidir. Novalis:** “Meme, giz durumuna yükseltilen göğüştür.” Bu iyi. “Giz durumundan” dese daha iyi olurdu.

Benim için model, Gal şehri Lugdanum’dur.*** Benim için önemli bir şehir. Arkeologların çözmeye çalıştıkları zamanlardan, MS üçüncü binyılın turist akınına kadar birbirini takip eden kabile ve halklar için bir savunma kalesi ve mabet; bu konu *birden* fazla kitabı doldurur. Roland**** da orada ikamet ediyordu. Uzaktan görülebilen, aynı zamanda uzaklara hükmedebilen bir tepe. Katedral bu tepeden çıkarılan taşlarla yapıldı: Kaya, bu gizle yükseldi. Temellerin altında mezarlar

* Jeomansi (*Alm.* Geomantie): Kelime anlamı “toprak falcılığı”dır. Yerde olduğuna inanılan birtakım işaretleri, yer şekillerini veya bir avuç taş, toprak veya kumu yere savurup oluşan şekilleri yorumlayarak kehanette bulunma yöntemi. –e.n.

** Gerçek ismi Georg Philipp Friedrich Freiherr von Hardenberg (1722 – 1801) olan, erken dönem romantizminden Alman şair ve filozof. –ç.n.

*** Bugünkü Lyon. MÖ 43’te Roma kolonisi olarak kurulmuştur. –ç.n.

**** Jean-Marie Roland de la Platière (1734-1793): İçişleri bakanı olarak da görev yapmış Fransız devlet adamı. Karısı Madam Roland olarak ünlenen Jironden liderlerinden Marie-Jeanne “Manon” Roland de la Platière’in 1793’te idam edilmesinden sonra intihar etmiştir. –ç.n.

ve katakomplar; oradaki giz, yukarıdaki sütun ormanlarından daha yoğundur. Dikenler tarafından her tarafım çizilerek, sivrisinekler tarafından delik deşik edilerek ulaştım tepeye.

Tarihsel olarak bu kıyı, onu eyalet ve kolonilere bölen veya iç savaşlar sırasında buraya geri çekilen yabancı efendilerin egemenliği altında gölgede kaldı. Moritanya toprakları; bu topraklar üzerinde atlar, develer ve fillerle, savaş arabaları ve panzerlerle savaşıldı.

Ovayı denize ve nehrin ötesine kadar gözetlemek isteyen herkese bu tepe kendini sunar. En son II. Dünya Savaşı'ndan, yani teknikerin asker üzerindeki nihai zaferinden sonra gerçekleşmiş olmalı. Büyük yangınlar sonrasında, nasıl ki yanan bölgenin kenarlarında yangın devam ediyorsa, barış yapıldıktan sonra da yalıtılmış kavgalar devam eder. Bu kavgalardan geriye isimler veya veriler kalmaz; tarihçi için bunlar en fazla tuhaflik oluşturan sıkıntılı dönemlerdir; çoğunlukla da çelişkili niteliktedir. Luminar, *Orta Çağ'da Roma Şehri'nin Tarihi* gibi kalın ve büyük boy kitaplardan yıldırım hızıyla ayrıntıları alma olanağı sunuyor.

Bu tepede sultanın biri, tahkim edilmiş bir gözetleme yeri planlamış olmalı, yerden sadece atış mazgallarıyla yükselen bir sığınak. İnşaat bitmişti ama hiç kullanılmadığı görülüyordu. Toplanmayan betoniye ve diğer makineler çalılarının arasında paslanmışlardı. Sığınanın tepesi yeşildi. Üzerinde çoktan akasyalar birikmişti. Ne kadar alçaktan uçarsa uçsun hiçbir pilot kuşkulalmazdı. Elbette gündüzleri sığınaktan duman çıkmaması gerekiyordu.

Yani ben burayı sahiplenmiştim, hem de ilk bakışta. Ormana çekilmek* için –uzun süreliğine bile olsa– kesinlikle elverişli görünüyordu. Bir yarıktan aşağıya iniliyordu. Mum yakarak

* “Ormana çekilme(k)” olarak çevrilen *Der Waldgang*, Ernst Jünger'in 1951 yılında kaleme aldığı ve faşist rejimlere karşı direniş ve örgütlenme mekânı olarak orman imgesini işlediği alegorik kitabının da ismidir. –e.n.

gaz ve radyasyon kontrolü yaptıktan sonra içeri girdim. Zırhlı kapı sağlamdı. Sadece biraz yağ gerekecekti. İç mekân bir savaşı mangası için hesaplanmıştı; benim için ne fazla büyük ne de fazla küçüktü.

Bu keşifle, sıkıntılı olmasına rağmen yâd etmekten hoşlandığım bir yılın çalışması başladı. Kalede boş zamanlarımda planlamayla uğraşıyordum; planın hayata geçirilmesi için hem boş zamanlarımdan hepsini hem de uzun bir tatili harcadım.

Görev basitti ama hayata geçirmesi zahmetliydi. Nedeni de daha en başta görevi oyunmuş gibi ele almamdı. Bilindiği üzere bizi eğlendiren işler için, geçimimizi sağlamak için yaptığımız işlerden daha fazla çaba sarf ederiz. Örneğin balık tutmak, ata binmek, top oynamak, bungalov yapmak ve her türlü eğlence ve koleksiyon için geçerlidir bu. Binlerce yıldır savaş, av, at, tiyatro ve gösterişli yapılar soyluların eğlencesiydi. Teknoloji buna son verdi. Barut icat edildiğinden beri, savaşçının çok daha etkili hale gelen silahı eline isteksizce aldığı fark ediliyor, çünkü oyun bozuldu.

Çözmem gereken problem şu basit formülde ifadesini buluyordu: “Belli bir süre için nasıl görünmez olunabilir?” Bu sadece benim kişisel problemim değil, Eumeswil’de herkes az ya da çok bunu düşünüyordur. İç savaşta böyle düşünceler kendisini dayatır. Bu düşünceler havada dolanır, genel atmosferden kaynaklanır.

Saray darbesi veya askerî darbe her zaman mümkündür, bir sabah işgalciler kapıyı çalabilir. Biraz da olsa önemli kişilerin listesi hazırlanmıştır. Polis büyük bir temizlik yöntemi geliştirmiştir, bazı sivil kişiler de fişleme yapar. Bu hususta çok dikkatli olunmalıdır.

Belirli yürüyüşlere ve toplantılara katılma, hizmet reddi ve soyluluk unvanları, hatta selam biçimleri konusunda –sözüm ona önemsenmeksizin– liberal bir iyi niyetle bilgi edinilir.

Ancak Thofern'in bir keresinde söylediği gibi, bu bilgiler sadece önemsenmekle kalmaz, not edilir. Kartta bir delik vardır ve bu delgi sistemi, kişinin düşüncesinin krokisini çıkarır.

Ben herhangi bir görüş sahibi olmamak için uğraşıyorum, bu nedenle de abimin gözünde duruşu olmayan ilkesiz biriyim. Tabii özgür düşünceli demesini tercih ederdim. Benim için önemli olan düşünce değil, özgür karar verebilme gücüdür. Ne kadar kışkırtılırsam benden istenileni gerçekleştirme-ye o kadar hazırım; ister aşk olsun ister savaş. Ben düşünceye değil, insana saygı duyuyorum. *Je regarde et je garde* [Gözlüyorum ve koruyorum].

Domo'nun gece kulübünde söylediklerinden *Zaunkönig*'in [Çalıkuşu] abonmanları hakkında kayıt tutturduğunu anlamıştım. Bu *Zaunkönig*, Eusmeswil'de muhalefetin, ölçülü şekilde muhalefet yapan gazetesidir. Bu gazeteye göz yumuluyor, ancak zayıf bir Prusya kralının* şiarına göre değil: "Anlayışlı muhalefeti seviyorum." Öyle ki bu küçük gazete varlığını büyük ihtimalle bu beyana borçlu. Bir parça şeker. Bütün sinекler ziyafet için oraya toplanır.

Editörler adımlarında dikkatlıler. Ama bu koşullar altında en ince ima bile etkili olur. Kulaklar yere düşen toplu iğneyi bile duyacak kadar keskinleşmiştir. Bu tür gazeteler anonim popülariteleri nedeniyle hayatta kalırlar. Okumayan yoktur, insanlar âdeta bir tabudan söz edermiş gibi gizlice işaret ederler bu gazetelere.

La Lanterne [Fener] adlı gazete, III. Napolyon'un peşini hiç bırakmıyordu. Kapağı ucuz bir renkle basılmıştı; okurların parmak uçları pembeye boyanıyordu. Pempe parmak uçlarını göstermek moda sayılırdı, kral bile bu gazeteyle kendini beğendirmeye çalışıyordu. *Zaunkönig*'in tirajı yüksek olmasına rağmen az sayıda abonesi olmasının açıklaması buydu.

* 1840 ile 1861 yılları arasında Prusya kralı olan IV. Friedrich Wilhelm kastediliyor. -ç.n.

İnsanlar bu gazeteyi sokak satıcılarından veya büfelerden alıyordu. Yani Domo'nun sözleri beni şaşırtmamıştı, ben kendimi koruyorum.

Eğri yolda yürüyen biri kişisel güvenliğiyle daha çok ilgilenir. Ben bu hususta diğer insanlardan farklı değilim. Yoldan geçenlerin bana düşmanca baktıklarını fark ettiğimde önlemler almaya başladım. Sığınağı arayıp bulmam hazırlık aşamasıydı, sonra içinin düzenlenmesine giriştim.

Belirsiz bir süre için en iyi –ve mümkünse iz bırakmadan– nasıl ortadan kaybolunacağı sorununu kendi tarzımca çözmeye çalışıyordum ve bunun için kendime zaman tanıdım. Eğer toplum bir anarkı manen katılmadığı bir çatışmanın içine çekerse karşı tarafa geçmesi için kışkırtmış olur. Anark, toplumun onu hareket ettirmek için kullandığı manivelayı terse çevirmeye çalışacaktır. Sonrasında toplum artık anarkın emrinde; örneğin anark için tasarlanmış oyunların sahnesi olarak. Eğer anark tarihçiyse, tarih onun için kullanılabilir olur. Böylece her şey yön değiştirir. Prangalar cazip, macera tehlikesi de heyecanlı bir görev haline gelir.

Benim durumumda kaçış, yalnızlık lüksüne dönüştü. Keşiş olarak bir hücrede, şair olarak tavan arasında, Robinson olarak adada yaşamak... Herkes bunu hayal etmiştir. Benim için bu, hatıralarımda canlanan çocukluğumun totem hayvanı olan fındık faresiydi. Eğer hayalimizi gerçekleştirmekse mesele, hiçbir gayret gözümüzü korkutmaz; nitekim burada da böyle oldu.

21

Gösterdiğim çabayı anlatmak için konudan çok uzaklaşmam gerekecek; o nedenle ana hatlarla yetiniyorum. Bu başkalarına da faydalı olabilir çünkü söz konusu olan genel bir problem.

Bir yıllık stoğu ve kapsamlı bir ekipmanı, kimsenin dik-katini çekmeden bataklıktan ve son derece sık çalılıklardan geçirerek sığınağa sürüklemek tek kişi için neredeyse altın-dan kalkılamaz bir mesele gibi görünür; fakat bunun kimse-nin yardımı olmaksızın yapılması gerekiyordu. Tek bir kişi bile biliyor olsaydı, güvenliğimi daha baştan tehlikeye atmış olurum.

Sığınağımın bulunduğu yer, işe yarayacak birkaç malzeme sunuyordu. Betonun içimi karartacağını öngörebiliyordum. O nedenle duvar ve tavanları akasyaların içinde hızla çoğalan bambuya benzer hasır otlarıyla kapladım. Kamışın neredeyse turuncuya dönük koyu sarı rengi çok hoştu. Ayrıca ben günün büyük bölümünü dışarıda geçirecektim. Çalılar görünmemi engelliyordu. Öte yandan tüylü yapraklar güneşlenmem için güneş ışığını geçirecek kadar seyrekti. Gece yatacak yer için yosun ve halfa otu temin etmiştim.

Malzemeleri nasıl taşıyacaktım? Bir girişimi toplumdan gizlemenin en iyi yolu, söz konusu girişimi toplumun onay-layacağı, hatta övgüye değer bulacağı başka bir işe büründür-mektir. Örnek: Bir baba, oğlunun *İncil* okuduğunu görünce memnun olur. Eğer oğlunun bu okuma gayretinin *İncil*'deki kuşkulu yerler için olduğunu bilse memnuniyeti kaybolurdu. Usta bir casusun fotoğrafçı dükkânı açması örneği de verile-bilir.

Bana kuşbilim yardımcı oldu: Kendimi kuş gözlemcisi ola-rak kamufle ettim. Rosner bu işe bayıldı. Bana gözlemci ola-rak uygun bir görev vermesini sağladım: Hâlâ bilim adamlar-ının pek az bildiği, hatta onlar için yeni olan kuş türleri var. Hatta Sarı Han'ın avcıları daha geçenlerde, çölün ötesinde bir ormanda tavus kuşu keşfettiler. Benzer bir keşfi Rosner yap-tı, Sous Nehri'nin yukarı tarafında yeni bir tavuk türü bul-du; tuhaf alışkanlıkları olan bu hayvanın en yakın akrabala-rı Avustralya'nın çalılık alanlarından birinde yaşıyor. Rosner şöyle dedi: "Bu hayvan, Mısırlıların aklına gelmeden çok önce

kuluçka makinesini buldu.” Evrende yeni hiçbir şey yok, aksi halde bu adı hak etmezdi.*

Bu kuş, yapraklardan bir tepe oluşturup yumurtalarını bu yığının içine gizleyerek kuluçka işini doğa güçlerine bırakır. Fermentasyon ısısı kuşun görevini yerine getirir. Hayvan sadece sıcaklığın doğru sınırlar içinde olmasını sağlar. Bunun için nemin düzenlenmesi gerekir. Yağmur yağarken nemin soğurulmasını sağlamak için yaprak yığınının tepesine bir çukur kazar ve güneş çıktığında bu çukuru kapatır. Böylece içeride havanın fazla sıcak olmasını önler, yani aslında termostatu da önce bu hayvan bulmuştur. Genel olarak bizim zekâmızın indirgenmiş bir içgüdü, binlerce yıl içinde giderek gelişen bir seçme işlemiyle Hayat Ağacı’nın dallarından biri olduğu tahmin edilebilir. Bu tahmin yeni değil, fakat tarihin çöküşüyle birlikte, yani metatarihsel bakımdan yeni bir anlam kazanır. Başka şeylerin yanı sıra hayvanlar bizim için yaptıkları fedakârlıkları geri talep edebilirler. Buradan hareketle, hayvanların zekâsının olup olmadığıyla uğraşan zihinlerin bayağılığı yargılanabilir.

Bu kuş, sadece erkeğin çalışması bakımından ailevi bir problem de sayılabilir. Hayvan sürekli yaprak toplayan güçlü kazıcı ayaklarıyla dikkat çeker. Erkeğin tüysüz boynundaki yumru şiştiğinde, dişi ancak o zaman çiftleşmek için ortaya çıkar. Törenselleşmeler ve danslardan sonra dişi yuvaya yumurtalarını bırakır. Yavrular çıkasıya kadar yumurtaların bakımını erkek eştedir. Sonra yavrular bıldırcın gibi kanat çırparak ilk gece bir ağaç dalına konabilir.

Rosner için faunamızın yeni bir hayvanla zenginleşmesi etkileyici ve heyecan verici bir olaydı. Bir soru kataloğu hazırlayan Rosner, muhtemelen hayvanın bu kadar uzakta olan çevrenin durumuna uygun, farklı davranışlar sergilediğini düşünüyordu. Bu, bir tarihçi olarak benim için anaerkil problemler

* Latince “evren” anlamındaki *universus* sözcüğü, *uni* (bir, tek) ve *versus*’un (dönen, dönmüş) birleşmesinden oluşmuştur ve “mutlak ve sürekli şekilde, kendi kendine ve kendi içinde dönen biricik şey”i ifade eder. –e.n.

ortaya çıkarıyordu. Luminara Bachofen'dan alıntılar yapmıştım. Rosner'le canlı bir sohbete girişmiştik. Boş zamanlarımda hayvanları gözlemlemeyi teklif etmem kendiliğinden gelişti. Rosner gösterdiğim çabayı öve öve bitiremiyordu; hatta bu Condor'un kulağına da gitmiş. Gece kulübünden çıkarken beni takdir ettiğini belirten birkaç şey söyledi.

Böylece malzeme taşıma sorunu çözülmüştü. Biyotop uygundu, kolay kolay kimse yaklaşılamazdı, fazla uzak olmayan bir noktada yukarıya, akasya çalılıklarına çıkış başlıyordu. Nöbet yerini buraya kurdum. Bu işin, kesintilerle de olsa en az bir sezon süreceği çok açık.

Bu nöbet yerinin düzenlenmesiyle sığınağım olarak planladığım yerin düzenlenmesi arasında büyük fark yoktu. İhtiyacım olan her şey nehrin aşağı kesiminde, Rosner'in kuş gözlem kampına taşındı, oradan da katırlarla fil çayırını katetti. Hamallar kulübemi yapmışlardı. Onlar gittikten sonra asıl iş başladı. Sığınağa gidecek malzemeleri akasyaların arasından yukarıya taşıdım, katırlardan birini bu iş için yanımda tutmuştum. Katır yüzünden girişi daha çok budamak zorunda kaldım. Endişe duymadım çünkü akasyalar hızlı büyür. Sığınağa taşındıktan kısa süre sonra çalı çırpı Uyuyan Güzel'in sarayı gibi etrafımda koza örecekti.

Tavus kuşu gözetleme kulübesi benim için, bir dalgıcın derinlere dalmadan önce teçhizatıyla bir süre kaldığı basınç odası gibi bir şey. Ek olarak, röle istasyonu olarak siyasi artısı da var. Eumeswil'de işler ciddileşince makul şekilde uzaklaşıp, havalar düzeline geri dönebilirim. Rosner için çalıştığımı sanırlar. Durum değişirse inzivaya çekilirim. Önceleri daha az görüyorlardı beni, şimdi tamamen görünmez olurum.

Ayrıca bu işin Rosner'e de yararı oldu. Tavus kuşunu gözlemlemek için bir sürü boş zamanım vardı. Tepelere, farklı yüksekliklerde sıcaklığı ve kuşların çiftleşme seslerini kaydeden küçük cihazlar yerleştirdim. Ayrıca bu hayvanın vahşi

köpekler arasında çok kötü düşmanları olduğunu gözlemledim; bunlardan birkaçını da vurmayı başardım. Bu vahşi köpekler yüzünden bölge güvenli sayılmıyor.

Her şeyden önce hayvanın gerçekten yeni bir tür olduğunu doğrulayabilmişim. Rosner coşmuştu; hayvana illa ki benim adımımı vermek istiyordu: *Aleictura venatoris*. Onu bu fikrinden zar zor vazgeçirebildim. Yine de iyi kalpli Rosner'i aldatmış oluyordum. Ayrıca yaptığı hoş gitmeyecek şeylerin ödüllendirilmesi, anarkın avantajlarındandır.

Kuş kulübesine giderken yanıma silah almam çok normaldi. Rosner'in müzesi için kuş vurmak dışında, yırtıcılara ve beklenmedik anlarda ortaya çıkan ve çok tehlikeli olan kırmızı bufalo gibi büyük av hayvanlarına karşı kendimi korumayı da amaçlıyordum. O nedenle av ve savaş silahlarıyla donandım. Anark, erlerin arasında yürüyor olsa bile kendi savaşını sürdürür.

Av tüfekleri için kuş saçması ve iri saçma, kısa mesafe atışı için de boş kovanlar temin etmişim. Pompalıda Unedo marka mermiler kullanmayı düşünüyordum: "Bir tanesi yeter."

Gümüş fonofor taşıyanların silah ruhsatına ihtiyaçları yoktur. İki farklı dükkândan, aynı takımdan iki adet aldım; biri aşağıdaki kulübe, diğeriye sığınak için. Yani ben sadece savunma amaçlı değil, aynı zamanda taze et temini için avlanmak üzere de silahlanmışım. Yukarıda, eti kurutulunca çok lezzetli olan büyük antiloplar dolaşıyor. Bir tanesinin eti bir yıl yeter.

Buraya davetsiz yaklaşanlardan endişe duymaya gerek yoktu ama yine de düşünülmesi gerekiyordu. Akasya girişinin son bölümünü düz kesmişim. Geceleri tüfeğin dürbününün yerine ışıldak takıp davetsiz misafiri aydınlatacaktım. Işık huzmesinin hemen ardından kurşun gelecekti.

Peşimdekini, mermi yoluna sapmadan önce duymuş olacaktım. Akustik Eumeswil'de neredeyse mükemmelliğe ulaşmıştır. Öyle alanlar vardır ki insanlar fısıldaşmaya bile cesaret edemezler. Bu, hayati tehlikeyle bağlantılı olabilir.

Niyetim ayrıntıda kaybolmak değil, sadece en başından beri mayın kullanmaktan kaçındığımı belirtmek istiyorum. Tecrübeli bir istihkâmcı bir keresinde bana “Mayına hiç bulaşmamak lazım,” demişti. Partizan savaşını incelerken ben de bu sonuca varmıştım.

Mayın, Rus’un kurşun için söylediği gibi “kör bir budala”dır; gerçek bir pandoranın kutusudur, yerleştiren için de. Bizim bölgemizde depremlerin olması bir yana, herhangi bir hayvan mayına basabilir veya ilgisi olmayan biri havaya uçabilir. İnsanın unutkanlığı da felakete neden olabilir.

Mayın anonimdir, kaba bir savaş aracıdır. Partizanların mayın kullanmayı tercih etmelerinin nedeni, araziye güvensiz hale getiren mücadele biçiminin özelliğidir. Anark zaten fikirlere değil olaylara dayandığı için bunu denemeye bile kalkmaz. Bir yetersizliğin diğerinin yerine geçmesi ve yeni bir egemenliğin eski iktidar karşısında zafer kazanması için kendini feda etmeyi aklından bile geçirmeyen özgür biri olarak, anark tek başına savaşı. Bu bakımdan sıradan vatandaşa, yani öncelikli derdi iyi ekmek pişirmek olan fırıncıya, tarlasından ordular geçerken pulluğun arkasından giden köylüye daha yakındır.

Anark tek başına ormana çekilir, partizanlar kolektif biçimde. Ben hem tarihçi hem çağdaşları olarak partizanların mücadelesini gözlemledim: boğucu hava, net olmayan düşünceler, sonunda koltuğundan olmuş hükümdar ve generalleri yeniden koltuğa oturtan ve teşekkür olarak da onlar tarafından yok edilen ölümcül bir enerji.

İçlerinden bazılarını, dava onların kurban olmalarını hak etmese de, özgürlüğü sevdikleri için sevmek zorunda kaldım; bu beni üzdü.

Eğer özgürlüğü “her şeyin üzerinde”* seviyorsam her bağıllık bir teşbih, bir sembol olur. Bu durum ormana çekilen ile

* Jünger burada, Alman birliğini ve idealizmini vurgulayan, Nazi Almanyası ile özdeşleşmiş “Deutschland über alles” (Almanya, her şeyin üzerinde) isimli millî marşa istinaden bir kinaye yapıyor. –e.n.

özgürlük savaşçısının arasındaki farkla ilgilidir; ormana çekilen daha niteliksel değil, daha özsel yapıdadır. Anark, Varlık'a daha yakındır. Partizan, sosyal veya ulusal gruplaşma içinde hareket eder; anarksa bu hareket alanının dışındadır. Ancak bu gruplaşmadan kaçamaz, çünkü o da toplumun içinde yaşamaktadır.

Ben kulübeme giderken Lübnanlı'nın partizanlara katılması, aradaki farkı hemen anlaşılır kılar. Bu durumda sadece özsel özgürlüğü korumuş olmakla kalmam, aynı zamanda bu özgürlüğün tam ve görünür zevkini elde etmiş olurum. Buna karşılık, Lübnanlı sadece toplumun içinde değişir, onu daha çok etkileyen yeni bir gruba bağımlı olacaktır.

Elbette Condor'un yanında görev aldığım gibi (o kadar iyi veya o kadar kötü) partizanların yanında da görev alabilirdim; bu düşüncelerle oynadım. Orada da burada olduğum gibi olur-
dum; manen etkilenmeden. Partizanların yanında olmanın tiranın yanında olmaktan daha tehlikeli olmasının herhangi bir etkisi yok; ben zaten tehlikeyi seviyorum. Ancak tarihçi olarak göze alacağım tehlikenin dikkat çekmesini tercih ederim.

Cinayet, ihanet, soygun, yangın ve kan davası tarihçi için önemli değildir; tarihin uzun bölümleri (Korsika tarihi gibi) yarar sağlamaz. Kabilelerin tarihi ancak Teutoburg Ormanı'nda* olduğu gibi, dünya tarihinde kendisine bir yer edindiğinde önem kazanır. İsimler ve tarihler o zaman parıldar.

Uç bölgelerde etkili olan partizan, kendisini silah ve sloganlarla donatan büyük güçlere hizmet eder. Zaferden kısa süre sonra rahatsız olmaya başlar. Eğer idealist rolünde ısrar ederse aklı başına getirilir.

* Aşağı Saksonya'da, iki bin yıl kadar önce Cermen kabilelerle Roma lejyonları arasında gerçekleşen ve Roma'nın yenilgisiyle sonuçlanan savaşın gerçekleştiğine inanılan orman. Bu savaşla Roma'nın kuzeydeki ilerleyişi durdurulmuştur. -ç.n.

Düşüncelerin anlamsız bir yaşam sürdüğü Eumeswil’de bu daha da sefildir. Bir grup oluştuğunda mutlaka “on iki kişiden biri” ihanet eder.* Sonra o öldürülür, çoğu kez sadece şüphe üzerine. Gece kulübünde bir kez Domo’nun Condor’a böyle bir davadan söz ettiğini duymuştum:

“Bu sona, bizimle daha az maliyetle ulaşabilirdi,” diye eklemişti. “Sersemler... Ben gangsterleri daha çok beğeniyorum: İşlerini biliyorlar.”

Bunu not defterime kaydetmiştim. Son olarak: Bir anark olarak özel biri olduğum hüsnükuruntusuna kapılmadığımı tekrarlamak istiyorum. Herhangi birinden daha farklı hissetmiyorum. Belki de ben ilişkiyi biraz daha yoğun düşündüm ve “temelde” herkesin hakkı olan bir özgürlüğün bilincindeyim; o insanın hareketlerini az çok belirleyen bir özgürlük.

Her şeyden önce su konusunu düşünmek gerekiyordu ama bununla ilgili herhangi bir zorluk yok. Bizim buralarda sığınakların çatıları eğik olduğu için yağmur mevsiminde çatıdan akan yağmur suları sarnıçta biriktirilirdi. Ama ben buna güvenmezdim çünkü yüzey çoktandır otlarla kaplanmıştı. Ancak Sous Nehri’nin kollarından biri yakınlardan geçiyor. Gerçi bu durgun akan nehirlerin kolları yazın kurur ama yine de bazı çukurlar her zaman doludur. Buralarda balıklar ve kaplumbağalar da yaşar. Bu çukurlara nehirden ulaşmak imkânsızdır; aralarındaki bataklık en hafif cismi bile taşımaz.

Yani, önce bir kez daha akasyalar ve daha sonra kamışlar arasından kaçış yolu olarak da kullanabileceğim bir yol açacağım, yapmam gereken ilk iş bu. Bundan sonra suyla bağlantı sağlanmış olacak.

Şarap sıkıntısı çekmeyeceğim, stoğum çok iyi: her gün için en az bir şişe. Bizim şarabımızın çok sert olduğunu belirtmem gerekir; asmalar sıcak toprağın üzerinde kıvrılarak gelişir ve

* On iki havariden İsa’ya ihanet eden Yahuda kastediliyor. –ç.n.

gerçek Kaleb üzümleri* büyümeye başlar. Ben şarap türlerini bilirim; gece kulübünde çalışan bir garson olarak kale için satın almak amacıyla şarap tadımlarına katılıyorum.

Büyük ölçüde avlanarak yaşamımı sürdürmeyi düşündüğümünden daha önce söz etmiştim. Bunun için tuz, karabiber ve diğer baharatları da temin etmem gerekiyordu; bizim aşçılarımızın neredeyse her rosto için kendilerine özel baharatları vardır. Sebze de eksik olmamalı; bir sürü tohum götürdüm yukarıya. Salatalık, turp, sırık fasulye burada çok hızlı yetişir. Birkaç sıra tatlı manyok ektilim, yumrular bakım istemeden hızla büyüyor.

Çay, kahve ve çikolatayı vakumlanmış konteynerlerde depoladım. Aslında malzemeleri mumya mezarlarında da saklayabildim, geleceğin arkeologları ne büyük keyif duyarlardı. Şeker kamışı ile akça ağaç şekeri ve çay için kristalize bal da vardı.

Kaplar. İlk olarak benim gümüş kaplarım; onları son sefere dek yanımda götürmeyeceğim. Çatal, bıçak ve tirbüşon unutulmamalı; bir de pişirmek için gerekli olan her şey. Burada, Arap kadınlarının yaptığı gibi (gastronom Rumohr'un da çok hoşuna giden) tek tencere kullanmak yeterli. Bu tencerelerin içindeki delikli bölmeye istedikleri türden et, akdarı, baklagil, yeşil ve kök sebzeler dolduruluyor. Bu bileşenler tencere içinde handiyse simya yoluyla birbirlerini zenginleştiriyor.

Yukarıda bir sürü kuru odun olmasına rağmen duman çıkacağı için ateş yakmamayı düşünüyorum. Isınma, termal halkaların bulunmasından sonra sorun olmaktan çıktı ve cihaz, nispeten yeni denebilecek bir tarihte akkora kadar ısı üretecek kadar gelişti. Termal halkalar pahalı; satın alabilmek için gümüş fonofor sahibi olmak şart. Yer altı mezarlarından bazı sürprizler çıkabileceği söyleniyor.

* MÖ 1513'te İsrailoğulları'nın Mısır'dan kurtuluşundan sonra, Musa 12 kişiyi keşif yapmaları amacıyla Kenan ülkesine gönderdi. Fakat onlardan sadece ikisi, Kaleb ve Yeşu, halkı Tanrı'ya tam anlamıyla güvenmeye ve Kenan ülkesine girmeye teşvik etti. Keşiften dönerken bir sopaya bağlayıp omuzlarında taşıyarak devasa bir üzüm salkımı getirmişlerdi. -ç.n.

Erzakla ilgili bu kadar. Aslında bu konu daha da uzatılabilir. Bazı okurlar bu anlatımı fazla ayrıntılı bulacaktır haklı olarak. Hayalî bir oyunun içinde kaybetmiştim kendimi, tıpkı o zamanlar fındık faresi olduğum gibi. Ancak bu kez gerçekliğe daha yakındım, isteseydim bu hayali gerçekleştirebilirdim. Bu not için de geçerli bu. Bu not, monologda özgür olduğumu kanıtlamak için bana yetiyor.

Eğlenceyi çok dert etmiyordum çünkü doğam gereği canım sıkılmaz benim. Çocukken huzur bulmak için uzak köşelere çekilirdim. Bugün artık buna gerek yok. Bu hususta da Bruno bana yardımcı oldu. Kısaca değineyim.

Görev, para ve itibar gibi dışsal şeylerin insanı mutlu ettiği söylemi sıklıkla kınanır, ama bunun mutlaka yanlış olması gerekmez. Elbette bunlar, Aquinolu Thomas'a göre arızı "rastlantılar"dan sayılır. Rastlantısal olan önemsiz olandır ve beden de ona aittir. Eğer özü bedenden ayırmayı başarırsak, yani kendimizden uzaklaşırsak zihinsel gücün ilk basamağına ulaşabiliriz. Bunun için, askerlerin manevi eğitiminden, keşişlerin meditasyonuna kadar birçok çalışma yapılmalıdır.

Ama artık: Kendinden uzaklaşma başarıldığında, özsel olan tekrar arızı olanın kendisini yönlendirmesine izin verir. Bu, insanın kendi kanının vücuda enjekte edilmesine benzer ve öncelikle bedenin canlanmasıyla kendisini gösterir. Eski ressamın resimlerinde görüldüğü gibi fizyonomi çeşitli ifadeler alır. O ressamlar kendilerinden bir şeyleri resimlere katıyor, renklere karıştırıyorlardı. Bu, objeler için de geçerliydi; önemlilerdi ama artık anlam kazanıyor, üzerlerine yeni bir ışık düşüyor, ansızın parlıyorlar. Bunu herkes başarabilir; Bruno'nun öğrencilerinin birinden şunu duymuştum: "Dünya bana boş görünüyordu, çünkü ben boş kafalıyım." Fakat kafa da doldurulabilir. Önce öğrendiklerimizi unutmamız gerek.

Bu bakımdan ben henüz başlangıçtayım. Hedef Bruno'nun da ötesinde. "Büyüyü yolumdan kaldırabilir miyim?" Ancak

can sıkıntısını tamamen uzaklaştırdım. Oyun daha başlamadı, müzisyenler enstrümanlarını akort ediyor, perdenin arkasında bir hareketlilik görünüyor. Aynanın önünde kendimden uzaklaşma alıştırmaları yapıyorum, ama kendime dönüş... İşte asıl sorun bu.

Yukarıda balık yakalamak ve avlanmak için zamanım var, Rosner için notlar bile alabilirim. Sığınağa keşif için ilk girdiğimde akasyalardan biri dikkatimi çekmişti; devrilince bir ağacın ortaya çıkardığı açıklıkta boy vermişti. Çalılık, iskeletlerin asılı olduğu bir darağacı gibiydi. Bu iskeletler küçük olmalarına rağmen ilk gördüğümde ürkmüştüm.

Bazen beklemediğimiz bir anda doğanın acımasızlığıyla karşılaşınca böyle olur. Rosner için bu, duyguya dayalı, bilinçsiz bir önyargı. Ona göre doğa, herkesin yediği ve yenildiği törensel bir mutfak. Kimse yok olmaz, her şey yolunda. “Her şey, her şeyin gübresidir,” der çiftçiler. Rosner’e inanacak olursam bizler kısmen iç organlarımızda ürettiğimiz ve sonra yine sindirdiğimiz varlıklarla yaşıyoruz. Demiurgos* böyle tasavvur edilebilir: Yukarıda, Olimpos sükûneti içinde, hayvanların öfkesi ve insanların savaşlarıyla eğlenen Weltgeist; aşağıdaysa her türlü tüketmek ve tüketilmekten fayda sağlayan bir şiş göbek olarak.

Elbette bu beni, kralın zaferi için savaşırken isabet eden kurşunla bacağını kaybeden el bombacısı gibi acıdan kurtarmıyor. Anark olarak acı çekmekten de uzak durmalıyım. Tarihçi içinse acı temel bir sorundur.

Bu arada: Tarihçi, biyoloji veya ekonomi tarihini incelediği gibi felsefe tarihini incelemekten de kaçınmamalıdır; onun yaptığı bilim insanlar içindir; tarih tıpkı insan gibi ne açıklanabilir ne de yüceltilebilir. Tarih, kendinle yüzleşmedir.

* Yaratıcı ve aynı zamanda düzenleyici Tanrı. -ç.n.

Darağacındaki iskeletler kuş, kurbağa ve kertenkele iskeletleriydi. Serçeler, yumurtadan yeni çıkmış olanından yetişkin olanına kadar her boydandı. Belli ki bir kızıl sırtlı örümcek kuşunun avlanma alanıydı burası. Bu kuşa halk arasında boz karkuş, çekirge kuşu da denir. Dikenli çalılıkların yakınlarında, kiler olarak kullandığı çitlerin üzerinde yaşar. Avını anında mideye indirmese kazığa geçirir. İhtiyaç duyduğunda daha küçük hayvanları bir lokmada yutmak veya daha büyük olanların etlerini sıyırmak için geri döner; bu iskelet mahallinde görüldüğü gibi. Minyatür bir tablo fakat ürkütücü.

İzlenecek çok şey var. Acaba kurbanlarını öldürdükten sonra mı yoksa canlı mı getiriyor buraya? Onları nasıl kazığa geçiriyor? Büyük ihtimalle amacı, iyi bir aile babası gibi mümkün olduğunca uzun süre taze kalmalarını sağlamak. Rosner benzer örnekler biliyor. Dediğine göre eşek arısı avını, örneğin yavrularına besin olacak tırtılı, hayvanın gangliyonuna iğnesini batırarak felç edermiş. Kurban o sırada yaprak kemirmeye devam edebiliyormuş; daha sonra eşek arısı larvaları gerekli maddeleri tırtıldan emerek beslenirlermiş.

Belki de burada örümcekkuşugillerden daha az bilinen başka bir kuş iş başındadır. Daha aşağıda, sazlıklarda büyük bir iskele kuşu, alaca yalıçapkını avlanır. Bu kuş iklim kuşağımızda, nehir ve kıyılarda çokça görülür ve fazla ürkek değildir; o kadar öyledir ki neredeyse elinizde tutabilirsiniz. Bir keresinde, Sous Nehri'nde balık avlarken yakaladığı bir balıkla yanıma oturup başını salladı. Onun hakkında anlatabileceğim yeni bir şey yok ama bu benim için mesele değil. Rosner'in bütün bu hayvanlar hakkında benden çok daha fazla bilgisi var. Ama eğer yukarıda söylediğime geri dönecek olursam, rastlantılarla yetiniyor.

Geçen günlerin üzerini çizeceğim bir takvimin dışında, yanıma basılı herhangi bir şey almayacağım. Zihnin bir yıl süreyle okunanların yükünden kurtulması güzel. Bir süre için

okumaktan kaçınmak, perhizin fiziksel sağlığa iyi gelmesi gibi, ruhsal sağlığa da iyi gelecektir.

Luminarın olmaması da iyi. Kalenin altındaki kayada korunan transformatör, sadece bir kamyonla hareket ettirilebilir. Bir şeyler sorup öğrenememenin eksikliğini, bir anark olarak değil ama bir tarihçi olarak hissedeceğim. Seyrek yaptığım –örneğin Vigo’yla– konuşmalar dışında işime tamamen yoğunlaştığım saatler, sadece zamanın katakomplardan bu büyü- lü ve çoğu kez dâhiyane çağırılma anlarıydı. Olmuş olanı tarih katına yükseltenin zaman aralığı olup olmadığını çok düşün- düm, fakat bence zaman aralığı daha çok köpükler içinde gizli kalmış özü süzer ve işte o zaman tarih şair için de tema haline gelir. Öte yandan binyıl geçse bile Eumeswil bu şekilde konu olamaz. Eumeswil’in tarihi yok ki bu durumda başka beklen- tiler geçerli oluyor.

Belden aşağısını felç eden omurilik felci, tarihin sinir sis- temini ikiye ayırmıştır. Böylece gelenek son bulur. Babaların yaptıkları artık oyunlarda yaşamaya devam eder, aksiyonda değil. Bunu kabul etmek gerekir. Eumeswil’de kuşaklar bo- yunca olan buydu.

Ancak bizim burada da tutucular varlıklarını sürdürdü; hayaletler olarak birleşen rüya şehri sakinleri... Toplantıları anarşistlerin toplantılarıyla bazı benzerlikler gösterir, oturduk- ları masaları her zaman küçük bayraklarla donatır ve onlarla dalga geçen genç insanları paylarlar. Elbette devrimler de gele- neklere konu olabilir. Bu gruplardan birini ve tatsız idealizmi- ni hatırlıyorum: “Sokrates’in Fırtına Yoldaşları.” Onlarla beni kardeşim tanıştırmıştı.

Tarihçi için bu tür görüngüler taklitçi olmaktan çok hayalî- dir. Uzun dönemler maddi yetersizlik içinde geçti; kansız, sö- mürsüz... Gelenek, son taşıyıcılarıyla birlikte toprağın altına girdiği, yani temele indiği yerde korunur; Batı’nın Caesar’la- rı gibi hiçbir şeyin farkına varmadan yavaş yavaş ölüp gittiği

yerde değil. Doğu'nun Caesar'larının sonuncusu* ise şehir surlarında açılan gediğe düşmüştü. Büyük şehirler alevler içinde aşkınlaşır. Bu noktada Hasdrubal'ın karısını düşünüyorum; saygı duyduğum ve sevdiğim bir kadın. Bu kadın boyun eğmek yerine ateşi tercih etti.**

Yukarıya küçük bir televizyon alıcısı götürdüm. Ara sıra haberleri izlemek için açacağım. Haberler günbatımı civarında yayımlanıyor ve herkes tarafından izlendiği için bu saatte tek tek dinleyicilerle ilgilenmeleri imkânsız. Radyonun yayın yaptığı yer sürekli izleniyor; bu şekilde partizan yuvalarının sadece yerleri tespit edilmekle kalmıyor, aynı zamanda planları da en ince ayrıntısına kadar öğreniliyor.

İyi ailelere mensup genç insanların bu tür maceralara düşüncesizce kapılmalarına insanın inanası gelmiyor. Hayalleri zekâlarını geride bırakmış. Topluma savaş açacak kadar cesur; ancak bunun için gerekli teçhizattan yoksunlar. O nedenle her defasında aynı yanlışla başlıyorlar; polisin yaptığı tek şey, acele etmeden, onlar ağa düşesiye kadar beklemek.

“Olgunlaşmalarını bekleyelim.” Domo'nun gece kulübünde duyduğum ilkelerinden biri bu; bu sözü duyduğumda daha çok dikkat kesilirim. Kabinede yapılan görüşmeler bu sözlerle son bulur, fakat bazen ucundan kenarından bazı şifreli sözcükleri duyuyorum. Partizanlar Sous Nehri'nin üst tarafında dolaşmazlar, bundan eminim. Amatörlerin o bölgeye gelmesi ve peşlerinden burnumun dibine polisi getirmeleri hiç hoş olmazdı.

Dediğim gibi, benim onlarla işim yok. Toplumla kavgaya tuşmak istemiyorum, hele toplumu iyileştirmek amacıyla hiç.

* Son Bizans imparatoru Konstantin kastediliyor. –e.n.

** Roma İmparatorluğu Kartaca'yı yağmalarken, ailesini bırakıp Roma'ya teslim olan Kartacalı komutan Hasdrubal Barca'nın karısının, kocasına lanetler okuyarak ölümlerin yakıldığı odun yığınının atlayıp ölmeyi tercih ettiği söylenir. –ç.n.

Bilakis, toplumun benden uzak olmasını amaçlıyorum. Hizmetlerimi durduruyorum ve ayrıca taleplerimi de.

Toplumu iyileştirmek, düzeltmek isteyenlere gelince; insanlık adına, Hristiyanlık adına, ilerleme adına ne büyük kısımlar yapıldığını biliyorum. Bunları inceledim. Acaba Galli bir düşürden alıntı yapsam mı bilmiyorum: “İnsan ne hayvandır ne melektir; fakat melek olmak istediğinde şeytana dönüşür.”

Haberleri her zamanki gibi transistörlü radyodan dinleyeceğim; fakat örneğin tiranın ölümü veya rehinelerin hayatlarıyla ilgili kuşkular oluşmuşsa televizyondan doğrulatmak gerekebilir. İnsanlar kafalarını çıkarasına kadar beklemek gerekir.

Eğer biri kayıpsa, araştırmalar fonofordan çağrı yapmakla başlar. Yanıt gelirse adamın hayatta olduğu ve yaklaşık olarak nerede bulunduğu anlaşılır. Yani fonoforu uzun süre kapalı tutacağım. Toplumsal varoluşumuz elektrik devresini açıp kapama veya elektrik devrelerimizin açılıp kapatılmasıyla tükeniyor. İdeal olan doğru akıma çevirmek, her zaman ve her yerde.

Bu arada, elektrik enerjisinin bulunması ve bundan yararlanmanın sosyal bilinçle uyuşması başlı başına bir bölüm. Karşılaştırılabilir bir şey bulmak için tarihöncesine uzanmak gerekir. Ingrid’in çalıştığı konulardan biri bu. Konunun kilit ismi Franklin.

Ormana çekilmenin başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açan nedenler hakkında çok düşündüm. Bu sorun, “kusursuz suç” işlemeyi planlayan birçok insanı meşgul eder. Bu tiplerin neredeyse hepsi yanlış bir iyimserliğe kapılıyorlar.

Ormana çekilme, aslında her zaman ve her yerde, gerek sık ormanlarda veya büyük şehirlerde, gerekse toplumun içinde veya dışında ormana çekilen anarkın özel durumunu doğrular.

Ormana çekilen ile partizan arasında nasıl fark varsa, anark ile suçlu arasında da fark vardır; farkı yaratan bunların yasalar karşısındaki durumlarıdır. Partizan yasaları değiştirmek ister,

suçlu ise kırmak, parçalamak; anarkın amacıysa ne biri ne ötekidir. Anark, ne yasanın yanındadır ne de karşısında; yasayı tanımamasına rağmen, doğa yasalarını öğrendiği gibi yasaları da anlamaya çalışır ve bunlara uyar.

Sıcak olunca şapka çıkarılır, yağmur yağdığında şemsiye açılır, deprem olunca evden dışarı çıkılır. Hukuk ve ahlak yeni bir bilimin konusu olur. Anark bunları etnografik, tarihsel ve elbette ele alacağım ahlaki açıdan da değerlendirmeye gayret eder. Devlet genel olarak onunla çalışmaktan memnundur; anark hiç göze batmaz. Bu bakımdan suçluyla, örneğin kapasitesini sıradan bir görevin arkasına gizleyen usta bir casusla belli bir benzerliğe sahiptir.

İsimlerini anmaya bile cesaret edemediğim çok önemli kişilerde, çok güçlü anarşik unsurların bulunduğunu sanıyorum. Hukukta, ahlakta, toplumda temel değişikliklerin başarılabilmesi, kaidelerden büyük oranda uzaklaşmayı şart koşar. Eğer bu manivela etkisi harekete geçecekse, bunu sadece anark başarabilir.

Devrimci cephenin arkasına bakabilmek için, toplumlarını değiştiren büyük isimleri luminarda gözden geçirdim; özel hayatlarıyla ilgilendiğim için değil, daha çok düşünsel temellerini incelemek için. Altı pek çizilmeden, niyetsiz, slogsız ifade edilenler çoğu kez programdan daha açıklayıcıdır.

Anark için “büyüklük” ikincildir, çoğu kez rastlantısaldır. Bu, başardıkları şeyin büyüklere neden yetersiz ve de ters geldiğini açıklar. Son bir söz: “*And so much to do* [Ve yapacak çok şey var].” Kesin düşüncelerle kendilerini bağlamak istemezler. Bu, ölümlerinden sonra taraftarlara yansır. Her zaman ustaya atfedilen yeni okullar, yeni tarikatlar türer.

Daha önce de söylendiği gibi, ormana çekilenle partizan birbirine karıştırılmamalıdır; partizan toplumun içinde mücadele eder, ormana çekilen tek başına. Öte yandan ormana çekilen, anarkla da –zaman zaman birbirlerine çok benzeme-

lerine ve varoluşsal olarak zorlukla ayırt edilebilmelerine rağmen– karıştırılmamalıdır.

İkisi arasındaki fark şudur: Ormana çekilen, toplum tarafından dışarı itilmiştir; oysa anark toplumu kendisinden itmiştir. Anark her koşulda özgür kalır. Ormana çekilmeye karar vermesi bir hak ve vicdan sorunundan ziyade bir trafik kazasıdır. Kamufajını değiştirir; ancak onun farklılığı ormana çekilirken daha da belirginleşir ve bu nedenle, icabında kaçınılmaz olsa da daha zayıftır.

Elbette luminarda ve kütüphanede konuyla etraflıca ilgilendim. Burada diğer tarafa doğru bir yanılğı ihtimaliyle karşılaştım. Bunu, Cermenlerin tarihöncesi veya öntarihi üzerine eski bir eserin önsözünde karşılaştığım bir cümleye bağlayabilirim. Kiekebusch diye bir profesör şöyle yazmış: “Hizmet eden bir parça olarak bir bütünün içinde yaşamak hem görev hem de ödüldür. Tek tek bireylerin her çalışmasının, her çabasının en yüksek amacı toplumun iyiliğidir.”

Bu anlayış, sömürünün çehresini değiştiren, savaşan halkların son döneminin tarzına uygundur. Birkaç kuşak önce, bağımsızlık savaşları sırasında bu daha ateşli ifade edilirdi. Ruh her zaman, yeni kuşakları hareketlendiren bir rüzgâr gibi, etin üzerinden geçip gider. Onu coşku izler ve sonra kaybolur. Eumeswil’de böyle cümleler o kadar geçmişte kaldı ki artık seminerlerde alıntı bile yapılmıyor.

Anark için işler bu kadar basit değildir, özellikle de tarih eğitimi almışsa. Gerek hükümdarın gerek toplumun egemenliğinden uzak durması, her koşulda hizmeti reddettiği anlamına gelmez. Anark genel olarak başkalarından daha kötü hizmet etmez, hatta bazen oyun hoşuna giderse çok daha iyi çalışır. O sadece ant içmekten, kurban olmaktan, kendini feda etmekten kaçınır. Bunlar Eumeswil’de neredeyse hiç önemi olmayan metafizik intizam sorunlarıdır. Buna karşılık, burada çok şeyin değişmesi gerektiğini düşünen ve hatta öteki dünya için çabalayan insanlarla da konuşulmaz.

Ben kalede görev yapıyorum, bu sırada Condor için savaşırken ölürsem bu bir kaza olur; hatta sevimli bir kaza, daha fazlası değil.

Hava durumuna bir göz atmak istiyorum ama kısa tutacağım. Bütün doğuştan tarihçiler, kapsamı itibarıyla geleneksel olan ama anlamsızlaşan olgular karşısında nasıl korkulduğunu bilir. Evet, kendilerini ne için feda etmişlerdi? Bu, dünya görüşüne kadar uzanabilir. Büyük gezgin Sir Richard Burton:

*How Life is dim, unreal, vain,
like scenes that round the drunkard reel;
[...]
A drop in Ocean's boundless tide,
unfathom'd waste of agony;
Where millions live their horrid lives
by making other millions die.**

Anlamsızlığın ve donmanın, göz korkutan ve karıştına meydan okuyan bir derecesi vardır. Gerçeklik muğlaklaşır ve bununla birlikte hayaletler yakınlaşır. Bu, bir iskelet görmenin bir ceset görmekten daha korkutucu olmasıyla açıklanabilir.

* “Yaşam nasıl da loş, gerçekdışı, boş,
esrik gerçeği çevreleyen sahneler gibi;
[...]

Okyanusun sonsuz gelgitinde bir damla,
akıl sır ermez işe yaramaz acı;
Milyonların, diğer milyonların ölümü sayesinde
korkunç yaşamlarını yaşadığı yerde.”

Arap dünyası uzmanı ve araştırmacı Sir Richard Francis Burton'ın (1821-1890), tasavvuf geleneğini Batı'ya taşıma amacı çerçevesinde, gerçekte var olmayan Farsça bir kasidenin çevirisi olarak kaleme aldığı ve Hâjî Abdû El-Yezdî mahlasıyla 1880'de yayımladığı *The Kasidah* adlı eserinden. -ç.n.

Aynı şey tamamen matematiksel dünya görüşleri için de geçerlidir. Bir okul –Sürrealizm başlığı altında sanat tarihine baş vurulabilir– bu etkiden hareket etmiştir. Bu okulun Ay’a ayak basılmasından kısa süre önce geliştiğini belirtmem gerekir.

Bir ev sadece boş değildir, aynı zamanda yok olmuştur; aklın lahiti, yanıp kül olan bir dünyanın mozaesi olarak taşlaşmıştır. Burada hiçbir ölümlü kapıdan çıkmaz.

Bir yanardağ eski zamanlardan beri sönmüş sayılabilir. Buraya ilk yerleşenler yanardağın ölmüş olduğunu düşünüyorlardı; buna rağmen yanardağ patlamaya hazırlanıyorsa sonuç çok korkunç olur. Eumeswil’de birçok insan bunu hissetmiyor.

Ormana çekilme, gerek planlama gerek başarısızlık bakımından “kusursuz suç”a benzer. Hiçbir şey, başına buyruk yaşamaya karar vermek kadar kolay ve hiçbir şey bunu uygulamak kadar zor değildir. İnsan kendisine güvenmeyi, yere sağlam basan ayaklarının üzerinde durmayı unuttu. Yardımcılarından ve suç ortaklarından vazgeçme konusunda gönülsüz. Sistemdeki ilk boşlukları getiren de bu.

İzlanda’da en uzun ormana çekilişi, adanın –insanlardan değil ama hayaletlerden korkan– en güçlü adamı Grettir* yapmıştı. Gudmund, Grettir’e, ele geçirilmesi imkânsız çıplak bir kayanın kenarına yerleşmesini tavsiye ettiğinde Grettir şu yanıtı verir:

“Denemek istiyorum. Ama karanlıktan o kadar korkuyorum ki ölsem de yalnız kalamam.”

Bunun üzerine Gudmund:

“Olabilir. Ama kendinden başka kimseye çok güvenme.”

Grettir, on beş yaşındaki erkek kardeşi Illugi’yi ve hizmetçisi Glaum’u da götürür. Ama Glaum ona ihanet eder. Kardeşi Illugi ise Grettir’in yanında ölür. Ben Illugi için akasya tepesine bir anıt taşı diktim.

* 14. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen bir İzlanda destanı ve onun başkahramanı. –ç.n.

Tıpkı kuzeyin yurtsuzları gibi burada, güneyde de yurtsuzlar kendilerine bir ad verdiler: Adalılar. Ve aynı onlar gibi koyun çobanlığı yapıyorlar ve katiller. Koyun çobanı, inek çobanından daha cesur ve daha özgürdür; toprağa daha az bağımlıdır, hayvanları ıssız yerlerde otlatır. Saban, boyunduruk, çit ve ev, inek çobanlarının buluşudur; dolayısıyla köleliliğin yoğunlaşması ve tabii kâr da. Bunlar olgular; bu olguların arkasında Koç ve Boğa sembolleri var.*

Bu tür açıklamalar, taşıyıcı neden ile yaratıcı neden arasındaki farkı artık bilemeyen bir şehirde gereksiz. Yaratıcı nedenin içinde taşıyıcı neden var fakat taşıyıcı nedenin içinde yaratıcı neden yok. Yaratıcı neden açıklar, oysa taşıyıcı neden açıklanamaz olanı öylesine sıyırıp geçer.

Luminarda Korsikalı ve Sardunyalı eşkıyaların, örneğin Tandeddu diye birinin veya sık sık çok sayıda kalabalık polis ordusuna şaşırtıcı biçimde uzun süre direnen orman adamlarının kaderlerini izlediğimde neredeyse her zaman korkunç sonlarına bir kadının neden olduğunu gördüm: Samson'un başına geldiği gibi, âşık olunan kadının ihaneti değildir söz konusu olan.** Onun nerede saklandığını bilen tek kişi olan kadın, kocasına veya sevgilisine gitmek için gizlice yola koyulur. Ve bir gün iz sürücü köpekleriyle birlikte jandarma kadını izler ve oyun biter.

Yani Ingrid'i planlarıma dâhil etmemek için nedenlerim vardı. Buna rağmen bizi birçok kez şehirde ve enstitüde birlikte görenler oldu. Kaledeki dosyamda irtibat kurulacak kişi olarak onun kaydedilmiş olduğu kesin. Gerçi Ingrid'in ağzının sıkılığından eminim ama bunun ne anlamı olabilir ki?

* Astrolojide Koç ve Boğa, hayatın itici güçlerini simgeler. -ç.n.

** *Eski Ahit* ve *Yeni Ahit*'te sözü edilen olağanüstü güçlü, Nasıralı bir Yahudi. Filistinlilerle Yahudi göçmenlerin mücadelesinin sembolü olan Samson, Filistinli Delilah'a âşık olur. Kadın, Samson'un gücünün uzun saçlarında olduğu öğrenince o uyurken saçlarını keser. Böylece Filistinliler güçten düşen Samson'u ele geçirirler. -ç.n.

Polisin birinin bir şeyler bildiğini bilmesi yeter, bilgi almak için yapılabilecek her şeyi yapar.

Tiranlar hakkında konuşulduğunda mutlaka işkence konusu açılır. Eumeswil’de işkence yoktur. Polis işkenceye ihtiyaç duymayacak kadar iyidir, elbette bu iyi huylu olduğu anlamına gelmez. Polisin eldivenle çalışmasına özen gösterilir, elbette bu polisin kadife eldivenle çalıştığı anlamına gelmez. Davranışı sert olabilir, ama sınırı aşmaz. Domo’dan alıntı yapıyorum: “Provokasyona uygun karşılık verilmeli.” Böylece eskiden söylenen “kan yerde kalmamalı” sözünün ne anlama geldiği anlaşılır.

Barın arkasında, çoğu kez hizmet etmektense Domo’yu izlemekten büyük keyif alıyorum. Domo’nun şiddete başvurması beklenmez. Sinirli değil ama çok hassas. Servis yaparken hareketlerin uyumlu ve yumuşak olması gerekir. Özellikle yakışıklı genç hizmetçiler bu yönde eğitilirler. Gürültü ve ses hoşuna gitmediğinde yüzü belli belirsiz sertleşir. Engramlar* üzerine çalıştım. Kalenin önünde köpeklerin havlamasından hiç hoşlanmadığı görülüyor.

Sorgulardan birinin tekrarlanması gerektiğinde Domo’nun, dosyanın kenarına kırmızı bir “S” harfi yazması, korkunç olayların yaşanacağı anlamına gelmez. Bilakis, bir dava ne kadar önemliyse yargılama stili o kadar hoş olur. Gece kulübünde ara sıra, sanıkla birlikte oturan ve eğer doğru anlıyorsam keyifli olmanın sınırları içinde kalmaya dikkat eden bir askerî hâkim görünür.

Sarı Han’ın bölgelerinde hâlâ veya yine yoğun şekilde işkence yapıldığı, yüksek sesle ifade edilmese de herkesçe biliniyor. Bu konuda, çok farklı nedenlerle Condor ve Tribünler aynı görüşte.

* Dışsal uyaranların veya olayların sinir sisteminde bıraktığı izlerin, hafızada biyofiziksel ve biyokimyasal değişiklikler olarak depolandığı kabul edilen bilişsel bilgi birimi. –e.n.

Eumeswil'de işler tiranik yürüyor ama despotik değil. Despot, insanı alçaltmaktan keyif alır, doğuştan böyledir; devletin çıkarları ve kendi yararının ötesine geçip içgüdülerini takip eder. Özellikle bu bölgelerde en katıksız biçimde kendisini gösterir, ama ben bu içgüdüünün bölgeyle sınırlı olmadığını, sık sık mahkemeye taşınan olaylardan çıkarıyorum. Gençler geceleyin yoldan geçen birini durdurur, yakalayıp ıssız bir yere götürür. Orada ona işkence eder ve sonunda da öldürür; oysa yoldan geçen o biri onlara hiçbir şey yapmamıştır; onu tanımazlar bile. Bu öfkelerini daha da artırır.

Bu tür saldırılar, her gece kanlı kavgaların yaşandığı limanda değil, ileri gelenlerin oturduğu semtlerde, onların çocukları bundan zevk aldığı için meydana gelir. Suç işleme lüksü diye bir şey vardır; *l'art pour l'art* [sanat için sanat] gibi. “Gerekçeler,” diyor Vigo, “gerekçesi olmayanların üzerindeki deridir.”

Yani sırrımı kimseyle paylaşmamamın nedenlerinden ilki kendi güvenliğim, ikincisi de kimsenin sırtına böyle bir yük olmak istemememdir. Ingrid'e sadece, eğer ortadan kaybolursam belki onu bir kez arayacağımı söyledim. Gelmesini isteyebileceğim kuş kulübesini biliyor ama akasya çalılıklarına çağırmayacağım. Çünkü benim mülküm orada başlıyor.

Altı ay dolmadan kıpırdamayı düşünmüyorum; fonoforumu haberler için sadece on beş dakika açacağım. Bunu da sadece dikkatli olmak için yapacağım, çünkü Eumeswil'de siyaset kesinlikle daha iyi olmayacağı için merak etmiyorum.

Altı ay boyunca kadınsız olmak çok zor olmasa gerek; bu bakımdan kalede herkes idmanlı sayılır. Ben, insanın kendisini dizginlediğinde, rüyalarının sadece daha rafine olmakla kalmayıp aynı zamanda daha canlı hale geldiğini fark ettim. Bu durumda her zamanki madenî para altına çevrilmiş oluyor; bununla kastettiğim kötü bir şey değil.

Aslında ben küçük balığım ama belki de bir dip balığı; bu şehirdeki herkes gibi tiranın maiyetinde bir uydu. Yakından bakıldığında sadece tiranlar var; eldeki sopaya geçirilen kılıfın sadece rengi farklı, kumaşı değil. Kelime seçiminde bile benzerlik, üç büyük prensipten* eşitliğin kazandığını gösterir. Özgürlük, eşitliğin yararına harcandı. Tiran eşitleyicidir: Herkes tiranın kişiliğinde kendisini görür.

Fraternité, babaların oğulları kurban etmesi değil, kardeşlerin birbirini öldürmesi demektir. Ulusal savaşın yerini iç savaş aldı. Büyük eşitleme, önce ulusal bahanelerle giderek tırmanarak dünya iç savaşına yol açtı.

Bunu arkamızda bıraktık; aklımıza daha iyi bir şey gelmediği için hayalî tekrarlar olarak yeniden oynuyoruz; ama aynı zamanda –tek tük de olsa– sonu bekleyerek.

Küçük balık olarak, bir dip balığı olarak neden bu kadar çaba sarf ediyorum? Büyük ihtimalle “*Pater peccavi*”** diyerek biyolojik babama yaltaklanmam yeterli olurdu ve biyolojik babam, bir düzine ölmüş veya yaşayan başarısız birileriyle birlikte bilimin ışığı olarak göklere çıkarılırdı.

Ayrıca devrimcilerin çoğu profesör olamadığı için acı çekiyor. Bunu Domo da bilir; bir kez gece kulübünde Condor’a şöyle derken duydum: “Onu profesör yapalım; böylece kendisinden kurtulmuş oluruz.”

Peki o halde bu kadar çabaya ne gerek var? Güvenliğim için bu kadar çaba sarf etmem gerekmiyor. Bilakis, tehlike buradaki hayatı katlanılabilir kılıyor. Bağımlılıkların, suçun, şans oyunlarına düşkünlüğün nedeni bu. Ben bir yerden tehlikeli olduğunda değil, çok sıkıcı olduğunda uzaklaşıyorum. Bu oyuna Condor’un safında sonuna kadar katılmamın nedeni, beni buna zorunlu kılan bir vasallık ve sadakat ilişkisi değil, parti meselesi hiç değil. Bu daha çok benim kendi intizamımla

* 1789 Fransız Devrimi ile özdeşleşmiş üç prensip: *Liberté, Egalité, Fraternité* (Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik). –ç.n.

** *Lat.* Peder, günah işledim. Aynı isimde bir Hristiyanlık ilahisi vardır. –e.n.

ilgili bir mesele. O nedenle ben nihai aşamada daha güvenilir olurum.

İktidar değişikliğini bir intermezzo* olarak değerlendiriyorum; yetersizliğinden emin olduğum iki iktidar arasında oluyor bu değişiklik. Böylece, zaten genelde duraklama modunda olduğum gerçeğini daha açık biçimde gösteren bir aranın keyfini sürüyorum.

Yukarıda, Robinson'un bir adada yaşadığı gibi yaşarken, gece kulübünde servis yapan birinden daha fazla özgür değilim. Bir fail olarak, tarihçi sıfatıyla olduğumdan daha başına buyruk olduğumu söyleyemem. Sadece şeyler benim için gerçekten daha açık, daha elle tutulur hale gelir. İçsel özgürlüğüm ortaya çıkar. Belki de ördek kulübesinin önünde kendi özel Cannae'mi** hazırlamakla başlarım işe.

22

Anarkın anarşistten başka bir farkı da kurallara ilişkin özel bir anlayışa sahip olmasıdır. Kuralları dikkate aldığı ölçüde kendisini düşünme yükümlülüğünden kurtarır.

Bu, normal davranışa uygundur: Trene binen herkes, mühendislerin onun için düşündüğü ve yüz bin elin çalıştığı köprüler ve tünellerden geçer. Bu onun bilincini bulandırmaz; keyifle gazetesine dalar, kahvaltı eder veya işlerini düşünür.

Anark da böyle yapar; o sadece durumun her zaman bilicindedir ve esas meselesi olan özgürlüğü, trenin camından baktığında geçip giden dağlar ve vadilere rağmen hiçbir zaman görüş alanı dışında bırakmaz. Her an inebilir ki sadece trenden değil; devletten, toplumdan, kiliseden, kendisinden

* İntermezzo burada Rönesans dönemindeki anlamıyla, yani dönemin saray şenliklerinde veya düğünlerinde sahnelenen bir oyunun iki perdesi arasında icra edilen müzikli, maskeli ve komedi unsurları da olan ara oyun anlamında kullanılmıştır. –e.n.

** Hannibal'ın Cannae'de Roma ordusunu bozguna uğratmasına atfen, "kendi özel yenilgimi" anlamında kullanılmıştır. –ç.n.

talep edilen varoluş dâhil her şeyden. Varoluşu, sadece zorunlu nedenlerle değil, ister kibirden ister can sıkıntısından kendi varoluşunu Varlık'a bağışlamakta özgürdür.

Neden bunca insan küçük memur kariyerine sahip olmak için çabalıyor? Kuşkusuz mutluluk hakkında akla uygun bir fikirleri olduğu için. Yönerge bilinir; elbette tabuları da. Koltukta otursun, başkaları dilekleri veya vergileriyle geçerler önünden. Zaman yavaş yavaş akıp gider. Bu arada sen Tibet'in yolunu yarılamışsındır. Ayrıca hiçbir devlet, dalgalar ne kadar yükselirse yükselsin seni gözden çıkaramaz. Ancak fazla öne çıkmamalısın.

Tarihçi olarak, tarih yolculuğunun, özellikle tarihöncesi yolculuğun uzun bölümlerinin, yolculuğu sonlandırmak için neredeyse hiçbir nedenin olmadığı bir rahatlık içinde geçtiğini kabul etmem gerekiyor. Tektanrıcılıkta birlikte durum iyice kötü bir hal aldı; tek şerit bir şeylerden sıyrılma imkânı vermiyor. Şerit giderek daralıyor.

Eşitlik, gördüğümüz gibi herkesin herkesi öldürebilme imkânına dayanıyor. Bu bilinç bile süper güçlerin etkileme davranışını anlamaya veya Eumeswil'de olduğu gibi, tarihçiler için davranışsal araştırma yapmaya yeter.

Eşitlikle ilgili bu kadar. Özgürlük, şu prensibin, yani anarkın kendisini öldürebileceği bilincinin yaygınlaşmasına dayanır. Anark bu bilinci yanında taşır, onu gölgesi gibi izleyen bu bilince şöyle yalvarabilir: "Şu köprüden bir atlayış beni özgürleştirecek."

Akasya ormanında harcadığım çabaya böyle bakıyorum. Anark, daha önce de söylediğim gibi hükümdara benzer; hükümdar gibi egemendir ama yönetmesi gerekmediği için ondan daha özgürdür.

Tepedeki kale özgürlüğümün tapınağı; içine girip girmemem önemli değil. Savaşan bir güce dönüştüğümde ve toplumun

benden istedikleri karşısında özgürlüğümü kabul ettirdiğimde bana kale olarak hizmet edecek: onların dayatmasına karşı benim cesaretim.

Anarkın kurallara gösterdiği saygıdan hareket ettim. *Respicere*'nin kuvvetli fiili olarak *Respectare*. “Arkaya bakmak”, “durumu değerlendirmek”, “göz önünde bulundurmak”. Bunlar trafik kurallarıdır. Anarşist, bu kuralları tanımayan ve anında ezilen yayayı hatırlatır. Anarşist için bir pasaport kontrolü bile korkunçtur.

Tarihe ne kadar gerilere giderek baksam da “mutlu sona ulaşan yok.”* Buna karşılık –Sulla gibi– mutlulukla kutsananların, gizli anark olduğunu kabul etmek istiyorum.

“İç Huzursuzluklarda Nasıl Davranılacağına İlişkin” özel yönetmelikle ilgili olarak şimdiye kadar sadece ben kalederken alarm verilmesi durumundan söz etmiştim. Fonofor, şehirden de kırmızı alarm veriyor. Öngörülemeyen şeylere hazır olmak gerekir; özellikle henüz silahlar dağıtılmamışsa.

Bazen luminarda benzer sahneleri gözden geçiriyorum; örneğin Caesar'ların tarihinden veya Kızıl Devrim'den önce ve sonra Rusların tarihinden. Kapıyı ve pencereleri kapatıyorum; korkunçlaşıyor.

Sonra, korumanın da gittiğinin bildirildiği (ki bu son işaretlerden biridir) andan itibaren hükümdarın, örneğin Neron'un rolünü devralıyorum. Artık saray çok تنها, ürkütücü. Dostlardan hiçbiri, güçlü olanlardan hiçbiri yanıt vermiyor. Sadece birkaç özgür bırakılmış köle kaldı sarayda, onlar da hükümdarın bir an önce işi bitirmesini umuyor.

Caesar'ın dünyanın herhangi bir yerinde saklanması imkânsız. Şimdi evrende tek başına, şu an anarka benzemesi çok tuhaf. Ölüm korkusu kuvvetle hücum ediyor olsa da hâlâ

* Schiller'in “Polykrates'in Yüzüğü” adlı şiirinden. –ç.n.

önemli işler yapıyor. Onu takip eden atlıların nal sesleri yaklaştıklarını bildirirken bile yoldan geçenlere Homeros'tan dizeler okuyor: "Gök gürültüsü yankılanıyor kulağымda..." Ve sonra o dâhiyane "*Qualis artifex pereo*."* Kendisini hançerle öldüremeyecek kadar güçsüz ve beceriksiz; kâtibi Epaphroditus yardım ediyor. Ayrıca Neron'a iyilik yapan bu adamı Domitianus bu hareketi nedeniyle infaz ettiriyor.

Kuşkulu davranışlar içerisindeki bir centurio'nun Neron'dan duyduğu "İşte sadakat budur," sözlerini Condor'dan duyabileceğim bu tür kavgalara karışmak istemiyorum.

Eğer kalede değil de şehirdeyken alarm verilirse işler kolaylaşır; sadece istediğim zaman kendi kaleme çekilebileceğim için değil. Bu durumda fazla düşünmem de gerekmeyecek, çünkü şu an merkez bankasında bir kasanın içinde muhafaza edilen bir zarfta yapmam gerekenlerin yazılı olduğu bir talimatname bulunuyor. Fonoforumda kodlanmış bir şifre kasayı açmamı sağlayacak.

Bana çağrı geldiğinde işimi veya keyfimi bırakıp hemen bankaya gideceğim. Büfeler açıksa, yolda *Zaunkönig*'in sayılarından birini alacağım, yırtıp bir sonraki dörtyol ağzında caddeye atacağım.

Bu önemsiz şeyi not ediyorum, çünkü başka şeyler gibi Domo'nun akılcı ekonomisini kanıtlıyor. "Özgürlük bayrağı açıldığında", *Zaunkönig*'in can sıkıcı olacağı kuşku götürmez; abimin şifreli de olsa masasında bir bildiri hazır tuttuğuna iddiaya girerim.

Dörtyol ağzında kaldırırma yırtılmış bir *Zaunkönig* atılmış, oradan binlerce insan geçiyor. Bu görüntü beyinlere kazınır. Bu işi yapan Condor değil; bu alttakilerin, isimsizlerin işi. Buradan geçen biri yırtıp atmış olmalı gazeteyi. Aynı zamanda bir uyarı bu, bir yok sayma selamı. "Üzerinde kanat çırptığı tüneğe" bir darbe.

* Lat. "Benimle birlikte büyük bir sanatçı ölüyor." Neron'un son sözleridir. -ç.n.

GECE KULÜBÜ NOTLARI

23

Sevgili abim aklıma estikçe neleri bir kenara attığımı bilse aramız iyice bozulurdu. Onun kutsalına dokunmuş olurdum. “Basın özgürlüğü” ve “ölüm cezası” gibi kalıplardan aile sof-ralarında olabildiğince uzak duruyorum, çünkü bu konularda yapacağım en hafif eleştiri bile onu kaybetmeme yol açabilir.

Basın özgürlüğünün bittiği yerde özgürlüğün başladığını onun kafası almaz. “Düşünce özgürlüğü”... Kardeşimin bayat fikirleriyle yaban hayata çıkma cesareti gösteremediği anlamına gelir. Biyolojik babamınkiyle karşılaştırıldığında, fazla sulandırılmış ve zayıflatılmış olsa da liberal geleneğe bağlılığını kabul edebilirim. İyi fikirlerin de zamanı var. Liberalizmin özgürlükle ilişkisi, anarşizmin anarşiyle ilişkisi gibidir.

Cadmo beni aydınlatmak için sık sık “Fırtına Yoldaşları”nın yanına götürüyor. Pek iyi gözle bakmıyorlar bana; belki de Domo’nun ajanı olduğumu düşünüyorlardır. Bu arada Domo bu toplantılardan haberdar, hatta yararlı bile buluyor. “Havlayan köpek ısırılmaz.”

Bu beyinlerin içinde yolumu bulmamı zorlaştıran şey, öncelikle karar verme konusundaki eksiklikleri. Düşünmeleri gereken yerde hissediyorlar ve hissetmeleri gereken yerde düşünüyorlar. Sokrates’ten sadece şüpheciliği miras almışlar, ama bu şüpheciliği Ksenofon* gibi omuzlarının üzerinde çarpışmanın dışına taşıyamayacaklardır. Zamanın ve şeylerin sonluluğuna inançları yüzünden acıdan, özveriden, fedakârlıktan kaçınıyorlar.

* Ksenofon (MÖ 431 – 356): Sokrates’in öğrencisi filozof, tarihçi ve asker. –Ç.n.

Sevgili abim, örneğin *Zaunkönig*'i yayına hazırlayan, Zerrwick kadar bile yaklaşmadı anarşistlere. Zerrwick'in dudaklarından ve kaleminden fikirler âdeta akıyor; fikirlerini “ayrışmanın mayası”na dönüştürüyor. İyi bulduğum için muhafazakârlar arasında sevilen bu imgeyi kullanıyorum. Ne var ki anarşistler için ayrışma, diğer süreçler gibi bir süreç; tarihçi içinse Zerrwick biyolojik babamdan ve sevgili kardeşimden daha faydalı. Sekreterlikteki görevini tamamladıktan sonra kenara çekilen veya kapıyı açan bir figür olarak görülebilir ki öyle biridir zaten. İşin içinde biraz da uşaklık var: İktidar sahibinin maiyetindedir ve onunla birlikte ortadan kaybolur gider. Condor'un kanatları altında gizlenir ve onun ötesine uçabileceği anın gelmesini umar.

Olur da günün birinde bu tipolojiyle ilgili bir çalışma yaparsam, “sadece doğurulma zahmetine katlanan” soylularla uğraşan ve daha sonra kendisi sarayın adamı olarak karalanan Beaumarchais'den* yola çıkacağım. Aleni iftiraya varan karalama, aslında burada geçimi sağlayan işi oluşturur.

Aklımdan ne zaman bu tür düşünceler geçse, tarihyazımının –veya daha doğrusu tarih incelemesinin– sınırlarının bilincine varıyorum hep. Sıkıntı, kalemi elimize alır almaz başlıyor.

Bizlerin sadece az çok keskin kenarlı perspektifleri başara-bildiğimiz konusunda hocam Vigo ile hemfikiriz —ormanın içinden geçen koridorlar. Öncelikle iradeden, tarafgirlikten sakınmamız gerek. Gerçek tarihçi bilim adamından ziyade sanatçıdır ve bilhassa trajedi yazarıdır.

Ben burada yaptığım gibi iktidar sahibinin muhalifleriyle ilişkisini incelediğimde, kendisi için eylem özgürlüğü talep

* Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais (1732 – 1799): Fransız oyun yazarı. Fransız komedyasını toplumsal taşlama türüne dönüştürdüğü oyunları ile tanınır. *Sevil Berberi*, *Figaro'nun Düğünü* isimli oyunları ile ünlüdür. –ç.n.

edenle düşünce özgürlüğü talep eden arasındaki çelişkiyle karşılaşyorum. Sadece tarihte değil, efsanelerde ve hayvanlar âleminde bile yinelenen figürlerdir bunlar. Masallar bunlarla beslenir: Aslan güçlüdür, tilki kurnaz.

Pekâlâ. Çelişki daha derine, maddenin içine kadar iniyor: İktidar sahibi sükûneti temsil eder; Zeus'a benzer şekilde oturarak veya ayakta durarak resmedilir. Onun muhalifi çevik olandır... Suikastın bedelini canlarıyla ödemiş olan tiran katili Harmodios ve Aristogeiton'un,* Atinalıların yaptırdığı bronz heykellerinden daha heyecanlı heykel pek yok gibidir.

Kan akınca klasik sonuç bu oluyor; luminarda Julius Caesar cinayetinden Saraybosna cinayetine kadar bir dizi belgeye baktım. Bu ikisi dünya savaşlarının sinyalini vermiş olmaları açısından benzerler.

Küçük parçalarına kadar indiğimizde, Caesar ile daha az önemli olan o prens arasında olduğu gibi, farklılıklar ortadan kalkar. Her ikisi de tıpkı katilleri gibi aynı zorlamaya tabidir. Tarihçinin, açıklamalar değil de görüntüler vermesi gerektiği konusunda da Vigo'yla aynı fikirdeyim. Her şeye karşın renklerde ve çizimlerde, eylemlerde ve karakterlerde atomik gerçeğin röntgeni çekilmiş olmalıdır.

Elbette bizim Zerrwick'imiz de eşitlik açısından Harmodios ile karşılaştırılmaz. Benim için önemli olan da bu değil zaten. Anark olarak değer yargılarından uzak davranmaya çalışmam bir tarafa, araştırmalarım için Eumeswil'in bana yetmesinin nedeni tarafsız olmamdır. Gece kulübü benim akvaryumum;

* Harmodios ve Aristogeiton: Çifte tiranlar Hippias ve Hipparkhos'a suikast düzenleyen iki sevgili. Thukydides ve Aristoteles gibi isimlerin eserlerinde anlatıldığı üzere, Aristogeiton'un delikanlı sevgilisi Harmodios uğruna işlediği bir cinayettir. Saldırıdan kurtulan Hipparkhos'un çifti öldürtmesi ve yönetimi iyice sertleştirmesi üzerine başlayan karışıklığa, köklü bir aileye mensup Kleisthenes son verir ve tiranı devirerek Atina'daki tüm kabilelerden eşit sayıda temsilcinin katıldığı ilk meclisi kurar. Meclisin kararıyla MÖ 509'da agoraya heykelleri dikilen Aristogeiton ve Harmodios'un isimleri "özgürleştiriciler", "tiran katilleri" olarak ölümsüzleştirilir. -ç.n.

balıkların yüzgeçleri ve okyanustakiler gibi dişleri var. Bruno kristal küreye bakıp kralları ve seferlerini görüyor.

Dediğim gibi, Zerrwick hareketli bir şeyin, hareketsiz bir şeyi kuşatıp ortasından çıkmaya çalışırkenki huzursuzluğunu temsil eder. Doğa yasasıdır bu. Condor düşecek olsa, Tribünlerin karşısına kısa süre sonra benzer bir uydu olarak Zerrwick çıkar; bunun nedeni, en iyisi de dâhil her yönetimin karşısında kendi muhalefeti ve onunla birlikte, saldırıyı onaylamasa da dengeleyici hareket olarak tadını çıkaran bir kamuoyu olmasıdır.

Aslında Zerrwick'te ip cambazına benzer bir şey var. Öte yandan kabarelerde, yakalamak istediğin an elinden kayıp giden, tevriye ustası olarak sahneye çıkan halk ozanlarını andırıyor. Zaman zaman boğayı ölümüne tahrik edip her an boy-nuzlanabilecek olan pikadorun* cesaretini kazandığı da oluyor.

Geçenlerde, luminarın başında Tempelhof Çayırı'ndaki bir geçit törenine katıldığım da tanık olduğum bir olay bana Zerrwick'in trapez numaralarını anımsattı. Bir türlü gelmek bilmeyen kral herkesi bekletmektedir; ağacın tepesine tünemiş Berlinli bir kunduracı çırağı seslenir: "Hâlâ gelmiyor mu o leş kargası!"

Bunun üzerine jandarmanın biri genci ağaçtan indirir:

"Lanet olası velet, kimi kastediyorsun sen?"

"Kardeşimi tabii ki... kimi olacak?"

Sonunda kral gelir ve geçit töreni yapılır. Ardından kunduracı çırağı kolluğun yanına gider:

"Memur bey... kimi kastettiğimi sanmıştınız?"

Zerrwick'in yazılarındaki göz kırpmalara benziyor biraz. Condor'un ona tahammül etmesine çok kişi şaşırıyor fakat bu tahammülün de derecesi vardır; çünkü yazar bozuntusu, havaya göre önce saray soytarısıdır, sonra can sıkırmaya başlar ve

* Matadordan önce arenaya çıkıp boğayı yoran mızraklı atlılar. -e.n.

tehlikeli olmaya doğru ilerler. Şu sıra kendisi henüz skandala yol açmadan baştan savunulabilecek orta safhada bulunuyor. Benim akasya korusuna taşınacağım bir dönüşümün ardından, kendisi Eumeswil'de belki birkaç haftalığına önemli biri olabilecektir.

Onun gazeteci olarak olağanüstü yetenekli olduğunu hasımları da kabul etmek durumunda. Domo bile *Zaunkönig*'in her sayısını çıkar çıkmaz hemen –ve tahmin ediyorum ki sadece polis şefi olarak değil– zevk alarak okuyor. Elbette temiz düzyazının ve mantıksal kesinliğin Domo için bir anlamı var.

Akşam yemeği sırasında barda hazır duruyorum. Havayı, sıcaklığı, buhar cihazını, bar tezgâhının üstündeki bardakları, arkamda rafta duran şişeleri kontrol ediyorum. Aşağıya, kilerdekilere hazır olup olmadıklarını soruyorum. Çoğu şey yukarıya servise hazır geliyor, siparişleri şifreli sözcüklerle veriyorum.

Akşam yemeği genelde gösterişsizdir, kırk beş dakika sürer; baştan sona, ordövrden tatlıya kadar bir trio çalar. Yemek salonuna “yemekhane” de denir. Condor masadan kalkınca, aralarında daima Attila ve Domo'nun da bulunduğu bazı konukların eşliğinde, Türk kahvesi ve likör ikram edilen Sarı Salon'a geçilir. Condor hoşlanmasa da puro içmek serbesttir. Condor keyfine göre –ama kesinlikle her zaman değil– yan taraftaki gece kulübüne geçmekten hoşlanır. Canı isteyen (örneğin Sire, Marly) ona katılabilir. Domo bana haber yollar, hizmet görecektir yakışıklı gençler yerlerini alır.

Yemekten önce Domo, Condor'a briefing verdiği için aslında artık işle ilgili konuşulmaması gerekir ama konunun durmadan açılması kaçınılmazdır. Benim için bunlar briefingden daha aydınlatıcı, doymak bilmezliğim için enfes lokmalar. Saray tarihine ve hatta sarayın arka avlusunun tarihine bile, siyasi tarih ve partiler tarihine göre öncelik vermem de bundan.

Tarih insanlar tarafından yapılır ve yasalarca –en fazla– düzenlenir; o nedenle sonsuz sürprizlere gebe dir.

Zerrwick’ten fazla uzaklaşmak istemiyorum. Gerçi ismi gece kulübünde hiç anılmıyor, kasten yok sayılıyor. Ancak sevgili abimin okurken ellerini ovuşturduğu o makalelerden biriyle yine tozu dumana kattığını da belirtmeliyim. Daha geçenlerde Sarı Salon’dan çıkarken Domo şöyle demişti: “Meidinger’den okudum.” Meidinger bizim ansiklopedimiz, gerçek bir İskenderiye eseri.

Domo’da ihtiyaç sınırlarını neredeyse aşan bir kesinlik eğilimi var; kelimenin sadece mutlak anlamını değil, bilinç dışı anlamını da kavramak istiyor. Bunun için gerek Thofern gibi etimolojiye gerek Bruno gibi ses büyü süne girmek gerek. Domo’da sanatsal eğilimler bulunduğuna inanmak zor olduğu için bu yoklamalar beni şaşırtıyor. Daha çok hukuki kesinlik ihtiyacından kaynaklandığını tahmin ediyorum. Kelime, hedefe oturabilmek için isabetli olmak zorunda. Hayat memat meselesi haline gelen ve iki örnek [er- ve ge-] arasındaki farkın hâkim tarafından kabul edilip edilmemesinin önem kazandığı gemideki meseleden daha önce söz etmiş tim.

Domo’nun yüksek müzik yeteneğ i son derece rasyonel bir karakterle uyuşabilir. Eumeswil’de müzik eğilimi olan cerrahlar, mimarlar ve kötü nam salmış polisler de var. Belki evlerinde, sadece temellere inen o döner merdivenlerden vardır. “Kocam eline kemanı alınca daha iyi bir insan oluyordu.” Sıradan davalardan birinde, kadının birinin böyle dediğini duymuştum; bir anark olarak kendimi başka türlü ifade edecek olsam da hoşuma gitmişti. Her neyse: Karakterin temeline inemezsin. İşte tam da bunun bir nedeni vardır.

Domo’nun dile gösterdiği özen, dilin çarpıtıldığı Eumeswil’deki kayıtsızlıkla tuhaf bir tezat içindedir. Burada sadece kullanıla kullanıla eskimiş, dilenci parası gibi yıpranmış

ifadeler duyuluyor, hem de limanda ve pazarda kullanıldığını çok akademisyenlerin ağzından. Her zaman böyle değildi; çiftçiler, zanaatkârlar, avcılar, askerler ve dolandırıcılar güçlü imgeleri nasıl harekete geçireceklerini biliyordu.

Fellahlaşma bunu ortadan kaldırdı. Sperling ve Kessmüller ayarında Eumenistler de katkıda bulundu. Hedef yazı dilinin imhasıydı. “*Tel style, tel homme* [İnsan, üslubu neyse odur].” Bu artık geçerli olmamalıydı; entelektüel düzeyde dile egemen olma biçiminden anlaşılmamalıydı. Altı üstü doğru olmayan, ruhsuz, boş laflar çıktı ortaya.

Ancak hesapta hatalı noktalar vardı. Marangozun olmadığı zamanlarda bile iyi yapılmış bir dolap veya planyalanmış bir ahşap diğerlerinden ayırt edilir. Aynı şekilde seçkinlerin seyreltiği, hatta birkaç kişiyle sınırlı kaldığı yerde içi boşaltılmamış ve açık söz, eğitimsiz adamı (evet tam da onu, yanlış eğitilmiş adamı) ikna eder. Güçlü olanın gücüne rağmen, yasa ve kuralları hâlâ tanıdığını sezer ve bu onu sakinleştirir. *Caesar non supra grammaticos* [Caesar dilbilgisi uzmanlarından üstün değildir]. Geç dönemlerde bir teselli.

24

Domo’yu Caesar’la karşılaştıracak değilim, ancak daha önce dediğim gibi, lagünümüzde balıkları incelemek geçmişe tarihsel bakış için yararlı.

Peki, Meidinger’de ne okumuştun? Hemen öğrenecektim, çünkü yakışıklı gençler sandalyeleri düzeltip herkes oturunca sözüne devam etti:

“Görebildiğim kadarıyla akbaba gerek Latin, gerekse Cermen halklarında prestije sahip, en azından henüz o kadar steril olmayan zamanlarda.”

Etimolojik detaylara girdi. O zamanlardaki *gih*r [açgözlü] sözcüğü günümüzde ek bir nüans kazanmış olan *gier*’den daha net bir anlama sahipti. *Gierig* [açgözlülük], “avını elinden

kaptırmamak” anlamına geliyordu. *Aas* [leş] da eskiden *Speise* [yiyecek] idi; bu sözcük *essen* [yemek], *äsen* [otlamak] ve *atzung* [yırtıcı kuş beslemek] ile akrabadır. *Luder* [bozuk etten tuzak yemi] sözcüğü, çok sonra “orospu” anlamını da alarak kuşkulu hale geldi —*aas* avcının yemişti. Romalıların *vultur* [akbaba] sözcüğü bu hızlı değişimi hatırlatır. *Volturnus*, Kampania’da azgın bir nehrin adıydı. Dil sadece yıpranmamıştır, ahlak da edinmiştir.

Domo’nun okuyup elde ettiği bilgiler bu şekilde. *Geier* [akbaba] sözcüğünü duyduğumda sıkıntısının ne olduğunu anladım. Tatilden sonra işbaşı yaptığım ilk gündü. Öğleden önce şehirden gelmiş ve yolda kendime bir *Zaunkönig* almıştım. Yarı bıkkın bir merakla, genel hava hakkında bilgi sahibi olmak için ara sıra yaparım bunu, ama sadece gazete bayisinden satın alıyorum.

Hemen herkes bu gazeteyi okumasına rağmen abone sayısının az olduğunu sanırım daha önce söylemiştim. Elbette listeler vardır. O listelerde bulunmak henüz suçlayıcı bir kanıt oluşturmaz, ancak birkaç tane daha olduğunda çember daralabilir. Benim durumumda örneğin, aile işin içine girecektir. Tam da bu yüzden Zerrwick birkaç yıl önce bana ücretsiz nüshalar göndermeye başladı; bu daha da kötüydü diyebilirim. O yüzden kibarca “göndermeye devam etmemesini” rica ettim. Kavgaları bana can sıkıcı ve çoğunlukla ters gelen iki taraf arasına düşmek eskiden beri sıkıntımıdır. Bazen biri bazen diğeri, bazen de ikisi birden boğazıma sarılır.

Bu sayıda, takma isimle imzalanmış olsa da tartışmasız Zerrwick’in imzasını taşıyan bir yazı vardı: “Yırtıcı Kuşlar”. Zerrwick kendisini gayet profesyonelce kamufle etmişti. Önce gündüz yırtıcılarının zoolojik sistemlerine ve yaşam tarzlarına değiniyordu. Yazıda akbaba, kartal ve şahinle karşılaştırılmaktaydı: Bir yanda canlı avı alt eden gururlu hayvanlar vardı, öte yanda leş yiyici akbaba. Güney Amerika akbabalarını korkunç

birer deri yüzücü olarak tanımlıyor, bu hayvanların adının kondor [tepeli akbaba] olduğunu özellikle belirtiyordu. Yazı onu hedefliyor olmasına rağmen Condor'dan hiç söz edilmemiştir. Gerçek bir polemikçi olan Zerrwick, en iyi vurgulama yönteminin es geçme olduğunu biliyordu. *Center of attraction* [Cazibe merkezi] saklı kalmalıydı.

Zerrwick bir şey düşündüğünde ya da yazdığında kastettiği daima Condor'dur. Condor kendisinden önce ölürse bile bu değişmeyecek, daha onlarca yıl konusu Condor olacaktır. O zaman Zerrwick'in kendisi de leş yiyiciye dönüşecek. Takip edenle takip edilen birbirine bağlıdır.

Yazı beni düşündürdü, elbette son derece memnun olan sevgili abimden farklı biçimde. Örnek olarak kullandığı şah kartal ile şahini anlatırken Zerrwick, yüksek heraldik [hanedana ait] üsluba dönüyor. Ancak bir Chateaubriand böyle yazabilirdi, gerçi o da artık şüpheliydi.

Zerrwick, Condor'u suçlamak için her yola başvurabilir. Nihilist sihirbaz olarak, silindir şapkasından keyfine göre Jakobin başlıkları,* taçlar ve asalar çıkarabilir. Tiran yönetimleri arasında yaygınlaşan, yılbaşı keyfine benzer bir şey olduğu için değiniyorum buna. Herkesin içinde beslenen, coşku kabarmasını güçlkle atlatan bir ideal vardır. Bir zamanlar tespit edilmiş günlerden biri olarak *Journée des Dupes*'ün yer aldığı yüz yıllık bir takvim düşünmüştüm.

Anarkın herhangi bir beklentisi yoktur. O kendinden başka kimseye güvenmez. Aslında fareli köyün kavalcıları, hangi melodiyi çalarlarsa çalsınlar fare avcısıdır. Farelere gelince, bu konuyu ayrıca ele almak gerekir.

Ağ zamanlama açısından da kurnazca örülmüştü. Diktatörlüklerde özel dikkat isteyen iki safha vardır. İlki, iktidarın

* "Frig başlığı" olarak da bilinen, bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinin simgesi olan, kırmızı, tepesi öne kıvrımlı, koni şeklindeki başlıktır. Fransız Devrimi ve sonrasında halk arasında oldukça yaygındı. -e.n.

ele geçirilmesinin hemen ardından gelir: “Yeni süpürgeler iyi süpürür.” İkincisi: sonun habercisidir. Diktatör bir kez daha kendine yol açmaya çalışır ancak onay bulamaz. Bu onu daha da tehlikeli hale getirir. Bu durumda, kapı kapanmadan önce kalabalık içinde sıkışıp kalmamak için dikkatli olmak gerekir.

Arada insanın zoolojiye yapılan şu gezinti gibi birçok şey yapabilmesi için dingin zamanlar bulunur. Mecazın çokça kullanıldığı dönemlerde bu iş için –burada bilimin kullanıldığı gibi– masallar kullanılıyordu. Ancak Zerrwick bunu yaparken Lessing’in* istediği “mizahi abartı”yı eksik etmiyordu. Gerçi akbabaların karınlarını doyurmasını anlatışı sınırları aşmaktaydı; kalemine katıksız bir nefret egemen olmuştu. Eumeswil’in içini bilenler yorum için fazlasıyla malzeme bulabilirdi.

Bir iktidarın ele geçirilişini polemik tarzında ele alan her inceleme “öncüler”le “takipçiler”i birbirinden ayırır. Öncü olarak Zerrwick, bir karga türünü veya leş kargasını sunuyordu; küçük, atik, aç karakargalar. Kendilerinden çok daha büyük bir hayvanın güçsüzlüğünü hayvan yere yığılmadan önce sezer, çıplak ağaçların dallarına tüneyip hayvanın ölüm kalım mücadelesini izlerler. Küçük gagalarıyla büyük bedeni parçalayamayacakları için, işi halledecek akbabayı beklemeleri gerekir. Öncesinde hayvanın gözlerini ve anüsünü gagalamışlardır. Atmosfere yaydıkları huzursuzluk, kral akbabanın dikkatini çeker. Aşağıya süzülüp ön tarafı kazmaya başlar. Ardından irili ufaklı takipçiler gelip kral akbabayla aralarında belli mesafe bırakarak yerlerini alırlar. “Düzen yeniden kurulmuştur.” Zerrwick “pis kokudan aldığı zevk”i alenen göstererek korkunç yemeğin ayrıntılarına giriyordu. Özellikle kavisli gagası ve buruşuk mavi-kırmızı boynuyla bedenin deliklerinden geçerek işkembelerin arasına dalan hindi akbabasını çok canlı

* Gotthold Ephraim Lessing (1729 – 1781): Alman yazar, filozof, gazeteci ve Alman edebiyatının ilk önemli eleştirmeni. Aydınlanma Çağı’nın önde gelen temsilcilerindendir. –ç.n.

anlatıyordu: gece kulübünde sık sık yakından gözlediğim Maliye Bakanı'nın başarılı bir portresi.

Zerrwick işinin ehli; buna hiç kuşku yok. Tarihçi olarak bu tür araştırmaları, o araştırmayla arama, sadece polemik yazısı gibi değil, sonsuz geçerliliği bakımından da daha büyük bir mesafe koyarak okuyorum. Zerrwick, bizde uzun zamandır belli bir düzenin hâlâ korunabildiği tek biçimi temsil eden diktatörlerin nöbet değişimini sağlayan darbe mekaniğini kavradı. Tribünlerin de kendi generallerine ihtiyacı var.

Zerrwick meseleye tarihçi olarak değil, gazeteci olarak bakıyor. Dolayısıyla Condor'un metodolojisiyle, onun haleflerini de seleflerini de anlattığını gözden kaçırıyor. Ayrıca kendi portresini de çiziyor çünkü o da leş kargalarından biri.

Eğer anarşist değil de ahlaki değerleri ve önyargıları olmayan bir anark olsaydı, tarihçi olarak şöhret kazanabilirdi. Benzerleri gibi o da çok satmayı ve para kazanmayı yeğliyor.

Tarihçinin ızdırabı ve anarka dönüşümü, leşin ortadan kaldırılamayacağını ve durmadan yeni akbabaların ve sinek sürülerinin leşe üşüşüğünü anlamasına; yani bir bütün olarak dünyanın kusurlu oluşu ve başlangıçtan itibaren bir şeylerin hatalı olması gerektiği kuşkusuna dayanır.

Siyasi açıdan bakıldığında, birinin diğerini yiyip bitirdiği sistemler birbirini takip eder. Bunları besleyen, hep miras alınan ve hep hayal kırıklığıyla sonuçlanan ama asla sönümlemeyen umuttur. O umudun, fitili kemirerek içinden geçen kıvılcımı hayatta kalır sadece. Onun için tarih sonuç değil, sadece nedendir. Leşe ilişkin bir şey daha: Zerrwick'in röportajları ürkütücüdür; tuzak sorular sormayı çok iyi bilir. Örnekse: "Hasımlarınızın sizi Tribünlüğün mezar kazıcısı olarak nitelemesine ne diyorsunuz?"

Sorunun sorulduğu üst düzey bir yargı mensubunun yanıtı: "Mezar kazıcı gelmeden önce bir elinizde bir cesedin olması gerekir."

Domo için Zerrwick, aynı zamanda onun liberalizmini kanıtlayan bir gösteri atıdır. Ne var ki akbabalarla ilgili araştırma son derece rahatsız ediciydi: “Bu herif iyice tepemize çıktı.”

Hoşnutsuzluk açıkça görülüyordu; herkes oturduktan sonra, her zamanki gibi Condor’un solunda oturan Attila, “Bir uzmanımız var: Rosner. Kendisi bize yardımcı olabilir,” dedi.

Bunun üzerine Condor: “Doğru,” yanıtını verdi. “Çağırılım gelsin... Ben hangi kuşlardanmışım merak ediyorum.”

Domo beni görevlendirdi: “Manuelo, telefon edin gelsin. Nasılsa yanında kuş gözlemciliği yapıyorsunuz.”

Doğruydu, profesörün bu saatte hâlâ enstitüde olduğunu da biliyordum. Ayrıca bu sözler bana, hakkımda ne kadar detaylı araştırma yapmış olduklarını bir kez daha göstermişti.

Yarım saat sonra Rosner kaledeydi; nöbetçi geldiğini bildirdi. İçeri girdiğinde gözlüğüyle, ürkütülmüş bir gece kuşu izlenimi uyandırmaktaydı, fakat meselenin ne olduğunu anlayınca özgüveni tekrar yerine geldi. Condor yer gösterip, hemen profesöre sokulan yakışıklı gençlerden birini Rosner’in emrine verdi. Rosner’in olaydan nasıl sıyrılacağını merak ediyordum: Bilirkişi olarak şüpheli bir profesör.

Domo, Rosner’e döndü: “Profesör, sizi kartallar ve akbabalarla ilgili *Zaunkönig*’de çıkan yazı için çağırdık. Sanırım okumuşsunuzdur, değil mi?”

“Üzgünüm Ekselansları, ucuz edebiyat okumuyorum. Ayrıca buna zamanım da yok zaten. Objektif bilgilere ise seve seve hazırım.”

Fena başlamadı, hiç kuşkusuz başaracaktı. Konu hakkında bilgi aldıktan sonra püf noktalarına girdi. İlk olarak: Leş yiyici ne demekti?

“Bu tür konuları antroposantrik, yani insanoğlunun zevkin-den hareketle değerlendirmekten kaçınmalıyız. Biz de hayvansal proteini –istiridyeyi bir kenara bırakırsak– canlı halde almıyoruz. Eğer bu bir ölçü olsaydı sivrisinek, vampir yarasa gibi kan emiciler ve ağaç özünden gagalayıp çıkardığı kurtçuklarla

beslenen ağaçkakan daha seçkin yemekler yiyor olurdu. Biz yeni kesilmiş eti pek sağlıklı bulmayız, o yüzden asarak bekletiriz, çoğunlukla kokana kadar. Ayrıca peynir gibi süt ürünlerini anımsayalım; ileri derecede bozulduğu kokusundan bile anlaşılır; ama yine de tat alma duyusunu tahrik eder.

Bu arada bozulma biyologlar için değer yargısı içermeyen bir süreçtir, doğanın büyük sindirim yolları içinde canlılar bir dizi duraktan geçer.”

Rosner’in açıklamasını hiç fena bulmadım, yönetim biçimlerinin değişimiyle ilgili görüşlerime uygundu.

Hanedanlıklarla diktatörlüklerin sürekli nöbet değiştirmesi onların sadece noksanlığını açıklamakla kalmaz. Sığamsal bir hareketin de buna katkısı olmalı. Bu hareket yukarı doğru yol almıyor, aksine ızdırabın toplamı aynı kalıyor. Daha ziyade madde içinde gizli bir bilgi onaylanmış gibi görünüyor. Bütün devrimcilerin “hareket” sözcüğünü telaffuz ederkenki naif coşkusu bile buna işaret etmektedir; bu onları büyüten ve yok eden mukadder sözcükleridir.

Rosner su katılmamış bir materyalisttir, öyle olduğu için de Darwinist olamayacak kadar zekidir. Kendisi belli neovitalistlerin halefi olarak nitelenebilir. Klasik natüralistleri payelendirdiği gibi, içinde bir nebze anonim dindarlık da iyi mayalanmış ve yüceltilmiştir. Kişisel savaşım için ona ihtiyacım olması bir yana, alanıyla ilgili ve ilgisiz konular üzerine onunla sık sık ve seve seve sohbet ettim. Ornitolojinin özel bir büyüğü; yurdu sınırsızca birbirine bağlayan bir algı derinliği vardır. Üstüne üstlük hayatın ihtişamına ve bolluğuna dönüktür. Göz, çeşitliliğin zenginliğinde dinlenir; onu tatmin eden umut değil, “Burada ve Şimdi”dir. İlerleme yok: *universalia in re*.*

* Orta Çağ’da bu görüşün en önemli temsilcilerinden Aquinolu Thomas’ın dediği gibi, tümeller Tanrı’nın düşüncesi olarak *ante rem* (nesnelerden önce); somut nesnelerin nitelikleri olarak *in re* (nesnelerin içinde); bir de bu nesneleri algılayan zihinde bir kavram olarak *post rem* (nesnelerden sonra) vardır. –ç.n.

Ayrıca, anarkın tutarlı materyalistlerle diyalogu çoğunlukla iyidir. Yıllar önce, içinde tabii ki sadece alışımaların bulunabildiği bir eriyik olan Berlin'deki "Hippel'in Meyhanesi" bunun için elverişli bir zemindi. Kendilerini "radikalizmin gönüllü askerleri" olarak tanımlayan "Özgürler" orada toplanıyordu. Luminardan baktım, bu konuya daha sonra döneceğim. Onları önce, hep birlikte Hayat Ağacı'nın yanında oturmuş pineklerden kaderi ören o tipik Cermen kliklerinden biri sanmıştım. Büyük dönüm noktalarını izlerseniz, yolunuz daima onların üniversitelerinden birine çıkar, ancak artık isimlerini bilen var mı... Tübingen, Königsberg, Göttingen?

Bozulmanın nesnel değeriendirmesi ile ilgili Rosner'in ileri sürdüğü şey Attila'yı da heyecanlandırmış gibi görünüyordu. Tekboynuz sakalını sıvazladı. "Etrafa sıçrayan bir şey var, ancak kuşkulu koşullar altında. Hekim olarak bunu teyit edebilirim. Kıvılcımı tanrılara geri vermeliyiz."

O esnada Condor'a bakıp elini tuttu. Bunu not edip barda konuşulan her şeyi olduğu gibi aklıma yazdım. Bu sözlerin ortaya atılmış bir özdeyişten farklı anlama sahip olduğunu ancak Büyük Av yaklaştığında anlayacaktım.

Rosner: "O konuda yetkili değilim."

Sonra "bozulmanın nesnel değeriendirmesi" Condor'u da düşünmeye sevk ettiği için sohbet başka yöne kaydı:

"Bir sonraki sergi için bunu aklımda tutacağım. Hauser'in resmettiği bir gübre yığınının Kahire'deki bir Madonna'ya* yeğlerim. Hiç olmazsa nesnel bir jüri mümkün olamaz mıydı?"

Sorunun yöneltildiği Domo: "Sırf mantığa aykırı olduğu için bile mümkün değil. Çünkü onlar yargıda bulunması gereken insanlar. En iyisi bırakmalı ne yapacaklarsa yapsınlar, yeter ki siyasete karışmasınlar. Fakat bilakis siyasete karşı konulmaz bir istek duyuyorlar."

* Kahire'deki Meryem Ana Kıptî Kilisesi veya bu kilisenin çatısında ilk kez Nisan 1968'de görüldüğü iddia edilen Meryem Ana'nın sureti kastediliyor olsa gerek. -e.n.

Domo'nun sanatsal eğilimi müzikle sınırlı. Üslup ve dille ilgili düşünceleri klasiklerden kaynaklanıyor. Güzel sanatlardan hiçbir şey anlamadığını iddia etmek istemem ancak kendisi daima renkleri ustaca kullanan boyacının değil *dessinateur*'ün [tasarımcı] yanında olacaktır. Kişisel mekânı klasik tarzda döşenmiş, ölçülü, tutumlu bir zarafet içinde. İçerisi ne çok sıcak ne çok soğuk. Burada daha çok alçak sesle konuşulur. Duvarda tek bir tablo asılıdır: büyük yangınların birinden kurtarılmış bir Vermeer. Tabloda karşılıklı limon sarısı ve lacivert alanlar dikkat çeker. Sadece küçük pencerelerin camları, sanki ressam bir desende ara tonlara da egemen olduğunu göstermek istemiş gibi renkten renge girmiştir.

Domo'nun burada akşam yemeğinden sonra kâtibi çağırıp yazdıracaklarını dikte ettiği bir kürsü var. Okurken daha fazla dağılmasına rağmen yazdırma işini gece geç saate bıraktığı oluyor. Bir defasında baş ucu kütüphanesini düzenlemek zorunda kaldım: Drama, tarihî eser, roman, şiir namına bir şey göremedim; onun yerine Heraklitos'tan Montaigne ve Lichtenberg'e kadar bütün aforizmaları toplamış. Bu arada kendi aforizması da şu: "Önce satranç tahtası, sonra oyun."

Gelenleri çalışma masasında kısa, öz, mesafeli bir törensellikle karşılar. Büyük pencere şehre bakmaktadır; bir televizyon alıcısı, şehrin –gözle görülemiyor olsa da– her yerini gösterebilir. İkinci bir cihaz sürekli haber geçer; sadece moderatörün kayda değer bulduğunu söylediği haberlerde küçük bir çan çalar.

Resimde, renklerin şekilleri bozduğu veya yok ettiği tabloları sevmediği gibi, siyasi olguların duygusal vurgusundan da nefret eder. "Duygu, özel bir meseledir."

Domo, Condor'a yönelik bile olsa, hayranlığa kuşkuyla bakar. "İnsan nankördür; özellikle de şımartıldığında. Dolayısıyla bunu en baştan hesaba katmalıyız."

Condor şehri topa tuttuğu sırada belediye binasını işgal eden Domo, kaçmamış olan bazı milletvekillerinin şöyle dediğini duymuştu:

“Sadece şiddet karşısında geri çekiliriz.”

“Mantıklı. İşte, alın size şiddet...” O esnada arkasında, kapı ağzında duran bahriyelileri işaret ediyordu.

Domo’nun sohbetin gittiği yönden hoşlanmayacağını anlatmak için bu kadar yeter. Rosner şimdi bir de kokuların gereceliliği konusuna girmek istiyordu.

“Hepsi değilse bile çoğu hayvan için kokular, bozulma epeyce ilerlediğinde çekici hale gelir. Öte yandan köpekler parfüm kokladığında hastalanabilir. Çoğunlukla dozaj sorunudur bunlar; örneğin gül yağının enfes kokusunda eser miktarda skatol gizlidir... dışkıya pislik kokusunu veren de bu skatoldur.”

Portakal suyunu tek cinle karıştırdıktan sonra tükettiği miktarı not edip yapmam gereken başka şeyleri de hallederken Rosner’in konuşmasından tek bir sözcük bile kaçırmadım. Daha önce de söylediğim gibi, bundan keyif alıyorum; devlet veya şehir yönetiminde görevli olsaydım da eleman sıkıntısı çekildiği zamanlar iyi bir barmen olurum mutlaka.

Bazı işlerde (şoförlük, satışçılık, okutmanlık, danışmanlık, cerrahlık) olduğu gibi bu işte de ustalaşınca dek işi ciddiye almak önemli. İş otomatik veya oyun oynar gibi yapmaya başlayınca, düşünmek zorunda kalınan safha aşılmış olur. Örneğin Place Hassan’da, oyun masası üstündeki çipleri, insanın kazandı mı kaybetti mi neredeyse fark edemediği bir zarafetle hareket ettiren bir krupiyer tanıyorum.

Zaten çok parayla uğraşan insanların damarları akışkandır; banknotları sayışlarından veya bozuk paraları gişenin üzerine saçışlarından bile anlaşılır. Ödemenin altınla yapıldığı Eumeswil’de ise bu tavır âdeta şiire dönüşür. O insanları şapkayı

başlarına geçirilerinden veya kapıdan geçişlerinden bile tanıyabilirsiniz. Büyülü bir şey vardır onlarda veya en azından bir nebze el çabukluğu.

Barın arkasındaki hareketlerimin esnekliğinde ifadesini bulan bu durum güven verir. Müşteriler bundan hoşlanır. Eğer o sırada aklımdan neler geçtiğini bilseler o kadar hoşnut olmazlardı.

Yine arada belirtmiş olayım, üç diyalektik kademe söz konusudur: Kişisel ve maddi çerçevede görevler, sonra alıştırmayı yaparak bunların aşılması ve nihayet genel –benim içinse tarihsel– algılamalar için özgürlük.

Bu bakımdan Rosner'in anlattıkları, toplum içinde nasıl rahat hareket edilmesi gerektiğine örnek sunmaktaydı. Akbabayı leş yiyicilerden dışlayamayacağı için, en azından yediğini soylulaştırmaya veya olağanlaştırmaya çalışıyordu. Bunun dışında, kategoriler arasındaki farklılıklara da işaret edebiliyordu; mesela çelimsiz kartala ve heybetli akbabaya. Anlaşılan Domo da bunu beklemekteydi:

“Profesör” dedi, “konuya girişi fazla uzatmayın. Biz kondorla ilgili her şeyi bilmek istiyoruz.”

25

Rosner'in bu konuya ilişkin söyleyeceği harika şeyler vardı; kanat açıklığı bakımından bütün diğer kuşları geride bırakan bu hayvanın etkileyici bir resmini çizdi. Bu kuş Kordiller'in en yüksek doruğunun ve duman püskürten yanardağların buzlu tepelerinin üzerinden bile kanat çırpmadan süzülür. En keskin gözlerin göremediğini görür; Quebradas'ın dar vadilerinde veya havada hareket eden hiçbir şey gözünden kaçmaz. Daha aşağıdaki akbabaların daireler çizerek kurbanın ölmesini beklediğini görünce hızla alçalır ve içlerinden biri bile o karnını doyurana kadar yaklaşmaya cesaret edemez.

Artan bir hoşnutlukla dinleyen tiran, bu kuşun tamamen leş etine muhtaç olup olmadığını bilmek istiyordu şimdi. Profesöre inanılacak olursa, asla böyle bir şey söz konusu değildi; bu güçlü hayvan canı ne isterse avlayacak yetenekteydi. And Dağları'nın zirvesi olan Sorato'daki çobanlar kondorun, yaşam alanları bu yüksek dağ olan alpakaları ve guanakoları, dağın dik yamacından aşağıya yuvarlanıncaya kadar kanat vuruşlarıyla korkuttuğunu iddia eder. Bilim adamları da bu iddiayı doğrular. Sonra, yemeği midesine indirmek için düşürdüğü hayvanların hemen arkasından fırlayarak uçuşunun dibine iner.

Büyük efendi öncelikle ziyafet sofrasından anlaşılır. Sahil, suyun sürükleyerek getirip sunduğu büyük lokmalarla donatılmış sofrasıdır onun: foklar, deniz aslanları ve yunuslar; hatta sahile vurunca suyun kaldırma kuvvetinden yararlanamadıkları için kendi ağırlıkları altında akciğerleri zarar gören ve nefessiz kalarak ölen balinalar.

Profesör ayrıca, "biyotop" diye adlandırdığı, kondorların krallığı konusuna girdi. Kuşbilimciler çoğunlukla çok fazla seyahat eden insanlardır; belli ki Rosner Kordiller'de de araştırmalar yapmıştı, çünkü bir sürü yanardağ ve dik dağ yamaçlarıyla dolu bölgeyi, sahilden yaylalara kadar dolaşmış biri gibi anlatıyordu. Bu dağları, her iki yanında el değmemiş ormanlardan eteklerinde buzulların denizle çarpıştığı kıyılara kadar biliyor, bu arada kendi alanının ötesine de geçiyordu:

"Heybetini kütlesiyle örterek gizleyen bir dev. Sadece kendi çekim gücüyle etkiler. Bu arada, bizim onu ancak deniz seviyesinden yüksekte görebildiğimizi –ki bu da yarısını görebiliyoruz demektir– unutmamak gerekir."

Tutku ve konuya bağlılık, konuya uzak olanlarda da ilgi uyandırır... Konu, sanki ışığını sıcaklık olarak yansıtan bir araç, bir ayna bulmuş gibidir. Elbette ki herkes hissetmez bunu; Humboldt, Prusyalı Wilhelm'lerden birini Yeni Dünya'nın mucizeleriyle eğlendirirken, akşamlar Berlinli saray mensupları için korkunçtu.

Attila, karaya vurmuş balina tablosuna geri döndü.

“Balınayı tek başına alt edebilir mi?”

“Hayır, ama balinanın içini değer. Sonra bir sürü kuzgun, martı, daha alt tabaka akbabalar ve kara yırtıcıları toplanır leşin başına.”

“Yani... Leviathan’la besleniyor denebilir, öyle mi?”

Rosner bu tür spekülasyonlara girmek istemiyordu:

“Bir şair kendisini böyle ifade edebilir. Sanıyorum bu konuda daha ziyade meslektaşım Vigo yetkilidir.”

Attila pes etmedi:

“En azından mit oluşturan bir kuvvete sahip olduğu reddedilemez, değil mi? Dağlık arazilerden Mexico City’ye kadar, yol boyunca bununla ilgili bir şeyler duymuş olmalısınız.”

Barın arkasında durduğum akşamlar, özellikle de geceler boyunca dikkatim Attila üzerinde yoğunlaştı. Tarihçi olarak koymaya alışkın olduğum ölçütlerle onu değerlendiremediğimi ancak zamanla anladım. Arkaik dönemi gözden geçirmem gerekiyor, bu dönemin sadece zamansal genişlemesine değil, her zaman var olan mekânsal derinliğine de bakmalıyım. Bu noktada bilinmeyen topraklara giriyorum ve sürprizlere açığım.

Tarihçi olarak bilinmeyenleri *deşifre etmek* konusunda eğitimliyim; buradaysa *tahmin etmek* zorundayım: Akılcı yaklaşımla ruhani yaklaşım arasındaki fark bu. Hiyeroglifler yaklaşık olarak, Alexander von Humboldt’un aletleriyle birlikte Tenerife ve Chimborazo’nun zirvesine tırmandığı dönemdedeşifre edilip okundu, o sırada heraldik figürlerin yerine renkler konuldu ve ulusal sınırlar sağlamlaştı. 21. yüzyılda heraldik figürler önce ekonomik, sonra entelektüel prensipler tarafından yok edildiğinde hiçbir iş yapmayan elitler, Nahua halklarının* mirasına kendilerini açtılar. Burada hiyerogliflerin çözülmesi yeterli değildi. Bu tür karşılaşmalar karşılıklıdır; bir

* Azteklerin de dâhil olduğu etnik grup. –ç.n.

yükseliş buna yardımcı olur. Dolayısıyla öncesindeki arkeolojik huzursuzluk da, cehennemî enerji olmadan düşünülemez. Uygun zamanda –masallarda olduğu gibi– yukarı çıkar define.

Attila'da dikkatimi çeken şey bu: yukarıyı aydınlatma. İhtiyar çok şey görmüş geçirmiş, gizlediği birçok bilgi olmalı. Bunları öğrenmek benim görevim. Attila, Condor'un solunda oturan özel doktoru, daha çok ruh doktoru, siyasi şef Domino'nun zıttı.

Attila, insanların onu sezgileriyle fark etmesini istediği için bilgisini gizliyor. "Mit kurucu kuvvet" ile ilgili sorusuyla kastettiği neydi? Çağdaş biri sadece olgu oluşturan kuvvete sahiptir. Oy olarak, ödeyen ve ödenen olarak sayılır; nüfus dairesi ve bakanlıkların kayıtlarında soy olarak varlığını sürdürür. Anısı torunlarla birlikte mezara gömülür.

Hikâye kurucu kuvvet daha güçlüdür, tarihsel açıdan önemlidir, tarihle doludur. Tür, karakterleriyle onun içinde yoğunlaşır ve yıllar boyunca derin izler bırakır. Kristal içinde bir dağ, sikke içinde bir metal ayırt edilir. Prensler ve papalar için bir ayrıcalık değildir bu; bir rahip, bir köylü, bir palyaço daha güçlü çalabilir kapıyı.

Buna karşılık mit kurucu kuvvet tarihsizdir, kökene ve gelişmeye bağımlı değildir; hesaplanamaz ve öngörülemmez biçimde tarihe etkide bulunur. Zamana ait değildir, zamanı oluşturmaktadır.

O nedenle tarihsel tözün tükendiği ve türün zoolojik düzenini bile artık garanti edemeyecek duruma geldiği kıyamet arifesinde, mit oluşturan kuvvete her zaman boğuk, söze dökmemiş bir umut bağlanır. Teoloji başarısız olmuştur, yerini Tanrı'nın bilgisine bırakır; insanlar artık tanrılar hakkında daha fazla şey bilmek değil, onları görmek ister.

İşinden umutsuz olan bir tarihçinin, bu noktada çevresinden ona sunulabilecek olanları reddedecek kadar, yani anark gibi davranacak kadar uyanık olması anlaşılır bir şeydir.

Attila çölün ötesindeki büyük ormanlarda uzun süre yaşa-
mış olmalı. Mevcudu –biraz hareket özgürlüğü olsa da– katı
biçimde belirlenmiş sınırlar içinde tutmak isteyen Domo’dan
farklı olarak, Condor’u başka bir yöne çekmek istiyormuş gibi
geliyor bana. Her ikisi de tiranlığı, atomize olmuş kitlenin bir
formda tutulabileceğı ve herkesin herkese karşı mücadelesinin
geciktirilebileceğı yegâne çerçeve olarak görüyor. Domo, aş-
kınlık eğilimleri olmayan bir pragmatisttir. Bir sonraki gün, bir
önceki günün öğrencisidir. Kızıldeniz’de hiçbir şey yapmadan
sürüklenip duracağına, kızıl bir yelkenle karaya oturuncaya
kadar yol almak daha iyidir.

Ancak iktidar kozmik takviyeler arar, yoksa kendi doyum-
suzluğu sonucunda ölür. Caesar’lara bile yeterli gelmemiştir.
Bir tanesine uykudayken deniz yanaşmış ve sırrını fısıldamış,
diğerine savaştan önce kendi benzerleri olarak tanrılar görün-
müştür.

Gece kulübünde gün doğarken, çok yorgun olduğumda
onları hiyeroglif biçiminde görüyorum: Condor’u ortada kral
akbaba, solunda Attila’yı gümüşü sakalıyla tekboynuz olarak.
Sadece Domo hâlâ insani özellikler taşıyor fakat değişmiş;
Odysseus da antik vazolar üstünde böyle canlandırılır. O da
sakallı; bakırımsı kıvrık kıllar şakaklardan çeneye kadar yüzü-
nü kaplıyor. Profili epeyce keskinleştiriyor bu. O arada Atti-
la’yla Condor’un, kafaları sanki oturtuluvermiş gibi aniden or-
taya çıkması dikkatimi çekerken, Domo’nunki büyüyüp alçıya
alınmış gibi donuyor.

Böyle anlarda, eğer tam o esnada kadehleri dolduruyorsam
şarabı döktüğüm oluyor. O zaman not almayı bırakıyorum.

Hayvanın mit kurucu kuvvetiyle ilgili Attila’nın sorusu
Rosner’in hareket alanını çok aşıyordu. Sorunun hedefi büyük
avın değil, kozmik avın boyutlarıyla ilgiliydi.

Yıldızlar ve takımyıldızlar hangi ölçülere göre adlandırılabilir? Bu soruyu astrognosi,* Keldanilerin zamanından beri şaşmaz bir içgüdüyle yanıtlamıştır: Tanrılara ve hayvanlara göre uzay, Palinurus** gibi istisnalar dışında insana ait değildir. Sonunda Profesör mahcup duruma düşmedi. Folklor, örf ve âdetler, ayrıca totemler ve armabilim de hâlâ müspet bilim çerçevesinde sayılıyor. Kendisi, Quito'dan Horn Burnu'na kadar And Dağları'nda dolaşmış, köylerde ve şehirlerde, yerlilerden de çok şey dinlemişti... "Ateş Toprakları'nda,"*** dedi, "başka bir kuşun, yani güneyin sinek kuşunun peşine düşmüş olmama rağmen. Gerçekten de kondor denilen bu akbaba yerliler tarafından tapınma düzeyinde saygı görüyordu. Onun doğaüstü yeteneklere sahip olduğuna inanıyorlardı. Ne yazık ki bu kuşların sayısı artık çok azaldı; guano**** tüccarları para hırsı, kızılderililer ise tüyleri nedeniyle neslini tükettiler.

Bir defasında dağlık bölgede, avladığı kondoru omzunda taşıyan bir ihtiyarla karşılaştım; krallara layık diye övündü ve bu kuşun etinin üç çeşit tat barındırdığını; birinin sığır eti, diğerinin at eti olduğunu fakat en iyi tadın kondor eti olduğunu söyledi; dediğine göre hayvanın midesi ve yüreği mucizevi bir ilaçmış."

Rosner daha sonra, bu büyük zorbayı yakalama hilelerini anlatmaya koyuldu. Avcı yeni kesilmiş boğanın, kanlı tarafı yukarı doğru bakan postunun altına yatar. Kondor postun

* Çıplak gözle görüldüğü şekliyle yıldızları inceleyen disiplin. -ç.n.

** Yunan mitolojisindeki Aeneas'ın dümencisi. Palinurus, Sicilya'dan İtalya'ya giderlerken denize düşer ve ölür. Aeneas, Yeraltında (Hades'te) Palinurus'un ruhuyla karşılaşır, Palinurus cesedinin gömülmesini ister ve yerini söyler. Aeneas da cesedi bulur ve gömer. Bugün Palinurus'un gömüldüğü rivayet edilen yer, İtalya'daki Palinuro Burnu'dur. -e.n.

*** Tierra del Fuego: Güney Amerika'nın en güneyindeki Arjantin eyaleti. -ç.n.

**** Penguen ya da karabatak gibi deniz kuşlarının dışkılarından elde edilen, 19. yüzyılda popüler olan bir gübre. -ç.n.

üstüne konduğunda kızılderili, postu torba gibi hayvanın pençelerinin üzerine itip iple bağlar. Daha sonra diğer avcılar da gelir.

Kimi bölgelerde ölü lamanın içi uyuşturucu otlarla doldurulur. Akbabalar yemeği yiyerek kendinden geçer ve ortalıkta döne döne zıplar, Kuşlar, ya uçlarında küçük ağır küreler olan, 1 ila 1,5 metre uzunluğundaki, “bola” denilen üç çatalı bir kementle ya da üstlerine panço atılarak yakalanır.

Huachirin’in yükseklerinde kızılderililer çok derin bir uçurumun kenarına ölen katırlarını koyar. Kondorlar ölü hayvanı oraya buraya çekiştirirken leşi uçuruma itip peşinden gider. Ama derin uçurumun dibinden yükselemez ve avcıların eline düşer. Eski gezginler başka şeyler anlatır, Alexander von Humboldt, Pöpping, Tschudi, Jerry ve Libby McGraham, bir de ona şiir yazan bir şair: Pablo Neruda.

Rosner devam etti: “Bir defasında Peru’da, kondorun kurban edildiği bir ritüele katıldım. Şubat aylarında yapılıyor. İnsanlar çok zalim; tanrı gibi tapmalarına rağmen yavaş yavaş eziyet ederek öldürüyorlar hayvanı. Ama yakalanan kondor öncelikle boğa güreşi için saklanıyor. Önce bir hafta boyunca aç bırakılıyor, sonra sanki ata biner gibi, mızraklarla deşilip kanatılmış olan boğanın sırtına bağlanıyor. Kondor kanatlarını gererek bu güçlü hayvanı parçalarken halk âdeta şiddetli bir nöbet geçiriyor.”

Profesör şimdi konuşurken, kabul etmeliyim ki büyük bir beceriyle oluşturduğu ana fıkre gelmişti:

“Bu gösterinin, totemle karşılaşmayı da barındırdığını varsayıyorum. Yerlilerin kutsal kuşu, boğayı, yani İspanyol fatihlerin sembolünü alt ediyor.

Ayrıca Meksika’da kondor değil, onun en yakın akrabası, biz zoologların tercih ettiği ifadeyle vikaryöz [olmaması gereken yerde olan] tür olarak muhteşem kral akbaba yaşar. Kondorun Peru’da gördüğü saygının aynısını görür orada. Bilindiği

gibi Meksika bayrağında bir kartal vardır; yılanı pençesiyle tutan bir kartal. Azteklerin sembolü olan tüylü yılan [Quetzalcoatl] burada tekrarlanır.

Ülke içlerine yaptığım gezilerde, onları sığınaklarında çöreklenmiş gördüğümde zaman zaman aklıma tuhaf ama bir kuşbilimci için anlaşılabilir şu düşünce gelirdi: Bunlar akbabayı da rahatlıkla armalarına koyabilirlerdi, bu onlara uygun olurdu. Kendisi ziyafet çektikten sonra kalanı diğerlerine ayırıp pay eden kral da yok henüz. Belki kralı vurduran Juárez* gibi, eşitler arasında birinci olarak arada bir gelir ve aşağıya, onlara doğru süzülür. Bu da bir totemle karşılaşmaydı: Kral akbabanın Habsburg kartalı ile karşılaşması... Montezuma'nın öcü alınmıştı."

Profesör konuşurken neredeyse coşmuş, ben de epeyce içki servisi yapmıştım. Buhar cihazı orta hızda çalışıyordu, mekânda huzur egemendi. Uzman konuşmuştu; bu durumda *Zaunkönig* havalanamazdı. Profesör, aynı zamanda kendi sınırlarını aşmış, kuşbilimciyi uçarak geçmişti; belki vicdanı çok rahat değildi ancak kurumu bol bol ödüllendirilmişti.

26

Geç olmuştu; gece kulübünü kapadıktan sonra yukarıya çıktım, yatağıma yatıp konuşulanlar üzerine düşünmeye başladım. Taraflar çoğu kez ne söylediklerinin farkına varmaz; yani sözcükler düşüncelerden daha ağırdır. Anlam en basit ilişkide bile gizler kendini, biri odaya girip "İyi günler," der, süslü ama boş bir nezaket sözüdür bu, gerçi içten bir dilek de olabilir. Aynı zamanda kozmik bir olayı açıklar.

* Benito Juárez (1806 – 1872): 1858'de Meksika cumhurbaşkanı oldu. Meksika, Fransa'ya olan borçlarını ödeyemeyince Fransızlar Meksika'da bir devlet kurup I. Maximilian'ı Meksika imparatoru ilan ettiler. Sürülen Benito Juárez mücadeleye devam etti ve Maximilian'ı öldürterek yeniden Meksika'nın başına geçti. –ç.n.

Eumeswil'in siyasi yapısını kendi inandıklarından daha iyi anlamışlardı; peki ne kadar iyi? Belki bunu sadece Attila biliyordu. En uzakta olan oydu. Kondorun Leviathan'ı yiyerek yaşadığı doğrudur. Ancak bu Leviathan ölüydü... Artık Weltgeist'in eğlendiği dev bir oyuncak değil, gelgitlerin sürükleyip karaya attığı bir kadavraydı. Elbette kral akbaba da kartaldan daha güçlüydü, ama bu kartal artık doldurulmuş bir sivrisinek tuzağından daha fazla dikkate değer değildi. Rosner, Şarlken'in son ardıllarından biri olan Maximilian'dan söz ederek isabetli bir atış yapmıştı.

Juárez çöküş döneminin prenslerinden birini öldürdü, Condor ise son Tribünleri temizledi. Hüzünlü bir kuş olan kartal hâlâ oradaydı, taçtan ve asadan yoksun boş pençelerini açtı. Onun altında toplandılar; biri Cato diğeri Brutus, hemfikir ve kavgalı o güçsüz halleriyle birbirlerinin hakkından geldiler sırayla. Her şey iskambil kâğıdından yapılmış bir ev gibi çöktü, sevgili babamsa hâlâ yasını tutuyor çöken şeyin.

Eğer otorite son halkasına kadar yıpranmışsa, arkasından zorbalar gelir. Yetki güce boyun eğer, Don Capisco'nun* yaptığı gibi. Çoğu zaman intermezzolar daha yararlıdır, özellikle büyük kırılma noktalarında.

Ingrid, doçentlik sınavı için bu temalardan birini seçmek istiyor; o nedenle luminarda Pompeius Magnus'u** inceledik. Monarşiyi yeniden inşa çabası gibi kraliyet özellikleri onda çok açık görülüyor. Bu travma Romalılara yüzyıllar boyu eşlik etti.

Bu yüzden Brutus'un başkaldırısı için ideal figür aslında Caesar değil Pompeius'tur.

Brutus tarafından vurulan Caesar, Pompeius'un heykelinin dibine düştü; bu tür görüntülere sadece düşlerde rastlanabilir.

* Ernst Jünger'in günlüklerinde Carl Schmitt'in takma adı. -ç.n.

** Gnaeus Pompeius Magnus (MÖ 106 – MÖ 48): Roma Cumhuriyeti'nin son dönemlerinde siyasi ve askerî lider. -ç.n.

Şeytana uyup bu görüntülerin içinde kendimi kaybetmemek için direnmek istiyorum. O nedenle Vigo'nun bahçesinde canlandırdığımız Orta Çağ tarihinin sadece bir örneğinden kısaca söz edeceğim. Bruno da oradaydı.

Konu Troçki adlı Rus devrimcinin Büyük Petro ile karşılaştırılmasıydı... İkisinin de önünde bölgesel olarak sınırlı bir devrimin, dünyanın ve özellikle Avrupa'nın durumuyla nasıl koordine edilebileceği sorunu vardı. Çar bu sorunu çözme başarısı göstermiş, Troçki başarısız olmuştu. Belki de Troçki 1789 klişesine fazla güvenmiş ve böylece Brutus gibi durumu yanlış değerlendirmişti. Fakat yine de IV. Enternasyonal dünya devrimi için daha güçlü hamleler saklıyordu içinde.

Bunu anlatmak istemiyorum. Tartışma, Bruno'nun önceliğin ekonomik gelişmede değil, teknolojik gelişmede olduğunu iddia etmesiyle başladı. Troçki, Stalin'i "Thermidorizm" ile suçluyor, kendisi ise Lenin'le birlikte "sosyalizm ve elektrik" talep ediyordu ve Bruno'nun düşüncesine göre, bu konuda Troçki "yarı yolda durmuştu". 18. yüzyılın materyalistleri 20. yüzyılın materyalistlerinden daha tutarlı düşünüyordu.

Sonuçta ilk dünya devleti teknolojinin, özellikle de elektroniğin eşitleyici etkisi olmadan düşünülemezdi... "Şu da söylenebilirdi," (diyordu Bruno), "dünya devleti teknolojinin ve elektroniğin yan ürünü"ydü. Doğası gereği teknolojiden öğrenen Vigo, buna var gücüyle katılmıştı.

Tribünler Condor'u düşürürlerse değişen pek bir şey olmaz, çünkü onlar da şiddet uygulamak zorundalar. Sadece tarz değişir. Tiranın yerini demagog alır. Demagog, kendi isteği doğrultusunda plebisit düzenler. Plebisitte sorunun nasıl sorulduğu önemlidir; eğer soru iyi sorulmuşsa yanıt ezici olur; sadece kitlesi sayesinde değil, en üste kadar uzanan düşünsel tekdüzelik sayesinde.

Condor plebisite başvurmaktan hoşlanmaz; bu onun için yabancı dil gibi bir şeydir. Buna karşılık arkasında kalabalıklar var. Herhangi bir muhalefet fazla sivrilmeye başladığında

Domo, limanda veya pazarlarda insanlar arasında huzursuzluk çıkarabilir veya havayı yumuşatabilir. Önce, *L'Ami du Peuple** tarzında kötü şöhretli, zorla tolere edilen bir gazete kelle istemeye başlar ki bu çoğu kez yeterli olur. Aksi halde halkın öldürücü öfkesi harekete geçer. Bu tür sahnelerde ne asker ne polis görünür, tanınmış partililer bile yoktur ortada. Domo, camları kırmanın ötesine geçildiği zaman müdahale eder. Güçlü Condor rakibini korumaya alır.

Siyasette tek başına güç işe yaramaz; işin içine kaçınılmaz olarak kişisellik karışacaktır. Gerek tiranların gerek demagogların despotizme düştükleri sınır budur. Burada gücü aşan ve çoğu kez gülünçlüğe varan bir vesvese ortaya çıkar. Neron, sesi berbat olmasına rağmen şarkıcılıkta da birinci olmak istiyordu. Yakın zamanda onun, beş bin hippinin alkışlamak için gruplar halinde balkonlara dağıtıldığı Napoli sirkindeki grotesk sahnesini izledim. Alkış kuvvetine göre önce “arı vızıltısı”yla başlamış, “boş tuğla sesi” biçiminde artmış ve “tencere sesi” olarak arenaya kadar uzanmıştı.

Kendisini Herakles’in ardılı olarak sunan başka biri, Commodus,** Kolezyum’da vahşi hayvanları bizzat kendisi öldürüyor, topuz biçiminde cam kadehlerden içki içiyordu. Ayrıca ben bu Commodus’un başarısız bir anark olduğunu düşünüyorum, onu tuhaf buluyorum. Tarihçi Lampridius’un anlattığı ayrıntılar (örneğin seçkin kadınları sarayda toplayıp kendisini onlara çırlıçıplak soydurması, sonra da bu kadınları genelevde kadın seçer gibi incelemesi) nedeniyle söylemiyorum. Fakat bu ve buna benzer gayriahlaki heyecanlarını devlet kayıtlarına geçirtmesi alışıldık bir şey değil.

* *Fr. Halkın Dostu*: Fransız Devrimi yıllarında (1789-1792) Jean-Paul Marat tarafından çıkarılan ve kitleler adına sözcülük yapan propaganda gazetesi. –e.n.

** Commodus (161 – 192): Marcus Aurelius’un oğlu olan Roma imparatoru. Suikast sonucu hayatını kaybetmiştir. –ç.n.

Bir anark için Caesar'ların tarihini incelemenin daha ziyade teorik bir anlamı var... Bu tarih, muhtemel etki alanının örnek koleksiyonunu oluşturur. Uygulamada ona yaraşan tek egemenlik biçimi özdisiplindir. O da herhangi birini öldürebilir (bu bilincin dehlizlerinde, duvarların içinde, ta derininde gömülü kalır) ve eğer kendi kendine yeterli gelmezse her şeyden önce kendini yok edebilir.

Tiran, despotluğa düştüğü noktada demagoga göre anekdotlara daha çok gebedir. Sulla ve Marius buna örnektir.

Plüton gezegeni keşfedildiğinde ortaya çıkan bir büyük demagog, Neron'un şarkı söylemesi gibi, ressam olduğunu iddia ederek kötü resimler yapıyordu. Resimleri hoşuna gitmeyen ressamı takip ettirirdi. Amatörce heves duyduğu başka alanlara da el atarak –örneğin stratejist olarak– birçok insanı felakete uğratıyordu ama teknik açıdan mükemmeldi; eninde sonunda kendisini benzinle yaktıran dört dörtlük bir şoför. Konturlar hayalî olanda akıp gidiyor; rakamların akışı kenar çizgilerini silip götürüyor. Tarihçiyle anarkın kazandığı pek bir şey yok. Kötülükte bile kırmızı monotonluk.

Bununla karşılaştırıldığında Condor, Eumeswil'in mütevazı sınırları içinde kalır. İlerleme son buldu; iç huzursuzluk olup biteni bir daire içinde, saat ibresi gibi döndürüp duruyor.

Biyolojik babamın sık sık "İlerleme yoktur," dediğini duyuyorum; anladığım kadarıyla bunun bir talihsizlik olduğunu düşünüyor. "Durmak gerilemektir," de diyor... Buna karşılık sıradan insanlar gündelik hayatın sabit kalmasından memnun; evlerinden duman çıkması yerine bacalarından duman çıkmasını yeğliyorlar.

Ayrıca generallerin çoğu kez demagoglardan çok daha az fantastik çalıştığını eklemek gerekir. Generaller neredeyse

çocukluklarından beri hiyerarşiyle iç içe, emir vermeye ve emre itaat etmeye alışkın. Eğitimleri diyalektik değil, dikta-törce'dir. Bu ikisi yalnızca bir kereliğine tek bir kişide buluşabi-lir; Troçki buna iyi bir örnektir. (Yahudilerin yönetemeyeceği o zamanlar bir önyargıydı.) *Dicto* ve *dico*: Fark budur. Erken dönemlerden itibaren iktidar deneyimine sahip olduklarından iktidarın statüğünü ve dinamiğini, yerlerinden kımıldamadan başkalarını nasıl harekete geçireceklerini bilirler. Bir profesör, bir yazar, bir avukat için iktidara gelmek baş döndürücüdür. Sonsuz projeler içinde kaybeder kendisini, uygulamayı abartır.

Babamın suçlamalarından biri de Condor'un "hiçbir fikri ol-madığı". Bu kişilerin aklındaki fikirler, iyi fikirler olsa bile çoğu kez insanlık için felakettir. Bu konuda en saçması yaşandı.

Demagogun eşitlik hezeyanı, rütbelilerin acımasızlığından daha tehlikelidir... Anark için bu teorik bir şey olarak kalır; çünkü ikisine de uzaktır. Ezilen, eğer hayatına mâl olmazsa yeniden ayağa kalkabilir. Eşitlenen kişi fiziksel ve ruhsal ola-rak mahvolmuştur. Farklı olan eşit değildir; Yahudilerin sık sık bu durumla karşı karşıya kalmalarının nedenlerinden biridir bu.

Eşitleme tıraş olurken, çit keserken veya kafeste hayvan yetiştiriciliğinde uygulandığı gibi yukarıdan aşağıya yapılır. Görünen o ki Weltgeist giderek korkunç Procrustes'e* dönü-şüyor... Rousseau okuyan biri, kafa keserek veya Mimie Le Bon'un** dediği gibi "kayısıları yuvarlayarak" eşitliği sağlar. Cambrai şehrinde giyotinle idamlar akşam yemeğinden önce

* Yunan mitolojisinde sadist ruhlu dev. Efsaneye göre Procrustes'in evinde, biri uzun diğeri kısa olmak üzere iki demir yatak varmış. Kurbanlarını zorla alıkoyup evine götürür, eğer kurbanı uzunsa kısa yatağa yatırıp kol-larını ve bacaklarını keserek; eğer kurbanı kısaysa da uzun yatağa yatırıp kol ve bacaklarını çeke çeke uzatarak öldürürmüş. Sosyal bilimlerde ve sanatta tektipleştirmenin, standart kalıplara uydurmanın ve dolayısıyla devlet aygıtının simgesi haline gelmiştir. —e.n.

** Fransız Devrimi boyunca birçok soylunun yakalanıp infaz edilmesine önyak olan, Robespierre'in yakın dostlarından Jakoben siyasetçi Joseph Le Bon'un karısı. —e.n.

yapılırdı. Pigmeler, kendi ölçülerine getirmek için uzun boylu zencilerin bacaklarını kısaltır, beyaz zenciler kültür dilini düzeltirlerdi.

Hiçbir hükümeti tanımayan fakat aynı zamanda anarşist gibi kendisini cennet düşlerine de bırakmayan anark işte bu nedenle nesnel bir gözleme sahiptir. Anarkın içindeki tarihçi, bir ödül jürisi gibi erkeklerin ve iktidarların arenaya çıktığını görür. Zaman her iktidarı, özellikle de yapılan iyi şeyleri büyük bir şevkle kemirir.

Belli ki Domo bu bilgiden hareketle, artık kendisini süreklilikten çok o ana, şimdiki zamana ayarlamış gibi görünüyor; akşam haberlerinden sonra nöbetçiler nöbet değişimine gittiklerinde Domo bir gün daha kazanmış oluyor. Yemeğe sık sık katılmıyor ama gece kulübüne gelmemezlik etmiyor. Condor gece kulübüne beklenmedik bir zamanda gelince Domo'ya telefon edip haber vermem gerekiyor. Çok geçmeden de Domo'yu tiranın sağında otururken görüyorum; uzun bir iş gününün sonunda gecenin ilerlemiş saatlerine kadar uyanık ve kusursuz görünüyor, herhangi bir yorgunluk belirtisi yok.

27

Merkez bankasına gitmek için hâlâ yoldayım, fakat yukarıda anlattıklarımla konunun dışına çıkmış olmuyorum. Kısa kesmek zorunda kaldığımı bile söyleyebilirim. Bu düşünceler bu tür yürüyüşlerde –tabii herhangi bir faaliyet sırasında da– insanın kafasından geçer ve konuya ilişkin ipuçları verir. O nedenle mekanik işler bana kolay geliyor; biri biterken diğerini başlatarak bindirme yapıyorum. Üst kattaki farklı sahnelerde ev tiyatrosu parasız oynuyor, hem de eşzamanlı. Bacaklarımı hareket ettirmem, barda hizmet etmem, caddenin köşesinde bir *Zaunkönig* yırtıp atmam bu arada oluyor. Bazen anın tadını tam anlamıyla çıkarmak için aşağıya iniyorum.

Bankaya geldiğimde görevlerimi öğreneceğim. Bir kısmı mühürlenmiş olacak kasada; duruma göre başka talimatlar da verilecek. Belki de ben daha yoldayken bildirecekler bunları bana.

Sanırım Domo beni bu görev için boşuna seçmedi. Bir akademisyen, bir doçent, koruma olmaksızın büyük miktarda altının depolandığı mekâna gönderiliyor. Elbette nöbetçiler takviye edilmiştir. Görünen o ki benden zekâ ve muhtemelen önsezinin gerekli olduğu bir görev bekleniyor. Bu arada kalede paranın özgür akışına, basın özgürlüğünden veya Domo'nun tekrarlamayı sevdiği gibi, "iyi ve güzel olan, ama insanın bunlarla hiçbir şey satın alamayacağı" diğer önkabullerden daha fazla önem verildiği belirtilmeli. Şunu da o söylüyor: "Bizde herkes önce kasanın doğru olup olmadığını sorar."

O nedenle merkez bankasının nevralkjik noktalardan biri olduğu açıktır. Kritik durumlarda gişelerde hizmet normal seyrinde devam etmelidir; insanlarda güvenlik duygusu uyanır. Sadece yüklü miktarda para çekmek isteyenler önceden bildirmek zorundadır. Hazine her zaman kalenin yer altı kasasından takviye alır; yer altı kasası talepten her zaman daha fazladır.

Mali durum hakkında da birkaç söz söylemek istiyorum. Mali durumun stabil olması, öncelikle tiranizmin burada nispeten uzun sürdüğünü açıklar. Bunun yanı sıra Domo'nun hayal gücünden yoksun olması önkoşulu oluşturur. Belli ki Domo iki şeyi özel bir titizlikle düşünmüş: polis ve para.

Anark olarak konu bana uzak olsa da tarihçi olduğum için çalışmalarında ona yardım etmek zorunda kaldım. Gece geç saatlerde beni telefonla aradığı da oldu: "Manuel, Karski diye bir yazarın broşürüne ihtiyacım var, adı 'Pahalılık, Emtia Fiyatları ve Altın Üretimi'. Eski zamanlarda I. Dünya Savaşı'ndan önce basılmış olmalı. Yarın sabah metni rica ediyorum."

Bu gibi şeyleri burada, yukarıda veya aşağıda, enstitüde luminar sayesinde bulmak ve elde etmek çocuk oyuncağı. Domo, ertesi akşam gece kulübüne geldiğinde fotokopisini masada buldu. Görev gereği bir merakla ben de göz gezdirmiştim.

Gerçekten de mevcut altın miktarı önemli bir problem oluşturuyor. Domo önce ihtiyaçtan hareket etmişti; sıradan bir insanın memnun olmak için neye gerek duyduğunu öğrenmek amacıyla anketler yaptırdı.

İstekler geliştikçe veya –ki kesinlikle aynı şey değildir– entelektüel nitelik kazandıkça belli bir zenginliğe ihtiyaç duyulur. Kültürlü insanların memnuniyetsizliği aç insanların memnuniyetsizliğinden daha tehlikelidir. Altınla sanat dalları arasında büyümlü bir ilişki vardır. Kişisel zenginlik, sanatsal varoluş ile ciltçilik ve aşçılığa kadar yüksek el sanatlarına yarar sağlamalı; buna karşılık devletin zenginliği kitlelerin memnuniyetine, özellikle oyunlar biçiminde yönelmelidir. Ekmek dağıtımından kaçınmak gerekir; bunu yapmak yerine gereksiz yapılar inşa etmek bile tercih edilmelidir. Fakat bu yapılar sanat eseri olmalıdır; işte bizdeki problem tam da bu.

Zenginliği olmayan bir şehir, yoksulluğu olmayan bir şehir kadar eksiktir: Hayatın neler sunduğunu görmek sevindiricidir. Makyajlı kızların yabancılara göz kırptığı ve satıcıların gereksiz şeyler satmaya çalıştıkları limanlar... Buralara yanaşmak insanlara iyi hissettirir; burada iyi yaşanıyor olmalıdır. Ben bir papağan satın alıp onu gökyüzüne bırakmıştım; zenciler gülmüş ve beni içmeye davet etmişlerdi.

İhtiyaçtan fazla altın var, bu nedenle saklanmış olması gerekir. Altının görünmez gücü hazinede uyur. Fiyatların yükselmesinin bir nedeni de gereksiz altın stoğudur. Fakat pahalılık öncelikle herhangi bir birikimi olmadan kazandığını hemen tüketenleri etkiliyor.

Maden ocakları en güneyde; bu ocaklarda zengin altın damarları mevcut. Bu ocaklardan uzun süredir altın çıkarılıyor. Buna rağmen şaşırtıcı olansa yoksulluğun giderek artması ve bu durumun Tribünlerin yönetimine bağlanmasıydı. Zenginliğe rağmen görünen sadece kâğıttı; baskıdan çıktığı gibi gıcır gıcır banknotlar. En küçük bozuk paranın bile sahtesi vardı.

Sonrasında Condor'un altınla ödeme yapması son derece inanılmaz göründü. Bu mucizenin açıklaması şu: Condor insanları nesnel, hatta şüpheyile değerlendirdiyordu. Yani "insan" sözcüğünü yüce bir kavram olarak stilize eden Tribünlerden farklıydı. Tribünlerin pedagojik çabaları, mutluluk vaatleri ve hatta Mesih müjdesi bu yaklaşıma uygundu. Oysa paranın maliyeti vardır ve ideal insanlardan değil gerçek insanlardan toplanır. İlüzyonla hareket edildiği için madenî para çok geçmeden ortadan kaybolur; kâğıt para da itibari hale gelir. Bu hokkabazlıktır. Öte yandan bu insanlar tıpkı sevgili babam gibi iyi niyetli olabilirler.

Tam tanrıların çöktüğü anda siyasetin mutlu kılma özelliği kazanması rastlantı değildir. Bunda bir yanlışlık yok çünkü tanrılar da ucuz değildi. Ama o zamanlar insanlar hiç olmazsa tapınaklar görüyorlardı, termit mimarisi değil. Mutluluk yaklaşıyor. Artık öbür dünyada değil, hemen olmasa da günün birinde, bu dünyada... bu zamanda.

Anark daha primitif düşünür; kimsenin onun mutluluğunu almasına izin vermez. "Kendini mutlu et," onun temel prensibidir; Delfi'deki Apollon tapınağında "Kendini tanı," şiarına cevaptır. İkisi birbirini tamamlar; bizler kendi mutluluğumuzu ve ölçümüzü bilmek zorundayız.

Devletin, tahıl ve yer altı kaynakları bakımından zengin olduğunda da iflas etmesinin (Meksika buna örnektir) yolsuzluk, israf, yanlış planlama gibi çeşitli nedenleri vardır. İktidar sahiplerinin –Tribünler gibi– inşaat düşkünlüğü ve savaş ılgırtkanlığı halklara pahalıya mâl olur. Buna karşılık kişisel zevkler,

daha çok tepki çekmesine rağmen çok daha mütevazıdır. Büyük düşünceler çoğu kez havaya savrulur.

Condor az fikri olduğu için nakit ödeyebilir. Eldeki para ikna eder. Kendisi olsa olsa donanma konusunda israfla suçlanabilir; ne var ki iç savaşı donanma sayesinde sonuçlandırabilirdi. Ayrıca maliyeti son derece yüksek olan av partileri de –avlanmayı kendisinin de sevmesi dışında Sarı Han’a bir tür haraç olarak– sürdürülüyor. Sonra çevresindeki yakışıklı gençler...

Eumeswil bir fellah yuvası. Bu durum bir yandan silahlanma harcamalarından tasarruf sağlarken, öte yandan büyük güçler arasında esnek bir politika sürdürülmesini gerektiriyor. Bu durumda ordu kurmak anlamsız bir meydan okuma olurdu.

Para sistemi, Heliopolis’in en iyi zamanlarında işe yaradığı görülen prensipler doğrultusunda işliyor. İki yöntem izleniyor: Birincisi, emtia ve enerji alınıp satılıyor. Evler, toprak, makineler, el aletleri, her türlü emtia, yani kısaca görünür ve elle tutulabilir olan her şey için altınla ödeme talep edilebiliyor. Para birimi “condor”, sadece ağırlığından dolayı neredeyse sadece bankalarda görülebilen bir madenî para. Yüz scudi bir condor ediyor, bir scudo iyi bir yevmiye oluştururken, iki scudi pahalı bir hayat sürdürülebileceği anlamına geliyor. Seks hizmeti için limanda yarım scudo talep ediliyor, daha iyi eğlence yerlerinde bir tam scudo ödeniyor.

İkincisi, enerji için, yani makinelerin çalışması, insan ve hayvan robotları, oyunlar ve haberlerin yayımlanması için soldi ile ödeme yapılıyor. Ancak şarkı, şiir, yazı, sanat eserleri ve daha önce söylendiği gibi seks hizmeti için altınla ödeme yapılması isteniyor. Burada gazeteci, yazar, avukat, mimar, sanatçı gibi serbest meslek sahiplerinin hizmetleri karşılığında aldıkları ücretle maaşlar arasında farklılıklar var. Temelde hepsi, serbestçe değiştirilebilir olduğu için faturalama meselesinden ibarettir. Otomata atılan madenî para, hem değere hem

hizmete dönüşebildiğinden otomasyon sisteminde kesişirler. Heliopolis'te buna karşılık gelen, doğrudan enerji yayan metaller biçiminde daha yüksek bir kategori daha vardı. Bu teknoloji Eumeswil'de artık kullanılmıyor; birincisi, çok tehlikeli olduğu ortaya çıktı; ikincisi, söz konusu teknolojiye artık kimse hâkim değil. Oysa katakomplarda mükemmelleştirilmişti. Bu, ithal edilen ışıldaklı kalem veya termal halkalar gibi "barışçıl kullanım için" yapılan mütevazı deneylerin sonucunda ortaya çıkmıştı. Köle –ve Altın– Kıyıları'nda* yerlilere verilen cam boncuk ve aynaları hatırlatıyor.

Bizde dinamik hizmetler için soldo, resmî hizmetler için scudo var. Peki ikisi de her zaman her veznedede değiştirilebildiğine göre bu fark neden?

Domo zaman zaman finans uzmanı Profesör Scavo'yu beraberinde getirir gece kulübüne. Notlarım için benim payıma da laf arasında söylediği bazı şeyler düşüyor. Gerçi çoğunlukla, tüccar devletlerin her zaman sorunu olan altın akışı gibi pratik sorunlar konuşuluyor, fakat arada daha esaslı konulara da değiniliyor.

Bu konuda da Domo'nun suskunluğu, soğukkanlı bir biçimde rasyonel ve ölçülebilir şeylerle kendisini sınırlaması şaşırtıyor beni. Onun için, Bruno gibi beyinlerin gözünü kamaştıran altının büyümlü anlamı değil, ağırlığı önemli. Bruno gece sohbetlerimizden birinde bana "Açıklanan üç sır" olduğunu söylemişti: Yılan, Yahudiler ve altın. "Bu hususta kurtuluş ve felaket birbirinden ayrılmadığı için akıl başarısız kalır."

Scavo gibi bir uzman, konunun iç yüzüne girmeyi göze alamıyor: tarihçi için keyif veren bir vazgeçiş. Tarihçinin temel gıdası olgular, düşünceler değil. Belli ki Scavo pratikte de iki para birimi olmasını önemli buluyor.

* *Alm.* Sklavenküste: 17. ile 19. yüzyıl arasında köle ticaretinin yoğun olduğu Togo, Benin ve Batı Nijerya kıyılarına verilen isim. –e.n.

“Kendisini abuk tuketen bir para olmak zorunda. Dolaşı-
mı sağlayan soldo dngseldir; buna karşılık scudo dikeydir.
Altının toprakta, üzerinde ot bitesiyeye kadar kaybolma çabası
bu yerçekimi nedeniyledir.”

Bu fena değildi; azalmanın bir başka biçimiyle, yani istif-
lemeyle uyumluydu. Altın yastık altına sıvışır. En büyük kıs-
mını ise Condor kalenin altında istifler ki bu da denge ağırlığı
oluşturuyor. Altının sarrafların tezgâhında görünmesi gerekir.
Güvercinler güvercinlerin olduğu yere uçarlar.

İşlev bakımından soldo ciroya, scudo tasarruf hesabına ge-
irilir. Ama daha önce de belirtildiği gibi, ödemenin yüksek
derecede soyut nitelik kazanmasının tamamen dışında, günlük
trafikte fark ortadan kalkar. Fonoforu olanlar, yani neredeyse
herkes ödeme gücüne sahiptir. Hesapları otomatik olarak kay-
dedilir. Sistemin kuruluşu karmaşık ama kullanımı kolaydır;
ben fonoforla, ekle olduğundan daha kolay yapıyorum de-
melerimi.

Otomasyon sayesinde toplumun eşitlenmesi ve otomasyo-
nun esas sorun olan ücret ve emek sorununu nasıl değiştirdiği
başlı başına bir bölümdür. Eumeswil’de sistemin zaman za-
man uykuya daldığı ve şehrin dş görmeye başladığı yolunda
bir izlenim vardır. Gemi karaya oturur ve sonra yeniden yüz-
meye başlar. Elektrik kesilir ve bir süre sonra makineler tekrar
Çalışmaya başlar. Böyle duraksamalarda anark kendi gücünü
ve bağımsızlığını anlar.

Scavo’yu birkaç kez gece kulübünde gördükten sonra, ni-
versiteye yolum düştükçe derslerine de girdim. Burada elekt-
rik konusunun aklıma gelmesinin rastlantı olmadığını gr-
dm. Elektrik kullanımı, mülkiyet –dolayısıyla para– zerinde
buhar gücünden daha geniş bir etkide bulundu.

Scavo şöyle dedi: “Soldonun eşdeğeri enerjidir. Scudo ken-
di içinde bir değer taşır; bu nedenle gerek emtia gerek enerji

için satın alma gücü vardır. Aralarındaki ilişki gizlidir çünkü hem soldo hem scudo ödeme için tereddütsüz kabul edilir.

Fakat soldo, fiktif demek istemiyorum ama efektif, yani hizmete bağlı olduğundan çalışma dünyası içindeki rahatsızlıklarda bu ilişki açığa çıkar. En kötü durumda, karartma dönemlerinde soldo değersizleşir; oysa altın değerini korur, hatta değerlenir.”

Scavo'nun tarihsel geriye bakışla anlattığı ana çizgiler yaklaşık olarak böyle. Örneğin savaşların ardından israf sonucu enflasyon, sayıları artan işsizlerin potansiyel erim gücünün birikmesi, para manipölasyonları, resmî döviz kuru, madenî para kalpazanlığı, mekik denen deniz kabukları, lale dolandırıcılığı, Abbé Galiani, Law, Spitzeder, Panama, vs.

İyi tarih bilgisi, geniş fakat kontrollü bir fikir dünyası: Branşım ve luminarda düşüncelerimi geliştirmek için uyarıcı olmuştu. Tarihçi tarafsız, değerlerden arınmış gözlemcidir. Fakat anark, basitçe ifade ediyorum, altından yanadır; toplumdan kaçan her şey onu cezbeder. Altının kendisine ait sınırsız bir gücü vardır. Sadece gösterildiğinde bile toplumun düzeni tehlikeye girer.

Anark altından yanadır ama bu altın açgözlülüğü olarak anlaşılmamalıdır. Anark, altında uyuyan merkezî gücü görür. Altını Cortés gibi değil de Montezuma gibi; Pizarro gibi değil de Atahualpa gibi sever; aradaki fark, platonik ateşle güneş tapınaklarında tapınılan güneş ışığı arasındaki farktır. Altının en yüksek kalitesi ışığıdır; varoluşuyla katkıda bulunur.

Kasaların derinliklerinde duruyor olsa da altının neden olduğu hareket (“her şey altına ulaşmak ister”), Agrippa'nın onun “değeri” dediği şeyin sadece yansımasıdır. Bu onun değeri, fiyat ise sadece ifadesidir.

Değer dingindir; fiyat değişir, hareket eder ve modaya da bağlıdır. Hareketsizliğin önceliği, Scavo'nun teorilerinde ve

eksik de olsa bizim günlük pratiklerimizde bile kendini ifade eder.

Domo'nun Scavo ile bu bağlamda yaptığı bir konuşma bil-hassa hatırımda kaldı. Konu, Domo'nun onun "dehası" dediği, çalışmanın gerçek anlamıydı. Domo'ya göre marangoz, ressam veya kuyumcu hiç fark etmez, çalışmanın içine bu deha akı-yorsa o çalışma "altın değerinde"ydi ve ücreti de buna uygun olarak verilmeliydi.

Fazla içilmişti; Scavo havaya girmiş ve çekingenliğini aş-mış, ben de servis ettiğim içkilerle biraz yardım etmiştim. Bel-li ki profesör, Domo'nun sıkıntısının ne olduğunu anlamıştı. Önce değerlerin ekonomi çağı tarafından yok edildiğine işaret etti. Dediğine göre bu, tüm vücudumuzdan geçerek her türlü önemli hareketi felce uğratan ve hiç sağlamayan bir kesikti.

Ben sadece özetleyebilirim ki bunu bile tam yapabileceği-mi sanmıyorum: Scavo'ya göre, esasen zamana ve sayıya göre hesap yapılıyordu, kalitenin yerini standardizasyon almıştı. "Sizin 'deha' dediğiniz şey Ekselansları, zamanın dışında kaldı; bu nedenle ne ölçülebilir ne de kriterlere göre ücretlendirile-bilir. Deha, yeteneği aştığında ya eksik anlaşılır veya hiç anla-şılmaz. Sanat eseri, belki de sefalet içinde ölmüş yaratıcısının ölümünden çok sonra yüksek fiyatlara ulaşır. Fakat en yüksek fiyat bile sanat eserinin paha biçilemez olduğu anlamına gelir. Patronlar ve hükümdarlar ne kadar şımarıtsalar da dâhi beda-vaya çalışır. Bu açıdan bedavaya ihsan eden tanrılara benzer. 'Yaratılan' olarak dünya, zamanın ötesinde değil zamanın dı-şındadır. Dünyanın değişmez varlığı oradadır."

Gece kulübünün şöyle bir faydası oluyor: Alanında uzman kişiler, gece kulübünde konuşurken kendilerini aşıyorlar. Gece kulübünün ambiyansı var, o nedenle burada hizmet etmeyi, müzik mükemmel olmasına rağmen yemekte hizmet etmek-ten daha çok tercih ediyorum.

Profesör elini ağzına götürdü, heyecana kapıldığı için utanmış gibiydi. Condor misafirlerinde bu durumu görmeyi sever. Profesöre teşekkür etti ve bir şeyler daha ekledi. Condor kendisini basitçe ifade edebilen biri; ne yazık ki ben tam olarak ne dediğini not etmedim. Konuşmayı büyük bir merakla izledim; hem tarihçi hem anark olarak benim de ilgilendiğim farklara değiniliyordu.

Bir tarih anlayışına sahip olan ve tarihin iç içe geçmiş olduğunu sezinleyen Condor (luminarı tasarrufuma sunması bunu gösterir), taklitçi ve fellahvari zamanlarda özellikle ortaya çıkan “tarihsel eşitlik” eğiliminde olduğu için, eserleri ve belgeleriyle gelenek, bir şablon olarak kabul görür. Birincil problem, yaratılanı yeniden kurmaktır. Bu arada, arzu düşüncenin babası olabilir ama sanat eserinin olamaz; en alçakgönüllü şiir söz konusu olduğunda bile.

Bu noktada Condor, Scavo’nun yol gösterici kuralına değindi: Condor’a göre deha zamanın dışındaydı ve sadece zamanın içinde etkide bulunabilirdi. Dolayısıyla, aynı zamanda toplumun dışında ve ondan bağımsızdı ki bunu bir anark sadece onaylayabilirdi. Zaman zaman Condor’un Eumeswil’i küçük bir Floransa yapmak istediği yönünde kuşku beliriyor içimde. Bu durumda Domo da Condor’un Machiavelli’si olurdu. İyi ruhlar evi terk edince hiçbir yalvarıp yakarma onları yeniden içeriye sokamaz. Bu eksiklik onu huzursuz etmiş olmalıydı. Attila düşüncesindeki hatayı anlamıştı.

“Eğer deha zamanın içinde olsaydı Eumeswil’de onu hiç göremezdik. Ama bu durumda umudumuzdan vazgeçmiyoruz.”

Condor’un eline dokundu: “Mucizeler de zamanın içinde değil.”

Ne demek istemişti? Deha üzerine ilk kez konuşmuyorlar, sadece değişik isimler kullanıyorlardı. Gece sohbetlerinde not ettiğim şifreli sözcüklerden bir mozaik oluşturabilmişim,

ama tabii ki taş ve cam parçalarıyla yapılan her iş gibi çatlak ve yarıkları vardı.

Eğer Attila Hristiyan olsaydı, biraz önce mucizeler hakkında söylediğini, bu yöndeki eski ilahileri anımsayarak açıklardım. Bu gibi şeyler, genel olarak aşkın şeyler gibi ona uzak. Onun için mucize her an mümkün, mucize deneyimlenebilir; bizim aramızda yaşıyor. Aşkın olan, aklın yan hattıdır. Dünya, bilimlerin ve kültlerin öğrettiklerinden çok daha olağanüstüdür. Sadece sanat ona yaklaşabilir.

Attila, sanki dehanın içinde her zaman ve her yerde ortaya çıkabilen çok ustaca dağıtılmış bir güç görüyor gibi. Hayvanın biri başka organlar geliştirip uçmaya başlar, türünü ve cinsini değiştirir veya tek bir kişi ortaya çıkar ve dünyaya yeni bir yön verir. Mucizeyi yaratan inanç değildi, tersine, mucize inancın önünden gidiyordu. Her zaman yeni sürprizler olur, özellikle dünyanın sonu yaklaştığında.

Attila uzun süre çölün ötesindeki büyük ormanlarda bulundu. Orada tuhaf karşılaşmalar yaşamış olmalı.

Geç saatlerde gece kulübüne, denizaltındaymışız gibi bir ruh hali egemen olur; akvaryumumu izlerken daha uyanık oluyorum. Her tartışmada olduğu gibi, kullanılan aynı sözcüğün arkasında farklı anlamlar gizlidir. En kolay anlaşılır olan Domo. “Deha” onun için olağanüstü bir muvaffakiyet; sadece bilim ve sanatta değil, aynı zamanda zanaatlarda da. Dehaya neden altın değeri vermek istediği, onu neden ödül ve şanla onurlandırmak istediği çok açık. Parçalara ayrılmış toplumun eşitlenmiş toplumdan daha kolay yönetilebildiğini biliyor; bu zaten dünyada da geçerli. Yılan kırkayaktan daha tehlikelidir.

İktidarın demagoglarla mutlu askerler arasında el değiştirdiği Eumeswil’de, her türlü toplumsal fark belirsizleşmiştir. Madalyalara neredeyse hiç değer verilmez, ancak saf altınla donanmış yüz Condor’u kimse reddetmez. Yani toplum

ayrıştırılmak isteniyorsa altın ile başarı arasında bir ilişki kurmak esastır.

Bunun dışında Domo, zorunlu eğitimi biraz gevşeterek, hatta bazı meslekler için tamamen kaldırarak paleti zenginleştirmeye çalışıyor. Bunun için çobanlar, balıkçılar ve onların çocuklarından da teşekkür alıyor. Kısa süre önce, Sous Nehri'nin kıyısında Rosner'in gözlem yerlerinden birinde otururken, çocuk yaşıta iki çoban hayvanlarıyla önümden geçiyordu. Bir arkadaşlarından söz ediyor olmalılardı; iki çocuktan birinin şöyle dediğini duydum: "O, okula gitmek zorunda." Okula gitmek zorunda olan arkadaşına imreniyor gibi değildi. Bu beni çok sevindirdi, çünkü bir anark olarak her türlü bağa, özgürlük kısıtlayıcı her şeye karşı olduğum için zorunlu eğitimi de bir saçmalık olarak reddediyorum. Zorunlu eğitim dünyadaki mutsuzluğun en büyük kaynaklarından biridir.

Condor da dâhiyane başarının karşılığını altınla vermek istiyor. Ancak dehayı boşuna arıyor. İyi aile babası özelliğine sahip Condor'da, barok dönemin küçük prensliklerinin hâkimi tekrar ediyor kendisini. Herkes kendi yolunda mümkün olduğunca hoşnut olmalı. Kendisi nizam ve güvenlikle Domo kadar ilgilenmez. Daha doğrusu, kendi memnuniyeti buna bağlı. Egoizmin sevimli olduğu nokta bu.

Herkes hak ettiği verilmeli ki Condor'un çevresinde karkofoni olmasın. Yemek yerken iyi müzik dinlemesi bile –ki bu noktada Doma'yla buluşuyorlar– bunu gösterir. Yani Condor sömürgeciler gibi buz tutmuş bir vicdanla, aç insanlar onu beklerken kahvaltıda bir kilo bifteği mideye indiremez. Müzikalite Condor'a, hizmetindeki yakışıklı gençlere de geçen bir zarafet kazandırıyor.

Akvaryumuma, çok uzaklarda kalan, hatta belki de hiç var olmamış zamanları bana getiren bir aynaya bakarmış gibi bakıyorum:

Hiçbir zaman, hiçbir yere gitmemiş olan,
Tek gerçek budur.*

Zaman zaman bir mutluluk anı, tılsımlı bir söz gibi keser tarihi. Düzen farklılıklarıyla sürer. Kraldan bulaşıkçıya ve zincirlerini gösteren hükümlüye kadar farklı hareket ederler. Adım atmak yerine dans ederler, konuşmak yerine operadaymış gibi şarkı söylerler. Neşelerini şarkılarda yükseltip acılarını ilahilerde derinleştirirler.

Attila'nın yerinin burası olduğunu tahmin ediyorum; deha görünmeyeni görünür uyuma dönüştürür. Bu (dünyanın şaheserine doğrudan bağlanması), onun kimliğidir. Herhangi bir öteki dünyada değildir bu, aramızdadır; her şey şimdi ve burada mümkündür.

Zorunlu eğitime ilişkin açıklama: Anark ne zaman isterse o zaman okumayı ve yazmayı öğrenir. Birçok çocuğu daha doğuştan kitap okuma merakı çeker. Şarlman, büyük imparatorluğunu yönettiği uzun yıllar boyunca okuma yazma bilmiyordu. Alkuin ve Pisalı Peter ile ilişki kurduktan sonra bile yazmayı pek beceremedi ama çok daha fazla ve iyi şeyler yaptı.

Homeros'un yazmayı bilmesi ihtimal dışı; harf, serbest şarkı söylemeyi engeller. Ne olursa olsun, denizden kanala saptığında insanın dikkat etmesi gerekir; en kötüsü de sayılardır. Tarihçi olarak yazıya bağımlıyım, oysa anark olarak yazısız yaşayabilirim. Ayrıca katakomplarda yazıyı gereksiz kılan yöntemler geliştirilmiş olmalı ki ışıldaklı kalem buna örnektir, fakat bu başka bir konu.

Zorunlu eğitim esas olarak doğal gücün köreltilmesidir ve sömürü için araçtır. Aynı şey benzer bağlamda gelişen askerlik için de geçerlidir. Anark bunları reddeder; zorunlu aşırı ve her

* Schiller'in "Was sich nie und nirgends hat begeben/Das allein veraltet nie." (Hiçbir zaman, hiçbir yere gitmemiş olan/Eskimeyen tek şey odur.) dizelerine gönderme. -ç.n.

türden sigortayı da. Zorunda kaldığı zaman şerh düşerek yemin eder. Anark, asker kaçağı değil vicdani retçidir. Bu ifadeyi luminara aktardığım bir şaire borçluyum: Gustav Sack.

Anark herkesi öldürebilir, özgüveninin kaynağı da budur; fakat bunu kendisi ne zaman ve nerede isterse o zaman yapar. En azından bir suçludan, bir şoförden ve devletten daha az öldürür. Onun için arkaik paralı asker figürü, sağlık muayenesine çağrılan ve doktor testislerine elleyince öksürmek zorunda olan asker adaylarından daha iyidir.

“Bana altın ver, sana katılmak istiyorum ama sözleşmeyi feshetme hakkım saklı olsun.” Bu, doğal bir ihtiyaçtan, can sıkıntısından veya bir adamdan ve onun temsil ettiği davadan hoşlanıldığı için olabilir. Fakat ne olursa olsun, ondan bir şey istendiğinde, bu istek kendi ailesinden gelse bile, yapıp yapmama konusunda karar verecek tek kişi anarkın kendisidir.

Paralı askerin eline silah verilmesi onu daha güvenilir değil, daha tehlikeli yapar. Topluluk sadece bir yöne ateş edebilir, anark ise her yöne.

Paralı asker ve altın birbirine bağımlıdır. Kessmüller gibi Eumenistler, yani dar kafalılar, sözcükler konusunda kılı kırk yaranlar dilin büyüsunü anlayamazlar, hatta onlara ürkütücü gelir.

Schlange [Yılan]: sch [ş] – – – lange [uzun]: Anın korkusu ve korkunun gelişmesi. *Gold*'da [Altın] tatmin edilmemiş, *Sold*'da [Asker maaşı] tatmin edilmiş şiddetli arzu; sarı, parlak sesliyi vurgular.

Daha sonra anlatacağım Latifah'a, yatağa uzanması için altınla ödeme yapıyorum. Paralı asker gibi o da banknot istemeyecektir. Hayatın bütün çıplaklığıyla ortaya çıktığı, insanın gerçekte nasılsa öyle görüldüğü yerde, el konulanlar ve yaşlı kurbanlar için kan ve altınla ödeme yapılır. Bu işin altınla yapılması gerektiğini erkek bilir (kadın erkekten daha iyi bilir) ve bu bilgi, yıkılan ve kurulan bir sürü devletten daha uzun yaşayacaktır.

Devletlerin çabası, altını bireyden saklamaya çalışarak bireyi altından yoksun bırakmak ve onun hakkını gasp etmektir. Devlet “birey için en iyisini istiyor”, bu nedenle altını elinden alıyor. Onun altınını en derin kasalarda istifleyip her gün değer kaybeden kâğıtla ödeme yapıyor.

İnsan evcilleştikçe her türlü aldatmacaya daha büyük bir gayretle kapılıyor. Ama altın güvenilir. Bu altının içinde var, o nedenle göz boyamıyor. Burada bunun açıkça gösterilmiş olması Eumeswil’in üstünlüklerinden biridir.

KALEDE BİR GÜN

28

Konu dâhilinde olduğu için günlük rutinimi ana hatlarıyla anlatmanın zamanı geldi. Geceyle başlasam daha iyi olacak, çünkü günüm gecenin yansıması. Sabahları hiç istemeyerek uyanmamdan bile çıkarıyorum bu sonucu. Her gün yeniden zırhımı üzerime geçirmem gerekiyor.

Gece karanlık, gündüz aydınlık. Bruno'ya göre gündüzün aydınlığı sadece yönünü değiştirmiş, zayıflamış, süzölmüş karanlıktır. Doğruluk payı olmalı. Gözlerimi kapadığımda karanlık değil, perde açılırken sanki sofitlerden ışık geliyormuşçasına aydınlık oluyor. Yavaşça dibe batan çiçekler görünüyor, dönen rengârenk çemberler, içlerinde benim de olduğum, bireyleşmek isteyen sayısız yüzler.

Yumuşak kanatlarıyla baykuşun sesi horozun sesinden daha tanıdık geliyor. Yaylı enstrüman çalanları üflemeli enstrüman çalanlara yeğlerim. Antrakt: Karanlıktır. Işığı bir çizik gibi hissediyorum; acıdan çok rahatsızlık veriyor. Sonra seve seve bir kez daha dalıyorum karanlığın içine.

Gece yarısından sonra rüyasız uyku en derin olanıdır; işte o zamanların efendisi olarak hayaller ülkesine giren zihin, sadece olanları yönetmekle kalmaz, kendi isteğine göre olaylar yaratarak bitmez tükenmez deposundan bir sürü kişi ve dekor çıkarır.

Canlı bir mülktür bu. Zihin akıntıya dönüşür, mizansenini sel altında bırakır. Her yerde açabilir gözlerini: insanlarda, şeylerde, hayvanlarda ve bitkilerde. Yarattıklarına soluk verir

ve onları konuşturur: Sufle verir. Fakat yarattıklarının söyledikleri şaşırtır onu, sanki sözleri yankılarında çoğalıyormış gibi. “Bir düşte tanrılarız biz,” demişti bir Yunan haklı olarak.

Sabaha doğru uyku huzursuzlaşır ve absürt şeritler karışır dokuya. Bugün sabahın erken saatlerinde iç sahneme, buğulu sesle kendini gösteren melez bir hizmetçi kız çağırmaya beni ne itmiş olabilir? Kız, sözleri ve melodileri benim tarafımdan uydurulmuş olması gereken bir kuple söylüyor olsa da bu bana bir şey ifade etmiyordu. Bunun için benden özür de diledi. Bu tür gösterileri sadece “kültür fizik” nedeniyle yapıyormuş. Bu da yalandı elbette; silindir şapkasını maymunvari bir kıvraklıkla sallayarak memeleriyle kalçasını göstermekti istediği.

Bu tür sahneler yıldırım hızıyla olup biter. Sanırım zamansız olana dayanarak açıklanabilirler; sonra biz onları daha isabetli veya isabetsiz yorumlarız. Yılbaşı gecesi, bir kadın partnerle birlikte ateşledikten sonra patlayan maytapları hatırlatıyor. Daha sonra kimsenin çok da bir şey anlayamadığı oldukça uyduruk bir aforizma atılır ortaya. Eski ilkel rüya yorumcuları bugünkülerden daha güvenilirirdi.

Kale hayatı, beraberinde erotik düşler getirir. Anlaşılabilir bir şey bu, ama daha fazlası değil. Ressam şöyle diyecektir: Motifin kendisi sanat eserini oluşturmaz.

Görevimin bir düzeni yok; gece kulübü bir hafta boyunca kapalı kalabiliyor. Sadece Condor gelince açılıyor. Domo büyük ihtimalle gece kulübünde küçük ve yerleşik bir çevrenin oluşmasını engellemek istiyor.

Burada çoğu kez dijestif olarak sunulan Türk kahvesi akşam yemeğinden sonra servis edilir. Sonra gece boyunca gün ışıyıncaya kadar devam eder. Bunu seviyorum; epeyce kârım oluyor. Kulübü kapattıktan sonra yukarıda bir kadeh şarap eşliğinde ışıldaklı yazımı deşifre etmeye ve konuşulanlar üzerinde düşünmeye çalışırım. Görevimi yaparken, keyfi yerinde olan

Condor beni içmeye davet etse bile ağzıma bir damla içki koymam. Sadece içki değil, ne kadar susamış olursam olayım su bile içmem. Servis dışında “bardağa elimi sürmem”; bunun, kendimi doğru biçimde ifade etmeyi sevmemin dışında bir dizi nedeni var. Buradakiler oldukça pervasız; örneğin “O kızla yatıyorum,” diyorlar ama akıllarından yatmak dışında her şey geçiyor.

Bu konuda Domo’ya benziyorum, daha önce de anlattığım gibi, o da diksiyona önem veriyor. Benim Condor’un karşısında bile sabuklamadığımı fark edince onaylayarak başını salladığını görüyorum... Evet, bana güvenilebilir. İroni yapmıyorum.

İstirahate geç saatte geçtiysem geç kalkıyorum; nasılsa bütün gün bana ait. Kalktığımda güneş kalenin üstünde oluyor; sütleğenlerin üzerinde parıldayarak titriyor hava. Soğutucu durunca ortam ısınıyor. Soğutucuyu çoğunlukla çalışmak istediğimde açıyorum. Ayrıca, elektrikçi ve başka zanaatçılardan oluşan bir ekip mevcut olsa da teknoloji güvenilir değil. Zaman zaman, buralara ileri teknolojinin getirilmiş, ama sonra ihmal edilmiş olduğunu düşünüyorum. En azından artık çok önemsendiği söylenemez; Domo bile teknolojik mükemmellikte bir *juste milieu* [ılımlılık] tercih edermiş gibi görünüyor.

Herhangi bir rahatsızlıkta sorunun ustalardan çok cihazlardan kaynaklandığı düşünülüyor. Bu durum 18. yüzyılın ikinci yarısında, tüfeği öncelikle talim aracı olarak değerlendiren prensleri hatırlatıyor.

Sabaha kadar gece kulübündeki bar tezgâhının arkasındayken, dışarıda hava çoktan aydınlanmış, hatta öğlen olmuş olabilir ama ben hâlâ karanlıktayım, çünkü duvara oyulmuş ve kalın perdeyle kapatılmış bir yerdeki yatağında uyuyorum. Uyandıktan sonra, kalkmadan evvel burada on beş dakika daha geçiriyorum.

“Dua için kalkmadan önce,” dersem belki tuhaf gelebilir. Sözcüğün yıpranmış ve rahipler tarafından yozlaştırılmış olduğu kesin. *Religio* [din] sözcüğünün kaynağı bilindiği üzere,

re-ligo [bağlanma] sözcüğüdür. Anark tam da bu durumu reddeder. Ne On Emir’le ve Musa’yla, ne de başka herhangi bir peygamberle ilgilenir. Tanrılarla ve onlar hakkındaki söylentilerle de işi olmaz —tabii tarihçi değilse veya önüne çıkmazlarsa. İşte o zaman çatışmalar başlar.

Yani ben “dua etmek için” dediğimde, cinsel dürtüden daha zayıf olmayan, hatta ondan daha güçlü, doğuştan gelen bir içgüdünün peşinden gidiyorum. Bu iki içgüdü, bastırıldığında kötü şeylere yol açabildiği için birbirine benzer.

Bu ihtiyaç konusunda da anark başkalarından farklı değildir. Sadece bağlanmayı sevmez. Sahip olduğu en iyi şeyi boşuna harcamaz. Altınının yerine başka bir şey koymaz. Kendi özgürlüğünü bilir ama karşısındakinin de bilincindedir. Kendisine inandırıcı bir şey sunulduğunda dengeleme gündeme gelir. BİR, sonuçtur.

Tanrıların sadece antik çağlarda değil, tarihin geç dönemlerinde de ortaya çıktığı kuşku götürmez; onlar bizimle birlikte yiyip içtiler ve savaştılar. Ama geçip giden büyük ziyafetlerin açlara ne yararı olur? Zaman duvarının ardındaki altının tınısını duyan yoksula bunun ne yararı var? Şimdiki zaman talep edilmeli.

Anark her şeyi oluruna bırakır, sabredebilir. Anarkın kendi etiği vardır ama ahlakı yoktur. Anark adaleti tanır fakat yasayı tanımaz, kuralları aşağılar. Etik, yasalara karıştığı yerde yozlaşmış demektir. Ancak etik, yere ve duruma göre, kısa veya uzun bir süre için tiranlara uyum sağlayabilir; benim burada canımın istediği sürece tiranlara uyum sağladığım gibi.

Anarşistlerin yanlışlarından biri insanların doğuştan iyi olduğunu sanmalarıdır. Böylece, tıpkı teologların sevgili tanrıyı hadım ettikleri gibi (“Tanrı iyi olandır”) onlar da toplumu hadım eder. Satürn’e* ait bir özelliiktir bu.

* Roma mitolojisinde Altın Çağ tanrısı. Yunan mitolojisindeki karşılığı Kronos’tur. –e.n.

Doğal hukuk, en vahşi şiddet eyleminin meşrulaştırılmasından göksel cennete kadar her bakımdan yıpranmıştır. Bu yargı, doğaya bakıp anlaşılabilceğinden sağlam temele dayanır. “Yekten bir bütündür o.” İyî işte; o zaman bırakın herkes mevcuttan kendisinininkini alsın.

Rastlantısal ve keyfî olan, moleküllerin dünyasında başlar. Başlangıçtan beri evrende bir çatlak olmalı. “Başlangıç” sözcüğü bile bunu gösterir. *Genesis* [Yaratılış] mükemmel bilgiler verir ama bu bilgiler sanki bir koyun çobanı aralık kalmış kapıdan söylenenleri dinlemiş gibi söylentilerden ibarettir.

İnsanın, adaleti atomlarda, hatta daha derinlere inerek kendi atomlarında da araması gerekir. Etik ve estetik yargı, en ince dalgalanmalar üzerine bile buradan hareketle yanıt verir. O nedenle adaletsizlik çoğunlukla çirkin görünür. Tehlikeler arttığında ipte yürürken veya kıldan ince kılıçtan keskin Sırat Köprüsü’nden geçerken olduğu kadar büyür, çünkü hiçbir ağ güvenli değildir. Tanrıları çağırma çabası hiçbir zaman bu kadar güçlü; bu çabaya direnme de hiç bu kadar değerli olmamıştır.

Ben tarihçi olarak pozitivistim, ama sadece tarihçi olarak. Adalet korunduğu ve korunabileceği sürece geçerlidir. Vicdan –elbette ahlaki kibir olarak değil– önkoşullardan biridir. Sadece beceriklilerin değil, dürüstlerin de hayatta kalmasıdır söz konusu olan. Zamanın içinde bu ikisinin çakışmamasının nedeni, yine o başlangıç, yani Hayat Ağacı’nın Bilgi Ağacı’ndan ayrılmasıdır.

Anark dua ederken elbette ki ne herhangi bir şey diler ne şükreder. Aradığı büyülü bir güç de değildir. Kim bilir ne çok tutkulu duayı duymadı tanrılar. Tarihçi olarak mahkûmların hücrelerinde bulunuyorum, anark olarak onlara ölümden sonrası için teselli vermek istiyorum çünkü şunu biliyorum: Bu teselliye suçsuzlardan çok suçluların ihtiyacı var.

* *Faust*’tan alıntıdır: Natur hat weder Kern noch Schale/Alles ist sie mit einem Male. (Tabiatın ne çekirdeği vardır ne de kabuğu/Yekten bir bütündür o.) –ç.n.

Boethius'la* zindanda, Marie Antoinette'in saçları beyazlarken Tapınak Kalesi'nde ydım. Ben oradaydım; dışarıda kiteller uluyordu ve baba, tefillini** taktı. Babasının elini tuttu çocuk. Fakat ne babayı ne çocuğu işiten oldu.

Her şeye rağmen dua doğuştan gelen içgüdüyü takip eder. Yemekten içmekten daha önemlidir, çünkü geçici hayattan daha fazlasını ifade eder. Dua bizi bilginin, evrenin gidişatını bozmak için kullandığı ıssız kulislerin arkasına götürür. İmbikteki su, büyük şehirlere su taşıyan kemerlerden ve denizlerdeki sudan daha farklı anlaşılır... Hayatın suyu olarak duada da söz konusu olan budur.

Rahipler duaların kişisel tanrılara yöneltilmesine özel önem verirler:

“Gerçek dua, karakteri ve şekli olan düşüncelerini gerçekleştirme iradesine sahip bir tanrının bulunduğu dinlerde olur.”

Böyle diyor ünlü bir protestan. Anark bu tür şeylerle ilgilenmez. Bir tanrı kişileri şekillendirebilir ama kişi olamaz ki zaten Almandaki eril *Der* artikeli ataerkil bir önyargıdır.

İnsan birçok tanrıyla, ister onun mucidi ister keşfedeni olsun, eşit şartlarda konuşurken BİR anlaşılabilir değildir. Fakat ne olursa olsun onları adlandıran insandır. Bunun daha üst düzeyde bir monologla karıştırılmaması gerekir. Tanrısal olan kuşkusuz bizim içimizde olmalı ve böyle de anlaşılmalı, aksi halde tanrılar hakkında bir fikir edinemezdik.

“Çünkü bir Tanrı buyurur içimizde.” (Hölderlin) “BİR, her şeyin başlangıcıdır.” (Philolaos) “Tanrılar ve insanlar arasında en büyük olan; ne şekil ne düşünce bakımından insanlara ben-

* Anicius Manlius Severinus Boethius (480 – 524): Romalı filozof. Krala suikast iddiasıyla tutuklandı. Bir süre Pavia'da tutuklu kaldıktan sonra işkence edilerek öldürüldü. –ç.n.

** Tefillin: Musevi erkeklerin bayram ve cumartesileri hariç, sol kol ve başlarına sararak taktıkları, içlerinde *Tevrat*'tan bölümler içeren, yassı deri şeritlerle birbirine tutturulan iki küçük kutucuk. Ayrıca bu kutucukların takılma törenine verilen isim. –ç.n.

zemeyen tek bir Tanrı.” (Ksenofanes) “Çeşitli şekillerin oluşturduğu bir girdap kendisini evrenden ayırır.” (Demokritos)

Ve yine Heraklitos. Kutsal olana çok büyük önem atfedilmemeli. Kutsal olanla herkes karşılaşabilir; herkesin kendi Sina’sı ve Golgota’sı vardır.

29

Kameriyenin önündeki toprak fayans döşeli, altıgen şeklindeki ve petek gibi birbirine uyumlu taşlar henüz serin, ayaklara iyi geliyor. Desenleri, bilhassa dinlenmiş gözlerde özel bir biçimde parlıyor. Eğer matematikle ilgili hiçbir şey bilmiyor olsaydım belki de daha çok etkilenirdim.

Bir de banyo var. Penceresi yok, tavandan gizli bir aydınlatmayla ışıklandırılmış. Aynanın karşısına geçiyorum ve varlığımın derecesini ölçmek için üst vücuduma bakıyorum. Kaledeki herkes gibi benim epeyce yanmış durumda. Mavi duvarlar vücudumu net biçimde öne çıkartıyor.

Çoğu kez hatlarımı son derece belirgin görüyorum. Hiç kuşku yok: Bu, aynadaki görüntü. Gün, işlere el sallıyor; bana düşen işleri kolayca halledeceğim. Şeylerle ve kişilerle arama koyacağım doğru mesafeyi bulacağım. Bunu, yaptığım çalışmalarda bile fark ediyorum. Bilardoda uzun seriler yapıyorum. Kaledeki genel hava bu; özellikle sabah ata binmeden dönen Condor’da çok belirgin bu hava.

Fakat gözlerimi dikip ne kadar uzun bakarsam, sanki ayna buğulanmış gibi görüntünün silikleştiği ve gerçekliğin kazandığı günler de oluyor. Aynı ölçüde beden de gerçekliğini yitiriyor; kolayca kazalar olabiliyor. Öte yandan zihinsel alanda hareketler daha akıcılaşıyor. Gerek kütüphanelerde gerek luminarda çalışmalar ilerliyor.

İnsanların benimle daha kolay konuştuğunu fark ediyorum; tabii benim de insanlarla. Dostluk kapısı kanatlarını açıyor, Eros bir halı seriyor önümüze. Hatta bu hava içinde

olabilecek bir hata yaptığımda Domo bile gülümsüyor. Böyle durumlarda Condor'un "Emanuelo"su özellikle hoş duyuluyor. Bu hususta kendimi fazla adamamaya dikkat etmek zorundayım.

Aynaya başvurmak tehlikeli olmasına rağmen çok değerli ve aynı zamanda bir yükleme, Varoluş'tan Varlık'a bir geçiş. Başka şeylerin yanı sıra dişil elementi, ayın ve denizin, düşün ve gecenin, genel olarak öteki tarafın etkisini güçlendirebilir. Eski bir bilgenin sözü değer kazanıyor burada: "Gündüz herkes aynı şeyi görür, düşte ise herkesin gördüğü kendinedir."

Bu bizi tahmin edilebilir dünyaya, bağlı olduğumuz dile yabancılaştırabilirdi. Seçiciliği yitirirdik. Örneğin benim için bu, ailemizde kuşaklardır alışlagelmiş tarih bilimine veda olurdu.

Eumeswil'de sanatoryum ve tımarhaneler, çok derinlere inmiş hastalarla dolu. Bunun için deneylere bile ihtiyaçları olmadı. Zaman zaman öğrencilerimden birinin de başına geliyor aynı şey; o zaman halk onun için şöyle diyor: "Çok fazla çalıştı." Haklılık payı var: Fazla ışık körleştirir, karanlığı kışkırtır. Bu hastaları ziyaret etmeyi seviyorum; orada eski kehanetlerin veya Scardanelli'nin* söylediklerine benzer sözler duyabilirsiniz. *Erdgeistiger* [Yeryüzünün ruhuna ait] gücün mırıltısı.

İnsanın aynı anda hem burada hem başka bir yerde olabileceğine sadece inanmakla kalmayıp bunu deneyimlemesi bütün tehlikelere rağmen değerlidir; hatta paha biçilmezdir. Ben materyalizme yöneldiğim ölçüde büyük bir inatla buna karşı direndim. Bu safhayı aşmama Bruno yardım etti, özellikle optik ve elektromanyetik olaylar üzerine verdiği dersler sayesinde. Bundan söz edersem fazla uzatmış olacağım. Sadece temel prensibiyle yetiniyorum: "Arketip, görüntü *ve* aynadaki görüntüdür."

* Hölderlin'in mahlası. -ç.n.

Onun asıl becerisi, platonik düşünceyi görüngüye götürmesi ve böylece soyut düşünce tarafından hadım edilen maddenin yeniden canlandırılmasıdır. Ona göre mucize yukarıdan ve gelecekte, örneğin kademe kademe artan bir Weltgeist'tan beklenmez... Mucize değişik kılıklarda, her ot sapında, her çakıl taşında hep aynı kalır.

Anne, Pasifik Okyanusu'nda, bulunduğu yerin antipodunda boğulan oğlunun bağırdığını duyar. Sadece bir sesleniş değildir bu. Birçok insan yaşamıştır aynı şeyi. Dinlerin, yol açtığı bütün o üzücü şeylere rağmen bu bilgiyi sadece geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda uyguladıklarını kabul etmek gerekir: Ayetler uygulanabilir. Gerçi burada tekel yoktur, çünkü doğuştan verilmiş olduğu için herkes başarabilir. Ama *savoir-faire* [teknik bilgi] farklılıklar içerir. Bu durum ölmekte olan insanlarda gözlemlenebilir.

Banyo. Borular soğuk ve sıcak su temin ediyor; tatlı su ve deniz suyu. Tatlı su, kısmen Sous Nehri'nden geliyor kısmen de yağmur suyu olarak kayalara oyulan büyük sarnıca doluyor. Sarnıç, saniyeler içinde doldurabileceği tonozun üzerinde.

Acil durumlar için deniz suyunun tuzdan arındırılması amacıyla tesisat kurulmuş durumda. Bu bakımdan kaleyi, Eumenes'in Nora Kalesi* gibi, bir tarihçinin sözleriyle, "ancak açlık nedeniyle teslim edilesiye" dek uzun süre savunabiliriz.

Tıraş olurken küvet doldu. Deniz suyunu tercih ediyorum. Su epeyce derinden çekiliyor ve kıyıdaki sudan çok daha serin. Domo, suyu kimyasal ve biyolojik kalitesi bakımından kontrol ettirdi: kusursuz. Bütün nehirler denize aktığı için her türlü kaynaktan çok daha sağlıklı olması gerekir. Ayrıca balinalara kadar bir sürü başka canlıya besin olan minik organizmalar var; bunlar kıyıya veya kayalara çarpan dalgalar kırıldığında fosfor gücüyle parıldıyor. Bu fosfor parçacıklarının bizim için de

* Hasandağı'nın eteklerinde bulunan Nora Antik Kenti'ndeki kale. –e.n.

ne anlama geldiğini hiçbir doktor bilmiyor; ne olursa olsun perhize ara veriyor ve ağzıma güçlü bir yudum deniz suyu alarak gargara yapıyorum. Dişler için de bundan daha iyisi yok; bunu balıkçılardan ve deniz kıyısında yaşayan sıradan insanlardan öğrendim. Bu insanlar kıyıda eski usullere göre ve bir anarkın hoşuna gidecek tarzda yaşıyor. İhtiyaçları olan tuzu da, tuzun kristalize olduğu kayaların çatlak ve oyuklarından kazıyarak çıkarıyorlar. Tribünlerin yönetimi altında bu yasaktı; her şeyi en ince ayrıntısına kadar yönetmeliklerle düzenlemişlerdi. Tuz, yüz kat daha pahalıya, onların dükkânlarında satılmak zorundaydı. Ayrıca tuza, zararlı olmasına rağmen kimyagerlerin faydalı diye övdükleri başka maddeler katılıyordu. Bu beyinlerin kendilerini düşünür sanması affedilebilir ama bir de hayırsever olduklarını sanıyorlar.

O zamanlar sahilde yoksulları gözleyen gümrükçüler devriye gezerdi. Bu özellikle çok kötüydü çünkü tuzun ve altının –ister nehirlerin kumundan yıkanarak ister kayalıklardan kazınarak elde edilsin– çalışmanın bedeli olarak, faizsiz şekilde herkesin hakkı olması gerekirdi. Condor, halkın tuz ve altın çıkarmasına izin verdiği için popülaritesini artırmıştı.

Biraz cömertlik birçok yönetime ağır basar. Tribünler yenden paylaştırıcıydı; fikirleriyle yoksulları mutlu etmek için büyük paralar harcayarak üniversiteler inşa ettiler, iş bulamayan üniversite mezunları ellerine çekiç almadıklarından sosyal yardıma ihtiyaç duydular, bu da yine yoksulların sırtına yüklendi; yoksulun ekmeği pahalılaştı.

Yoksul eğer asalak gibi yaşamak düşüncesinde değilse, kendisini hangi bahaneyle sunuyor olursa olsun devleti mümkün olduğunca az görmek ister. Devlet tarafından eğitilmek, aşılınmak ve askerlik yoklamasından geçmek istemez; bütün bunlar yoksulları ve onlarla birlikte yoksulluğu şuursuzca artırdı.

Sırada sıcak ve buz gibi soğuk duş var; ikisi de tatlı su, sonra da egzersiz geliyor. Görevde olduğum zaman akşamları da

tıraş oluyorum, zaten genel olarak dış görünümüme dikkat ederim. Aşağıya inmeden önce aynanın karşısına geçip Emanuelo'yu inceliyorum: Kıyafet, vücut, gülümseme ve hareket doğal ve hoş olmalı. Başkalarının olmak istedikleri gibi görünmemiz önemli, bu kadınlardan öğrenilebilir.

Egzersizler. Condor kahvaltıdan önce ata biniyor; adamlarından bazıları ve hizmetindeki yakışıklı delikanlılar da ona eşlik ediyor. Bu onların formda kalmalarını sağlıyor. Öğleden önceyi tek başıma geçirmeyi tercih etmem bir yana, alt mevkiilerde görev yaptığım için onlarla birlikte olmam da mümkün değil zaten.

Benim açımdan o sırada bir resmi incelemek veya müzik dinlemek daha iyi. Kale içinde görevli personelden egzersiz yapan çok sayıda insan var, hem de değişik nedenlerle: Bazıları kilo vermek, bazıları kaslarını güçlendirmek istiyor. Çinli Kung gibi bazılarıysa ikisini de küçümsüyor: “Neden spor? Ben yaşlanmak istiyorum. Ayrıca az hareket edip çok yediğim zaman yatakta çok iyi oluyorum.” Bunun için özel reçeteleri var, zaten başka bir şey düşündüğü de yok.

Her an ormana çekilebileceğim için sağlam olmak zorundayım. Fakat ben kaslardan çok eklemleri düşünüyorum. Boyundan ayak parmaklarına kadar bütün eklemleri hareket ettirme, ip atlama ve küçük toplarla çeşitli cambazlıklar yapma, “bilinçli” nefes alıp verme. Bilinç, kurt gibi aç bekleyen düşüncelerin bastırılması suretiyle diyaframa gömülmeli. Bu zor bir iş, eğer başarılırsa normal nefes almayı da geliştirir; ona ruh katar. Belki de şöyle demek daha iyi: Nefesin zihinsel gücünü açığa çıkarır. Bu gücün mevcut olduğu ve varoluşu kurduğu iyi zamanlarda doğaldı ve dilde *Odem** gibi kelimelerde ifadesini buluyordu. Rus hacılar “aralıksız dua”yla Odem’in peşindelerdi. Dua nefes olur, nefes de dua.

Eğer ayna derinse nefes alma daha iyi başarılıyordu, eşeysiz üremede çiftleşmeye hazırlığın kazanması gibi. Ancak bu

* *İncil*'de Tanrı'nın insana üflediği ruh. –ç.n.

gündelik hayatta tehlikeli derecede yaygınlaşmamalıdır. Hayvani kıvılcımın derinlerde için için yanması gerekir, aynı fitilin barut fiçisinin önünde yandığı gibi. Bu, samuraydan öğrenilebilir: Kılıcın kınından hızla çıkması sonucu sükûnetten ölümcül hamleye atlama.

Kamarotu çağırmadan önce robdöşambr ve terlik giyerek, dedikleri gibi “kendimi rahatlattım”. Terlikler deriden, robdöşambrın altında da tropik bölgelerde giyildiği gibi keten takım var. Bu halde koridora da çıkabilirim.

Kaliteli yolcu gemilerinde olduğu gibi menü zengin. Daha önce, biri Akdeniz etkisinde Avrupa mutfağı, diğeri günlük hayatta pek ortaya çıkmayan Çin mutfağı olmak üzere iki mutfak bulunduğunu söylemiştim. Çin mutfağı, ziyafetlerde ve önemli konuklar olduğunda hizmet veriyor; Condor bu bakımdan hanlarla boy ölçüşebilir.

Benim ana öğünüm kahvaltı. Eğer görevdeysem tek öğünle idare ediyorum. Görevde değilsem akşam yemeğini de bazen personel arkadaşlarımdan biriyle yiyorum. Zaman zaman aşğıdaki büyük yemek salonunda görünüyor ve doçent olduğumu belirtmekten özellikle kaçınıyorum; aslında bu faydalı oluyor. Yapılacak çok iş varsa şef garsona veya muhasebeciye göreve hazır olduğumu bildiriyorum, onlar da çoğunlukla şöyle diyor: “Tamam Manuelo, siz çalışmalarınıza devam edin.” Benim çalışkan biri olduğum burada yaygın bir kanı. Bunu belli etmemek zor; neyse ki faaliyetimin türü ve yönü konusunda sadece net olmayan düşünceler mevcut.

Menüden seçimim oldukça mütevazı; sadece meyve konusunda biraz müsrifim. Condor’un masası üç kıtadan meyvelerle donatılmış oluyor. Ben, şimdi ve burada yetişen meyveleri, yani ülkede mevsiminde yetişen meyveleri tercih ediyorum.

Şehrin hemen kenarında bulunan haftalık pazardan geçmek âdeta bir şenlik. Çok taze oldukları hemen anlaşılan

meyve yığınları, Attika'yı hatırlatan sıcak, kırmızı-kahverengi topraktan hemen ayrılıyor. Satıcılar bunları, sabah erkenden Sous bölgesinin vaha ve ovalarından getirirler. Ayrıca mallarını satmak için bağırانların sesi, sucuların çingirakları, yılan oynatıcıların flütleri, hatta kasap dükkânında sinek sürüleri... Pazar daha yüksek bir yaşama keyfi, bir özgürlük, bir zevk girdabı çıkarıyor ortaya. Pazar aslında toplumun asıl merkezidir... Ondan özgürlüğünü ve bolluğunu almak devletin meselesidir. Bir şehrin fizik ve metafizik olarak iyi durumda olduğunu anlamak için pazarını ve mezarlığını ziyaret etmek yeter.

Stüdyodaki meyve sepetleri luminarın yanında duruyor. Garsonlara söyleyip sepetleri doldurtuyorum. Belki bir gün sadece meyve yiyerek yaşayacağım; vejetaryen olduğum için değil, mütevazı olduğum için. Yolu büyük ormanlara düşen Attila da benzer biçimde yaşamıştı. Ne var ki orada *Das Goldene Lamm** da vardı; ama sadece karın doyurmak için değil.

Taze meyveler bir güneş sevinci verir; güneş ateşinin dışında hiçbir ateş bu meyvelere değmemiştir. Meyveler aynı zamanda sularıyla susuzluğu giderir; su meyvelerin içine süzülerek girer ve çoğalır. Bu arada toprağın ruhunu ve özel karakterini yitirmez. Üzümlerin, bu üzümlerden yapılan şarapların çeşitliliği bunun kanıtıdır.

İncir, badem, ceviz gibi yemişler ise kaslara olağanüstü güç kazandırır. Bunu, kavurucu sıcak altında avcılarının, yanlarında erzak olarak sadece keçiboynuzu ve hurma olmasına rağmen hiç yorulmadıkları, neredeyse hiç terlemedikleri ceylan avında fark ettim; sanki kas lifleri halat gibi sağlamlaşmıştı.

Her an ormana geçişin gerçekleşebileceği benim durumumda sadece bitkisel beslenme yetmez. Bu durumda saldırma güdüsü kaybolacaktır. Öldüren bütün hayvanların ete ihtiyacı vardır; Hindistan'ta bile savaşçı kastı etle besleniyordu.

* *Alm.* Altın Kuzu: Hristiyanlık inancında İsa'ya verilen isimlerden biri. Aynı zamanda ünlü bir restoran. -ç.n.

Bunlar diyet sorunu olmaktan çok genel bir uyum sorunu-
dur. Etçilin parçalama ve kesme dişleri var ama o bıçakla kesip
parçalıyor... Ekmeğin kesilmesi değil koparılması gerektiğinin
söylenmesinin nedenlerinden biri de budur.

Etçil, mezbahaların, savaşların, kan akıtmanın dünyasını
tanır. Eğer bunları reddediyorsa yanlış ata binmiş demektir.
Bu durumda ya bifteğinden ya da düşüncesinden vazgeçmesi
gerekir. Öte yandan dünya, düşüncedeki hatalar sayesinde ya-
şıyor. Eumeswil'de muazzam işkembeli şeyhler var; karıncaya
bile zarar vermezler. Fakat bir yerlerde birileri onlar adına kat-
liamlar yapar, onlar adına düşünür.

Eski zamanlarda bu daha kolaydı. Tanrılar kendi aralarında
evrenin etiğini paylaşmışlardı. Kanlı savaşlar Ares'e aitti. Bu,
savaşçılar masaya oturduğunda da ifade ediliyordu. Bazı yiye-
ceklerin tanrısı Demeter; bazılarının, özellikle de denizden çı-
kan yiyeceklerin tanrısı ise Afrodit'ti. Bugün bile, artık tanrılar
katılmıyor olsa da, Eumeswil'de sofralar böyle kurulur.

30

Kalede sadece kahvaltıyı getiren ve başka hizmetler de gö-
ren personelle yakın ilişkim var. Bazıları belli bir süre hizmet
ediyor, çoğunluksa sürekli görevde; bunlara resmî olarak "ka-
marot" deniyor.

Tipolojileriyle ilgili bilgi bir yana bilgi ve becerilerini, belli
konular hakkındaki düşüncelerini bilmem gerekir çünkü çatış-
manın durumunu onlarla paylaşmak zorundayım. Çinli Kung
için hiçbir şey kendi keyfinden önemli değil, Lübnanlı Nebek
sıkı bir savaşçı ama ne yapacağı belli olmaz. İkisinden birini
veya ikisini birden mercek altına almam gerekebilir. Bu konu-
da aceleci davranmak istemiyorum.

Bir yıl boyunca Knut Dalin diye bir Norveçli de hizmeti-
mi gördü. Sömestrlere bağlı olduğumuz için (o kimya oku-
yordu) ikimizin de çalışma ve tatil dönemi aynı zamandaydı.

Onu uzun süre ayrıntılı sınavlardan geçirdikten sonra bu adamın psikologların ağlarından nasıl kayıp geçtiğine şaşırmıştım, çünkü güvenilir birinin en somut ve ideal örneği idi.

Aslında karakterlerin, düşme efektinin ortaya çıktığı kritik bir noktaya ulaşmaları mümkün. Bir kasiyer otuz yıl sadakatle çalıştıktan sonra kasayla birlikte ortadan kaybolur, saygın bir yurttaş ailesini katleder. Bu, volkanik patlama gibi ortaya çıkabilir veya tek tek tepkiler olarak, damla damla ahlaki temelin içini oyabilir. Bu türden suçlar, kimseye fark ettirmeden gizlice gelişir.

İyi veya kötü, fakat böyle bir eğilime işaret etmeyi ve uyarıda bulunmayı –eğer onları ciddiye almamız isteniyorsa– psikologlara bırakmalıyız. Dalin örneğinde yanlış karar alınmasında beden yapısı etkili oldu. Kalede dış görünüşe çok önem verilir. Öte yandan test uygulayanlar, öyle durumlar yaratırlar ki insanın yüzüne taktığı maske anında kalkıverir. Bunu kendi tecrübemden biliyorum.

Dalin mükemmel görünüyordu; fotoğrafı *Ladies' Life* [Bayanların Yaşamı] veya *Der Junggeselle* [Bekâr Erkek] gibi dergileri, Kuzey Kutbu'nda gece yarısı güneşi altında güzelleşmenin örneği olarak süsleyebilirdi; ek olarak biraz da bohemlik vardı. Personel olarak değil, daha çok gece kulübünün ünlü konukları arasında görünmek yakışıyordu ona. Ama burayı daha çok sevmişti. Bu bakımdan romancıların sevdikleri, yozlaşmış soylu motifine uygundu. Benzerleri arasında beyefendi rolü oynamayı başaramazsa birkaç basamak aşağıda bu rolü daha iyi oynayabileceğini düşünüyordu. Kuşkulu işlere karışmayı seviyor veya tropik ülkeleri ziyaret ediyordu. Siyahlar arasında bir lord. Onun melez yüz çizgileri oğullarının yüzlerinde görülür.

Katmanlarını özüne kadar soyamak kolay değildi; çünkü birbirleriyle çelişiyordu. Adriyatik Denizi'nin veya menekşe renginde olabilen Ege Denizi'nin değil, rüzgârsız günlerde görülebilen fiyortların soluk çelik mavisini taşıyan gözleri, onun her türlü şeyi yapabileceğini söylüyordu bana.

Sol gözü, gözkapığı hafif düşük olduğu için küçük görünüyordu. Bu küçük nizam dışılık bir kusur olarak adlandırılmaz. Dalin'in cüretkârlık olarak kabul ettiği şeyleri yaparken bu kusur biraz daha belirginleşirdi.

Bazen beni nereye kadar provoke edebileceğini test etmek istiyormuş gibi hissederdim. Bu durum dikkatimi ilk kez, yaşadığı gece maceralarından birini anlatırken çekmişti. Partneriyle otelde yatmış, sabahleyin aşağıya inip görevliye otel ücretini ödemişti:

“İsterseniz siz de yukarı çıkın, hâlâ yukarıda yatıyor... Böylece bahşış cebimde kalmış olur.”

O arada bana bakarak göz kırpmıştı. Kadınla tanışıklığının bir gecelik olamayacağını düşündüğüm için anlattığı durum çok sert gelmişti bana. Çok geçmeden bunun temel eğilimine uygun olduğunu gördüm. Sanki kulağına sürekli şeytan fısıldıyormuş gibi, ne pahasına olursa olsun herkese zarar vermek için çaba sarf ediyordu.

Anlatırken kılımın bile kıpırdamaması (bunu yapmam yanlış olurdu) bana güven duymasını sağlamıştı. Yavaş yavaş çekingenliğinden sıyrıldı. Daha önce Bruno'dan uyuşturucu ve patlayıcılarla ilgilendiğini öğrenmiştim. Bruno daha ilk konuşmada yüz vermemişti ona. “Bir gün havaya uçacağı kesin.” İyi bir tahmindir bu; alışılmadık ve öngörülemeyen biçimde gerçekleşti. Bunlar ilk kehanetler.

Kahvaltımı getirdiğinde, diğer oda hizmetçileriyle olduğu gibi, bazen kısa bazen uzun konuşmalar yaptım. İyi görüşleri vardı. Ahlaki anlamda değil, formülasyonlarının keskinliği anlamında söylüyorum bunu. Yapacak fazla işi olmayan birçok genç gibi onu da “kusursuz suç” meşgul ediyordu, bu konuda bir de teorisi vardı.

“Suçun neredeyse istisnasız zayıf bir noktası vardır: ağda bir dokuma hatası. Kastettiğim, kriminolojide temel soru sayılan *Cui bono?* [Kimin yararına?] sorusunun geçerli olduğu çıkar. Miras bırakan teyze öldüğünde yeğeni incelemeye alınır ki bunun için şüpheli durumların olması bile gerekmez.

Ormanda yürüyüş yapan birisi soyulup öldürülmüşse haydutun peşine düşülür, muhtemelen sabıka kaydı da olan biridir bu.”

“İyi de... buradan nasıl bir sonuç çıkarıyorsun?”

Kalede, her yerde olduğu gibi, personel kendi arasında birbirine “sen” diye hitap ediyordu, ama üniversitede karşılaştığımızda etmiyordu.

“Buradan şu sonucu çıkarıyorum: Çıkar ve mükemmeliyet birbirini dışlar. Ben *a priori* ne kadar şüpheliysem; planı, özellikle de suçun işlendiği sırada, orada bulunmadığının kanıtını büyük titizlikle hazırlamalıyım. Bu durum daha baştan bir sürü ipucu oluşturur. Eğer bir dizi şüpheliyi iyice araştırırsan, suçun işlendiği zaman nerede bulunduğunu tam olarak hatırlayan birine özellikle dikkat etmen gerekir. Hele üzerinden epeyce bir zaman geçmişse daha dikkatli olmalısın.”

Belli ki Dalin bu konuyla etraflica ilgilenmişti, bence gereğinden fazla etraflica. Başka bir gün kundakçılık hakkında konuştu. Dedğine göre “kişi”nin suç işlendiği sırada orada bulunmaması özellikle önemliydi. O nedenle kundakçılar çeşitli önlemler alıyorlardı. Sonrasında küllerin içinde büyüteç, ateşleme saati ve benzeri cihazlar bulunuyordu.

“Oradan geçerken sadece canı sıkkın olduğu için bir tahıl ambarını yakan birinin bulunması çok zordur. Aynı şekilde ormana giden ve yoluna ilk çıkan kişiyi, onu soymadan öldüren biri de zor yakalanacaktır.”

“Bunu ancak delinin biri yapar,” dedim.

Pek istekli değildi konuşmaya. “Zaten öyle birinin şimdiye kadar kaydı vardır veya yakında olacaktır. Akıl hastalarını ayırmak gerekir. Suçta özel bir şey olmaması gerekir.”

Yani *l'art pour l'art*; kriminal bir sahneyi sadece kurgulamanın değil aynı zamanda pratiğe de geçirmenin zevki mi? Herkes soruyor, fakat sadece Rumpelstilzchen* kimin yaptığını biliyor. Ayrıca tehlikenin çekiciliği de var.

* Grimm Kardeşler’in Türkçeye “Kuru Gürültü” olarak çevrilen masalı ve bu masaldaki cücenin ismi. –ç.n.

Bir süredir devrim öncesi yazarlarla (ansiklopediciler, oyun yazarları, romancılar) ilgilenmiş olmama denk gelmişti. Ayrıca 18., 19. ve 20. yüzyılın ayrıntılarını –bugün sadece tarihçileri meşgul eden “edebiyatla politikanın karşılaşması”nı– elimin altında tutuyordum.

Eğer toplum kabuk bağlamışsa ve yeni bir bilinç özgürleşmeye çalışıyorsa, en önce kendisini sanat eserlerinde fark ettirir. Bu, gücü sadece yönetenleri değil, çoğu kez sanatçının kendisini de korkutan sanat eserinin etkisini açıklar. Bir “yeni insan” –aslında elbette her zaman çok eski– aktif ve acı çeken görünümüyle sunulur. Aralık geniştir: Birey, *Genç Werther’in Acıları*’ndan *Haydutlar’a*, *Figaro’nun Düğünü*’nden *Sodom’un 120 Günü*’ne* kadar kendisinin farkına varır.

Konu, anarşiyle ilgili çalışmalarım nedeniyle, basit söylenildiğinde şu sorudan çıkmıştı: Birey neden tekrar tekrar “[tuzağa] düşüyor”? Ayrıca konu, Vigo’nun enstitüsü için bilimsel incelemelerin yapılmasını sağladı. Bunların pek azı, MÖ 6. yüzyılın Sybaris’inden** veya 1725 dolaylarında Venedik’ten hoşlanacak olan üstadın zevkiyle buluşuyordu.

Konudan uzaklaşmak istemiyorum; Dalin konusunu henüz bitirmedim. Dalin “Burada özgül bir şey olmamalı,” dediğinde bu tezlerden biri geldi aklıma, tezin başlığı şuydu: “Raskolnikov: 20. Yüzyılın Werther’i mi?” Çalışma henüz bitmemişti, olağanüstü yetenekli bir Eumenist uğraşıyordu bununla.

Çarlık zamanında yaşamış, Dostoyevski isimli bir Rus yazarının roman kahramanı olan Raskolnikov, tamamen deneysel temelde bir cinayet tasarlar. Sorunu güçtür. Kim kan akıtabilirse ilk o kutsanacaktır. Yaşlı tefeci kurban olur; tesadüfen herhangi bir yolcunun sokakta araba altında kalması gibi. Raskolnikov kadının birkaç mücevherini alır, fakat bunun da

* Sırasıyla Goethe, Schiller, Mozart ve Marquis de Sade’in başyapıt sayılan eserleri. –e.n.

** İtalya’da bir antik şehir. –ç.n.

sembolik niteliği vardır: Öldürdüğü kadından aldıklarını bir taşın altına saklar ve bir daha hiç ilgilenmez.

İşte bu Raskolnikov'u düşünmüş ve o sabah kahvaltısında adını söylemiştim. Dalin'in romanı bilmesi beni hem şaşırtmış hem de canımı sıkıyordu. Bu kitabı sadece konuyla işi icabı ilgilenen o Eumenistten almış olabilirdi; bence tesadüf değildi bu.

Dalin, romanın kahramanı olan Rus'u, yanlış yola sapmış bir *Übermensch* [Üstinsan] olarak reddediyordu. "Neden tefeci kadını öldürüyor? Çünkü onu yararsız görüyor. Bit gibi gereksiz görüyor. Bu çok spesifik, ahlaki bir korse. Sadece bu nedenle bile özünde yanlış. Söylediklerimi anlamadın, değil mi Manuel..."

Eskiden Dalin'in vandalın teki olduğunu düşünüyordum, herkesin kendi içinde biraz barındırdığı bir vandal. Gençlerde –eğer havaya girmişlerse– hemen fark edilir bu; özellikle de içtiklerinde: Çeşitli sarhoş maskaralıklarından zarar vermeye ve fiziksel saldırıya varabilir bu.

Önünde çok fazla sistem vardı. Sık sık ortaya çıkan ve çarlığın son dönemlerinde, özellikle yeni bulunan dinamiti kullanarak yıkıp yok etmelerine rağmen yanlış biçimde "nihilistler" olarak adlandırılan bir sosyalist devrimci* miydi Dalin? Sosyalist devrimciler bir tür büyük av hayvanı avlayan avcılar gibi çalışıyorlardı. Nasıl ki avcılar güzel boynuzlu geyik peşine düşüyorlarsa sosyalist devrimciler de taçlı başlar avlıyorlardı.

* Sosyalist Devrimci Parti: "SR'lar" olarak da bilinen ve kökeni Narodnik hareketine uzanan popülist parti. 1905 Devrimi'nde önemli rol oynadıktan ve 1917 Devrimi'ni takip eden genel seçimlerde kırsal nüfusun desteğiyle büyük başarı kazandıktan sonra, özellikle tarım politikaları ve Brest-Litovsk Antlaşması sebebiyle hükümet ortağı oldukları Bolşeviklerle fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Bu ihtilaf SR'ların hükümetten çekilmesi ve kurucu meclisin dağılmasıyla sonuçlanmıştır. SR'lar Rus İç Savaşı döneminde bölünmeye uğramıştır. SR'ların bir kısmı Bolşeviklere katılırken, büyük bölümü Çarlık yanlısı Beyaz Ordu'yu desteklemiştir. –e.n.

Ya mücadele ettikleri sistem ya da sonrasında gelen başka bir sistem tarafından tasfiye edildiler. Gerçek nihilist dünyayı değiştirmek, hatta iyileştirmek için parmağını bile oynatmaz; bir nihilist siyasetçiden çok filozofa yakındır.

Dalin toplumu (şu veya bu toplumu değil, hepsini) ilke olarak küçümsüyor ve toplumdan nefret ediyordu. Gevşek bir izlenim yaratıyordu ama nahoş değildi, çünkü dış görünüşüne önem veriyordu. Çok okuyordu; onu Vigo'nun tarih kütüphanesinde de gördüm. Kitabı iki eliyle çok büyük bir kuvvetle, kapak zarar görecektir kadar sımsıkı tuttuğunu ve bunu bilerek yaptığını, küçük ama ayırıcı bir özellik olarak not ediyorum. Her bakımdan saygısızdı.

Yaptığı deneylerin kuşkulu olduğunu daha önce Bruno'dan duymuştum. Bir keresinde deney yaparken gerekli önlemleri alıp almadığını sordum. Şunu söyledi: " Ben Sous Nehri'nin orada terk edilmiş bir sığınakta çalışıyorum." Bu yanıt benim hiç hoşuma gitmedi tabii.

Yaptığı deneyler eğilimlerine uygundu. Genel düşüncesi, hiç durmayan bir imha makinesi olmakmış gibi görünüyordu. Düşünce silsilesi, eğer onu doğru anladıysam şöyleydi: Yıkım kendiliğinden yaşamak zorunda, hem de artarak. Bu mümkün olan en az masrafla gerçekleşmeli. Eğer biri ağaçları keserek ormanı yok etmek isterse, neredeyse bir oduncu ordusu işe almak zorunda. Oysa bir kuş tüyü sapı yeter.

"Nasıl yani?"

"Kuş tüyü sapını, Avustralya'da yaşayan bir ağaç parazitin yumurtalarıyla doldurup getireceğim. Sonrasını bunların üremesi halledecektir."

Bu tür şeyler mümkün; çocuğun biri bir kibritle bütün şehri ateşe verebilir. Dalin'in doktora tezi antimadde sorunlarıyla ilgiliydi. Moleküller dünyasına göz atmasını reddetmek olmazdı, dedi Bruno. Özel bir yeteneği maddi olarak görmek gerekiyormuş. Fakat pratikte pek bir şey çıkmamış ortaya.

Yakıcı, tahrip edici, aşındırıcı nitelikte maddelerle deneyler yapıyordu; umudu bu maddelerin yüksek tehlike arz eden gücünü daha da yükselterek yıkımın bu maddelerde devam etmesini sağlamaktı.

Bana coşkuyla bunlardan söz ettikten sonra bir sabah ona şunları söyledim: “Elindeki özleri büyük depolama alanlarına ve kirlenmiş deniz kıyılarına serpiştirerek adını duyurabilirsin. Bunu biyolojik olarak ele alman mümkün olabilir... Petrol ve plastik sindirebilen bakteriler yetiştirebilirsin belki.”

Onu kızdırmak için söylemiştim; aklında olanın tam zıttıydı önerdiğim şey. Kendi içinde ve düşünce dünyasında, dıştan bakıldığında korozyona ve yavaşça ilerleyen bozulmaya uygun olan bir şey hareket ediyor olmalıydı. Yakmayı yeterli görmüyor gibiydi çünkü tuhaf biçimde ateşi bu planların dışında bırakmıştı.

Bir süre, selülozda kansere benzer değişiklikler ortaya çıkaran maddelerle ilgili çeşitli deneyler yaptı. Bunlarla kitaplar enfekte edilebilir, kütüphaneleri yiyip bitiren tümörler oluşturulabilirdi. Bu deneylerde herhangi bir ilerleme sağlayamamış gibi görünüyordu; yine de Eumeswil’in postacıları iki-üç kez posta kutularının içinin bir tür jöleye dönüştüğünü keşfetmişlerdi. Bunu kim yapmış olabilirdi?

Dalin, daha büyük huzursuzluklar olsun istiyordu. Bu sırada herhangi bir partinin tarafında, örneğin partizan olarak yer almayı geçirmiyordu aklından; o sadece kendi yapmak istedikleri için daha özgür olacağını umuyordu.

Eğer *ben* birini öldürürsem, arkadan yaparım bunu; şimdi-den birkaç domuzu aklıma koydum bile.”

“Eğer seni doğru anladıysam *herkese* zarar vermek istiyorsun, değil mi?”

“Elbette, gözümü bile kırpmam.”

“Öyleyse başka türden canlı da öldürebilirsin... aynı etkiyi yaratır.”

“Hayır Manuel, çok temel bir fark var.”

Akşam bunun üzerine düşünürken Dalin’e hak vermek zorunda kaldım. Dalin, anarko-nihilist tipin somut örneğiydi. Onda özel olan, sadece genel bir hoşnutsuzlukla tepki vermeyip aynı zamanda bu konu üzerine düşünmesiydi. Elbette birini arkadan vurmakla önden vurmak farklıydı; etkisi bakımından değil, kendini olumlama bakımından.

Şöyle bir gözlemim var: Bir kediye bir parça et uzattığımda oralı bile olmadı, fakat o parça eti “çalarak” elde ettiğinde afiyetle yedi. Et aynı et; farksa yırtıcı hayvanın kendi öz farkındalığından aldığı zevkte yatıyor.

Anarko-nihilist, sosyalist devrimciyle karıştırılmamalı. Onun nefreti şuna ya da buna değil, bütün düzenedir. Antisosyal ve apolitik, doğanın yıkıcı etkisini temsil eder. Dalin doğanın bu etkisini hızlandırmak istiyor. Bizim tiranların en mütevazı araçlarıyla kıyaslandığında bile Dalin, rüzgâr değirmenlerine karşı savaşıyor bir tür Don Kişot etkisi yaratır. Bir trenin raydan çıkması, bir köprünün havaya uçması, büyük bir mağazanın yanması ne kazandırır? Elbette buna başka türlü bakmak gerekir... Örneğin yıkımın sembolü Tanrı Şiva’yı* sevindirmek için ona değersiz bir kurban sunmak gibi. Bir kimyagerin tam olarak ne yaptığını bildiğine çok ender rastlanır.

Bazı şeyleri anlamamı Dalin’e borçlu olmama rağmen, sadece güvenliğim açısından bile olsa ondan uzak durmak zorundaydım, o nedenle pratikte de bir şeyler yaptığını anlamamı sağladığında teorik ilişkimizi kestim.

Neden bu kadar açık sözlü davranmıştı? Devlete ve topluma bağlı olmayan içimdeki anarkın kokusunu aldığından

* “Hinduizm Üçlüsü” olarak bilinen üç tanrının sonuncusudur. Brahma evrenin yaratılışından; Vişnu evrenin işleyişinden; Şiva ise evrenin yeniden yaratılması için yıkılışından sorumludur. –ç.n.

kuşku yoktu. Ne var ki bu güçleri tanımadan nesnelleştiren bir bağımsızlığı öngöremezdi. Bunun için tarihsel temellere sahip değildi.

Muhalefet işbirliği demektir; Dalin farkında olmaksızın bundan uzak duramamıştı. Aslında topluma, toplumu onaylamaktan daha az zarar veriyordu. Anarko-nihilistin ortaya çıkması toplumu birlik olduğuna inandıran bir diken etkisi yapar.

Anark ise toplumu en baştan kusurlu kabul etmekle kalmaz, aynı zamanda onu bu kayıt ve şartla kabul eder. Devlet ve toplumdan az veya çok nefret eder, ancak öyle zaman ve mekânlar olabilir ki görünmez uyum görünür olanın içinde parıldar. Bu özellikle sanat eserinde belirginleşir. Sonra neşeyle hizmet edilir.

Anarko-nihilist bu konuda tam tersini düşünür. Örneğin Artemis tapınağı, Anarko-nihilisti bu tapınağı kundaklamaya kışkırtacaktır. Anark ise, meditasyon yapmak için içeri girmeyi ve bir adakla katılmayı umursamaz. Bu adı hak etmiş her tapınakta mümkündür bu.

Dalin'in ilk başta ördek kulübesinde benim hizmetime verildiğinden söz etmiştim. Bu benim aklımı kurcalıyordu, çünkü bunun sıkıntı yaratacağı baştan belliydi. Fakat Dalin'in uzun süre hizmette kalamayacağı da kesindi; benim güvenliğim gerekli kılıyordu bunu.

O zamanlar Çinli veya Lübnanlı üçüncü adam olarak öngörülmüştü; alarm verildiğinde kim görevdeyse o hizmette olacaktı. Lübnanlı saldırgandı; Dalin en küçük işaretle "endişelenip icabına bakılacak"tı. Öte yandan, ağırkanlı Çinli'ye güvenilemezdi; o nedenle bu işi benim ele almam gerekiyordu. Böyle olması daha güvenli, kendi sorumluluğum da bunu gerektiriyor. Anark için kendine karşı sorumluluk son aşamadır.

Bu arada, konuyla uzaktan ilgisi olmasına rağmen, Attila'yı dinledikten –daha doğrusu onun anlattıklarına kulak misafiri olduktan– sonra beni düşündüren bir anekdot geldi aklıma: Ben konuşma akışını, kimsenin dikkatini çekmeden, kendi aydınlanmam için ikincil hattıma çekiyorum.

Gece kulübünde en iyi bilgilerin havada uçuştığı sabahın erken saatleriydi. Beylerin kürtaj konusuna nasıl geldiklerini şu an hatırlamıyorum. Eumeswil'de kürtaj, cezayı gerektiren eylemler içinde sayılır ama kovuşturulmaz. Kumar, afyon kullanımı ve kaleden bakıldığında oldukça tuhaf görünen oğlanlık gibi bazı eylemler de öyle. Herkes yapar, herkes herkesin yaptığını bilir, hatta bununla övünülür. Eğer annem beni doğurmakta ısrar etmeseydi ben de babamın kurbanı olacak ve gider borusundan akarak kaybolup gidecektim.

“Herkes biliyor”: Bu özellikle Domo ve polis için geçerli. Bilgi kartlarına tuhaf hiyeroglifler delgilenmiş; bunlar oldukça kalın bir dosyada muhafaza edilen bir skandallar kroniği oluşturuyor. Domo şu ilkeyi izliyor: Her suçun kovuşturulması gerekmez. Ama eğer kovuşturuluyorsa gerçekleri içermekle kalmamalı, aynı zamanda gazetecilerin de karnını biraz doyurmalıdır. Ancak böyle olursa politik ağırlık kazanabilir. O nedenle kuvvetli ayrıntılara önem verir. Bu durum mutlak yönetimlerin olduğu her yerde görülebilir. İlk konuşmalardan biri her yere serbestçe girebilen polis şefine ayrılmıştır. Güneş Kral* da d'Argenson'un arkasında durmuştu her zaman.

Yani, kesinlikle cezalandırılması gereken bir eylem iyi niyetle görmezden gelinir. Fakat eylemi yönetim tarafından sevilmeyen biri yapmışsa durum farklılaşır. O kişiye “yasa bütün ağırlığıyla” uygulanır.

* XIV. Louis'nin lakabı. –e.n.

Rüşvet yaygındır; hatta sözcüğün ifade ettiği gibi ticaret ve değişimi kolaylaştırır. Ama aynı zamanda yasaktır; davul zurna ile duyurulmuşsa kıskançlık da girebilir işin içine. Eğer Domo, *Zaunkönig*'in çalışmalarını engellemek isterse, Condor'u "leş kargası" diyerek itibarsızlaştırmaya çalıştığı için değil, rüşvet aldığı veya şantaj yaptığı için Zerrwick'e dava açacaktır. Bütün bu editörler, zenginlerin ve iktidar sahiplerinin özel alanlarına jurnalcilerle girerler. Elde edilen bilgi ya sansasyon olarak patlar ya da hususi olarak kaydedilir. Kişi, karşılığında ya paraları sökülür ya da ahlaki öfkeye maruz kalır.

Aynı şey kürtaj için de geçerli. Bizde kürtaja ekonomiyi stabil kıldığı için dahi göz yumulur. Pasta her zaman –dilimlerden bazıları küçük bazıları daha büyük olsa da– aynı sayıya bölünür. Yoksulluk gökten inmez, üretilir. "Bunun için insanlara ödül verildiği zamanlar oldu." Not ettiğim bu sözleri görüşmeler sırasında Domo söylemişti.

Proleterler, devlete paralarıyla değil çocuklarıyla hizmet ediyorlardı. En azından Eumeswil'de, ilerleme düşünceleri ve ulusal gelenekler gücünü kaybettiğinden bu yana zengin ya da yoksul iki çocuk yetiyor. Hatta babama bir çocuk da yeterli olurdu.

Gördüğüm kadarıyla paranteze alarak anlattığım konu içinde bir parantez daha açtım. Bazen kalem kaçıp gidiyor. Eumeswil'deki düzeni ya da düzensizliği anlatmayı ek görev olarak önüme koyduğum için zararı olmaz. Ancak bir tür Çin kutusu oyuncağına dönüşmemeli.

Yani, bir günümü anlatırken kahvaltıya ve kahvaltıyı getiren oda servisi garsonlarına, oradan da günün birinde tehlikeli olabileceği için, basit ve hem kalede hem kendisi tarafından tercih edilen üslupla söylersem, öldürülmesi gereken Dalin'e kadar gelmiştim. Ayrıca, tumturaklı laflara devam ederek bu durumda en iyisinin "bunun için şahsen sorumluluk almak

olduğunu” not etmiştim. Aldığım bu not, gece kulübünde kurtajla ilgili başlayan bir tartışma sırasında Attila’dan duyduğum bir anekdotu açıklıyordu.

Hayatının farklı kesitlerinden parçalarla bu doktorun biyografisini bir araya getirmeye çalışıyorum. Bunu yaparken sadece konuşmalarda duyduklarımınla yetinmek zorundayım. Hayatının çoklukla fantastik olanın sınırlarına dayandığı, hatta bu sınırı geçtiği görülüyor.

Böylece tarihçi için tuhaf bir problem ortaya çıkıyor. Bunu *Inklusum* olarak adlandırmak ve kısaca anlatmak istiyorum:

Tarih aslında olup biten bir şey değil, bunların düzenlenmesidir. Bu önce vakanüvisler, sonra da tarihçiler tarafından yerine getirilir. Elbette gerçekleşen sadece bir seçme değildir, aynı zamanda zamanın üslubu da rol oynar. Bazı olgular daha fazla aydınlatılır, bazıları hiç görülmez. Üzerindeki gölge perdesi aralanmayan bu olgular, ya ebediyen ortadan kalkar ya da günün birinde becerikli biri tarafından ortaya çıkarılır; örneğin Romalıların yaptığı su kemerlerinde kurşun kullanılması ve bunun ölüm oranlarına etkisi gibi.

Kısa süre önce, MS 2. yüzyıl sonlarında Norveç’in tarihini anlatan bir yazı geçti elime. O sıralar Norveç’te büyük bir demagog hüküm sürüyor ve ülkeyi baskı altında tutuyordu. Metnin dörtte üçü bununla ilgiliydi. Önceki iki yüzyıl, bunun içinde Vikingler dönemi de var, sadece metnin dörtte biri kaddı.

İyi de, bunlar birkaç kuşak içinde düzelecek perspektif bozulmaları. Inklusum sözcüğüyle kastedilen başka bir şey; kesinlikle “tamamen başka bir şey”. Olup bitenler arasında tarihçinin yeterince veya kesinlikle başa çıkamayacağı kesitler vardır. Tarihçi MS 16. yüzyıldaki cadı avı gibi dönemleri “karanlık” diye tanımlamakla yetinir; peki ama bu karanlıkta gizli olan nedir?

Elbette açıklamalar var. Fakat bu açıklamalar olayların ve mekanizmaların ötesine geçmiyor. Burada olay hiç kuşkusuz *Cadı Çekici** ve bir sürekcı avcısı olan VIII. Innocentius'un** kötü şöhretli polisi. Engizitörlerin sanıkları kendi hezeyanlarına parça parça inandırdığına dair şüphe yok. Tutanaklar bunu doğruluyor.

Bununla birlikte bir bütün olarak bu karmaşıklık, bulanık dipten bir kabarcık olarak yüzeye, tarihin aynasına yükselir. Cadılara hep inanıldı ve hep inanılacak; bu inanç zamanla değişen somut bir tipe karşılık gelir. Daha kısa süre önce burada yaşlı bir kadın tutuklandı; komşu ahırlardan birine virüs bulaşmış saman atmıştı.

Cadı Çekici gibi, şeytan ve cinlerin varlığına ilişkin literatür varlığını hâlâ koruyor ama yer altında. Etkisi görüldüğünde, bulaşıcı olduğunda başka bir sonuç –her şeyden önce de kendisine gerekçeler arayan dünya korkusu sonucu– çıkarılabilir.

Inklusum genişleyebilir. İlkel insanın güneş tutulması sırasında korkusunun nedeni budur. O, güneşin tutulmasından korkar.

Birçokları gecenin, günün bir Inklusum'u olduğunu düşünür. Fechner ve Novalis gibi daha azınlıkta olan başkaları ise tersini düşünürler:

hep yeniden gelmek zorunda mıdır sabah

hiç son bulmaz mı yeryüzünün gücü?

.....

biçilmişti ışığa zamanı

ve uyanıklığa –

ama amansızdır gecenin hükümleri.***

* *Malleus Maleficarum*: Heinrich Kramer ve James Sprenger adlı iki Dominikan rahibinin 1487'de kaleme aldığı eser. –ç.n.

** 1484 ile 1492 yılları arasında papalık yaptı ve bu dönemde cadı olduğu iddiasıyla çok sayıda insan korkunç işkencelerle katledildi. –ç.n.

*** Novalis, *Geceye Övgüler*, İş Bankası Kültür Yayınları, 2016, çev. Ahmet Cemal. –ç.n.

Bir Inklusum kısa sürede, hatta yıldırım hızıyla olabilir ve yine de kişiyi ve kişi aracılığıyla dünyayı değiştirebilir. Şam'a gitmek için yola çıkan Pavlus buna örnektir.* Onun deneyimi, efsanevi figürlerin tarihe geri dönüşüyle karıştırılmamalıdır; bu daha çok yeni tür görüngüler başlatmıştır.

Ayrıca Diriliş'ten kuşku duymak zor; mezarın boş olması inancı güçlendirmekten çok zayıflatır. Celsus'a göre bahçıvanlar, yas tutmaya gelenler lahanalarını ezmesinler diye gece olunca çarmıha gerilmiş cesedi oradan uzaklaştırmışlardı. Ahmakça bir itiraz. Hatta bu anlamda bir görüngü, Diriliş, cese-din olduğunu varsayar. Arketip, resim ve yansımasıdır.

Chrysostomus'a** göre Diriliş sadece ahlaksızlar tarafından inkâr ediliyordu; Nyssa'lı Gregori, Diriliş'i, ilahi doğaya geri dönüş, bir vahşinin postunu çıkarması ve bedenin bütün mükemmeliyetiyle özgürleşmesi olarak anlıyordu. Biçimini koruduğu için, organlara tabii ihtiyaçların dışında bir anlam verilmiş olmalıydı. Ressam bunu anatomi uzmanından daha iyi görür.

Eğer Chrysostomus haklıysa Eumeswil'de ahlaksızlık çok popüler olmalı. Yine de "konu" herkesi ilgilendiriyor ve meşgul ediyor. Ben de egzersizlerde ilerleme sağlayamadığım problemlerle karşılaşıyorum, fakat bu problemlerin su yüzüne çıkması bile etkili oluyor.

Ben aynı anda görüntü ve yansıma, beden ve hayalî beden olunabileceğini kanıtlanmış sayıyorum. Yansıma ve cese-din aynı anda ortaya çıkabilmelerini de mümkün görüyorum, büyük ihtimalle sadece kısa bir süre için. Yakınları onun için

* Pavlus, büyük bir Hristiyanlık karşıtı eylem için Şam'a doğru yol çıktığında İsa ona "Saul, Saul; bana neden zulmediyorsun?" diyerek görünür ve bu olaydan sonra Pavlus Hristiyan olur. -e.n.

** Altın Ağızlı Yuhanna (349-407): Antakya doğumlu vaiz ve Kilise Babası. -e.n.

üzüntülerini ve acılarını dile getirir ve doktorlar henüz onunla ilgilenirlerken ölmekte olan, hatta ölmüş olan da kendisini istirahatgâhında görür. Onu bedene geri çağırmak mümkün olabilir; bu yaklaşık olarak dirilişin tam karşıtıdır ve başına gelen herkesten buna üzüldükleri duyulmuştur.

Birçok insan ölüm anında, kendilerinden öteye ulaşır ve bunu bildirir; binlerce kez kanıtlanmıştır bu. Akşam kıızıllığında artık görünmez olan bir yıldız kollarını âdeta görünür olanın içine uzatır.

MS 3. binyıl başlarında eklemelerin serbest olduğu görüyor. Dünyanın sayılaştırılmasından bıkkınlık hızla artmış olmalı. Öte yandan tinsellik isteği hissediliyor, fakat her şeyi düzleyen düşünceler karşısında galip gelemiyordu. Bu, mezheplerin oluşumuna, yaratıcılarının açlık çektiği veya intihar ettiği sanat eserlerine, Brobdingnag* tarzı teknolojik ve politik hatalara uzanıyordu.

Tarihçi için yarıkları, çatlakları ve zindanlarıyla bu Babil Kulesi'ni ana çizgileriyle anlatmak zordur; aslında neler olduğunu o dönemde yaşamış olanlar bile bilmiyordu. Eklentiler artmıştı ve insan şunu soruyordu kendisine: Söz konusu olan söylentiler mi, rüyalar mı veya felaketler sonucunda üstü örtülmüş gerçekler mi?

Bunlar Atlantis-Haletiruhiyeleri'dir. Eumeswil'de düşsel unsurlar arttığı ölçüde optik basitleşmiş ve gerçeklik güçsüzleşmiştir. Bunları tarihçi olarak ciddiye almam mümkün değil, belki rüya yorumcusu olarak dikkatimi çekebilir. Tarihe, katedralleri ve saraylarıyla birlikte, bunların arasından bakıyorum; yukarıdan batık şehir Vineta'ya** bakar gibi. Derinlerden gelen çan sesleri var, duyuyorum; bu acı veren bir zevk.

* Jonathan Swift'in *Gulliver'in Gezileri* isimli eserindeki devler ülkesi. -ç.n.

** Komünist gazeteci ve oyun yazarı Jura Soyfer (1912 – 1939) tarafından kaleme alınan *Vineta* isimli oyun. Soyfer 1939'da Buchenwald Toplama Kampı'nda öldürülmüştür. -ç.n.

Beni artık meydan savaşlarının gürültüsü sarsmıyor, beni sarsan daha çok iki ordunun karşı karşıya durduğu sırada o kısa ve korkunç suskunluk. Güneş zırhların üzerinde parıldıyor.

Eşitlemek ve kolektif düşünceler kültü, tek tek bireylerin güç sahibi olmasını dışlamaz. Tersine, tıpkı içbükey aynanın odak noktası gibi o tek kişide milyonların arzusu toplanır. O tek kişi milyonların aktörü, trajedi oyuncusu olur; o tek kişinin tiyatrosu dünyadır. O ister toplumun yararına ister kendi zevki için titanca planlar tasarlayabilir. Milyonlarca insan onun uğruna çok çalışmak, onun uğruna savaşmak ve onun uğruna yok olmak için akın eder. Neron, kendisine altından ev yaptırmak için Roma'nın bir bölümünü yıktırmış, Korint Kıstağı'nı delip geçmişti; ancak iki iş de tamamlanamadı.

Sözünü ettiğim bölümde otomasyon nedeniyle bu tür planlar ve tabii suçlar da arttı. Ek olarak cehennemî güç ortaya çıktı. Bu konuyla ilgili haberler çoğalıyor; bunları kontrol ederken olaylarla rüyalar veya uydurulanlar arasında gidip geliyorum. Büyük hipnoz güçlerinin de serbest kaldığı görülüyor. Bu, eklemeler için uygun.

O sırada, eski zamanlardaki cadı mahkemelerine benzer soruşturmalar nedeniyle büyük korkular yaşanmış olmalı. Bunun için yer altında bir var olma biçimi gereklidir: sondajlar, kazılar, katakomplar, her türden cehennemî faaliyet. Luminar için ön çalışmalar da o zaman başladı. İskenderiye Koleksiyonu ve veri depolama, ek olarak bir de buna uygun teknoloji.

Neron şöyle demişti: "Benden öncekiler neye cüret edilebileceğini bilmiyorlardı." Bu, gücün yaydığı ışıktan çevre donup kaldığında geri dönen bir ruh halidir. Arzuların ardından hemen bunların yerine getirilmesi gelmelidir; dünya kukla oyununa dönüşür. En küçük bir gecikmede efendilerin keyfi kaçır. Bu yenilerden biri, kendi başına kalıp planlarını enine boyuna düşünmek için bir meditasyon mekânı istemişti;

bunun için bir dağın zirvesini oydu ve mekânın içine bir asansör koydu. Bu bana eski Eumenes'in ele geçirilemez kalelerini hatırlatmıştı. Yurttaşın da benzer arzuları var, sadece bu arzusunu gerçekleştirme imkânı yok. O nedenle arzularını yarı zevkle yarı korkuyla güçlü olana yüklüyor.

Bir başkası da –belki de aynı kişiydi– bir dağ silsilesini, oraya çok büyük miktarlarda erzak ve cephane yığdırarak bir kaleye dönüştürdü. Bu büyük bir saldırı veya kuşatma düşünlerek yapılmıştı. Hazine ve sanat eserlerini de bu kaleye taşıttı. Genelevler, hamamlar ve bir de tiyatro yaptırdı. Tamamen tüketilmiş alacakaranlıkta on beş yıl sürecekti bu.

Ninova'da,* üzerinde hazineleri ve karılarıyla birlikte Kral Sardanapal'ın yakıldığı odun yığınının alevleri sadece on beş gün sürmüştü.

Ay'a gidildikten sonra, eğer masraflardan çekinilmiyorsa, teknik olarak çözümsüz herhangi bir problem kalmadı gibi. Bu yolculuklar geride, romantik eğilimlere de hareket özgürlüğü veren hayal kırıklığı bırakmıştı. Ek olarak dinamik gücü ortaya çıkardı.

Kuzey Denizi'nde tuhaf bir adaya ilişkin haberler, birçok insan tarafından deniz yılanları hakkında düzenli çıkan haberlerle aynı kefeye konur. Gemileriyle sürüklenen buz kütleleri arasında yol almaya çalışan kaptanlar, parıldayan bir ışıqla aydınlanan hayalî bir saray görüntüsünün gözlerini kör edercesine kamaştırdığından korktuklarını iddia ediyorlardı. Bazıları, dört yanı uçurumla çevrili yüksek bir yapı gördüklerini anlatıyorlardı. Bazıları da, kayalara oyulmuş pencerelerin kırıldığını ve içeriden ışık yayıldığını söylemişlerdi. Söylediklerine göre uçurumla çevrili bu yapı bal peteği gibi inşa edilmiş olmalıydı.

Bu haberlerle ilgilendim. Vigo'nun enstitüsünde bu konuyla ilgili toplanmış bir sürü haber var; özellikle gazete küpürleri

* Asur Krallığı'na başkentlik yapan, Musul yakınlarındaki antik şehir. –ç.n.

ve gizemli dergilerden alınmış yazılar ilginç. Ayrıca luminara da başvurduğum. O zamanlar yabancı gezegenlerden astronotların bizim gezegenimize indikleri de iddia edilmişti. Çok sayıda insan görmüştü bu dünya dışı varlıkları.

Her söylentinin az veya çok anlaşılabilir bir özü vardır. Bu bölgede uçaklar sık sık aniden ortadan kayboldukları ve bir daha onlardan haber alınamadığı için pilotların söz konusu bölge üzerinden uçmaktan kaçınmaları aklımı kurcalıyordu.

Kutup gecesinde parıldayan bu büyük yapının Uçan Hollandalı'nın* sarayı olabileceği fikrinin, anark olarak bana cezbedici geldiğini kabul etmeliyim. Aynı zamanda politik güce sahip bir Kroisos [Karun] veya dönemin bir Crassus'u** burada kendi sığınağını yaratmış olsaydı son çarpıcı karşıtlık anlayışına sahip olmuş olurdu.

Dışarıda, daha kısa süre önce sıfır noktasını keşfetmeye cesaret eden herkes için ölümcül olan fırtınalar uluyor; deniz bazalt kayalara çarparak parçalanmış kesekler taşıyordu. Hiçbir çöl bu kadar sert olamazdı. Buna karşılık daha içeride ışık, kaplıca ve kış bahçelerinin sıcaklığı, ziyafet salonlarında orkestraların müziği vardı. Bunların yanında olağanüstü bir ki-bir: Burada her şey mübahtır.

Kuzey ışıklarının perdelediği mehtaplı geceler de duyuluyor. Dışarıda mavi buz dağları sürüklenerek geçiyor sessizce.

Fırtınalar susuyor; bir denge hali, sanki muazzam güçler kararsızlık içindelermiş gibi beklenti yaratıyor ama korku yok.

* Hollanda'nın denizlerde üstün güç olduğu dönemlerden kalan bir denizcilik efsanesidir. Uçan Hollandalı, lanetlendiği için hiçbir yere varamadan sonsuza kadar denizlerde dolaşan bir hayalet gemidir. "Uçan Hollandalı" bazı anlatılarda geminin ismi, bazılarında da geminin kaptanının ismidir. -ç.n.

** Marcus Licinius Crassus (MÖ 115 – MÖ 53): Romalı general ve siyasetçi. Sulla ile Gaius Marius arasındaki savaşta Sulla'yı desteklemiştir. Spartacus önderliğinde patlak veren köle isyanını bastırmıştır. Carrhae (bugünkü Harran) şehri yakınlarında Partlarla yaptığı savaşta yenilgiye uğrayıp esir alınmış ve ağzına erimiş altın dökülerek öldürülmüştür. -ç.n.

Attila'nın burada, Condor'un yanında hizmet gördüğü gibi, orada da benzer bir pozisyonda olabileceği aklıma nereden gelmişti? Bu tahmin olarak kaldı. Yaptığı yolculukların onu en kuzeye kadar götürdüğü kesindi. Attila adaları, çölleri, el değmemiş ormanları seviyor. Ahasverus* gibi, yanıp kül olan ve isimleri bile silinmiş şehirlerde yaşadı. Hayal ve gerçekliğin birbirinin gücünü ve etkisini sıfıra indirdiği o sınırları biliyor.

Sabah saatlerinde dili çözüldüğünde, bar tezgâhının arkasında avcı olarak bekliyorum; dikkatimle birlikte isimleri kitaplarda yazmayan hayvanların ortaya çıkabilecekleri beklentisi büyüyor.

Attila adaları tanıyor, buna eminim. Bir kez Fingal Mağarası'na** benzeyen girişten söz etmişti. Ama Aziz Elmo Ateşi*** bazaltı taçlandırdığında, Hiçlik'in kenarındaki şenliklerden hiç söz etmiyor. Kederli şeyler de dâhil çok şey yaşamış olmasına rağmen, geriye bakarken sessizliğin parıltısını, ay parlaklığındaki açıklıkları tercih ediyor.

O ada (aynı ada mıydı yoksa karşılaştırılabilir miydi) kutup dairesinin epeyce üzerinde bulunuyordu; güneş haftalarca adaya değmeden dolaşıyordu ufukta. Yaz, korkunun kol gezdiği adayı mitolojik bir dünyaya dönüştürmüştü. Adayı, etrafını kuşatan deniz buzulu kuşağı koruyordu. Deniz hayvanları ve kuş sürüleri, buz bariyerlerinin altından yüzerek geçiyor ve

* İsa çarmıha gerili vaziyetteyken kunduracı Ahasverus'un evinin önünde dinlenmek ister. Kunduracı izin vermez ve kıyamete kadar yeryüzünde dolaşma ve beş metelikten fazla para harcayamama cezasına çarptırılır. –ç.n.

** İskoçya'nın batı kıyılarındaki ıssız Staffa Adası'nda bulunan altıgen formlu bazalt sütunlardan oluşan mağara. –ç.n.

*** "Gemici nuru" da denen ve fırtınalı, rutubetli, elektrik yüklü havalarda gurcataların ve seren direklerinin ucunda, armanın çeşitli yerlerinde görülen parlak ışıklara verilen isim. –ç.n.

üstünden uçuyor, buz gibi berrak suyun üstünde veya altında kendi oyunlarını oynuyorlardı.

Attila'nın anlattığı ağ ile çıkılan balık avlarını dinlemeyi seviyordum. Hayvanlar hakkında Rosner'den hem daha az hem daha çok bilgiye sahipti. Ölçülebilir veriler konusunda daha az, hayvanların meziyetleri ve ilahi güçleri konusunda daha çok şey biliyordu. Bu Condor'a güven vermişti.

Ruhun maddenin içine girip girmediği, kökü (ki ayrıntılar bu kökten dallanır) ne ölçüde etkilediği, pratikte bile görülür. Bir keresinde Domo, adaylardan birini reddederken şöyle demişti: "O genel değil, özel biri." Dünyaya bir şey yapmak için gelmiş olanın makama da kimliğe de ihtiyacı yoktur; o ki bakışından, sesinden tanınır; yaratmak için görevlendirilense yarattığı fantastik ruh halinden. Bu sanat eserlerinin etkisidir; ölçülemeyen, kavranamayan büyüdür ve aynı zamanda rahatlatıcı gücüdür.

Dinlerken görevimi hatırlamak zorunda kaldım; tarihçinin ayakları yere basmak zorundadır: zamansal olarak tarihe, mekânsal olarak coğrafyaya. Fakat dünya güzel. Zaman zaman sözcüklerin arasına renkler katarak ressamlığın bir parçasını ele almış görünüyordu. Erken romantizmden geç romantizme, izlenimcilikten büyümlü gerçekçiliğe ve daha da ötesine.

Onu bazalttan çıkarken gördüm. Eskimo ve kızılderili kayıklarına benzer bir kayıktaydı; arkasında sarı tenli, saçları at kılını andıran bir İnuit oturuyor, iki eliyle kürekleri tutuyordu. Denizin üstünde beyaz yumuşak topaklar ve üzerlerinde fokların dinlendiği mavi kütleler halinde buz parçaları sürükleniyordu. Foklar, denize kayıp suya dalmadan önce kayığın iyice yaklaşmasını bekliyorlardı. Ortamda çok ışık vardı; buz kristalleri ışığı parçalıyor, arada yumuşak tonlarda rengârenk yüzeyler parıltıyordu; planktonların kaynaşan hayatı vardı orada. Leviathan için çorba. Canavar, yiyecek içinde yuvarlanıyor, eski zaman avcılarının "av hayvanı bulutlarının" arasında hareket ettiği gibi hareket ediyordu.

Attila'nın kendisini avcı değil gözlemci olarak hissettiği anlaşıyor; belli ki dev yaratıklardan ziyade onların otlığını oluşturan bu varlıklar acı vermişti ona. Ancak küçülmeye birlikte zenginlik, biçim bolluğu artar. Görüngü, genişlememiş olana yaklaştıkça anlamlı yoğunluğa erişir. Bu bana kardeşimle *orijin* üzerine yaptığımız bir konuşmayı hatırlatıyor. Belki daha sonra dönerim bu konuya.

Attila, bolluktan duyulan doğal bir keyif getirmişti en kuzeyden. Sermayeyi faiziyle, dünyanın hasattan hasada yaşadığı bu bolluk keyfi oluşturunmuş. Avcı, toprağın bedeni henüz saban demiriyle çizilmeden, bir şey yapmasına gerek kalmadan sürekli çoğalan muazzam sürülerin ortasında yaşıyordu.

“Avcının eş dostu vardır fakat tarımla birlikte kölelik başlar, öldürme cinayet olur. Özgürlük son bulur; yabani hayvanlar uzaklaştırılır. İlk avcının torunu Kabil'de vücut bulmuştur; belki de ilk avcının intikamını almak için. *Kitab-ı Mukaddes* bütün bunlar hakkında sadece bir söylenti aktarır. Yehova'nın katille ilgili duyduğu vicdan azabını ima eder.”

Gecenin ilerlemiş saatlerinde tekrar içki servisi yaparken severek dinliyordum anlatılanları. Bunlar anarkın tekrar tekrar peşine düştüğü izlerdi ki elbette şairin de; içinde bir parça anarşi olmayan şair yoktur. Yoksa şairlik nereden gelirdi ki?

Attila bolluğun, ona egemen olmayı da gerektirdiğini söyler. Eğer sözcük bir şeylere çarpıp kırılıyorsa, şair onu henüz şiir için şekillendirmemiş demektir. Mermerde sayısız biçim uykudadır. Bu biçimlerden sadece birinin altını çizerek ortaya çıkaran kim? Attila son derece verimli otlaklarda, yiyecek için binbir zahmetle topraktan solucan ve kök çıkaran göçebelerle karşılaşmıştı.

Adı Oolibuk olan bir İnuit hâlâ iyi avcıydı; ok ve yayla arası iyiydi. Bir keresinde Attila, hedef olarak kayıktan seksen ayak uzaklıkta yüzen bir buz dalgıcını göstermişti ona.

Kuş, Oolibuk'un attığı ilk oktan suya dalarak kurtulmuş, ama tekrar su yüzüne çıktığında ok iki gözüne birden isabet edip kafasını parçalamıştı.

Aslında İnuitler, sandal ağacı kaptanlarıyla birlikte en kötü herifler olarak denizlere korku salan balina avcılarıyla iş tutmaya başladıklarından bu yana yozlaşmışlardı. Onlardan sigara ve içki içmeyi, kumar oynamayı öğrenmişlerdi. Kumarda köpeklerini, silahlarını, kayıklarını ve hatta karılarını bile kaybeden çok insan vardı. Kumar masasına sürülen bir kadının bir gecede dört erkek değiştirdiği zamanlar da oluyordu.

Oolibuk henüz bu enlemlere hiçbir geminin gelmediği zamanları biliyordu. Bu zamanlara ilişkin hikâyeleri, büyükannelerinden duyan büyükanneler anlatıyorlardı torunlarına.

Bir İnuit'in hayatındaki en önemli gün, henüz bir erkek çocukken fok balığı öldürmesidir. Erkekler onun ve avının etrafında toplanır, çocuğun becerisini över; fok balığına da "Şimdiye kadar bu kadar güçlü bir hayvan ve bu kadar iyi bir et hiç görülmemiştir," diyerek methiyeler düzerler.

Fok balığı öldürmek zordur, avcı olmayan beceremez. Bu durumda o kişi balık, yosun ve kabuklu deniz hayvanları gibi kadınların yediği yiyeceklerle yetinmek zorunda kalır. Bunun gibilerle ilgili tuhaf hikâyeler anlatılır: Kadın bulamayan biri, midyeyle denemek zorunda kalmış ve midye kapandığı için penisini kaybetmiş.

Öte yandan avcı, etrafındaki dünyanın ona göre düzen aldığı bir barondur. Aile edinir, onlara et, kürk ve bitmek bitmeyen kış gecelerinde ışık sağlayan, onları ısıtan balık yağı temin eder. Avcı cesur, kurnaz ve bütün eski zaman avcıları gibi avladığı vahşi hayvanlarla akrabadır. Avcının vücudu bütün deniz memelileri gibi yuvarlak ve hantaldır, kanı ve yağı boldur, kokusu da onlara benzer. Avcı balina ve kutup ayısıyla bile dövüşebilir.

Fakat kış uzundur. Erken gelebilir ama av çok uzun da sürebilir. Av verimliliği her zaman aynı olmaz. Kış başlarken buzdan evin kileri ve stok deposu tamamen dolu olmasına rağmen, kutup gecesinden geçmek tehlikedir.

Ayrıca ben Sous Nehri'nin oraya sığınağını yapmadan önce kraliyet donanması subayı Ross'un Kuzey Galler'in Eskimolarında bulduğu inşa planlarıyla ilgilendim. Şu bir anark için ana temadır: İnsan devlete, topluma veya doğaya tabi olmadan, onların oyun kurallarını kullanarak tek başına nasıl karşı koyabilir?

“Çok tuhaf,” diyor Sir William Parry kış İzlanda'sındaki igloları anlatırken, “çok tuhaf, bütün bu önlemlerin soğuğa karşı alınıyor olması, hem de buzdan evlerin içinde.”

Eğer yeterli balık avlayamazlarsa aileler kışı bitiremeyecekler. Cam gibi parıldayan evlerinde açlıktan ve iskorbüt gibi hastalıklardan ağırlaşacaklar. Kutup ayıları igloya zorla girip yiyeceklerini alacak. Onları tilkiler ve martılar izleyecek.

Şiddetli soğuk sert bir efendidir. Bir Grönlandlı daha ölümle pençeleşirken, mezarın daha kısa yapılabilmesi için, ölünün bacaklarını kalçasının altına bükerekler. İkiz doğmuşsa, biri yaşayabilsin diye avcı diğerini öldürür. Çünkü ikisi için yeterli yiyecek yoktur. Anne doğururken ölürse, bebek anneye birlikte veya annenin ölümünden kısa süre sonra ne yapacağını bilemeyen baba tarafından –bebeğin feryatlarına daha fazla dayanamayacağı noktaya gelince– gömülür. “Elbette babanın acısı –hele bebek erkekse– dayanılmaz boyuttadır...” diye devam ediyor Parry'nin raporu. Kış gelince ıssız adalarda terk edilen çocuk sayısı da artar.

Attila anılarında bu türden kutup gecesini günlerinin altını neden çizmişti? Bunları anlatırken “ana fikri” neydi? (Domo düzenlemeleri kontrol ederken her zaman bu tür sorular sorardı.)

Attila “zorunlu olanın gücü,” için örnek mi vermek istemişti? Başlarına bir felaket geldiğinde insanlardan sert, acımasız, hatta ölümcül kararlar almaları beklenir.

Elbette kutup halkları, daha doğrusu onlardan geriye kalanlar uzun zamandan beri rahat koşullarda göçüp gidiyorlar dünyadan. Bu kuşaklar boyu süren yavaş bir ölümdür; fakat asıl sorun, zaman onu maskeleye de bütün sertliğiyle kalır.

Kuzey Alaska’da petrol bulunduktan sonra, her yerde olduğu gibi çok katlı binalar yükselmeye başladı. Bir otelde çıkan yangın nedeniyle yirminci katta mahsur kalan gezginin önünde iki seçenek vardı: Yansın mı, yoksa kendisini aşağıya mı bıraksın? Gezgin aşağıya atlayacaktır; bu, fotoğraflarla belgelenmiştir.

Fakat anlaşıldığı üzere Attila’yı ilgilendiren bu değildi. Konuşmada ana fikri (hatırlanacağı gibi konu kürtajdı) yaklaşık olarak şuydu: Bir suçu başkasına devretmek rezil bir şeydir. Oysa avcı, oğlunu alıp annesinin mezarına götürür ve onu öldürür. Bunun için başkasını, örneğin erkek kardeşini veya şamanı görevlendirmez, bunu kendisi yapar.

Eumeswil’de biri “bir çocuk yaptığında”, karısına veya kız arkadaşına bir çek vererek ödeşmiş hisseder; kadının sonrasında her şeyi halledeceğine inanır. Anlaşıldığına göre Attila şöyle düşünüyor: Eğer adam İnuit gibi oğlunu kendisi öldürseydi, o zaman aslında ne yaptığını bilirdi.

Ne yasa ne de ahlak kabul eden bir anark olarak ben, konuları sıfırdan ele almakla yükümlüyüm. Sonra bunları zıtlıkları içinde kontrol etmem gerekiyor. Görüntü ve yansıma gibi. İkisi de eksik, her sabah yaptığım gibi bunları birleştirmeye çalışarak gerçekliğin bir parçasını yakalamış oluyorum.

Annem beni istemişti. Yüreğinin altında taşırken tanımıştı beni. O beni yüz yaşına gelsem bile kendimi hiçbir zaman tanıyamayacağım kadar iyi tanıyordu. Fiziksel, zihinsel ve ahlaki

açından kendimi nasıl geliştirirsem geliştireyim, hiç önemsemenden beni olduğum gibi istiyordu. Bir aptal, bir sakat veya katil olarak doğsaydım beni daha bile içten sevmiş olacaktı. Oğlunun başında taçla kapıdan girdiğini gören babanın duyduğu gururdan daha değerlidir annenin gözyaşları.

Babam en kırılgan dönemimde hayatıma kastetmişti. Belki de bu bizim en güzel zamanımız. Rhea'nın Zeus'u, İda Dağı'ndaki mağarada çocuklarını yiyen Kronos'tan sakladığı gibi, annem de beni babamdan sakladı karnında. Bunlar beni titreten muazzam imgeler; maddenin zamanla diyalogu. Bunlar düzlenmiş toprak altında dağınık yığınlar halinde anlamlandırılmadan yatıyor.

Evet, anlamlandırılmamış fakat arazi aktif. Onunla konuşabileceğim bir zamanda –yani rüyada– babama görüldüğümü ve ondan hesap sorduğumu canlandırıyorum zihnimde. O zaman herkes bu gibilerin neler söylediğini duyacak: Dar gelirli, üstelik evli, zavallı doçentten söz edecekler.

Bu Eusmeswil'e, yani askerler iktidara el koyarak şehre yapay bir omurga kurasıya dek belli aralıklarla iktidara gelen demagogların ahlaki bakımdan yıprattığı fellahvari bir topluma uygun. Altını, tuzu, kanı biri karneye bağlıyor, öteki israf ediyor. *Et ça veut raisonner et n'a pas cinq sous dans sa poche* [Düşünmek istiyor ama cebinde beş kuruş bile yok]. En iyisi bozuk parayla geri ödemek. Örnekse: “Hey baba, harita odasında biraz daha dikkatli olamaz mıydın?”

Belki o benim aklımı başıma getirebilirdi fakat sadece düşlerde yapılabilecek bir tartışmada... Yani henüz askıya alınmamış olan kişiliklerin kuvvetle yayıldığı devletlerde. (*diffundere*: “Dökmek, şarabı fıçıdan çekmek.” Plinius. Fakat aynı zamanda “eğlendirmek, dağılmak.” Ovidius şöyle demiştir: “*Juppiter nectare diffusus* [Jüpiter nektarı yaydı].”)

Buraya özellikle dikkat etmek gerekir: Temel bir problem olan, anarkın babasıyla ilişkisine değinilmekte. Tartışma,

söylendiği gibi sadece rüyada yapılabilir; çünkü eğer sevgili babam o zaman harita odasında benim tavsiyeme uysaydı görünür olmazdım. Coğrafi Eumeswil'de konuşma yapmamızın imkânı yoktu fakat aynı adlı hayalî şehirde yapılabilirdi; çünkü rüyalarda sadece ölümler değil doğmamışlar da görünür.

Varoluşumu kuşkusuz babama borçluyum; elbette varoluşun borçlu olmayı gerektirmesi koşuluyla. Evrende yapılan olağanüstü israf, insanı derin düşüncelere sevk ediyor. O zaman harita odasında benim dışımda on binler kapının önünde duruyordu.

Babam bana Varoluş'u verebilirdi, Varlık'ı değil. Ben doğumdan önce onun içindeydim, yani döllemeden önce, ölümden sonra da içinde "olacağım". Varlık, Yaratılış'la oluyor, Varoluş döllemeyle. Baba döllemeyle veriyor varoluşu. Baba oğlu üreterek Yaratılış'ı sembolik biçimde kanıtlıyor. Babaya, din adamına ait bir görev verilmiş; büyük çağrı yankılana yankılana zamanın içinden geçerek kendisini üretiyor.

Babaya karşı yükümlülük tartışılmaz. Düzenin içinde babanın oğlu kurban etmesi var. Efsanevi, dinî, tarihî tabanı bu oluşturuyor. Bu, düzenin içinde var. Bunun doğru olup olmadığına karar vermek benim işim değil; bu tür sorular ana yoldan uzaklaştırır. Tarihçi olarak olguların düzenlenmesiyle meşgul olurum. Olgular kalır, hukuk ve yasalar değişir. Bu arada ahlaki ve dinî bağlardan kurtulmam bana fayda sağlıyor. Luminara Musa'yı bile çağırırsam bana cevap vermek zorunda.

Babanın oğlu kurban etmesi temellerle ilgilidir, Attila'nın alıntı yaptığı İnuit bunun bilincindeydi. Dominus Videt [Moriya] Dağı'nda bıçağı oğulun boğazına dayamış olan babayı engelleyen Sabaoth'un* kendisiydi. Oğulun kurban edilmesini sembolik olarak istemiş olmasına rağmen, pratikte buna izin vermemişti.

* Özellikle *Eski Ahit*'te sıkça geçen, Tanrı'nın isimlerinden biri. -ç.n.

Luminara, şehri uzun bir kuşatmayla karşı karşıya kalan eski krallardan birini çağırmıştım. Kral, çıkar yol bulamadığı için umutsuzluğa düşerek oğlunu kale duvarına çıkarıp Tanrı Baal'a* kurban ediyor. Bunu gören düşman korkuya kapılarak kuşatmayı kaldırıyor ve şehri terk ediyordu.

Bu duruma tarihte sık sık rastlanır; her ülkede, baba başka bir çıkar yol kalmamışsa her zaman oğlu çağırır: eski ve yeni iktidar sahipleri, parti liderleri, kabile reisleri, başrahipler, parlamentolar, senatolar. İster haklı ister haksız bir savaş yürütsünler, ister kan davası ister talan planlasınlar, oğlu yeni topraklar veya düşünceler uğruna savaştırmak için sahneye çıkarırlar.

Oğulun babayla hesaplaştığı da olur; onu kürsüden, tahttan, sunaktan atar.

Eğer Vigo'nun tarih kitabı *Historia in nuce*'de –ki zaman zaman beni buna teşvik ediyor– onunla birlikte çalışırsam, temeline “Baba ve Oğul” bölümünü koyacağım.

Ben anark olarak otoriteyi *à tout prix* [ne pahasına olursa olsun] reddetmiyorum. Tersine, otoriteyi arıyorum, tam da bu nedenle sınava girme hakkımı saklı tutuyorum.

Ben tarihçi bir aileden geliyorum. Tarihsiz insan gölgesini kaybetmiş gibidir. Aynı zamanda uygunsuz biçimde kullanışlı olur. Bunu Eumeswil'de profesörlerde yeterince gözlemledim; yarısı hırsız-serseri, yarısı hadımdır. Bruno ve Vigo gibi çağdışı kalmış veya Rosner gibi sağlam zanaatkârlar istisna oluşturur.

Bana göre sevgili babam hadımlardan, yüzünde maskeyle dolaşanlardan. Onunla gerçekler üzerine, sosyal ve ekonomik bayağılıklara açılmayan ve buradan türetilen ahlakçılıkla baharatlanmamış bir konuşma yapmak imkânsız. Herkesin söylediğini söylemekten büyük haz alıyor. Şöyle cümleler sarf ediyor:

* Ortadoğu mitolojisinde Marduk'un öncülü olan Tanrı. –ç.n.

“Bu söylediklerimle kamuoyuna ses oluyorum.” Böylece kendisine yarar da sağlıyor. Şu anda yayımlanmakta olan başyazılara katılmasa da o bir gazeteci. “O tartışmalı biri.” Bu sözler hadımlar gibi babamın da değerinin düştüğü anlamına gelir. Anark içinse tam tersi söz konusudur. *God bless him* [Tanrı onu kutsasın]; ama o neden bir tarihçi?

Baba ile oğul arasında, bu ülkede bile ve daha Diadohoiler döneminde, önemli görüşmeler olmuştu; hem güç sahipleri hem güçsüzler arasında. Anark, ölümün yakınlığını profileyen ikisine de ilgi duyar. Eğer yanlış hatırlamıyorsam burada bir Antigonos* vardı. Kendisi ortada filleri, oğul da sağ kanatta süvarileri yönetiyordu. İkisi de savaşta öldü, babayı günler sonra artık akbabalar işe başladıklarında buldular, fakat köpeği cesedin başında nöbetteydi.

Daha sonra bir amiral de iki oğluyla birlikte filonun batması sonucu hayatını kaybetmişti. Hiçbir aptallığı atlamayan sevgili abim şöyle dedi: “Zaten birlikte gitmeleri saçmalıktı.”

Sonra babanın oğulla, oğul kale duvarının altında idam edilmeden önce yaptığı konuşma, bir iktidara kırk yıllık süre veren bir konuşma. Ve nihayet, şeylerin doğasında olduğu gibi, tiranın öldürülmesinden önce kardeşler arasında gerçekleşen konuşma.

Elbette burada savaşın da iç savaşın da tarihsel bir anlamı olmadığını biliyorum. Savaş babalar arasında, iç savaş oğullar arasında olur. Eumeswil’de önemli olan, paralı askerlerin gerek disiplin gerek ruh hali bakımından iyi durumda olmaları ve subayların yakından izlenmeleridir. Sadece bu nedenle dış çatışmalara girmek pek tercih edilmez. Sık sık gerçekleştiğinde devrimler de çekiciliğini yitirir. Tiran cinayetleri, isimsiz tiranların öldürülmesi, baştan ezilenlerin nitelikli olduğunu varsayar.

* Antigonos Monophtalmos (MÖ 382 – 301): “Tek gözlü” diye de anılan, Büyük İskender’in ordusunda yer alan Makedon komutan. Frigya’da bir savaşta öldürülmüştür. –ç.n.

Burada tiran öldürme, Hydra'nın* kafasının kesilmesine benzer. Bir tiranın yerine, bir zamanlar Lysimakhos** yönetimi altında olduğu gibi, otuz tiran çıkar ortaya.

Babamla konuşmak, lagün çamuru içinde debelenip durmak kadar yararsızdır. Çoktan yıpranmış sloganlarla hâlâ konuşuyorsa eğer, ihtiyar geleneğe benden çok daha fazla bağlı demektir. Ne var ki bu nekrofilidir.

Ben anarkın mekânında, maddeci tarihçilerin zamanındayım. O nedenle ne politik şimdiki zamanla ne de gelenekle yükümlüyüm; yazısız bir sayfayım, her yöne açık ve güçlüyüm. Oysa ihtiyar, şarabını hâlâ paramparça olmuş hortumlarla akıtıyor, hiçbir şeyin ve hiç kimsenin iyi durumda olmadığı yerde, hâlâ anayasaya inanıyor. BABA ile konuşmak bana rehberlik eebilirdi. Bunu hayal ettiğim zamanlar neden hep gece?

Güvertedeyiz; deniz kabarmış durumda, gökyüzü bulutlu olsa bile rotayı belirleyen kaptan o. "Baba, Aktium'dan*** ne kadar uzaktayız?"

Veya onunla çok eski bir rasathanedeyiz, havanın nasıl olacağını öğrenmeye çalışıyorum. Son zodyakı arkamızda bıraktık; denizin ve dalgaların etkisi çok şiddetleniyor. Yoksa o annenin de mi? Hayvanlar, insanlarla eşit olmanın ötesinde daha da üstün konumlarını kaybediyorlar. Balıklar zaten şüphelilerdi; ya sürü halinde ya da dev bir su canavarı olarak görünüyorlardı.

Hayvanların köklerini kurutabiliriz ama onları yokedemeyiz; onlar görüngüden arketiplere, belki de yıldızlara geri çekilirler.

* Yunan mitolojisinde, Argolis şehrindeki Lerna bataklıklarında yaşayan, Yeraltı'nın bekçiliğini yapan çok başlı bir canavar. Kesilen her bir baş yerine iki baş çıkardı –ç.n.

** Büyük İskender'in generallerinden. MÖ 300 yıllarında Efes'i kurmuştur. –ç.n.

*** Yunanistan'ın batı kıyılarında, Octavianus komutasındaki Roma güçleriyle Antonius ve Kleopatra'nın güçleri arasında yapılan deniz savaşının geçtiği yer. –ç.n.

Aya gidenler orada hayat olduğunu göremezlerdi çünkü beraberlerinde getirdikleri çöldü.

Dünya periyodik olarak kendisini temizler, yeni formlar kuvvetle öne çıkar. Şiddetli doğum sancıları yeni formların geldiğini haber verir. Sonra yeni Prometheus'lar doğuma yardımcı olurlar. Yoksa bir dizi ruhsallaşma zincirinden sonra, uykusuz bir gecenin ardından olduğu gibi hayvana geri mi döneceğiz? Böylece Oğlak Burcu'nda kuzu, mutluluk ve gücün birleştiği bir işaret olarak daha yüksek düzeyde geri döner.

Fakat, onurunu kaybetmiş bir babayla mı?

33

Bu konuya nasıl geldim? Dalin servis yaparken ben hâlâ kahvaltıdaayım. Doğru; onun, örneğin ördek kulübesindeki ekibimin içinde (ki kesinlikle ekibimde olması öngörölmüştü) bana zorluk çıkarabileceğinden hareket etmiştim. Orada buğdayların büyüdüğünü görür, sonra da öldürölürdü. Bundan çok memnun olacak olan Lübnanlı'ya bu görevi vermeyeceğimi, dolayısıyla bu işi kendim halledeceğimi düşünüyordum; Attila'nın anlattığı İnuıt gibi. Dalin masayı kurarken ben de onun nihilist tiratlarını dinliyorum. Anlattıkları bir yandan öğretici ama öte yandan bana duyduğu güven endişe verici. Dinlemiyormuşum gibi kahvaltı ediyorum.

“Çay soğuk. Sen yine koridorda oyalandın veya yine bir şeyler karıştırdın.”

Ancak bu imkânsız, kalede dikkatli davranıyor. Tip olarak dikkat çekici olmasına rağmen sivrisinek kadar etkili. Çevirdiği dolaplar mizah içeriyor. Mektup kutusuyla ilgili mesele hiç hoşuma gitmedi, çünkü o nedenle Ingrid'e daha yeni yazdığım bir mektup kayboldu. Bunun dışında kalede yaptıkları beni ilgilendirmiyor.

Bunu, pozisyon farklılığını gösterdiği için anlatıyorum: Otoritenin doğuştan düşmanı olarak anarşist, otoriteye az veya

çok zarar verdikten sonra onun karşısında başarısız olur. Anark ise otoriteyi kendine çekmiştir; bağımsızdır. Böylece devlet ve toplum karşısında tarafsız güç olarak davranır. Devlet ve toplum içinde olanlar hoşuna gidebilir, hoşuna gitmeyebilir veya kayıtsız kalabilir. Bu onun davranışını belirler: Anark, duygusal değer yatırımı yapmaz.

Dalin herhangi bir ilerleme kaydedemeyecek. Bu tipler, havaya kaldırmak için kendilerine fazla ağır gelen tomruklar ararlar. Ve tabii bu tomruklar altında ezilirler. Ayrıca fazla dikkat çekerler; çoğu kez ormandaki ilk planlı ağaç kesiminde yere düşerler. Bu tipler oyunun kurallarını bilmez, hatta küçümserler. Kasten yanlış şeritten giden ve bunun için de insanlardan alkış bekleyen insanlara benzerler.

Buna karşılık anark oyunun kurallarını bilir. Tarihçi olarak bunları incelemiştir ve çağdaş biri olarak onlara uyum sağlar. Mümkün olduğu yerde, oyun kuralları çerçevesinde kendi oyununu oynar; bu fazla zahmet vermez. Böylece Dalin'in tasfiyesi, meydan okuduğu düzenin kurallarına uygun gerçekleşecektir. Fakat ben meşruiyetimi bunun üzerine kurmuyorum.

Kan akıtmayı umursamadığım yönünde bir yanılğı ortaya çıkabilir. Hiç ilgisi yok! Sadece kendimi ahlaki değerlendirmelerden bağımsız tutuyorum. Kanın, deniz gibi kendine ait gem vurulamaz yasaları var.

Moral değerlendirmenin ne kadar az başarılı olduğunu tarihçi, bir sürü örnek sayesinde bilir. Tarihte birçok kez, özellikle ağır yenilgilerden sonra, en acımasızların bile kimseye zarar vermeye cesaret edemedikleri anayasalar yapılmıştır. Ve kaçınılmaz olarak rakip de çıkar ortaya: "Hükümet beni kurşuna dizdirmeye cesaret edememişti... ama mütekabiliyet ilkesi burada geçerli değildir." Binici önce dizginleri gevşek bırakır, sonrasında at yönetilemez olur. Aşırı uçlar birbirine değer. Birileri kan savurganlığı yapar, diğerleri bundan çekinir. Muhtemelen bunlar dünyevi ekonomiye dayanırlar; Romalılar

arenaya neden oval biçim verdiklerini ve oyunlar başlamadan önce neden arenaya idol tasvirleri astıklarını biliyorlardı.

Ölüm cezasını, hukukun son bilgisi olarak savunan hukukçular ve teologlar var. Başkaları ölüm cezasını etik değil diyerek reddediyor. İki taraf da tezini sağlam gerekçelere dayandırıyor. İki tarafın da elinde istenildiği tarafa çekilen istatistikler mevcut. Rakamlardan uzak durulmalı.

Bu tartışma anarkı hiç ilgilendirmez. Ölüm ve ceza arasındaki bağlantıyı saçma bulur anark. Bu bakımdan suçluya, yargıca olduğundan daha yakındır; çünkü yargıcın, hakkında ölüm cezası verdiği kalburüstü bir suçlu cezayı kefaret olarak kabul etmeye hazır değildir, suçu kendi yetersizliğinde görür. Böylelikle kendisini ahlaklı insan olarak değil, trajik insan olarak değerlendirir.

Öte yandan, otorite suçlunun pişman olması için her şeyi yapacaktır. Ancak kendisinde ve davasında sonuna kadar ısrar edene şapka çıkarılır. Ne var ki burada da taktikle strateji arasında fark vardır. Baskı altında bulunan inkar edebilir, kaçamak yapabilir, oyun alanında sadece şah kalasıya kadar taşlarını feda edebilir. İşkence altında alınan itirafını, kısık odun ateşinde yakılmadan önce reddeden Büyük Üstat Jacob von Molay* böyle davranmıştı.

Bu arada Philippe le Bel'in [Yakışıklı Philippe] tapınakçılara isnat ettiği suçların hepsinin uydurma olmadığı görülüyordu. Bu tarikatın, Dağın Yaşlısı'nın** tarikatıyla birlikte araştırılması zengin bir kaynaktır. Alamut ve Mağusa, Baphomet*** ve Leviathan.

* Tapınak Şövalyeleri'nin 23. büyük üstadı. Tarikat, Fransa kralı IV. Philippe'in baskısıyla Papa V. Clement tarafından yasaklanınca yakılarak öldürüldü. -ç.n.

** Haşhaşilerin "Şeyh-ül Cebel" dedikleri, Nizarî İsmailî cemaatinin lideri olan Raşidüddin Sinan el-İsmaili. -ç.n.

*** Tapınak Şövalyeleri'nin taptığı keçi başlı idol. -ç.n.

Anark için ölüm cezasının anlamı yoktur ama önemi vardır; çünkü her an başına gelebilir. Ölüm cezası, gerilimi ve dikkati yükselten gerçeklerin arasındadır. Gece kulübünde duyduğum özdeyişlerden biri bu yöneydi: “Hayatıyla oynayan birinin oyununu bozmak olmaz, onu ciddiye almak gerekir.” Domo böyle demişti; konu aflu ilgiliydi. Bu konuya daha sonra döneceğim.

Birini klasik biçimde veya başka biçimde ölüme göndermek iyi görünmez. Aynı şekilde temizlenmemiş savaş alanı da kötü bir görüntü sunar. Savaşa birleşik cephelerin ve filoların sürüldüğü görüntüler daha etkilidir. Belli ki daha kolay görmezden gelinebiliyor. Halka açık idamları seyretmeye gelen çoktu.

Ateizmin yaygınlaşmasıyla ölüm korkusu da artar, çünkü yokoluş tamamen ve kesin görünür. Ölüm, gerek başına gelen gerek ölüm kararı veren tarafından abartılır. Pişmanlık da sekülerleştirilmiş durumda. Pişmanlık, suçlunun ölümden önce ebedi mutluluk için kurtuluşuyla değil, toplumun ve onun yasama organı önünde eğilmesiyle ilişkilendirilir.

Sevgili kardeşim idamların ne kadar kötü olduğunu gözler önüne sermek için fotoğraflar gösteriyor. Ölüm ve ceza arasında düşünce bağı kurmanın anark için saçma olduğunu daha önce söylediğimden, abimin benimle ilgili olarak açık kapıyı zorladığı apaçık ortada. Kendisini aptal durumuna düşürmesi bir yana, bir tarihçi olarak fotoğraflarla, özellikle kötü olanlarla, her şeyin, kanıtlanmak istenilenin tam zıddının da kanıtlanabileceğini bilmesi gerekiyordu.

Aynı anda hem en kötü dehşeti hem de ızdırabın ihtişamını gösterme hakkı sanattadır.

Anark anayasayı, ama aynı zamanda tahrifatını da bilir. Maruz kalınan kötülükler için kefaret gerektiğini de. Devlet, hüküm verme hakkını hileyle elinden aldı; şimdi hükmün infazını vekâleten yerine getirmekle yükümlüdür.

Bunun yerine hadımların halkın elinden iktidarı almak için birleştikleri, bu arada halk adına konuştuklarını iddia ettikleri görülüyor. İddia, bu hadımların en içten dileklerinin, hür insanları hadım etmek olması noktasında mantıklıdır. Böylece, “İnsanları, annelerine tecavüz edilirken savcılığa koşmak zorunda bırakan” yasalar ortaya çıkar.

Erkeği, cinayetin kefareti olan kan hakkında aldatırlar; tıpkı onu, güneşteki payını kanıtlayan altından yoksun bıraktıkları ve toprağın ruhu olarak hür insanları birleştiren tuza zarar verdikleri gibi.

Buna karşılık Dalin diye birinin nihilizmi, karışık yöntemler kullanıyor olsa da anlaşılabilir. Bir şey onu, bir şeyleri havaya uçurmaya zorlar; güçsüzler için büyük bir olayın işaret fişeğidir bunlar.

Halk bireylerden ve özgür kişilerden, devletse sayılardan oluşmuştur. Devletin hâkim olduğu yerde öldürme de soyutlaşır. Kulluk çobanlarla başladı, kanalları ve setleriyle büyük nehir yataklarında mükemmelleşti. İlk örneği maden ve değirmen köleliğiydi. Bu arada zincirleri gizleyen hileler inceldi.

Anarşistler bunu değiştirmek istiyor; düşünceleri daha baştan yanlış. İnsan güneşin dostu değil, güneş olmalı ki İnsan zaten güneştir; yanılışı da evini, yurdunu ve böylece hakkını yanlış değerlendirmesinde yatıyor.

Devlet, gelişiminin geç döneminde, yani halkı tamamen tükettiği ve artık sadece halk adına hareket edermiş gibi görüldüğü yerde, ya hiç öldürmüyor ya da aşırı öldürüyor. Bu da set çekmekle ilgili olmalı; zaman zaman taşkınlar gerçekleşiyor.

Öldürme görevi başkalarına aktarılır. Karıncaya bile zararı olamayacak bir hadım, çalışma masasına oturup şu kadar sayıda insanın öldürülmesine karar verebilir. Kurbanlar suçsuzdur, keza hadım da. Burada hükmün hükmü kalmaz; artık hükmeden sayılardır. Tanrılar evlerine dönerler.

Luminarda, Vendée'deki Beyaz Ayaklanma'yı* inceledim. Gotik kalıntı olarak dikkat çeken bu savaş, üç eski toplumsal sınıf tarafından yürütüldü: şövalyeler, köylüler ve din adamları. Kralla ilişki hâlâ kişisel ve işlevseldir. Cumhuriyetçiler daha iyi silahlanmıştı ve çok daha kalabalıktır. Ormana çekilme için klasik durumdur bu, tıpkı iki yüzyıl sonra Leviathan'a karşı başarılı olduğu gibi, tabii ancak bataklıklar ve sık tropik ormanlarda. Bretonya'da orman, köklü çalılarının oluşturduğu parmaklıklara dönüşmüştü. Bu sık çalılıkların korunmasında Chouanlar** yollarda uygun adım yürüyen alaylara eşlik ediyor ve onları çığlıklar atarak korkutuyorlardı. Bir tarihçinin dediği gibi, "sağ ellerini sol ellerinden ayıramayan" bu köylülerin elinde çok az silah vardı. Çoğu av tüfeği olan bu silahlarla, ateş etmeden önce haç çıkarıyor ve attıklarını vuruyorlardı.

Burada gerek toprakta gerek insanlarda, çok eskiden bir şeyler kalmış olmalı. Daha sonra Napolyon ülkenin her yerine askerî yollar yaptırdı. Vigo bunları "zayıflamış anımsamalar" dediği takımyıldızlar için örnek olarak vermişti. Bir zamanlar: Bronz, Neolitiğe karşı.

Bu konuya, Saint-Florent'dan beş bin cumhuriyetçi esir nedeniyle geldim. Çeşitli çarpışmaların ardından köylülerin eline düşmüşlerdi. Bu cumhuriyetçilerden kurtulmak gerekiyordu. Genel atmosfer onlardan yana değildi; yakılmış köyler, saraylar ve kiliseler cumhuriyetçileri işaret ediyordu. Paris'ten kraliçenin kafasının kesildiği haberi gelmişti. Komutan Chollet esirleri getirdi. *C'était un homme fort* [Güçlü bir adamdı]. Yürüyüş sırasında, kaçma girişiminde bulunma cesareti gösteren dokuzunu kurşuna dizdirmişti.

* Vendée İsyanı: 1793'te Fransız Devrimi sonrası kurulan Ulusal Meclis'in aldığı kararlara karşı bazı soyluların etrafında toplanan köylülerin silahlı kalkışması. -ç.n.

** Fransız Devrimi'nin royalist karşıtları. -ç.n.

Esirlerin kaderiyle ilgili yapılan görüşmede, benzer durumlarda söylenebilecek her şey söylenmişti. Sonunda karar Mösyö Marigny'ye kaldı; o da bu tür kanlı savaşların gücünü aştığını, bunu yapabileceğini sanmadığını söyledi. Ağır yaralı olarak toplantıya katılan ama hiç konuşmayan Mösyö de Lescure mırıldandı: * “*Ah, je respire* [Ah, nefes alıyorum].”

Bu arada esirler çok geçmeden birkaç top ele geçirmiş ve öngörülebileceği üzere hayatlarını kurtaranları ateşe tutmuşlardı. Bu bakımdan bu karar saygıyı daha çok hak ediyor. Büyük ihtimalle esirler, royalistlere sempati duydukları kuşkusunu engellemek ve Meclis üzerinde iyi bir intiba bırakmak için yapmıştı bunu. Cumhuriyetçi komiserler orduya eşlik ediyordu. Bu tür kaygıların bilgisi kısa süre sonra kaybolur; bunların incelenmesi için devrim generallerinin biyografileri açıklayıcıdır.

Şövalye böyle çatışmalarda demagog karşısında dezavantajlıdır; çünkü yiğitçe –yani arkaik– tepkiler verir. Onun doğası budur, bu karakterle yok olacaktır.

Mösyö Marigny idam kararı da verebilirdi; bu davranış zamanın tarzına uygun olur ve onu Fouquier-Tinville'in** rakibi olarak onun seviyesine indirebilirdi. Anlaşılacağı üzere Marigny, başkasını yetkilendirerek sorumluluğu devretmeyi ve sadece bir imzayla sorumluluktan kaçmayı aklından bile geçirmedi.

Sorumluluk, insanın kendi kendisiyle konuşmasından çıkan sonuçtur. Trajedi bunu kişilere dağıtarak netleştiriyor.

* Gaspard de Bernard de Marigny (1754 – 1794) ve Louis de Salgues de Lescure (1766 – 1793): Katolik ve royalist Vendée Ordusu'nun komutanları. –ç.n.

** Fransız Devrimi'nin savcılarındandır. Jakobenlerle sonradan anlaşmazlığa düşen ve aralarında Danton'un da bulunduğu çok sayıda insanın idam edilmesinde etkin rol oynamıştır fakat daha sonra kendisi de idam edilmiştir. –ç.n.

Dalin'le yaşayacağım sıkıntılar üzerine gereksiz yere çok düşünmüştüm. Aslında herkes kendi başına ve kendi tarzıyla yok olur. Bruno bu durumla ilgili iyi bir tahminde bulunmuştu. Kehanetler, öngörülemezlik biçimde gerçekleşirse çok daha inandırıcı olur.

Şehirde herkesin tanıdığı bir avukat olan Sebastian Carnex aşırı şişmandı. Doğası gereği saldırgan olması mesleğine fayda sağlıyordu. Fakat perhiz yapmaya çalıştığında kederleniyor, hatalar yapıyordu.

Attila onu tedaviye aldı ve hem kilo verdirecek hem de güçlendirecek bir rejim tavsiye etti. Aynı zamanda fındık da yiyebilecekti. Fındık, özü itibarıyla insanı iyice çiğnemeye zorlar ki bu sadece meziyetlerinden biridir. Yani Carnex, istediği kadar fındık yemeli ve yürüyüş yapmalıydı, hem de sahilde çıplak ayakla.

Böyle durumlarda diyet ve hareket klasik yoldur; Attila ondan eti ve hareketsiz yaşam tarzını çekip almıştı. Bu yolla Carnex'in dişlerinin arasında hep bir şey oluyor ve canı sıkılmıyordu. Uslu uslu fındıklarını çiğniyor, hatta tat bile alıyordu. Ağır adımlarla bazen denizin hemen kıyısında, bazen dalgaların köpüğü içinde yürüyordu; ışık, hava ve su, ama özellikle de toprak memnuniyetine katkı sağlıyordu. Mahkeme tatile girdiğinde her gün hareket ediyor, yavaş ama sürekli kilo veriyordu.

Sahil şehre yaklaştıkça canlanıyor. Çadırlar var, önlerinde at ve deve kiralamak mümkün. Seyyar satıcılar mallarını sunuyor. Bir saatlik yürüyüşten sonra artık sadece kayıkların denize indiren balıkçılar veya beline kadar suya girerek ağla balık avlayanlar görülüyor. Sous Nehri'nin denize döküldüğü yerde kimse yok; Rosner'in kuş sürüsü de burada, güvenli sayılmayan bir yer burası. Carnex, güneş en tepede olduğu zaman burada denize girip serinlerdi. Arkasından uzun bir siesta gelirdi; artık uykusu da daha sağlıklıydı.

Bu yürüyüşlerde, fındık dolu torbanın dışında yanına bir de evrak çantası alan Carnex, uyandıktan sonra çantayı küçük bir anahtarla açar mahkeme belgelerini inceler, güneş batmadan önce de şehre dönerdi.

Epeyce kilo vermişti ki evrak çantası kayboldu ve onca aramaya rağmen bulunamadı. İçinde belgeler olduğu için çok can sıkıcıydı bu durum. Carnex, çantaya ödül koymasına rağmen geri gelmedi. Çalındığı kuşkusuzdu. Bu durum iki kere daha tekrarlandı.

Önceleri dosyaların, içlerindeki belgeler nedeniyle çalındığını düşünmüştü ama öyle görünüyordu ki ondan nefret eden birinin işiydi bu. Biri eşek şakası yapmak istemişse en doğru kurbanı seçmiş demektir; çünkü Carnex çok hassastır ve misillemede aşırıya kaçma eğilimine sahiptir. Bu konuda da aynı şeyi yaptı: Evrak çantası üçüncü kez kaybolduktan sonra çantanın içine patlayıcı yerleştirdi. Bunun için partizanların suikast amacıyla kullandığı yassı bomba temin etmişti; bir anlamda şehir için salon gösterisi. Eumeswil’de her avukatın yeraltı dünyasıyla teması vardır.

Bu bombalar tatlı tabağından daha büyük değildir. Herhangi bir toplantının ortasında veya bir kalabalığın içinde yere düşerse gürültü çıkarmasın diye pamukla sarılmıştır. Bir yere sabitlenerek de kullanılabilen bu bombalar saniyeli fitille ateşlenir. Carnex bombayı dalga boyuna ayarlamıştı.

Olay tasarlandığı gibi gerçekleşti. Dosya bir kez daha kaybolduğunda Carnex günlük tedavisini daha bitirmemişti. Bu kez hırsız, Carnex’in denize girmesini fırsat bilmişti. Avukat karaya çıktığında, çantanın koyduğu yerde olmadığını görünce, bir muska gibi boynunda taşıdığı küçücük bir vericinin düğmesini çevirdi.

Kum tepelerinde bir patlama duyuldu, Rosner’in tüfeğinden çıkan sestен daha güçlü olmayan ama farklı bir sestі bu. Carnex evet anlamında başını salladı, memnundu fakat yaptığı işle övünmesi pek akıllıca olmadı. Meziyetlerini gizlemeye alışkın değildi.

Bu bombalar hafif olmalarına rağmen etkilidir. Adli tıp doktorları yapboz şeklinde laboratuara getirilen Dalin'i birleştirmek için çok fazla çalıştı. Bu çalışma, bir zamanlar insanların "Prusya kralı için çalışmak"* dedikleri türdendi, çünkü çabalarının çoğu ada hapishaneleri arasında kaybolmuştu.

Dalin'i neredeyse her kahvaltıda uyarmıştım: "Yaptıkların uzun vadede başını belaya sokar." En azından aynı yerde iki kez eylem yapmıyordu. Burada sanatçı şanssızlığı hasıl olmuş olmalıydı. Büyük ihtimalle Carnex'in öfkelenildiğini bile duymamış, oradan tesadüfen geçerken çantayı görmüştü. Muhtemelen deneylerini yaptığı sığınağa gidiyordu. Çantayı nehre atacak veya başka biçimlerde kurtulacaktı ondan, çünkü Dalin için her zaman önemli olan zarar vermektir. Verdiği zararın kendisine yarar sağlaması düşünülemezdi. Fakat avukat denizden erken çıktı.

Eğer Carnex yaptığı işle övünmeseydi kimsenin aklına onun yapmış olabileceği gelmezdi. Daha ziyade patlayıcılara meraklı, acemi bir anarşistin işi olduğu düşünülecekti. Durum böyle olunca Carnex hakkında ağır ceza davası açıldı. Eylemin cinayet olduğu konusunda kimsenin şüphesi yoktu; planın incelikle hazırlanması ve kullanılan aracın mutlak öldürücü olması bunu gösteriyordu. Suçun patlayıcıyla işlenmiş olması tek başına yeterliydi. Kalede bu konuda büyük bir hassasiyet mevcut, bunun da nedeni var tabii. Cezası ölümdü. Tuhaf görünen, Carnex gibi tecrübeli bir hukukçunun kendisini böyle ortaya atmasıydı. Ne var ki kâr söz konusu olduğunda Carnex'in muhakeme gücünün onu yarı yolda bıraktığı herkes tarafından biliniyordu; onun bu yanı Eumeswil halkıyla ortaktı.

* 18. yüzyılda sermaye birikimini sağlamak için düşük ücretle çok çalıştırılan Prusyalı memurlar, kendi durumlarını öfkeyle bu sözlerle ifade ediyorlardı. -ç.n.

Dava enine boyuna ele alındı; sadece hukukçuların Domo'ya ve Domo'nun Condor'a verdiği brifingde değil, sonrasında yapılan gece görüşmelerinde de. Bu konuşmalar kalede ölüm cezası değerlendirmelerinin pratik ve teorik açıdan nasıl geliştiğini kavramamı sağladı. Bu sayede notlarımı tamamlatabildim.

Ölüm cezasına ilişkin tartışmanın anarkı ilgilendirmediğini tekrarlıyorum. Kendi yasasını kendisi yapan anark için "ceza" sözcüğü, toplumun yaşamasını sağlayan önyargılardan biridir. Burada biri, öteki için cezalandırılır.

Ancak öldürme temel gerçeklerden biridir. Öldürme, organik ve inorganik dünyaya derinlikle müdahale eder. Burada her an, öteki için ölümcüldür; onun vârisi olur. Kronos çocuklarını yiyerek sürdürür kendisini.

Devlet altın ve tuz gibi öldürme hakkına da el koymuştur. Bu hakkı kullanmakta bazen savurgan bazen cimri davranır. Bir hendek veya bir parça orman için savaşta bir sürü insan ölür. Çocukları katleden biri, hasta olarak şımartılır.

Anark bu meselelere karışamaz. Öldürebileceğini bilir; öldürüp öldürmeyeceği önemli değildir. Belki de hiçbir zaman öldürmeyecektir. Bu arada anarkın, herkesin öldürme hakkını kabul ettiğinin altı çizilmelidir. Herkes dünyanın merkezidir ve onun kayıtsız şartsız özgürlüğü, saygı ve özsaygının eşitlendiği mesafeyi oluşturur.

Carnex'le ilgili görüşürlerken oradaydım, dikkatli ama tarafsızdım. Carnex'in hayatı söz konusuydu. Yıl bitmek üzereydi ve yıl boyunca henüz hiçbir idam gerçekleşmemişti. Çoğu kez Condor, ölüm cezasını affedip suçluları adalara sürer. Domo ise yılda en az bir kez ölüm cezasının infaz edilmesini önemsiyor; belli ki infazı hukuki bakış açısından ziyade gösteri olarak değerlendiriyor. Bir keresinde Attila'nın aksine, deyim yerindeyse hijyenik bir sistem geliştirdiğini duydum.

“Zaman zaman, kişilerle uğraşmaktan korkmayacağımızı göstermek yeter. Kan güçlü bir iksirdir; homeopatik kullanımı yeterlidir. Hastanın ateşi çıkmışsa hacamat tavsiye edilir. Cerrah söz konusuysa güçlü bir kesik kaçınılmazdır.”

Bu anlatılanlar, benzer şeyleri babamdan da duyduğum için tuhaf gelmişti bana. İkisi de suçu sosyal bedende hastalık olarak değerlendiriyor; sevgili babam daha çok dâhiliyeci olarak, Domo ise cerrah olarak. Hasta, birinde içindeki acı nedeniyle ölür, diğesinde cerrahi müdahaleyle.

35

Carnex’in lehine gibi görünen her şey son tahlilde zarar hanesine yazıldı. Şehirde halk Carnex’e sempati duymaya başlıyordu. Sonuçta anarşist bir saldırıya tepki göstermişti. Kendisi şehrin ileri gelenlerindendi, saygındı, iyi bir aileden geliyordu. Hatta uzaktan Condor’la akrabaydı. Ama bütün bunlar hükmün ve infazının demonstratif karakterinin yükselmesine katkıda bulunuyordu.

Carnex hakkında hükmün görüşüldüğü dönemde başka bir seçenek daha ortaya çıktı. Aylardan beri, yalnız kadınlara ve kızlara saldırılar oluyor ve bu Eumeswillileri korkutuyordu. Evlerde ve tavernalarda neredeyse konuşulan tek konu buydu.

Bu saldırılar alacakaranlıkta ve Eumeswil’den biraz uzakta, örneğin Sous Nehri’nin oralarda, hava aydınlıkken de gerçekleşiyordu. Hizmetçi kızlar, orospular, iyi aile kızları, hatta bir profesör saldırıya uğramıştı. Kısaca söylenecek olursa, etek –özellikle de uzun etek– giyen herkes hedefti.

Saldırganlara “Laleciler” deniyordu ve şehirde öyle bir hava yaratmışlardı ki halk fısıldaşarak birbirine yaklaşmıştı. Fakat sempatizanları da eksik değildi; Dalin bazen sabah çayımı getirdiğinde ellerini ovuşturarak “Dün yine birini lale yapmışlar,” diyordu.

Karanlık yollarda ve orman kenarlarında faaliyet sürdürüyorlardı. Biri, sanki yoldan geçenlerle tesadüfen karşılaşmış gibi konuşuyor, o sırada diğeri arkadan gelip kurbanın uzun eteğini kaldırıp yukarıdan bir iple bağladıktan sonra arzusunu dindiriyordu.

Genellikle kadınları öylece bırakıyorlardı; ama bazen zarar verdikleri de oluyordu. Süt sağarken yakaladıkları bir kadın otlakta bıçaklanmış halde bulunmuştu. Polis, kadının ikisinden birini tanımış olabileceği ihtimali üzerinde durmuş ve bu yönde geliştirmişti araştırmalarını. Başka iki olayda ise (bunlar da köylü kadınlardı) kafalarının üzerinden bağlanmış eteklerinin altında havasız kalıp boğulmuşlardı. Kadınlar bu bölgede el dokuması kalın kumaşlar giyerler.

Laleciler neredeyse bir yıl sürdürdüler bu işi; artık ıssız ve karanlık yollarda kimse tek başına dolaşmaz olmuştu. Moda da değişmişti, kadınlar ya pantolon ya da diz boyu etekler giyiyorlardı.

Araştırmalar sonuçsuz kalmıştı. Nihayet kocaman bir mekanizmanın yapamadığını bir kadın memur başardı: Kun-San, minyon bir Koreliydi. Çocukluğundan beri öz savunmanın inceliklerini biliyordu. Uzun eteği, diri göğüsleri, bebek şapkası ve minik bir şemsiyeyle Sous Nehri'nin ağzı boyunca minik adımlarla yürüyordu. Fazla dikkat çektiği söylenemezdi, daha ziyade bir yere geç kalmış veya bir randevuyu kaçırmış gibiydi.

Kadın nefis bir şekerleme gibi giyinmişti. Uzakdoğuluların o yürüyüşü çok çekiciydi. Ancak yem, olta kancasıyla donatılmıştı. Kadının bedeni darbe ve delici aletlere karşı sağlam bir korseyle korunuyordu. Şapka da korumalıydı. Elindeki şemsiye, üstte yuvarlak bir topuzla, altta ise çelikten üçgen şeklinde bir uçla takviye edilmişti. Halkın uydurduğu hikâyelere girmek istemiyorum; bunlar kahramanlık hikâyelerine benziyor. Altına yerleştirilen yaylı bir sistemle eteğin anında toplanarak âdeta bir kuşağa dönüştüğü ise kesindi.

Tuzak hemen başarılı oldu. Kun-San herhangi bir koruma istememişti. Kum tepelerinin arkasında dev katırtırnaklarının boy verdiği, Rosner'in en iyi bölgelerinden biri olan bir alan uzayıp gidiyordu. İki adam, işte bu çalılıklardan fırlamış, biri önden diğeri arkadan saldırmış ama kadın polis, anında adamların şaşkın bakışları eşliğinde öç alan Artemis'e dönüşmüştü.

Önden saldıran adam, üçgen metal uç boğazını deştiği için hemen ölmüştü. Eğer Kun-San'ın hızla dönerek kafaya nişan aldığı kurşun topuz tam isabet etmiş olsaydı ikinci adamın da sonu aynı olacaktı; kurşun topuz saldırganın kafasını sıyrıp geçmişti. Sersemleyen adam sallanıp dururken üzerine atlayan kadın polis, ters takla atarak adamı omuzlarının üzerinden fırlatmıştı. Son olarak parmaklarını açarak adamın gözlerini hedef aldı. "Bu aklına hiç gelmemiştir, değil mi ahbap?" Şehre götürüp adamı teslim ettiğinde saldırgan çok sevinmiş olmalıydı.

Kendilerine bu tür bir eğlence bulan iki adam posta arabası sürücüsüydü; "postilyon" deniyordu bunlara. Aslında ikisi de seyisti ama Condor bu tür isimleri sever. Denizciliğe bağlı olduğu kadar süvari geleneğini de sürdürür. Atların askerî açıdan ve atlı devriye dışında polis için de fazla bir önemi olmamasına rağmen, usta biniciden at gübresi toplayanlara kadar kıdem listesi bulunur. At arabası sürücüleri, sarı kordonları olan mavi üniforma ve şeritli çizme giyerler; bazıları Condor'un özel hizmetkârlığına terfi etmiştir. Bazen kalede görevleri haftalarca sürer ve elbette orada fantezi depolarlar.

Mahkûm, Salvatore, siyah sakallı, ince, becerikli biriydi; Kun-San'ın onu yere yapıştırması, tekniğinin ne kadar üstün olduğunu gösteriyordu.

Eumeswil'in her zamanki gibi büyük masraflarla yürütülen ve büyük ilgi gören iki davası vardı artık: Liman bölgesinin

pezevenkleriyle West End'den* hanımların yan yana oturduğu tıklım tıklım salonda şık atışmalarla yürüyen iki dava. Tanıklar dinlenirken kadın profesör bayıldı. Birkaç numara gösteren Kun-San günün kahramanıydı. Öte yandan Carnex ve Salvatore'ye de sempati duyanlar vardı fakat Salvatore adalet sarayının önünde az daha linç ediliyordu. Halk havaya girince böyle şeyler olur. Dalin'den fazla söz edilmemesi işime gelmişti, nihayetinde ben Dalin'in yaptığını biliyordum.

İki dava da ölüm cezasıyla sonuçlandı. Carnex'in lehinde ve aleyhindeki savunmaları dinlemek için ben de oradaydım; retorik performans beni şaşırtmıştı. Belli ki Domo'nun dilbilgisi konusundaki baskısı etkili olmuştu. Elbette Carnex'in avukatı, savunmasını meşru müdafaa temelinde yaptı; Dalin'in eyleminin yasalara karşı bir eylem olduğundan kimsenin şüphesi yoktu ama diğer koşulun, yani mütekabiliyet koşulunun gerçekleşmediği açıktı. Örneğin "devam eden bir eylemin varlığı" kuşkulu olduğunda, zamanı yöneten kişinin daha iyi mücadele ettiği açıktır. Bazı hilelere girmek istemiyorum. Her halükârda hukukun mantıktan talep ettikleri yerine getirilmişti.

Şu an kendimi, çöküş zamanlarında kültürün faydaları ve tehlikeleri konusuna girmeye ayartılmış hissediyorum. Kültür kendisini dil olarak ifade ettiği yerde, şimdiki zamana görünmez bir miras taşır. Çöküş zamanında mirasın tadı çıkarılır. Tarihsiz zamanlarda ise ne algılanır ne hissedilir. Balığın yüzdüğü görülür, bunu nasıl yaptığı artık bilinmese de. Bu durum yeni düzlemde eski bir ilişkiyi getirir tekrar; okuma yazma bilenlerle bilmeyenlerin arasındaki ilişkiyi.

Kişinin ve eyleminin ayrıntılarıyla anlatılmasını başarılı bulduğum için, tarihçi olarak mahkemedен memnun ayrıldım. Bu bakımdan büyük davalar sanat eseri durumuna gelebilir.

* Londra'nın iş, sanat ve eğlence merkezleriyle ünlü lüks semti. -ç.n.

Bu suçun ortadan kalktığı anlamına gelmez, ancak suç bileşim içinde kazanmış olur. Artık davacı ve avukat, ı ışık ve gölgeden oluşan resme sadece katkıda bulunurlar.

Hiçbir akşam yemeği Yahudasız olamaz. Suç tanımını kabul etmeyen anarkın perspektiflerinden biri de burada kendisini hissettirir: ölüm ve dehşetin azalmadığı, ancak yeniden tasarlandığı eski bir zamanın gelişi. Bunun için dünya bir kez daha tanrısal düşler görmek zorunda.

36

Yaklaşık aynı zaman dilimi içinde Carnex de Salvatore de ölüme mahkûm edilmişti. Kalede infazın elle yapılması ve kan akıtılması kuraldır. Adi suçlular başı kesilerek, siyasiler ise kurşuna dizilerek öldürülür. Kamuoyunun izlemesine sınırlı izin verilir.

Sanırım daha önce infazın seyrek yapıldığını ve bunun hukuki-ahlaki nitelikten çok mantıksal-yönetimsel nitelik taşıdığını söylemiştim. Yıl bitmek üzereydi ve bir infazın gerçekleşmesi gerekiyordu; en azından Domo'nun dediği gibi, "Pedro'nun formunu koruması için." Pedro, ölüme mahkûm edilmiş ve infazı gerçekleşecek adi suçluların celladıdır.

Carnex'in ölüm cezasının affedilmediğinin açıklanması büyük sürpriz oldu. Buna karşılık Salvatore affa uğramış ve adalara sürgün edilmişti. Bu düşüncenin nasıl oluştuğunu büyük ölçüde gece kulübünde duymuş ve notlarımı almıştım. Belli ki Domo ilkeler üzerinde ısrarla durmasına rağmen görüşünü etkili kılmıştı. Bu, *l'art pour l'art* demek gibiydi. Eskiden "sınıf adaleti" denen o imajı yaratmaktan kaçınmış da olabilirdi. Salvatore seyisti, Carnex ise saygın biriydi. Ayrıca yönetimin bam teline dokunmuştu: Kale, halkın patlayıcı madde bulundurmasından hiç hoşlanmazdı.

Her şeyden önce Salvatore'nin, hayatını Domo'nun adi suçlulara beslediği sempatiye borçlu olduğunu düşünüyorum.

Ağır suç işlemiş bir suçludan söz açılınca başını neredeyse hoşnutlukla salladığını sık sık gözlemliyorum. Bu, dolandırıcılıktan ve mülkiyete karşı işlenen suçlardan çok, her zaman hayal gücünü harekete geçiren silahlı soygun ve şiddet suçları için geçerli. Bu suçlar dehşet saçarak iktidar sahibini ve onun adaletini onaylayan güçleri ortaya çıkarır. Bu tür gözlemler, iktidarın kendisinin kötü olduğunu söyleyen teorileri destekleyebilir.

Salvatore gibi adamlar her zaman, kötü şöhrete özel eğilimi olan hayırsever kadınlar bulurlar. Bu kadınlardan biri, servet ve nüfuz sahibi olan Lady Pelworm, mahkûmu ziyaret etmeyi başarmıştı. Condor'un Domo'ya şöyle dediğini duydum: "Kadının adamın hücreğine gözetimsiz girmesine ve iki saat boyunca yanında kalmasına izin vermeniz çok fazla olmuş."

"Kadının üstünü iyice arattırdım; yanında tırnak törpüsü bile yoktu."

"Ama üniforması ve ekipmanı hâlâ adamın üzerindeydi."

Domo güldü: "Soruşturma henüz tamamlanmamıştı. Bir posta arabası sürücüsü çizmesiz, kırbaçsız ve borazansız nedir ki? Ayrıca kadın adaya giderken ona eşlik etmek istiyor; başvuruda bile bulundu."

Sevgili babam, Domo'yu "mizah anlayışı olmayan biri" olarak değerlendiriyor. Bu tartışılır, en azından önemli ölçüde kısaltmalara dayanan şakalar yapabiliyor. Birinin basamak atlaması eğlendirici. Böylece Domo iki-üç olası itirazı dikkate almıyor. Bunun için elbette zeki bir birliktelik gerekiyor.

Sözün kısası, Salvatore adalara sürgün edilmişti. Çok yakın olmasına rağmen, eski zamanlarda cüzzamlıların, kutsandıktan sonra, son nefeslerini veresiye kadar tutuldukları bakımevlerinden alınan haberler kadar az haber alınıyordu adalardan. Belki şu an Eumeswil'de "cezanın infazı"nın gelişimi üzerine birkaç açıklama gerekir. Anark için ceza değil sadece eşitler

arasında önlem olduğunu defalarca belirttim. Benim gece kulübünde hızlıca aldığım notlara dayanarak Domo'dan yaptığım alıntılar özetin ötesine geçmez.

Bir yıldan fazla süren mahkûmiyet zaman kaybıdır; boş yere büyük masraflar yapılır. “Müebbet hapis cezası” saçmadır. Öldür daha iyi. Mahkûm açısından da çoğunlukla ölüm tercih edilir.

Eğer seçmesi gerekse herkes, fiziksel olarak riskli de olsa kısa süreli hapis yatmayı, on iki yıl sürecektir mahkûmiyet sürecine tercih eder. Eşyanın tabiatında var bu; ömrünü yavaş yavaş kemiren kronik bir hastalık yerine tehlikeli bir kriz yeğlenir.

İnsanın umutsuzluğa kapıldığı an dönüm noktası getirir; bu sadece tutsaklık için geçerli değildir, fakat tutsaklıkta elde edilebilir. Bunun için üç ay yeterlidir; altı ay fazla uzun olacaktır. Keşişler reçeteyi biliyorlardı: kanının son damlasına kadar oruç tutmak, uyumamak ve çalışmak.

Her şeyin başı eğitilmiş ve iyi maaşlı personel. Mesafe. Karşıdakine aranda üç adım mesafe bırak; bu sadece tutuklular için değil, gardiyanlar için de geçerli. Fiziksel temas ancak zorunlu hallerde, fiziksel saldırı mevcutsa olabilir.

Her karşı karşıya gelişte, her sorguda tanıklar bulundurulmalıdır. Zorla alınan itirafın hiçbir değeri yoktur, hatta zararlıdır; itiraf satranç oyunundaki “mat” gibi elde edilmelidir.

Eğer biri ille de hayatıyla oynamak istiyorsa onun oyununu bozmamak, onu ciddiye almak gerekir. Bu ölüm orucu için de geçerli. Eğer savaşmak istiyorsa savaş hukukuna göre muamele görmeye hakkı vardır.

Bir insanın zamanı üzerinde karar sahibi olan biri, o insanın sadece acısını değil hazzını da elinde tutar. Hazzı da acıyı da isteğine göre azaltabilir veya artırabilir. Öyle hapishaneler vardı ki, mahkûmlar orada korkunç bir ıssızlık içinde ömürlerinin sonuna kadar yavaş yavaş eriyorlardı. Veremden ölüyor ve haçlarında sadece birer numaranın olduğu mezarlara gömülüyorlardı.

Bir mahkûma bir geceyi karısı, sevgilisi veya sokaktan herhangi bir kızla geçirme hakkı vermem veya bu haktan yoksun bırakmam çok farklı etkide bulunur; böyle bir durumda en sert mahkûm bile yumuşar. Hatta bu durumda Condor'u dostun gibi de görebilirsin. (Salvatore'nin davasıyla ilgili görüşmeler sırasında not etmiştim. Ayrıca Latifah bana bu yöntemle bir mahkûmu nasıl canlandırdığını anlatmıştı, elbette karşılık beklemeden yapılan bir işe, bu işi yapanı onurlandırmak için sunulan *honorarium*'u [hizmet ücreti] da almamazlık etmemiş.)

“Hukuk için Kolomb'un Yumurtası.” Her yıl tekrar yumurtlanır.”

Geçenlerde yemekten döndüklerinde Domo böyle söylemişti. Postayla gönderilmiş önerilerden birini kastediyordu. Bunun için özel bir posta kutusu var. Domo özellikle anonim mektupları önemsiyor.

“Çoğu suç, dayakla kısa ve acı yoldan halledilmiş oldu. Kim uzun süre hapiste yatmak yerine dayığı tercih etmez? Bu konuda herkes hemfikir: suçlu, yargıç, kamuoyu... Bazı suçlar dayığı neredeyse çağırır. Bu, havayı temizler. Ölüm cezasının

* Kristof Kolomb, keşiflerini küçümseyenlere bir ziyafette “Bu yumurtanın masada dik durmasını kim sağlayabilir?” diye sorar. Kimse başaramaz. Kolomb yumurtayı alır ucunu tabağın kenarına hafifçe vurarak kırar, yumurtanın yassılaştıran ucunu tabağına koyar, yumurta dik olarak durur. “Bunu herkes yapabilirdi,” diye itiraz edenlere şu yanıtı verir: “Doğru. Zor değil. Zor olan, bunu düşünebilmektir.” –ç.n.

caydırıcı etkisi tartışılrsa da burada kuşku götürmez. Ayrıca tazmin etme imkânı var; manevi tazminat haksız biçimde tutaklananlara ödenen tazminattan daha anlamlıdır.”

“İyi hoş da,” dedi Domo, “neden bunun (mümkün) olmadığı *a priori* mantıklı geliyor? Neden idam cezasının uygulandığı bir ülkede hayat, dayak atılan bir ülkede olduğundan daha katlanılabilir? Ve hem de herkes kabul etmesine rağmen? Ayrıca bu, fikir birliği ile hukukun elmayla armut olduğuna da bir örnektir.”

“Ve daha fazla fikir birliği ve ahlak. Herkesin aynı düşüncede olduğu bir yerde insanın yapacağı en iyi şey gönüllü olarak tımarhaneye girmektir. Acı veren cezalardan hoşlanmama, her zaman ve her yerde yoktu. Belki de bu çöküş belirtisidir. Çin’de yüksek memurlar bile bambu sopasıyla dayak yiyorlardı. Sarı Han’ın topraklarında dayak bugün hâlâ uygulanıyor. İngiliz donanmasının parlak günlerinde ‘dokuz kuyruklu kedi’ denen kırbaç cezası, soylu askerî okul öğrencilerini de tehdit ediyordu; ancak kırbacın sapı kadifeyle kaplıydı.”

Bunlar Attila’nın deneyimlerinden aktardıkları. Şunları da kaydetmiştim:

“Yükselen çizgide olmasa da ahlak kendi gelişimini izler. Fakat günün birinde imkânsız hale gelen bazı şeyler vardır. Böylece biz belli bir yemekten aldığımız tadı kaybediyoruz, belki de bir keresinde bize çok güzel geldiği için.”

Kısmen Domo’nun kısmen de Attila’nın söylediklerinden aldığım notlar devam ediyor. Konuşma çok hareketliydi; acele ettiğim için notları düzenleyemedim.

Ölüm cezasının acımasızlığı üzerine düşünceler görecelidir. Châtelet Dükü giyotine götürülürken şöyle demişti: “Bu hoş bir ölüm biçimi.”

Daha kısa süre öncesine kadar insanların çark işkencesiyle, parçalanarak, yakılarak öldürüldüğü düşünülürse, dükün söylediği kinizm değildi. Gerçekten de giyotinin bulunması

insancıl niyetlerin sonucuydu. Bir aristokratın tedavisi olmayan bir hastalıktan muzdarip olması da mümkündü. Adam yetmişin üzerindeydi ve önemsiz bir suçtan dolayı kafası ke-sildi. İntihar, ölümden daha kötüsünün olduğuna ilişkin bir ipucudur. Belli ki intihara mesafeli duruşun nedeni, Yüksek Barok'un batarken yarattığı o ihtişamdır. Sillery darağacına gi-derken, "Yukarıda gut hastalığım iyileşecek," demişti.

Bu mesafeli duruşun Hristiyanlarda, filozoflarda olduğun-dan daha sağlam kaldığı açıktır. Compiègne'deki Karmelit* rahibelerinde böyledir, Laval Montmorency'de Montmartre Manastırı'nın başrahibesi böyledir. Elleri bağlı, giyotine bakar-ken şöyle demişti: "Uzun zamandır özlüyorum seni; bu değerli bir ölüm."

Attila devrim mahkemesi tarafından idama mahkûm edi-lenlerin bu ve başka sözlerini alıntıladi ve bu arada kiniklerin de sözlerini aktardı. Not ettim:

"Fotoğraf, anla sınırladığı için problemi tahrif eder. Acıma-sızlığın görünüşünü yumuşatmak, hatta örneğin öfori hali ya-ratan ilaçlarla tersine çevirmek kolaydır. Bu, adaletin görevi midir? Adaletin bir elinde kılıç diğer elinde terazi vardır; suç ve ceza dengelenmiş olmalıdır. Konu sadece suçludan kurtul-mak da değildir; eğer öyle olsaydı suçluyu ülkeden kovmak yeterdi. Eskiden şöyle denirdi: Kanunun hükmü yerine geti-rildi."

Ayrıca: Bu konu hakkında ancak ölümün ön bahçesinde, yaşam ve ölüm veren yılanın yanı başında kalanlar söz söy-lemeli. Temas öğretilir ve yeniden keşfedilebilir. Perikles, uzun süre virane halde kalan Eleusis'teki tapınağı yeniden ayağa kaldırdı. Bu her yerde, her zaman olabilir."

Condor yanıt veremedi Domo şöyle dedi:

"Niçin? Ölümden korkmaları bizim için daha iyi."

* Karmelitler: Orta Çağ'da halkın sadakalarıyla geçinen dört büyük tari-kattan biri. -ç.n.

Üç kez hapis cezası alan biri hemen adalara gönderilir ve böylece ebediyen şehirden uzaklaştırılmış olur. Davasını lumina'da incelediğim efsanevi Yüzbaşı Dreyfus örneğinde olduğu gibi istisnalar var. Dreyfus, Giordano Bruno ve benzerleriyle birlikte sevgili babamın azizlerindendir.

“Adalar” sadece tiranların ve generallerin buluşu değildir, cumhuriyet ve demokrasilerde de seve seve kullanılır. İktidar sahipleri değişir, hapishaneler kalır; hatta her iktidar değişiminde hıncanınç dolar. Condor’dan önceki iktidar sahipleri olan Tribünlerin adalara gönderilmesi üzerine babam ve kardeşimin ellerini sevinçle ovuşturduklarını hatırlıyorum; bu cezayı ılımlı bulmuşlardı. Bugün farklı düşünüyorlar; zaten genel olarak fazla düşünüyor ikisi de.

Tarihçi olarak beni, düzenlemenin gerekliliği meşgul ediyor. Toplulukların, sayesinde kendilerini temizlemeye çalıştığı çok eski bir araçtır sürgün. Yol açtığı sonuç ise, örneğin cüzamlıların, Musa’nın talimatıyla rahibin olağanüstü kontrolünden geçtikten sonra bulundukları yerden atılmalarıdır. Kirli olan “tek başına yaşamalı ve evi topluluğun yaşadığı yerin dışında olmalıdır...”

Sürgün, toplumun içindeki kusurlardan biridir; anark bu durumu kabul ederken, anarşist ortadan kaldırmaya çalışır. Bunlar teolojik kalıntılardır. Sadece mükemmel olanda “artık sürgün olmayacaktır.” (Vahiy 22:3)

“Kuzu’nun tahtı orada duracak ve kulları ona yardım edecek.” Bunlar bulanık umutlar. Anarşizmin de son tahlilde götürdüğü yer, ayağı öpülmesi gereken biri olacaktır.

Insula, isola, insel dört tarafı suyla çevrili olan [ada] demektir; *Sal*, tuzlu sudur, denizdir. *Campi salis* Vergilius’ta* deniz yüzeyi demektir. *Insularis*, hem sürgün hem de *insulae*

* Publius Vergilius Maro (MÖ 70 – MÖ 19): Roma İmparatorluğu’nun kurucu destanı olarak kabul edilen *Aeneis*’in de yazarı olan Romalı şair. –ç.n.

denen çok katlı kiralık evlerde oturanlar anlamına gelir. Adalar ilk görüşte tecrit ve kuşatma için uygundur; ister devrik Caesar'ların konutu olarak ister devlet ve toplum tarafından seilmeyenler için ceza kolonileri olarak.

Elbette Eumeswil'in antipodunda bile denetim olmadan olmaz. Anakaraya çok yakın olan Saint Helena, Elba'dan daha uygundu. "Napolyon güneş burçlarından olan Aslan burcuydu. Helena da Ay Tanrıçası. Hesperidlerin* ötesinde zafer son bulur." Vigo böyle demişti. Bu, bilimin ötesine geçmekti.

Eumeswil'de de adalar kıyıya çok yakındır; güneyden esen çöl rüzgârı başlamadan önce dağlardan adaların ana hatları görülebilir: en büyüğü Elba'dan büyük olmayan, yirmiden fazla adadan oluşan bir takımada. Takımadanın en küçük adaları haritalarda bile yer almaz; bu adalar daha çok, zaman zaman üzerinde bir kulübeyle keşişin yaktığı ateşin görüldüğü kayalıklardan ibarettir.

Daha önce de söylendiği gibi, bu adalar Tribünler tarafından da, onlardan önce de kullanılıyordu. Önce gericiler, militaristler, kan emiciler, işkenceciler veya benzerleri; daha sonra devrikler, yasaklı listesinde bulunan ve bu kadarla atlattıkları için hoşnut olan yandaşlar sürgün edilmişti. İhtiyaç duyuldukça da yenileri gönderildi.

İnfaz, ceza kolonilerinin klasik örneğine göre gerçekleşiyordu; yani yerinde ve sıkı denetim, kışlalara yerleştirme, denetimli çalıştırma, sık sık yoklama. Bu uygulamanın çok iyi olduğunu, en azından kusurlu bir dünyada daha küçük bir kötülük olduğunu düşünen kalburüstü ceza hukukçuları vardı. Bunun kuşkusuz despotizmin safsatalarından olan "Sadece ölümler geri dönmezler," kuralı için de geçerli olması gerekiyordu. Oysa ölümler sadece hayalet olarak geri dönmezler, aynı zamanda politik gerçeklikte faturalarını da sunarlar.

* Güneşin battığı yerin perileri. Yunan mitolojisinde Hera'nın altın elmalarına bekçilik eden ince sesli periler. Niks ile Erebus'un kızları olduğu rivayet edilir. -ç.n.

Domo yöntemi uygulamada değil, düşüncede takip ediyordu. Bu, özgürlüğün korunmasının teorisi ve pratiğiyle, liberalizm ve liberalite arasındaki farkla ilgilidir. Domo gözetimi, adaların içinden denize kaydırmıştı. Adaların dışındaki kayalıklara kurulmuş istasyonlar ve hız tekneleri buna imkân veriyordu. Büyük balıkların varlığı nedeniyle hiç kimse kanallara girmeyi göze alamazdı zaten. Havadan indirmeye karşı ileri teknoloji çağından bizim teknolojimize miras kalmış sürekli dönen projektörler sağlıyordu güvenliği. Bunlar, ihtiyaç duyuldukça katakomplardan temin ediliyordu ama daha fazlası değil.

Yani kaçış neredeyse imkânsız. Fakat çok seyrek de olsa gerçekleşebiliyor ve gece kulübünde konuşmalara katkı sağlıyor. Domo, her zaman son noktayı koyar: “Saygı duyuyorum, heriften kurtulduk.”

Daha büyük adaların toprakları bereketli: Sürgünler, toprağı işleyerek yaşayabilir. Tarla ürünlerinin yanı sıra eğlenceli toplantılar ve hülyalara dalmak için üzüm, haşhaş ve kenevir ekiyor, ayrıca hayvancılık yapıyor, kayalıkların orada balık avlıyorlar. Sandal yapmak yasak. Tek sınırlama bu; bunun dışında her şey serbest.

Mevcudun tek tek adalara nasıl yerleştirileceğı, sosyolojik deneyleri beraberinde getirdi. Fakat sürgünler çeşitli karıştırma yöntemleriyle yerleştirilseler de değişen bir şey olmadı, başlardaki “her şey serbest” durumunun ardından kısa süre içinde otoriter bir düzen kuruldu.

Ada basitleştirir; toplum oyununun az sayıda oyuncuyla oynandığı bir sahne sunar. Tasvir şairi, temaşa da filozofu sürekli dürtmüştür. Robinson: Önce umutsuzlukta, sonra aksiyonda tek başınadır. Efendi ve hizmetçi: Cuma katılır. Pitcairn*

* 1789'da İngiliz kraliyet donanmasına ait *The Bounty* adlı gemide ayaklanan isyancıların yerleştikleri ada. -ç.n.

İsyancıları: *İncil*'e dayanan özel anlaşmanın yok edilmesinden sonra, titan düzenini tanrıların düzeni izler. Habil ile Kabil.

Odysseus doğuştan adalı, denizci Sinbad onun doğulu ikamesi. Bu ikisi, hile ve cesaretle doğa güçlerini yenilgiye uğratan; insanlara, şeytanlara ve tanrılara karşı direnç gösteren bireyi temsil eder. Yok olan mürettebatı yeniler ve biri Bağdat'a diğeri İthaka'ya, yurtlarına yalnız dönerler. Bu, hayat yoludur.

Tek gözlü Kikloplar, Sirenlerin ölümcül şarkıları, hayvana dönüşen büyücü kadınların çekiciliği, Scylla ve Charybdis; sadece en uzak adalarda değil, herhangi bir şehrin herhangi bir sokağında başımıza gelebilecek karşılaşma modelleridir. Ahlaki zorunluluklar, despotizmin yarattığı korku en kısa biçimde formülleşmiştir. Sinbad öyle bir şehre ayak basar ki, ahalî evliliği, eşlerden biri öldüğünde diğerini de ölüyle birlikte gömecek kadar kutsal saymaktadır. Sinbad, karaya çıkanların omuzlarına ansızın atlayan ve onları itaatkâr köleler gibi ölesiye koştururken sırtlarına pisleyen denizlerin şeyhinin kurbanı olmaktan son anda kurtulmuştur.

Eumeswil'deki her adada, hepsinde özel bir şekilde olsa da, otorite gelişmiştir. Bunlardan birine, barok bir yazarın unutulmuş romanının adı verilerek "Felsenburg"* [Kaya Kale] denmişti. Robinson'un maceralarına benzeyen bu eser, Rousseau'nun *Toplum Sözleşmesi*'nden önce yayımlanmıştı. Bilindiği gibi *Toplum Sözleşmesi*'nde insan, doğa insanından reşit vatandaşa evrilmiş ve kolektif topluluğun hatırına özgürlüğünün bir kısmını devretmiştir. Bireysel çıkarların denkleştirilmesi devletin demokratik anayasasına, iç ahenk ise devletin düşünselliğine götürür.

Katakompların sonsuz repartuarından romanın luminarda gösterilmesini sağladım ve şu sonuca vardım: *Felsenburg* bir toplum sözleşmesi olmaktan çok bir boyun eğme sözleşmesi

* Johann Gottfried Schnabel'in (1692 – 1758) *Insel Felsenburg* adlı, aydınlanmacı ütöpik romanı. –ç.n.

temelinde kurulmuştur; ancak buna ek olarak sadece tek tek bireylerin değil, bireylerin çoğunluğunun da hür iradesine katkıda bulunabilir. Yardım edecek biri, bir önder, bir baba istenmiş, kabul edilmiş ve seçilmiştir; özellikle sıkıntılı zamanlarda. Çok geçmeden, seçilen, seçkine dönüşür. Yorgun ve fazla yüklenmiş olanlar yüklerini onun sırtına atar, sevinç içinde tezahürat yaparak onun lehine özgürlüklerinden vazgeçerler.

Kamusal iradenin yerine kitlesel iradenin geçtiği yerde tekil kişilerin parıltısı göz kamaştırmaya başlar. Teknik –özellikle propaganda ve öldürme tekniği– büyük oranda buna katkı sağlar. Hükümdar, Eumeswil Kalesi’nde, klasik model olan “şefkatli baba” olarak sahne aldı. Bu iyi hissettiriyordu fakat tahmin edilemeyen kötü durumlar ortaya çıktı. Felsenburg adalar içinde en zengin olanı; biraz Phaiakları biraz da lotos-yiyenleri andıran hoşnutluğun yayıldığı gerçek bir tembeller ülkesi. Her iki cinsten genç insanlar, can sıkıntısından isyan ettiler. Şefkatli baba sertleşmek zorundaydı. Kendince ayıklama yapmaya başladı; tahammül edilemez olanlar kayalıklara sürüldü.

“Onların keyfi yerinde,” demişti Domo bunu duyduğunda. Zaten Domo’nun Rousseaucu olduğu söylenemez.

Felsenburg en azından bir tür Perikles dönemi yaşadı. Sanat eserleri de ortaya çıkmıştı. Diğer adalarda parti savaşları oldu. Patronlarının veya kaptanlarının etrafında toplanan rakip gruplardan biri savaşı kazanıyor, sonra iş ve kazanç onun tarafından dağıtılıyordu. “Bizde de böyle olabilirdi, hatta daha iyisi,” diyordu Domo, ondan sık sık duyduğum formüllerden biri bu.

İktidar sahipleri bu tür mukayeseler yapmayı severler. Bunlar anarkı hiç ilgilendirmez; iktidar ne kadar iyi veya kötü olursa olsun o özgürlüğünü kendine saklar. Özgürlüğünü, ne

şefkatli babanın meşruiyetine ne de her ülkede ve her dönemde değişen meşru taleplere taşır. Herkes onun için en iyisini istiyor olabilir ama en iyisini, yani özgürlüğünü kendisine saklar. Özgürlük onun paylaşılmaz mülkiyeti olarak kalır.

Elbette bu durum tarihçiye görüş edinmek için sonsuz bir alan açar. Ne kadar taraf değilse görevini o kadar iyi kavrar; tarihçi için kırmızı gelincik beyaz zambaktan daha az parlak değildir; acı zevkten daha çok sarsmaz onu. İkisi de –iyinin çiçekleri de kötünün çiçekleri de– geçicidir; önemli olan ona duvarın üzerinden bahçeye bir göz atma izni verilmiş olmasıdır.

Eğer tarihin bir meselesi varsa bu irade değil, özgürlüktür; tarihin cesur girişimi, –biraz ihtiyatla– görevi de diyebiliriz, budur. Özgürlük herkesindir ancak paylaşılamaz; irade ek olarak çeşitliliği getirir.

Bir süre önce Vigo’nun enstitüsünde bir seminer verdim: “Lucius Junius Brutus ile Marcus Junius Brutus:” Çeşitli Bakış Açılarından Bir Kıyaslama.” Bu konu, heterojen bir dinleyici kitlesinin salonda bulunmasını sağlamıştı.

Yarı efsanevi Brutus, Roma’nın ilk kralını, onun soyundan gelen Marcus Junius Brutus ise Birinci [Julius] Caesar’ı ortadan kaldırdı; ikisi de kendi elleriyle. Cumhuriyetin beş yüz yıllık tarihi, birincisiyle başlamış sonuncusuyla sona ermişti. O nedenle ikisi arasındaki farklılıklar iyi açıklanabilir. Örneğin, kamusal iradenin kitlesel iradeden veya sağlam temellere dayandırılmış onaylama ve oylamanın tezahürattan farklılığı. Bu geçişler, Antonius’un Caesar’ın cenaze töreninde yaptığı edebî konuşmada mevcuttur.

Ayrıntılara girmek istemiyorum. Bu konuşmayı dinleyenlerin ilgisinin, iki durumda da tiranın katiline yönelik olması

* Lucius Junius Brutus: Roma Cumhuriyeti’nin kurucusu (MÖ 509) ve ilk konsüllerden.

Marcus Junius Brutus: Julius Caesar’ın, kendisine suikast düzenleyenlerin arasında olan manevi oğlu. Lucius Junius Brutus’un torunu. –ç.n.

benim için öğreticiydi. (Brutus da babamın örnek aldığı isimlerden biridir.) Ama dinleyenler açısından tiranla onun katilinin arasındaki farkları belirlemek zordu. Özgürlük sorunuyla ilgili olduğu için bunun gerçekten kolay olmadığını kabul ediyorum.

Şu an bile yanlış yoldayız, çünkü özgürlük bir sorun değildir. Özgürlük bölünemez, bu nedenle sayılabilen, ölçülebilen, yansıtılabilen hiçbir yerde olamaz; yani zamanda ve mekânda değildir. Zamanda kavranır (örneğin bir dizi politik sistemin içinde) ve mekânda hissedilir (kafesinin parmaklıklarına karşı kanat çırpın kuştan, sınırları için savaşılan halka dek). Her zaman, savaşta galip gelmiş bir komutan veya dava uğruna ölmüş bir şehit hizmete hazırdır ve kaçınılmaz bir şekilde halk yüzünden başarısızlığa uğrayarak yok olur.

Tarihçinin trajedisi de burada başlar; tiranla katil arasındaki farkları tespit etmek zorundadır ama taraf tutamaz. Onun işi ölü yargıçlığı yapmaktır; Caesar'ın özgürlüğüne karşı Brutus'un özgürlüğünü idrak etmek zorundadır.

Yine de bu seminer tamamen sonuçsuz kalmadı. Zaman zaman kendime, benim burada ne işim var diye sormuş olmam (kürsüdeyken bazen kendine yabancılaşıma nöbetleri yaşanır), durum değerlendirmeme, büyük ihtimalle politik açıdan kötü şöhretime de katkıda bulunmuştur. Hangi tarihin orta sınıf tarafından seçildiği ve nasıl yorumlandığı bir ön belirtidir. Uzun süreden bu yana soğumuş olan bir krater faaliyete geçti. Brutus tekrar uyanıyor. Spartacus geri dönüyor. Kızıl Sakal,* Kyffhäuser Dağı'nda hareketleniyor. Sonra kükürtatar alanlarda ve banliyölerde kaynama başlıyor.

Yani o sıralarda Sous Nehri'nin yukarı kısımlarına yaptığım geziler çoğaldı. El yazmalarımın bir kısmını oraya götürmüştüm. Bazı tekrarların nedeni bu. Zaman, bu tür çalışmaları

* İmparator I. Wilhelm'in lakabı. -ç.n.

sadece tematik açıdan değil, teknik açıdan da etkiliyor. Alacaklılar Balzac'ın mirasını yağmaladıklarında sokaklar kopmuş defter yapraklarıyla dolmuştu. Ama ne önemi var? Yazılması yeter; onu evren tasarlar. Sonunda yakılmış kâğıtla yazılı kâğıt, ölü tözle canlı töz arasında herhangi bir fark yok.

Toprak oldu Büyük Caesar,
Uzak kuzeylerde bir çukuru tıkıyor.

Öte yandan, dinleyicilerim arasında sadece tarihin yasalarına değil, aynı zamanda ahlakına da değinen aktüaliteye kendisini tamamen kaptırmayan iki-üç kişi vardı. Onları Vigo'nun bahçesine götürdüm ve katılımları beni çok memnun etti. Bunun da ötesinde, Ay gelip kalenin üstünde durduğunda, aramızda âdeta sessiz bir anlaşma oluşmuştu. Her doçent bu seçimi bilir.

Vigo'nun kapasitesi –Eumeswil'de bundan söz edilebilirse eğer– en iyiler tarafından anlaşılır. Bu onların, yani en iyilerin yararınadır; öbür günün ve önceki günün, yani hiçbir önemi olmayan insanların yararına. Vigo'nun adı onlar için paroladır. Fakat kapasitesi genel bilinç tarafından da algılanır, neredeyse ete batmış bir kıymık gibi. Kurulda meslektaşlarıyla ilişkisi de böyle.

Çağdaş biri olarak büyük bir dalga tarafından taşınmak hiç kuşkusuz hoş bir şey; her yönden yankılanan bir onaylama. Ama bu kolektif mastürbasyona yol açar. Fakat insan başyazılarda can sıkıcı şeyleri elitist bilgelik adı altında okuduğunda, işte o zaman sinir bozucu olur.

Dünya her zaman orada. Brutus'un atalarından biri olan Junius Lucius Brutus “akılsız”dı, çünkü kendisini tehlikede hissettiği zaman aptal gibi davranıyordu. Babalarının yerine kimin geçeceğini öğrenmek isteyen Tarquinius'un oğullarına Delphoi'deki kehanet merkezine kadar eşlik etmişti. Yanıt

şuydu: “Annesini kim önce öperse o kral olacak.” Dönüş yolunda Brutus kazara düşmüş gibi yaparak dudaklarını toprağa değdirir; böylece söz yerine gelmiş olur.

Belki de adalar konusunda biraz fazla oyalandım, ama adalar anark için engin bir konudur; çünkü o yalnız bir hayat, bir ada hayatı sürdürür. Dicle Nehri’nden hareket eden Sinbad, Basra Körfezi ve Kızıldeniz’den geçerek Hint Okyanusu’na yelken açtığında tarihsel, hatta mitolojik dünyayı geride bırakır. Düşler dünyasına geçer, kendi tasarladığı dünya burada başlar; burada her şeye izin vardır ve her şey yasaktır. Denizci hayallerinden korkar; onun kâşifi yaratıcısı olarak zafere ulaşır.

Adanın kumu göz kamaştırır: Mercanlar kırılan dalgalarda paramparça olur. Fakat mercan bahçelerinin gücü kendisini korumuştur. Dünyanın büyük değirmenlerinden geçer bozulmadan. Bu ada, aslında güneşin altında öylesine yaşayıp duran, sırtında palmyelerin boy verdiği bir balık da olabilir.

Eumeswil’e dönecek olursak: Bizim adalarımıza memnuniyetsizler yerleşmiştir. Kısa süre sonra bu toplulukların, sağduyuları ve saçmalıklarıyla eski toplum oldukları ortaya çıkmıştır. Bu insanlar adayı, hükümdarsız dönem olarak, yani daha iyi bir dünyaya yolculukta bir ara istasyon olarak anarlar. Bu yüzden, her zaman memnuniyetsiz bir halde ve hayal kırıklığı içinde kurumları dolaşırlar. Bodrumlara, çatılara, hapishanelere aynı zamanda sürgüne gitme ve biraz daha iyi olan sürgün edilmeye eğilimleri de bundandır. Bina yıkıldığında ilk bunlar yok olacaktır. Her türlü değişimde dünyanın değişmeden kaldığını neden anlamıyorlar? Çünkü dünyanın asıl derinliğine, kendi derinliklerine inemiyorlar. Oysa öz, güvenlik sadece orada. Kendi içlerinin derinlerine yürümek zorundalar.

Anarkın yolu da, başka şeylerin yanı sıra, varoluşsal bir rastlantı olarak hapishaneye düşebilir. Bu durumda suçu kendisinde arayacaktır. Scylla’nın veya Charybdis’in çok yakınından mı

geçmişti yelkenlisi? Sirenlerin şarkısına mı güvenmişti? Odysseus mürettebata kulaklarını kapatmalarını söylemiş ama kendisi kapatmamıştı; büyüünün keyfini çıkarmak için yelkenli direğine bağlatmıştı kendisini. Kendisini hapsetmişti. Böylece hapisane de adaya, hür iradenin sığınağına dönüşmüş, onun olmuştur.

Burada kökene, yani kalıtım ve çevrenin abartıldığına değinmek gerekir. Kalıtım ve çevre, ister adi bir meyhanede piç olarak ister sarayda yasalara uygun doğmuş olalım, yüzleşmemiz gereken ilk rastlantıdır. Dilenci değneği veya asa: Kaderin ödediği peşinattır; çoğu kez biri ötekiyle değiştirilir. Kral Lear kumlu düzlüklerde aklını yitirmiş halde dolaşır, bir köle imparatoriçe olur. Ve tekrar tekrar Odysseus; bazen dilenci bazen kral olarak galip gelen çilekeş...

Köken: binlerce anlam ve *bir* mânâ. *Erbe*'nin [miras] kökeninde *arbeit* [iş, emek] yatar; anark işi üstlenirken "robot" doğasıyla çelişir. O sadece *tek bir* kölelik bilir: kendi bedenine boyun eğdirdiği disiplin.

Milieu [orta] sözcüğünün kökü *medius*'tur ve *medius est celui, qui est au milieu* [medius ortada olandır]. Anark kendisini orta olarak tanımlar ki bu onun herkes için de hak olduğunu kabul ettiği doğal hakkıdır. Hiçbir yasayı tanımaz ama bu, yasaları hiçe saydığı ve dikkatle incelemmediği anlamına gelmez. Eğer sudaysa yüzgeçlerini hareket ettirir, havadaysa kanatlarını açar; kayalara çarparak kırılan köpüklü dalgaları uçan balık olarak aşar. Anark ne zaman ortadan kaybolması gerektiğini bilir ama ateşten korkup geri çekilmez.

Anarkın anarşistten bir başka farkı da iktidarla, yürütme erkiyle ilişkisidir. Anarşist, iktidarın can düşmanıdır; anark ise iktidarı tanımaz. Anark iktidara saldırmak, onu yıkmak veya değiştirmek istemez. İktidarın saldırısı onun yanından geçip gider. Anarkın sadece bu saldırının yarattığı girdapla başa çıkması gerekir.

Anark bireyci de değildir. O kendisini ne büyük ne de özgür düşünceli insan olarak takdim etmek ister. Kendi ölçüsü ona yeter; özgürlük amacı değil mülkiyetidir. Düşman ya da reformist olarak çıkmaz ortaya; kulübelerde yaşayanlar da saraylarda yaşayanlar da onunla iyi anlaşır. Etkilenmekten kaçınmak her zaman mümkün olmasa da, hayat idealler için feda edilemeyecek kadar kısa ve güzel. Fakat inancı ve davası uğruna ölenlerin önünde şapka çıkarmak gerekir.

Anark ile dünyayı kendi tasarımının ürünü sayan tekbencilerin arasına sınır koymak ise daha zordur. Filozoflar üvey anne muamelesi yapsalar da, tekbencilik halihazırda düşlerin kanıtladığı gibi daha uzun ömürlüdür. Biz insanlar dünyayı, çevresine iskele kurulmuş ev olarak hayal ederiz, çiçeklerle dolu bir bahçe olarak düşleriz.

Ne var ki tekbenci [solipsist], bütün anarşistler gibi ve onların en aşırı ucu olarak kendi tuzağına düşer; çünkü sorumluluğunu kaldıramayacağı bir despotluk talebinde bulunur. Toplum tek başına icat ettiğine göre kusurundan da yalnızca o sorumludur; o konuda başarısızlığa uğrarsa, nedeni mitik açıdan şair olarak yetersizliği ve mantıksal açıdan düşünce hatasıdır.

Anark, doğum ve miras yoluyla iktidar için belirlenmiş olabilir; başka şeylerin yanı sıra üstesinden gelmesi gereken bir roldür bu. İktidar angaryadır, özellikle sahibi için; örneğin XIV. Louis altın kafesin içinde, seyislerinin en kıdemsizinden daha az özgür yaşar. Tolstoy, Rusya Seferi'ni anlattığı eserinde* haklı olarak, bütün aktörler arasında, en az özgürlüğe Napolyon'un sahip olduğunu söylemiştir.

Caesar'lar, kaderin zorlamasına rağmen kendilerini gerçekleştirmeyi ne kadar başardıklarına göre değerlendirilebilir. Tiberius'un hayatında, iktidarın ihtişam ve sefaletinin can sıkıcı

* *Savaş ve Barış* kastediliyor. —e.n.

hale geldiği ve adayı Kapitol'e* yeğlediği bir dönüm noktası olmuş olmalı. Suetonius'un söylediğine göre Capri Adası'nı "etrafı çok yüksek, sarp kayalıklarla ve derin denizle çevrili olduğu için" seçmiştir.

Bu dönüm noktasının tarihi, Roma'ya geri dönmediği Campania seyahatinden önce olmalı. Birbiriyle çelişkili davranışlar bu dönüm noktasının işaretini veriyor. Örneğin daha birkaç gün önce senatoda ahlaksız zevk düşkünü olarak kınadığı Sestius Gallus'a, yemeğe gideceğini bildiriyor ve bu arada alışkanlıklarını değiştirmemesini ve masada hizmeti çıplak kızlara gördürmeye devam etmesini buyuruyor.

Tarihçiler, Tiberius'un yaşadığı duygu karmaşasını görmüşlerdi; en azından hayatının ikinci yarısı değerlendirildiğinde onu yerin dibine soktular. Onlara göre Tiberius, şehvi dürtülerini halk tarafından fark edilmeksizin fantastik biçimde tatmin edebileceği, her şeyin serbest olduğu yer olarak seçmişti Capri'yi.

Doğru olabilir; anarklar için tali bir konu bu. Kim olursa olsun fark etmeksizin herkesin amacına ulaşması için bir modeldir bu ada; dünyanın rezilliğinden iğrenen başka biri, evliya gibi yaşamak için de Capri'yi seçmiş olabilirdi. Bunun örnekleri de var.

37

Hâlâ kahvaltı ediyorum; Dalin beni artık kaygılandırmıyor. Uygun ölüm: Atomlarına ayrıldı. Kanallarda küçük balıklar büyüklerden daha yoğun. Iskarmozların bile sakındığı, kana susamış sürüler halinde geliyorlar.

Dalin'in konuşmaları tehlikesiz olmasa da öğretici olmuştu; tehlike nedeniyle onu olabildiğince kontrol altında tutmuş, gizlice dinlenme ihtimalini düşünerek ona karşı da çıkmıştım.

* Roma İmparatorluğu döneminde şehrin en önemli tapınaklarının bulunduğu, daha geç dönemlerde senato binasının yapıldığı tepe ve bu tepede kurulmuş İuppiter tapınağına verilen isim. -ç.n.

Halefinin yaptığı boşboğazlıklara herkes kulak misafiri olabiliirdi. Bunlar mahrem şeylerdi; bireyin kendi özelini geliştirmesi tiranlıkta hoş karşılanır. Onu despotizmden, kusursuz demokraside hüküm süren sansür içgüdülerinden ayıran budur. Eumeswil’de ehlikeyfler, sanatçılar, suçlular, hatta filozoflar için bile elverişsiz olmayan bir iklim gelişmiştir. Sadece siyasette dikkatli olmak gerekir, yoksa aşırıya kaçılabilir. Hem Salvatore’nin hem Carnex’in başına gelenleri anlatırken bunu gözler önüne serdiğimi düşünüyorum.

Bir defasında bar tezgâhının arkasındayken, Condor’la Domo’nun, biri ahlaki diğeri siyasi şüpheli olan iki aday hakkındaki sohbetini not etmiştim. Şöyle demişti Domo: “Adam hiç umursamadan dalımızı kesmek istiyor; bunun için ona bir de maaş ve emekli maaşı mı ödeyeceğiz; sanırım kafası pek yerinde değil.”

Adamı tanıyordum, sevgili abimin arkadaşlarından biriydi; sonra *Zaunkönig*’de redaktör oldu. Ne de olsa “iktidara gelen” gazeteciler profesörlerden daha avantajlı başlıyorlar; profesörler “geride” çalışmaya alışkınlar.

Dalin’in halefi, oda servisinde görevlendirilmiş aşçılardan biri olan Kung idi. Daha önce değindiğim gibi, Condor’un masası sadedir: Çin mutfağı onun resmî ziyaretler için, özellikle Sarı Han’ın ziyareti için gastronomi rezervidir. Mutfak böyle zamanlarda her şeyin üstünde olan sanatını konuşturur. Bizde Çin mutfağına en yakın olan Provence mutfağıdır, en azından baharatlar açısından.

Kung, ruhu ve bedeniyle aşçıdır; güveç yemeklerinin özlemini çekiyor ve durmadan küçük kaçamaklar yapıyor. Pek formda değil. Sabah dizlerine kadar inen uzun eteğini savurarak yanıma gelirken, giysisinin koluyla alnında biriken terleri silmeye çoktan başlamış oluyor. Duyuların dinlendiği bu saatte kokulara karşı özellikle duyarlıyım; Kung’un, kötü demek istemiyorum ama, tuhaf koktuğunu söyleyebilirim. Dalin,

asitlerle uğraştığı geceden kalmış serseri kokusuyla geliyordu. Kung ise rahatsız edici olmasa da daha çok balık kokuyordu. En sevdiği baharat, kendi tarifiyle yaptığı “Dayong” adlı karışımdır. Ona öğleden sonra rastlamışsam memnun oluyorum.

Bunun dışında Kung iyi de bir garsondur, tepsiyi masanın üstüne koyup çayımı doldurduktan sonra sohbet için bir süre kalır. Sohbet ederken ellerini yenlerinin içine sokar. Sohbeti iki uçta gider gelir: Sohbet konularından biri elbette yemek sanatıdır; diğeri ise şehirde, evi çekip çeviren ve artan bir özelemle yanıp tutuşarak onu bekleyen karısı Ping-Sin’dir; karısının onu ne büyük hasretle beklediğine beni ikna etmeyi sanırım çok önemsiyor.

Nöbet değişimi yaklaştıkça açıklamaları yoğunlaşır. Kalenin geneli için geçerli bir şey bu. Örneğin Salvatore’nin atı, daha sonra bahsedeceğim Nebek’in kamçısı gibidir, Kung’un da simgesi güveçtir. İkisi birbirini tamamlar: Biri ocak başındaki, diğeri yataktaki ustalık. Kadim Mandarin kültürü bakımından eksigi sadece üçüncüsü, yani ince zevktir. Kendisi bunun eksikliğini hissetmiyor, başka kadınlara ihtiyacı yok, Ping-Sin ona bütünüyle yetiyor. Kadını şehirde, parlak renkli mağazaların birinden, sivri topuklu ayakkabısıyla küçük adımlar atarak çıkarken görüyordum. Dudaklarında koyu kırmızı ruj, yüzünde belirgin makyaj ve başında güzel kızlarıyla ünlü Kiang-nan’ın siyah atlas kumaştan kepi olurdu. Burada kızlar müzik, el işleri ve güzel sanatlar alanında eğitilir ve daha çocuk yaşta ebeveynleri tarafından satılır.

Kung’un anladığı anlamda mutfak, şu iki şeyi sağlamak zorundadır: etli butluluk ve libido. Yemekler hem lezzetli hem uyarıcı olmalıdır. Kung’un jelatinli çorbalar ve denizden çıkan her türlü balık, midye, deniz hıyarı ve yengeç için baharatlı yahni tercihi bundandır. Onun şaheseri yılan balıklı börektir. Bunun yanı sıra eşek sütü ve hörgüç yağı sürülmüş bazı tüt-sülemelere övgüler düzer. Olağanüstü kuvvet verirmiş bunlar.

Spesiyallerini gizlice araya sokuşturmasın diye tepsimi daima kontrol ederim. Bir sabah nöbet değişiminden önce içinde ne olduğu belirsiz maddeler bulunan bir bal ve badem ezmesi karışımıyla geldi: “Manuelo, bunu ayıkken içmen gerek, o zaman başladın mı bir daha duramazsın.”

“Bir o eksikti; başlamak bile istemiyorum.”

“Manuelo; akılsızca yaşıyorsun, soğuk duş alıyorsun, okuyup araştırmaktan neredeyse kör olacaksın. İnan bana, iyi bir şey değil bu. Diğer Akdenizliler gibi de değilsin sen, (kendisini bizden ayırmak için kullandığı ifade bu), onlar o işi mümkün olduğunca sık yapabilmek için hap alıyor. Sonra şimendifer gibi oluyorlar, çuf çuf çuf.”

Kung, temkinli hareket eden ve yemeği hafif ateşte pişiren bir adamdı; öyle ya da böyle, burada şu ya da bu kadar diye bir sayı sınırlaması yoktu. “Bana göre hava hoş. Parmağımı bile kıpırdatmam, hepsi aynı. Sonuçta onlar teke, sen ise semendersin. Hadi şimdi kaybol, çalışacağım.”

Kung asla gücenmezdi veya gücendiğini belli etmezdi. İstesem de istemesem de, akşam kendisini nelerin beklediğini dinlemek zorundaydım. Çünkü bu, sevinçli bekleyişinin bir parçası. Ping-Sin, hizmet olmadan düşünülemezdi; ellerini yumuşak tutmak, ayak tırnakları dâhil bütün tırnaklarına bakım yapmak zorundaydı. Yemeği önceden pişirmiş oluyordu. Kung giderken, kalede yakaladığı ve tabelasında kızıl yengeç resmi bulunan lokantacılardan temin ettiği katkı malzemeleri götürüyordu. Majestelerinin aşçısı olarak tanınan Kung, o çevrede saygı da görür. Ayrıca aşçılarla lokantacılar arasında her zaman belli bir alışveriş vardır. Domo şöyle der: “Paltolarının altında ne taşıyorlarsa taşısınlar; ama eğer bu bir balıksa kuyruğunu görmek istemem.”

Ping-Sin tütsüleri yakıp lambaları söndürdü; ışık o kadar mat ki sadece sandık ve dolapların kakmaları ışığa yanıt

veriyor. Bambu ve ipek tutkularına rağmen, koyu ve ağır mobilyaları yeğlemeleri tuhaf.

“Biliyor musun Manuelo, ben kadının tenini iyi görmek isterim, ama tam görmeyi de tercih etmem.” Ayrım fena değil, kabul etmem gerek. Kung talimatlarını verir, sonra sıra sıcak banyoya, bornoza gelir. Masaya otururlar, hizmetçi kadın sofrayı kurar. En son çorba servisi yaptıktan ve onurlandırıldığı için teşekkür ettikten sonra ortadan kaybolur. Çayla devam ederler.

“Hadi artık sadede gel, ben de senden kurtulayım!”

Ne mümkün! Sırada giysileri çıkarma seremonisi var; adam kadının üstündeki parçaları yaprak gibi birbiri ardına okşayarak sıyrıyor. Kadın nihayet koltukta, karşısında oturuyor, adam zevk alıyor bundan. Kadına dokunmaksızın elini ona doğru uzatması, fakat olta yeminden ürken bir balık gibi hızla geri çekmesi acaba ne kadar sürüyordur... Kadının kollarını, omuzlarını, dizini okşaması... Gece yarısını epey geçinceye kadar bekleyecek.

Göğüslere sıra geldiğinde artık hiçbir şey duymuyorum, bunu Kung’un ketumluğundan ziyade birden sersemlemesine borçluyum. Düşüncesi konuşmasını engelleyecek kadar güçlü olduğu için sanki bir perde iniyormuş gibi olacak. Kesintisiz gülümsemesi, tapınak bekçisinin yüzündekine benzer bir ifade kazanıyor.

Kendisi Dalin’in ölümünden sonra ördek kulübesinde benim yanıma görevli olarak verildiğinden –Dalin gibi olmasa da kendi tarzında– başıma dert açabilirdi. Kızıl renk, ateş ve kan görüldüğünde kimseye güven olmaz. Dolayısıyla bu kahvaltı sohbetleri değersiz değil.

Ben ulusal karakterlere pek inanmam; çünkü birincisi, kaba bir ortalamadan fazla bir sonuç vermez; ikincisi, savaşan halklar ve dünya devleti çağında bulanıklaşmıştır. Çinliler her yerde ve her ten renginde bulunabilir. Yani, derinlemesine

gözlemlemeyi ve karşılaştırmayı bilen yaşlı gezgin Sir John Barrow, Çinliler hakkında “Bu ulusun genel karakteri tuhaf bir kibir ve alçaklık, sahte ciddiyet ve gerçek değersizlik, rafine nezaket ve kaba edepsizlik karışımıdır,” dediğine göre pek işe yarayan bir şey olmasa gerek. Onun çağdaşlarından biri, artık unutulmuş olmasına rağmen mükemmel tarihçi Klemm ise haklı olarak şöyle der: “Dünyanın bütün uluslarına uyan bir tablodur bu. Milyonlarca bireyden oluşan bir halkın içinde bütün nüanslarıyla iyi ve kötü bulunur.”

Barrow’un –daha sonra Huc adıyla da– ülkeyi dolaştığı dönemde Moğolistan’ın en derinlerine kadar sayısız manastırda Buda öğrencilerinin kateşizmi çerçevesinde yaşanıyordu. Kung, “merhamet” anlamına gelen *schama* sözcüğünü açıklamakla başlıyor. Schama’nın on emrinin birincisi: “Hiçbir canlıyı öldürmeyeceksin, en ufak bir böceği bile.” Bu, Sabaoth’tan* farklı duyuluyor.

Kung’da Uzakdoğu’yla ilgili dikkatimi çeken ilk şey, zaman ile şehvet arasındaki ilişkiydi. Mandarinler ellerine bakım yapar, tırnaklarını inanılmaz şekilde uzatırlar; ipek, porselen, yeşim, fil dişi ve cila gibi dokununca hoşluk hissi yaratan yüzeylere değer verirler. Kulak kanallarını ince fırçalarla temizlerler. Doktorların hazırladığı bir duyarlı noktalar sistemi, bir dermatolojik harita vardır.

Söylendiğine göre fitili ve için için yanan ateşleme fitillle-riyle zaman ölçmeyi de onlar bulmuş. Çin, işkence sanatında oldum olası kötü şöhrete sahiptir. Öte yandan meditasyon ve imge dünyasının seli içinde ortaya çıkan zihinsel huzur, bunların en güçlü yanıdır. İnsanın görünce düş kurmaya başladığı tapınaklarında tanrılar gururla oturur.

Kung kendisini maddeyle sınırlandırmıştır. Afyon bile ona göre fazla tinseldir, ayrıca libidoyu da frenler. O, arzularının

* Yahudilik inancında Tanrı’nın isimlerinden biri. –e.n.

Fabius Cunctator'udur,* mükemmel bir geciktiricidir. Ördek kulübesine sırtını döneceği anı da tam olarak bilecektir. Bu konuyu en az benim kadar titizlikle düşünmüştür.

“Dostum, ben izin vermeden önce ortadan kaybolmaya kalkarsan fena olabilir.”

“Nereye gidebilirim ki Emanuelo? Seni yarı yolda bırakacağıma Bin Kesikle Ölüm'ü** yeğlerim.”

38

Ördek kulübesiyle bağlantılı Nebek hakkında yargıya varmak daha kolay. Öldürmek söz konusu olduğunda en az sıkıntı yaratacak kişi o. Görevi bırakacak olursam şehirdeki olaylara, özellikle yağmalama başladığında, mutlaka katılacaktır.

Nebek Lübnanlı; Beyrut'ta üniversite öğrenimi görmüş. Sömestr tatilinde kalede hizmet görüyor. Vigo'nun enstitüsünde doğubilimci olarak çalıştığı için oldukça iyi tanıyorum. Beyrut'tan küçük bir miktar para geliyor; henüz bir unvanı ve yeterli maaşı yok, garson olarak gelirini artırmaya çalışıyor. Evli, daha doğrusu evliydi.

Vigo onu sadece enstitüde görüyor, bahçesinde değil; anlaşılan bu tip onun için rahatsız edici. Öte yandan bilgilerine değer veriyor. Nebek, tarihin takımadalarında, bugün hâlâ keşiflerin olduğu bir adaya yerleşmiş. Kalburüstü doğubilimcilere nadiren rastlanır; en önemlileri bir elin parmaklarını geçmez. Bölge çok büyük, ayrıca gnosiste olduğu gibi sürekli yeni, belirsiz şeyler eklenir. Doğuştan bir eğilim kaçınılmazdır, sırf filolojik engellerin aşılması için bile bu gerekli. Böyle bir

* Quintus Fabius Maximus Verrucosus (MÖ 275 – 203): “Doğru zamanı bekle, sonra sıkı vur,” diyen, kendisine Latince “bekleyen, erteleyen, oyalayan” anlamındaki *Cunctator* lakabı verilmiş, Hannibal'ı yenmek için gerilla taktiği uygulamış Romalı komutan. –ç.n.

** 1905'te yasaklanıncaya kadar Çin'de uygulanan bir idam yöntemi. Zanlı; devlete ve vatana ihanet ile önemli kişilere suikast gibi suçlar için bedeninden bıçakla küçük parçalar kesilerek öldürülürdü. –ç.n.

durumda el yazmaları ve gravür baskılardan oluşan olağanüstü bir hazine açılır insanın önünde; ne var ki bu teolojik kargaşanın içinden incilerin ayrılması gerekir.

Nebek bu önkoşullara sahip. Aslında benim için de rahatsız edici biriydi; beni burada tutan, gece kulübünde doğrudan fikir edinme imkânı olarak kullanımına sunulan luminardı. Nebek ne zaman fırsat bulsa luminarıma yaklaştırmaya çalışıyordu. Oysa benim luminara [bir şeyleri veya birilerini] çağırma esnasında mutlak sessizliğe ihtiyacım var; objeyle gözün birleşmesi sırasında bir üçüncünün varlığı, işin içine müstehcen bir özellik katar.

Ayrıca Nebek'in ana konusu dikkatimi dağıtacaktır. Cengiz, Kaydu, Kubilay, Babür, Timur ve benzerleri gibi büyük hanlarla ilgili o. Oysa bu isimlerin beni büyülediğini söyleyemem. Sadece ordularıyla gelip kültürleri istila ettiklerinde ilgimi çekiyor. Büyük Moğolistan'dan yola çıkarak ülkeleri ve halkları yakıp yıktıktan sonra yine kötü bir rüya gibi ortadan kayboluş tarzları çok temel, çarpıcı bir özelliğe sahip. Belki de medcezir gibi, dünyevi düzenleyicilerden biridir bu; peki ama Ay nerede? En azından tarihçi için buradan fazla bir şey çıkmaz.

Bir defasında, geceleyin bahçede Nebek hakkında konuşuyorduk, Vigo bana gizlice şöyle dedi: "Aslında doğubilimci unvanını hak edip etmediğini bilemiyorum. Daha çok kum üstündeki ayak izlerini inceleyen bir kriminalist olabilir. Bu izler sadece kültürlerin içine gömülmüştür. Ren Nehri'nde bile Moğolların at nalları bulunuyor. Nebek'in Lama manastırlarında kazıp çıkardıklarının hiçbir değeri yok. Ama o, Çin, Fars, Hint ve Batı kaynaklarını bizim yanık yaralarımızdan kalan izler üzerinde incelemekten hoşlanıyor. Eumeswil'de kitle tarihle ilgilenmez, bir kısım elit de metatarih anlayışına sahiptir; çoğunluk ot gibi yaşayıp gider, bazıları düşünür. Nebek'in kendisi ise tarih karşıtıdır; ancak şehir yanmaya başladığında kendisini iyi hissedecektir."

Vigo herkesi olduğu gibi kabul eder, o yüzden bu eleştiri beni şaşırtmıştı. Sonra genele girdi: “İstila ettikleri yerde tarihsel zaman sona erer. Meteor çarpması gibi, tahminlerin dışındadır bir şey bu. Gökyüzünde karadelikler kalır, bunların içinde olsa olsa yıldızlararası madde bulunduğu varsayılabilir. Depoda, böyle bir güruhun egemenliğinden kurtulduktan kısa süre sonra III. İvan dönemine ait bir Moskova kronolojisi tozlanıyor. Geçmişe bakış yetersiz, zaten tersi de mümkün değil; orada, zamanın yok edilmesinin naifçe ifade edildiği şu son cümle dikkatimi çekmişti: ‘Ve dayanılması imkânsız bu durum dört yüzyıl boyunca sürdü.’

Evet, evleri ve takvimleri olmayan halklar, ancak hava değişikliklerine duyarlı, tarihçi profilinden yoksun Ay halklarıdır. Bizlerden çok yaşlı olan birinin Türklere karşı duyduğu antipati buna dayanıyor olabilir.”

Her doçent gibi Nebek de Büyük Luminar’a giriş iznine sahipti; ama sadece enstitü içinde ve belli süreliğine. Luminar, altın fonofor gibi her kapıyı açan, revaçta bir maymuncuktur. Kulaklıklar, klavyesi sınırlı olan cihazlarda çalışır.

Localarla karşılaştırma yapılabilir; çıraklıktan kalfalığa, oradan ustalığa giden bir ilerleme söz konusu, herkes birbirini ettiği lafa ve yaptığı işe bakarak tanır. Çoğu zaten teknik bakımdan başarısızlığa uğrar; ideogramları kolayca okumak, bunlara iyice hâkim olmak zordur. Veriler, yetişkin birinin beynindeki moleküllerden daha çoktur. Ayrıca sınavlardan geçmek de gerekir.

Nebek, kalede büyük cihazdan yoksun kaldı. Duygularını anlayabiliyordum. Sarı Han’ın depolarından verilen menüyle yetinmek zorundaydı; bu onun branşına uygundu ama üç boyutlu görüntü ihtiyacına uygun değildi.

Branşı, onu söz konusu bölgelere götüren araştırma gezilerini ve dolayısıyla, mütevazı da olsa siyasi bir ağırlığa sahip

olduğunu açıklıyor. Han'ın kendisiyle görüştüğünü ima etmeyi seviyor. Sabahları mutlaka atlı gezintilere katılıyor; iyi tanıdığı Salvatore gibi yardımcı personel olarak değil, Condor'un hizmetkârları ve korumalarıyla birlikte yakın çevre olarak.

Luminardan önceki saatleri benimle paylaşmak istemesi de, daha yakın ilişki kurma arzusuna uygundu. Bana hizmet eden diğer garsonlarla ortak yanıydı bu. Tarafsız zeminin kokusunu alıyor ve salına salına geliyorlar. Karılarından bile gizledikleri şeyleri öğreniyor insan, en mahrem bilgileri ediniyor. Zaten karakterleri tanımayan bir tarihçi ne işe yarar ki? Sadece fırçaya sahip ama boyası olmayan bir ressam. Öte yandan dikkatli olmalıyım. Her türlü tarafsızlıkta olduğu gibi, karışmamak gerekir.

Nebek orta boylu, yapılı, geniş omuzlu, dar kalçalı, aşağıya doğru bedeni genişliyor, yani süvarilerin beden yapısı gibi. Çizmeler, külot pantolon ve deri kemerin de bu benzeyişe katkısı var tabii. Daha girişte at binmeye hazır görünüyordu ve içeriye hafif bir yumuşak deri kokusu taşımıştı. Bakımlı, biraz da buhar banyosundan çıkmış gibi süngersi. Gün boyunca kim bilir kaç gömlek değiştiriyor. Tokalaşmayı pek sevmiyor.

Saçı sarı değil, olmasını isterdi ama daha çok balmumu gibi solgun, sakalı pek yok, buna rağmen titizlikle tıraş oluyor. Epilasyon yaptırıp yaptırmadığını bilmiyorum, ama kendisinden öğrendiğime göre minik güvercinine yaptırmış.

Bu tür itiraflardan önce kısa bir özet geçilirdi. *Quisquilia* [Ivir zıvır] da olsalar bunları kaydetmek istiyorum, çünkü iç hizmetin ne olduğuna açıklık getiriyor. Daha önce söylediğim gibi yataktan kalkar kalkmaz belli kokulara, örneğin zaten hoşlanmadığım deri, at ve köpek kaynaklı kokulara karşı özellikle duyarlıyım. Üstüne bir de Kazak kılık kıyafeti eklendi. Hiç kuşkusuz amaçlanmış bir şeydi. Astlar genelde birbirlerine sen diye hitap eder; buna rağmen şöyle dedim:

“Yarın sizi servis üniforması içinde görmek istiyorum.”

Nebek’in yüzü solgundur; çalışmadığı geceler tıpkı benim gibi luminarın önünden ayrılmayı bilmediği için değil sadece. Kendisi güneşten uzak durur, gözleri mavinin en soluk tonundadır. Ufukta şimşek çakınca, huzursuz yüzü bir an için Sarmatlara* benzer, keskinlik kazanır. Ay, Yay burcundayken olağanüstü bir kesinlikle vurur hedefi.

Yanıtı: “Bana burada kural koyamayacağınızı siz de benim kadar iyi biliyorsunuz.”

“Ama öylesi daha iyi olur.”

Çenesini içeri çekip kalkan oluşturmaya çalıştı, etkileyici bir tavır takındı. Sonra masayı toplayıp dışarı çıktı. Ertesi sabah çizgili önlük ve başında kepiyle geldi. Mahmuzları çıkarmıştı.

Modus in rebus [Her şeyin bir sınırı vardır]. İster tiran yönetimi altında, ister şehir demokrasisinde, ister genelevde olsun oyun kurallarının bilinmesi gerekir. Bu özellikle anark için geçerli olan birinci kuraldan (“kendini tanı”) sonra ikinci kuraldır.

Nebek anark değil, kuralları çiğneyen bir zorba. Fazlasıyla zeki olduğu için söyleneni hemen anlamış ve kendisine çekidüzen vermişti.

Domo, selamlaşma ve giyim kuşam ile ilgili her konuda –haklı olarak– keskin bir göze sahip; çünkü itaatsizlik böyle başlar. İlk düğmesini iliklememiş biri azarlanmazsa, içeriye çıplak girmesi yakındır.

Bu bir tarafa, Vigo’nun sağ kolu olarak aşağıda, enstitüde Nebek’in amiriydim. Kural ihlalinin saygısızlıktan kaynaklandığı izlenimi doğabilir; ama öyle değil. Bilakis, terbiyesine diyecek yoktu. Cildinin duyusal işleviyle, onu içgüdüsel olarak mesafe

* MÖ 6 ila 4. yüzyıllarda Orta Asya’dan Ural Dağları’na, ardından Güney Rusya ve Kuzey Kafkasya’ya, sonrasında ise Balkanlar’a kadar yayılmış olan; genel görüşe göre İranlı, başka bir görüşe göre Türk kökenli kavim. –ç.n.

koymaya iten duyarlılığı, yüksek karakteriyle bağlantılı olmalıydı. Bu bakımdan kendisi bir dans ustası gibi hareket ediyordu.

Öte yandan, eğer dans onu ön bahçelere götürecek olsa maske düşecekti.

Bir gece, barda uzun süre servis yaptıktan sonra ve hâlâ şarabımla otururken, önceden haber vermeden içeri girdi. Dolunay vardı, yüzü dalgalanıyordu. Görünüşe göre o da önceden içmişti. Kadehini doldurdum. Önü yarı açık, bağcıklı bir kruvaze üniforma ceketini giymişti. Yaratıcı bir kostüm. Altında bembeyaz bir ten. Belli ki Nebek de bir yerlerde hizmet etmişti.

Uzun süre birlikte içtikten sonra ona doğru yanaşıp elimi koluna koydum: “Nebek, nedir canını sıkan?”

Ama ortaya iyi bir şey çıkmadı. Sahne değişti. Yerde, hammamböceklerinin gezindiği batakhane, yanında oturuyordum; duvarda kirlenmiş ikonlar asılıydı. Kanuna benzer bir çalgı olan zither ile “La Paloma” çalıyordu. Zither, altında nota sayfalarının bulunduğu enstrümanlardandır; eller önceden basılmış klişeleri izler.

Bir azize olarak, hem de en alçak biçimde saygı gösterdiği beyaz güvercinini yitirmişti Nebek. Kadından hiç kuşku duymuyordu; kadın, denemelerden başarıyla geçmişti. Bir kere-sinde rüyasını anlatmıştı kadına:

“Hak ettiğim cehennemim en dibinde çürüyorum, sense Tanrı’nın omzunda dinleniyorsun. Çektiğim ızdırabı seyrediyorsun yukarıdan. Bir damla su, saniyelik de olsa ızdırabımı hafifletebilir; sana yalvarıyorum. Hiç duraksamıyorsun, Tanrı’nın gözünü çıkarıp dilimin üstüne atıyorsun, kurtuluş bu: Söyle, sen yapar mıydın?”

Alnındaki saçını düzeltti: “Evet Manuel, yapacağına söz verdi, hiç kuşku yoktu. Onun ayaklarını öptüm.”

Rüya hoşuma gitmedi; stüdyonun havasını bozmuştu. Çileden çıkmak mümkün, ancak üslubu kaybetmemek gerekir.

Nebek buna yatkındı, yıkanma saplantısına varan temizlik takıntısı da bundandı.

Hava sıcaktı; pencereyi açtım ve granit üzerinde yürüyen nöbetçilerin ayak seslerini duydum. Serinleten sesler de vardır. Zengin Adam ile Yoksul Lazar hikâyesinin* bir versiyonu. Bu metin çok önceden beri kutsal kitapta beni özellikle rahatsız eden yazılar arasındaydı: İbrahim Baba, kanun koyanın kibriyle, Lazar'ın "parmağının ucunu" ıslatıp, ölmüş ve şimdi alevler içinde azap çeken zengin adamı bir anlık da olsa serinletmesine izin vermedi.

Tekrar Nebek'in karşısına oturdum: "Hadi artık sadede gel. Ne oldu?"

Beyrut Müslümanların, Hristiyanların ve Yahudilerin dip dibe yaşadığı, üstelik mezheplere bölünmüş tehlikeli bir yerdir. Belki evrime hayal ettiğimizden daha fazla katkıda bulunmuş ilahi gücün toprakları olduğu gibi, aynı zamanda kültürel huzursuzluğun kol gezdiği topraklardır. Zaman orada, dünyevi tarihte olduğu gibi etkili değildir; zaman orada yapılır.

Dürzîlerle Maruniler bu mezheplerdendir; biri tanrısal Derezî'ye dayanır, diğeri Aziz Marun'a. Yüzyıllardır birbirlerine saldırıp dururlar.

Nebek üniversiteye başladığı zaman, iki çocuklu (o minik güvercinle küçük erkek kardeşi) dul bir kadının yanına kiracı

* *İncil*'den bir hikâye. Zengin bir adam varmış. Mor, ince keten giysiler giyer, bolluk içinde her gün eğlenirmiş. Her tarafı yara içinde olan, Lazar adında yoksul bir adam bu zenginin kapısının önüne bırakılmış; zenginin sofrasından düşen kırıntılarla karnını doyurmaya can atarmış. Bir yandan da köpekler gelip onun yaralarını yalarmış. Bir gün yoksul adam ölmüş, melekler onu alıp İbrahim'in yanına götürmüşler. Sonra zengin adam da ölmüş ve gömülmüş. Ölüler diyarında ızdırap çeken zengin adam başını kaldırıp uzakta İbrahim'i ve onun yanında Lazar'ı görmüş. "Ey babamız İbrahim, acı bana!" diye yakarmış. "Lazar'ı gönder de parmağının ucunu suya batırıp dilimi serinletsin. Bu alevlerin içinde azap çekiyorum!" İbrahim "Oğlum," demiş, "yaşamın boyunca senin iyilik payını, Lazar'ın da kötülük payını aldığını unutma. Şimdiyse o burada teselli ediliyor, sen de azap çekiyorsun." —ç.n.

girmişti. Kadın Maruniydi. Maameltein'a giderken sahilin yakınında tek katlı bir evde oturuyorlardı.

Minik güvercin Nebek'i ilk günden büyülemişti; ürkekliği, solgunluğu, annesine itaat edişi, küçük erkek kardeşiyle sevgi dolu ilgileniş tarzı, ikonları süsleyişi ve onların önünde dua edişiyle.

Sonra olması gereken oldu, aynı bugünkü gibi bir dolunay gecesinde, klasik ayrıntıları geçiyorum... "Bu çocuk, hiçbir melek değil onun kadar saf."* Dul kadının da bunu hemen fark etmiş olması çok doğal; hatta hoşnut değilmiş gibi de görünmüyordu. Aynı şekilde, sonuçlar gözle görülür hale gelmeden önce evliliğe zorlaması da doğaldı. Nebek gece evi terk etmiş ve Eumeswil'e taşınmıştı. Henüz üniversite öğrencisiydi; onu Vigo'ya başvurduğunda tanıdım. O ilk ziyarette büyülenmiş-tik. Ayrıca, ileri sürdüğü en saçma olgular hakkında resmen onay talep etmesi bir tür pasif telkin gücünden, bir tür gülümseyen suskunluktan geliyordu. Hiç kuşkusuz burs verilecekti. Tavsiye mektubu da vardı.

Minik güvercini atlatamayacağını kısa süre içinde fark etmişti; kız peşini bırakmıyordu. Yakınında olduğundan daha güçlüydü kadının belleğindeki hali. Bir gün Vigo'nun yanına gitti: "Evlenmek istiyorum. Bir çocuk bekliyoruz."

Vigo "Tebrik ederim," dedi. "Çocuk büyük meseledir, sadece tavsiyede bulunabilirim."

Uçağa binip Beyrut'a uçan Nebek, Maruni âdetlerine göre nikâhlandı ve minik güvercinle birlikte geri geldi. Fakülte dışında pek ilişkimiz olmasa da bir defasında evine konuk oldum. Bir erkeğin bir kadında ne bulduğunu ve ne hayal ettiğini ayırt etmek zordur; üstelik adam, örneğin "Ee, ne diyorsunuz?" gibi bir yüz ifadesiyle yanınızda oturuyorsa.

Oysa ben kadını, bir düzine başka pastel resim arasında inceledikten sonra kibarca yerine konan bir resim ne kadar az

* Schiller'in "Eisenhammer'e Yolculuk" adlı baladından. -ç.n.

hatırlanırsa işte o kadar hatırlıyorum. Kadın çay doldurup ara sıra gülümseyerek eşlik ettiği sohbeta kulak kabartıyordu. “O da dünya dışı bir varlık; belki biraz allık sürse iyi olur.”

Kısa süre sonra doğan çocuk birkaç nefes aldıktan sonra öldü, oğlan kafatası açık doğmuştu. Domo, Nebek’e izin verdi; her zamankinden daha solgun döndü Nebek kaleye. Öngördüğü bütün saatler arasında en kötüsüydü bu; Mars yükselmiş, Jüpiter alçalmıştı. Yine de en iyisi buydu.

Elbette en iyisi buydu, çok geçmeden bunun için daha basit bir açıklama buldum. Kadın –ne sıkıntısı varsa artık– sağlıklı bir bebeği karnında taşıyamıyordu.

Bu konuda iki durum bana kesinlikle inanılmaz göründü: Birincisi, kadının bu sırrı bu kadar uzun süre saklayabilmesi. İkincisi, doğuştan polis ve son derece titiz bir iz sürücü olan adamın bunu bu kadar geç fark etmiş olması. Elbette, o dolunay gecesinde Nebek trans halindeydi, fakat öncesinde ve sonrasında kanıt konusunda sıkıntı yoktu. Öyle anlaşıyor ki gözünün, herkesin kendi deneyimiyle bildiği, kör noktası buradaydı.

Ama bir defasında nihayet küçük bir ipin ucunu parmaklarının arasında hissetmiş olmalı; ona tutunarak kendisini bir örümcek gibi yukarı çekti. Geri kalan bütününü rutindi; utanç verici soruşturma. Zaten karakter olarak geçmiş hayatla uğraşan insanlardandı; mersin çiçeğinin üzerinde en ufak bir toz zerresi bile olmamalıydı. “Kahretsin, daima ona yanaşan biri vardı; ya çardakta kuzen ya da onu kucağına oturtan amca veya dayı.”

Bu örnekte, kendisinden önceki adam, Nebek’ten önce dul kadının evinde kiracı olarak kalan bir üniversite öğrencisiydi. Küçük Bünyamin’in geleceği belli olunca o da aynı Nebek gibi yapmış, geceleyin evi terk etmişti; Bünyamin minik güvercinin çocuğuydu, kardeşi değil.

Onların mezhebinde, *Haeretici ad Libanum montem*'de [Lübnan Dağlarının Sapkınları], *Eski Ahit* anlayışı egemendir. Sofu katılığı büyük itibara sahiptir. Kızlık zarının bozulmamış olması ve kan davası da aynı şekilde. Bu açıdan Nebek tam yerindeydi.

Dul kadın kendisi hamileymiş gibi yapmış ve kızıyla birlikte dağa çıkmış, minik güvercin orada Bünyamin'i dünyaya getirmişti. Erkek kardeşi olarak onunla birlikte Beyrut'a döndüler. Babası yaşıyor olsaydı, kızını öldürürdü. Uzaktan bir erkek akraba bile bu işi halledebilirdi.

Sırrın bu kadar uzun süre saklanabilmiş olmasını sadece minik güvercinin itaatkâr oluşu ve hiç kuşkusuz kızını en ince ayrıntısına kadar yönlendiren dul kadının sertliğiyle açıklayabiliyordum kendime. Fakat iç gerilim katlanılmaz bir hal almış olmalı.

O dolunay gecesi, karşısında otururken Nebek'ten bunları öğrendim. Anlaşılan artık dayanamıyordu. Sordum:

“Neden onun —”

“Gırtlakını hemen kesmedim mi?”

“Hayır, neden onu eve göndermedin? Hemen hemen herkes yapar bunu, koşullar bu kadar sert olmasa da. Sen de bir aziz değilsin sonuçta.”

“Çok şükür değilim. Ama o benim meleğim olduktan sonra ben onun şeytanı oldum. O bunu fazlasıyla hak etti. O kadar ucuz elimden kurtulmamalı.”

“Nebek, inan bana, o ilk başta neyse yine o; sen ondaki cevheri gördün, geri kalansa kazara olan şeyler. Doğuştan kurbanlık koyun o.”

Onu kıskırtan tam da buydu. Başına gelen şey onu aşırı derecede memnun ediyordu.

Nebek önce dul kadını baskı altına aldı. Uçakla Beyrut'a gitmiş ve onu fiziksel olarak da kölesi haline getirmişti. Hemen mutfakta onu alt etmiş, açık ateş önünde ilk öfkesini

dindirmişti. “Hiç tereddüt etmedi; hemen anlamıştı.” Sonra ondan zorla kopardığı sürekli gelire geldi sıra; kadının üzüm bağını parça parça ele geçirdi. Sonunda evi de alacaktı. Minik güvercin elindeydi zaten.

Kaleden her dönüşünde mahkeme kuruyordu; koltukta oturuyor, kızı ise önünde diz çökmeye zorluyordu. Ayrıntıları geçmek istiyorum. Giderek daha titiz araştırıyordu, giderek daha derinden anlamalıydı onu, özellikle kendisinden öncekinin ona yanaştığı geceyi. Son noktasına kadar ve ağır çekimle sorguluyordu. İçinde eziyet çektirerek tatmin ettiği ilkel bir korku olmalıydı.

“Nebek, bu hesabı kapatamayacaksın; öldüreceksin kadını. Sonra mezarının başında azize diye yas tutacaksın ve kendini tavana asacaksın. Hadi, gönder onu eve.”

Arkaik magma, karşı konulamaz bir ağırlık. “Uyanan bir sineğin vızıltısı duyuldu ansızın. Karyolanın üzerinde uçmaya başladı, sonra baş ucuna kondu, sustu. Ürperdi prens. Sonunda başıyla perdeyi göstererek sordu: ‘Bunu sen mi...’ Rogojin, ‘Evet, ben...’ diye fısıldadı. Başını önüne eğdi.”*

“Nebek, bu bir son değil: Kendini keşfetmek zorundasın. Söyle bana, senin de eskiden herkes gibi düşlerin vardı, işin aslını öğrenene kadar dalıp gittiğimiz hülyalar, tatlı hayaller?”

Evet, o bunu iyi biliyordu. Anne babası onu erkenden, zengin aile çocukları için bir tür kreş olan *Kur'an* kursuna göndermişti. Sadece kısa bir süre, Lübnan Dağları ile Anti-Lübnan Dağları arasında verimli bir ova olan Bekaa’da sıcak, uyuşuk bir yaz geçirmişti. Bağdaş kurabildiğini daha önce fark etmiştim, bu oturuş erken yaşta öğrenilir yoksa hiç öğrenilemez.

“Başına sardığı sarığı hak etmeyen Mustafa Hoca cahil biriydi; sadece okumayı biliyordu, o da zar zor. Buna rağmen

* *Budala*, F. M. Dostoyevski, İş Bankası Kültür Yayınları, 2012 (çev. Ergin Altay). –ç.n.

kendisi içeri girdiğinde kimse çıt çıkarmaya cesaret edemezdi; yüksek çizmeler giyiyordu, hokka takımı kuşağının içinde, kitap da koltuğunun altındaydı. İnce bıyıkları iki yandan göğsünün üstüne sarkıyordu. Mustafa sertti. Annem ve babam bu durumdan hoşnuttu.

Kürsünün arkasına geçer, bir seyis gibi gözlerini bize diker ve hemen katıldığımız bir sureyi okumaya başlardı. Sonra bütün aptal öğretmenler gibi büyük değer verdiği ezberden okumaya gelirdi sıra. Ben zorlanmıyordum; kendisinin en sevdiği öğrenciydim, çünkü o zaman bile eğer yavaş söylenirse bir metni eksiksiz tekrar edebiliyordum. Adını, Yahudilere kesmeleri emredilen sığırdan alan en uzun ikinci sureyi, Bakara suresini bile, sanki kâğıttan okuyormuşum gibi yarı beline kadar eğildikten sonra ezbere okuyordum; hem de henüz altı yaşımdayken. Ben onun gösteri atıydım.

Öğrenciler arasında az çok iyi olanlar, kötü olanlar ya da hiç ezbere okuyamayanlar vardı. O zaman içten içe ellerimi ovuşturuyordum, çünkü ardından ne geleceğini biliyordum. Mustafa karanlık bir yüz ifadesiyle sakal uçlarını sıvazlardı. Eğer bir konuda ustaysa o da cezalandırmaktı. Suçlu öne çıkmak, uçkurunu çözüp kürsünün üstüne yatmak zorundaydı. Sonra iş kamışa kalırdı. Çocuğun acıdan buruşan yüzünü görürdük.

Hocanın bu dersler için bazı öğrencileri tercih ettiği dikkatimi çekmişti. Bunlar ezberi en kötü olanlar değil, efendilerin, hoca onlara sadece baktığında bile başlarına ne geleceğini sezen ve kekelemeye başlayan iyi görünümlü oğlucuklarıydı. Ben de onları tercih ediyordum.

Sabah saatlerinde bile hava çok sıcaktı; yazı tahtamla camiye gidip sıradaki sureyi ezbere okuma çalışması yaparken gölgede duruyor, bir yandan dudaklarımı kıpırdatırken öte yandan hoş düşüncelere dalıyordum. Olasılıkla sıra birine ya da ötekine gelecekti yine.

Bu tür umutlarım hayal kırıklığına uğramadı pek. İki-üç ders vermeden duramazdı Mustafa, özellikle keyfi yerinde olduğu zaman. Tuhaf olan, benim onayımın onun gözünden kaçmamasıydı. Favorilerimizden birini kürsü önüne çağırdığında göz kırpardı bana —ah, çok iyiydi.

Mustafa benim rol modelimdi; kendimi onunla özdeşleştiriyordum. Bahçemizde bir çardak vardı, akşamları Mustafa'yla ilgili hayal kurmak için oraya giderdim; kimse olmazdı. Bitki örtüsü zengindi, giriş bile bir sarmaşıkla kaplıydı. İki tırmanıcı bitki, sarmaşıkla iç içe geçmişti: su kabağı ve eşek hıyarı. Birini bahçıvan dikmiş, diğeri ise yabani ot olarak büyümüştü.

Ay doğuncaya kadar orada, yeşil kafes içinde bir kuş gibi oturuyordum. Boyunlarındaki ağır topuzlar parmaklıklardan aşağıya sarkıyordu.”

Nebek'in yüzü yine belirginleşmişti; sanki ağırlık tartıyormuş gibi elini açtı.

“Yanında da eşek hıyarı. Olgunlaştıklarında mirabelle cinsi erikler gibi sararan tuhaf meyveler, sürgüsü çekilmiş tabanca gibi gergindir; parmakla dokunmaya bile pek gerek yokmuş, patlamaları için düşünmen yetermiş gibi, meyvenin suyu ve tohumları dışarı fışkırır. Onlarla eğleniyordum; patlayan yabani meyvenin içindeki su dudaklarıma değince acımtırak bir tat bırakıyordu.

Bu çardakta ben Mustafa oluyor, paşalığa yükseliyordum. Favorilerimizi sorguya çekmek için kürsünün önüne çağırdığımda Mustafa'dan daha serttim. Ancak bu arada bir değişiklik yapmış, işin içine kızları da katmıştım. Komşu bahçelerde hadımlar tarafından erken yaşta gözetim altında tutulan kızları izlemeye meraklıydım.

Onlar da uçkuru çözmek zorundaydı; sonra onları, birlikte ne haltlar karıştırdıklarını araştırmak için çiftler çiftler öne alıyordum. İnkârın hiç faydası yoktu. Neyi itiraf etmeleri gerek... Suçlu olduklarına hiç kuşku bulunmasa da sırlarına vâkîf değildim.

O bahçede en sevdiğim oyun buydu; çoğunlukla çalılıklarda ilk kuşlar hareketleninceye kadar sürdürüyor sonra sessizce eve dönüyordum. Ben gece insanıyım; daha o zamanlar bile solgunluğum dikkat çekerti. Babam çok ders çalıştığını sanıyor, benim için kaygılanıyordu.”

Nebek bunları anlattı. İlginçtir ki hayat daha en başlarda, kaderin sonraları tekrarlayacağı şeyleri bir bütün halinde ortaya koyar. Önceden tahmin etmiştim: Minik güvercinle o, birbirleri için yaratılmışlardı. Bu onun suçu değildi; istediği kadar işkence yapsın, Nebek’e sırrını vermeyecekti minik güvercin; onu suçlu yapan ve yokoluşuna yol açan sırrı.

Gece aydınlanmış, atlar ahırlarda eşelenmeye, köpekler havlamaya başlamıştı. “Onu bağışlayamıyorsun... anlıyorum. Üç kez ‘boş ol’ de gitsin, onu evine göndermek zorundasın.”

Bunu nasıl başardım, nasıl kabul ettirdim... anlatması zor. Uygun araçlarım vardı. Ama çabam boşa gitti. *Oleum operam perdidit* [Her şey boşa gitti].

Minik güvercin Beyrut’a döner dönmez annesinden ölüm haberi geldi.

Dul kadın ona lanetler yağdırmasına rağmen, Nebek uçağa binip Beyrut’a gitti; onu vazgeçirmek mümkün değildi. Geri döndüğünde yüzü her zamankinden daha solgundu, ama yüz hatları, nasıl desem, aydınlanmıştı sanki. Ne olup bittiğini öğrendim.

Oralarda kışın, yanlarından kilim sarkan masanın altına konan mangalla ısınılır. Kömür dumanıyla zehirlenme ihtimali yüksektir; nadir rastlanan bir şey değil bu. İşte minik güvercin tam da bunu yapmıştı ve bunu yaparken ne kadar temiz olduğunu özellikle vurguluyordu Nebek. Tören için süslenmiş gibiydi ve saçını bozulmasın diye başına bir eşarp bağlamıştı. Artık bir azizeydi o.

“Koku geliyor mu burnuna?” diye sordu Prens.

“Belki de geliyordur, bilmiyorum. Ama sanırım sabaha dek artar.”*

Anarkın dünya görüşüyle ilişkisine daha önce değinildi. Ahlakı bundan ayırmak gerekir. Savaşçı kendi dünya görüşünün peşinden gider, ahlaki açıdan sorgulanabilir. Varlık ile ahlak çatışma içine girer.

Kalede komutanlarla astların, özellikle de kahvaltıyı getiren ve benimle birlikte ördek kulübesinde mücadele etmesi gereken garsonların davranışlarını kınasam da, anlıyorum. Kınama benim tarihsel bakışıma sızmamalı. Her şeyden önce de suç ve cezayı bir yana bırakmalıyım. Suç ve ceza farklı şeylerdir. Herkes kendi üniformasının bedelini öder, herkes suçunun cezasını çeker.

Öte yandan anark, aurasını korumak zorundadır; temiz havaya duyulan ihtiyaç gibi bir ihtiyaçtır bu. Sokakta da pislığe basmaktan kaçınılır. Yasa ve ahlak, devlet ve toplum ne kadar geride bırakıldıysa o ölçüde daha fazla kişi kendi temizliğiyle ilgilidir. Çıplakla giyinik arasındaki gibi bir farktır bu. Üniforma sadece delinir, yarayı beden taşır.

Onlar dünyayı düzeltmek için sevgili babamda toplandıkları zaman, kısa süre içinde kötü koku oluştuğunu fark ettim. O zaman ne tütsü ne fısfıs işe yarar; açık havaya çıkmak gerekir. Öte yandan tarihçi olarak, zaman zaman orada bulunmakla yükümlüyüm; bu gündelik hayat için olduğu kadar bilim için de kaçınılmaz. En kötü koku anarşistlerde; her zaman ve her yerde olduğu gibi Eumeswil’de de varlar. Benden kuşku lanmalarına rağmen öğrencilerim aracılığıyla girebiliyorum oraya.

Kötü koku, özünde onların doğru olan, herkes kendi zevkine göre yaşasın ilkesiyle açıklanabilir ancak zevkleri berbat. Aralarında bile bile boka basan ve bir de sanki bu zihinsel bir performansmış gibi kibirlenen tipler var. Dalaverelerinin ucu

* Age. Türkçe çevirisinde soruyu soran Prens değil, Rogojin’dir. –ç.n.

Vigo'ya dokunuyor olmasına rağmen, Vigo'nun onlara yaklaşımı iyi niyetten yoksun değil. "On yıla kadar hepsi modaaya uygun saç kesimleriyle birer noter olacak."

Pekâlâ. Nedir sıkıntıları? Az gelişmiş bir özgürlük kavramı. Bu kavram gerçekler tarafından düzeltilmektedir. Ayaklarını bir alt kata bassalar ve kendilerini anark olarak görseler, birçok şeyden kurtulmuş olur, özgürlüğü kolektivite içinde değil kendi içlerinde bulurlardı.

Prima vista [İlk bakışta], anarkla anarşist, ikisinin de insanın iyi olduğunu sanmaları bakımından özdeş görünür. Aradaki fark anarşistin buna inanması, anarkın bunu sadece kabullenmesidir. Yani anark için bu sadece bir hipotez, anarşist için ise kanıtlanması gerekmeyen bir önerme, bir aksiyomdur. Hipotezin her olayda tek tek teyit edilmesi gerekir, aksiyom ise sarsılmazdır. Ardından kişisel hayal kırıklıkları gelir. Bu yüzden anarşizmin tarihi, bir hizipleşmeler dizisidir. Nihayet geride dışlanmış, umutsuz biri olarak birey kalır.

"İyi", hareket halindeyken anarkı, Rousseau'nun tabiriyle aksiyom olarak değil, pratik aklın ilkesi olarak belirler. Rousseau'nun çok fazla, Kant'ın ise çok az hormonu vardı; biri inanan, diğeri anlayan olarak dünyayı harekete geçirdi. Tarihçi her ikisine de adaletli davranmak zorundadır.

39

Kahvaltı sona erdi, Nebek masayı topluyor. Ben biraz hızlı gittim: Nebek henüz "Boş ol!" bile demedi... Bu arada ördek külübesine yerleşecek olursak, onu öldürmesem mi acaba diye düşünmeliyim.

Hava artık ısındı; Kale Tepe'deki dikenli çalılarda ağustos böcekleri cır cır ötüyor, şehrin doğu ucundaki mezbahanın üzerinde Mısır çaylağı daireler çiziyor. Aradaki mesafeye rağmen bulutsuz havada onu net görüyorum.

Akşam serbestim; eğer bir telefon gelmezse gün bana ait. Kapıyı kilitliyorum, panjurları kapatıyor, sabahlığı çıkarıp atıyorum. Koltuk luminarın önünde doğru uzaklıkta duruyor, yanında klavyeleriyle birlikte indikatör, çeşitli kartotekler ve başka bir cihaz. Düzenek biliniyor fakat elimde tuttuğum çubuk gizli. Bu çubuk Eumeswil'de altın fonofordan az bulunur. Fonoforu çocuklar bile kullanabilirken, bu cihazın sırf tekniğini öğrenmek için yıllarını vermen gerekir. Eğer cihaz unutulmamışsa bu da yetmez. Sonra çubuk, sanki elin uzantısıymış gibi hareket eder. Manyetik hale gelir, veriler akmaya başlar.

Malzeme sınırsız; tarihyazımının büyük çağı olarak görülebilecek yüzyıllar içinde biriktirildi. Tutkularıyla birlikte siyasi dürtü hafıflediği ölçüde genel bakış büyüdü. Burası birçok bilginin son sığınağı oldu; hayalî bir sığınak. Bu çabaların birleştirilmiş olması, dünya devletinden miras kalan en iyi şeyler arasındadır. Gerçi değişik biçimde anlatımlar oluyordu ancak bunlar üç boyutlu hazzı yükseltmekteydi. Tiberius'un sarayında imparator ile köle, başmuhafız ile aşçı ve balıkçı eşit koşullarda hareket eder. Her biri dünyanın merkezidir. Eğer bu konuyla ilgilenecek olsam bir afyon gecesinin labirenti içinde kaybolurdum.

Önce literatür. Kaynak diye tanımladığımız şey aslında kayda geçirilmiş olandır, bir dönemin harfler içinde kalan tortusu. Ne var ki su, bir çekiç darbesiyle kayanın içinden fışkırır.

Harfler, taşlaşmış resiflerin içindeki mercan gibi, doğrudan bir sır da saklar. Moleküller, hayatın onları şekillendirdiği gibi kalmıştır ve yeniden canlandırılabilir.

Maddenin içinde zamandan bağımsız bir çekirdek keşfedilebilir ve maddeden kurtarılabilir. Bunlar yeniden dirilişlerdir. Bu görüş bilginin, hatta sanatın ötesine; anın, şimdiki zamanın Büyük Öğle'sine götürür. Metni yazan el kendi elin haline gelir. Bu arada kalite önemsizleşir; tarihin draması tamamen Nornlar'ın ipliğiyle dokunmuştur. Farkı kumaş değil, kıvrımların

oyunları yaratır. Bir zamanlar şöyle denirdi: “Tanrı önünde herkes eşittir.”

Bir gün önce bilgi edinmek için sorduğum soruların yanıtları çoğunlukla açık bir posta kutusuna gelir. Bu gibi şeyler, kendi işlerimle veya Nebek ve Ingrid’inkiler gibi kontrol ettiğim işlerle ilgilidir. Suebyalıların dediği gibi, Basleda tamamen zaman kaybıdır.

Örneğin şöyle şeyler öğrenmek isteyebilirim: “Saint-Honoré Caddesi’ne git. Marangoz Duplay’ın evinde Robespierre dışında kim kalıyordu? Ona ve kızı Éléonore’a ne oldu? Robespierre’in Ulusal Meclis önünde, sömürgelerde köleciliğin, Fransa’da ölüm cezasının kaldırılmasını talep ettiği 1789 tarihli konuşmasının özeti. Bastille kulelerinin yüksekliği ne kadardı?”

Ve daha bir sürü şey. Cihaz, istenen formatta yanıtları çıkarıyor. Bastille’in yüksekliği 24 metreydi. Avluya neredeyse hiç ışık düşmüyordu. Kulelerde gezinti daha iyiydi; bu bir ayrıcalık sayılmaktaydı.

Duplay’e gelince, tapu ve adres kayıtlarını karıştırmanız gerekmez; merkezî nüfus kaydında on binlerce adaş arasından yıldırım hızıyla bulunuyor. Eğer en ufak bir önemi varsa açıklamalar sizi başka kayıtlara yönlendiriyor; örneğin mektup veya basılı literatür alanına. Taşlaşmış bir bellek, olağanüstü; öte yandan sfenks yanıt veriyor.

Analitik belirleme yoluyla, kalede koltuğumdan kalkmadan bu mekanik kısmın üstesinden gelebiliyorum. Metinleri ekranda kaydırıyor ve ihtiyaca göre belgelerin çıktısını alıyorum. Eumeswil’de, eserlerini bu şekilde üreten Kessmüller gibi bilginler var. Böyle şeylerin üzerinde durmaya değmez.

Bütün yangın fırtınalarından geçip kendini korumuş olan o yeraltı dünyalarında, belki de bir tür bilginler cumhuriyetinde bir araya gelmiş orijinal birleşme gücüne sahip beyinler vardır hâlâ. Ve burada, yukarıda, araştırmalar son aşamaya vardığında

onlara doğru ilerlemenin mümkün olabileceğini düşünüyorum. Belki o zaman tek bir sözcük, hatta bir işaret yeterli olacaktır. Tabii bunlar varsayım.

Gizli istihbarat teşkilatlarının birbiriyle ve birbirine karşı hazırladıkları gibi bir oyun için zaman zaman yaklaşımlar deniyordum, boş yere. Arşivlerden elde edilmesi pek mümkün olmayan bilgiler geliyordu; ama bu bilgiler her zaman anonim ve makineyle hazırlanmış oluyordu. Kişisel sohbet mümkün değil, ancak empati yeteneği olmadan düşünülemeyecek olan bilgiler vardır. Örneğin şöyle:

Girdi: “Oy birliğine zorlayan birlik beraberlik duygusu, bir dereceye kadar uyandırılabilir. Onay elde edildiğinde sorun basitleşecektir, fakat aşırı durumlarda başka bir seçenek bırakmayan, bireyleri bir dalga gibi yükselten ve kendine tabi kılan bir talep eklenmek zorundadır. Bunun için çarpıcı bir örnek arıyorum.”

Yanıt: “Paris, Saint-Honoré Caddesi, MS 10 Ağustos 1792, gece saat iki ile üç arası. Dünya saati az sonra iletilecek.”

Bu bile sadece kodlamanın ötesine geçiyor gibi görünüyor-du. Tam da şimdi o caddeyle meşgul oluyor olmamı mı ima etmekteydi? Duyu algılama cihazının ilk örneği mi? Rastlantı olamazdı. Sonra örnek geldi: Rochejaquelein Markizi’nin anılarından bir alıntı.

Korkunç sonuna yaklaşmış olan Prens Lamballe’in yakın arkadaşı olan bu kadın, Vendée’deki çatışmalar esnasında kahramanca rol oynamıştı. Yaşanan köylü savaşıydı; neredeyse üç yüzyıl önce Almanya’yı yakıp yıkan köylü savaşıyla* isim benzerliğinden başka hemen hemen hiçbir ortak yanı yoktu. Vendée’deki ayaklanma zaman olarak sonra, ancak morfolojik olaraksa önceydi... Hâlâ gotikti; ayaklanmada Orta Çağ’ın üç temel sınıfı olan şövalyeler, köylüler ve din adamları birleşmiş

* Önce Martin Luther’in takipçisi, sonra karşıtı olan Thomas Müntzer’in başını çektiği, 1525 yılında patlak veren köylü isyanları. Almanya’nın birçok yerine yayıldı. İsyanlar bastırıldı ve çok sayıda köylü katledildi. Thomas Müntzer ise 1525’te başı kesilerek idam edildi. –ç.n.

mücadele ediyordu. Almanya'da ise henüz belirsiz bir sosyal sınıf yeni bir anlayışla hareket etmekteydi. Köylü bu ayaklanmaya erken, Vendée'de ise geç gelmişti. Birinde ekmek ve köylü ayakkabısı,* diğerinde zambaklar*** sürüldü sahaya.

Tam isabet. Markiz hiç kuşkusuz, cesur olduğu kadar gericiydi. O gece eşiyle birlikte, gün içinde binlerce insanın katledildiği Champs-Élysées'den geçiyordu. Barikatlardaki yangını gördüler, kurşun sesleri ve bağışmalar duydular. XV. Louis Meydanı'nda onları, gündüz çok kişiyi öldürmüş olmakla övünen bir sarhoş durdurdu, şimdi de Tuileries Sarayı'na gitmeye çabalıyordu, *pour aller tuer les Suisses* [İsviçrelileri öldürmeye gitmek için].

Havanın barutla yüklü gibi olduğu geceler vardır. Büyük şehirlerin meydanları ve caddelerinde, yani ana arterlerinde dehşet durmaksızın tekrarlanır. Bilge kişilerin dediği gibi: Kan, Ulusal Meclis'te binlerce tartışmadan daha fazla şey değiştirir. Ayrılıklar erir gider.

Kendinden geçen Markiz'i, kocası boşuna sakinleştirmeye çalıştı. Markiz haykırmaya başlamıştı: "Yaşasın *sans-culottes*,*** sokak lambalarının direklerine asın onları, pencereleri patlatın!"

Anlaşılan kadın sadece cesur değil dürüsttü de, çünkü başkalarının bastırdığı veya düpedüz unuttuğu bir kesiti anımsıyordu.

* Orta Çağ'da deri parçasından yapılmış, bileğin üzerinden bağcıkla bağlanan köylü ayakkabısı. 16. yüzyılda, özellikle güneybatı Almanya'da isyancı köylü örgütlerinin sembolü olup isyancı köylü birliklerinin sancağında yer almıştır. -ç.n.

** Kraliyet gücünün simgesidir. -ç.n.

*** Fransız Devrimi'nin itici gücü olan ve serf, işçi, esnaf ve küçük toprak sahipleri için kullanılan bir tabir. Daha sonra "ayaktakımı" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Türkçede "baldırı çıplaklar" şeklinde karşılık bulmuştur. *Culotte* isimli kısa paçalı pantolonlardan giyen soylu ve burjuvaların aksine uzun paçalı pantolon giymeleri sebebiyle bu ismi almışlardır. -e.n.

Metinlerin ve bunların kombinasyonlarının iletimi ile ilgili bu kadar yeter. Babil Kulesi tuğlalarına kadar parçalandı, numaralandı ve tekrar inşa edildi. Bir soru-cevap oyunu katlara, odalara, odalardaki eşyaların ayrıntısına girmeyi sağlıyordu. Tarihle bilim olarak uğraşan tarihçi için bu yeterlidir.

Ancak luminar daha fazlasını sunuyor. Katakomplarda akıl almaz boyutta bir ansiklopedi yaratmakla kalınmadı, aynı zamanda aktive de edildi. Tarih sadece bütün ayrıntılarıyla anlatılmıyor, aynı zamanda oynanıyor da. Yani söz konusu zamana geri çağrılan tarih, imgelerle ve kişilerle yeniden sahneye çıkıyor. Burada gerek bilge kişiler gerek sanatçılar, hatta kristal küreye bakan falcılar bile bu işe el atmış olmalı. Gece yarısı büyük sahnelerden birini açmışsam, sanki ruh çağırma seansına doğrudan katılmışım gibi oluyor.

Elbette itirazlar var. Sevgili babam luminarın bu bölümünü kullanmama eğiliminde; tarihsel kesinlik duygusu zedeleniyor çünkü. Ama tarih ne kadar kesin olabilir? Örneğin Plutarkhos'un tarihi ne kadar kesin? Kralların ve komutanların muharebeden önceki büyük konuşmaları ne kadar kesin? Babam yanlarında mıydı? Plutarkhos hiç kuşkusuz kahramanlarının ağzına laf koyuyordu. Neden koymasın? Ayrıca luminarda çoğunlukla daha iyi şeyler duyuyorum. Fonografların ortaya çıktığı çağda kaynaklar epeyce yoksullaşır.

40

Luminarın gerek metinleri gerek projeksiyonu, özel olarak ve gizli gizli uğraştığım anarşi araştırmasında işime yarıyor. Teorik ve pratik anarşizmin, "Yedi Bilge'nin Ziyafeti"nden* Paris'in ve St. Petersburg'un dinamitçileri ve bombacılarına kadar ana ve yan karakterlerini çağırıyorum ekrana.

İlaveten, luminar hakkında genel bir not daha: Kişiler sahneye çıktığında ağızlarına sözler ve cevapları dâhiyane

* Plutarkhos'un *Moralia* adlı eserinin bir bölümü. -ç.n.

biçimde yerleştirilir. Ancak katakomplarda daha da öteye gitmeye çalışan bir elit olmalı. Luminara çağrılan kişilerin bizzat kendilerinin yanıt vermesi amaçlanıyor olmalı. Aslında teknik açıdan bile tamamen imkânsız değildi bu; gerçekleşmesi, otomasyonun en yüksek basamaklarından birine ulaşıldığını gözler önüne sererdi. Bu yönde ilk örnekler mevcut: satranç otomatlarında, yapay güvercin ve kaplumbağalarda, Helio-polis'in* Nokta Ofisi'nde. Daha fazla yeniden canlanmanın amaçlandığı anlaşıyor. Başka ağlara dokunuyor bu, Faust, Swedenborg, Jung-Stilling, Reichenbach ve Huxley ile; daima tekrarlanan, maddeyi metafizik açıdan değersizleştirme çabalarıyla ilişkileniyor... Evet, sorunun başladığı yer burasıdır.

“-İzm” sonekini güçlendirmesi istenen sözcüklerde özel bir talep, iradi bir eğilim, çoğunlukla baştan itibaren düşmanlık kendini ele verir. Hareket tözün zararına şiddetlenir. Bu tür sözcükler bağnazların, sadece *bir* kitap okumuş olan insanların, “bayrak üzerine yemin eden ve kayıtsız şartsız bayrağın arkasında duranların”, kısacası bir şeyin temsilciliğini yapan ve beylik ifadelerle konuşanların sözcükleridir. Kendisini realist olarak tanıtan biriyle sohbet çoğunlukla öfkeyle biter. İdealistin ide ile veya egoistin ben ile ilgili fikirleri gibi davayla ilgili fikri sınırlıdır. Özgürlük etiketlenir. Anarşistin anarşiyle ilişkisi için de aynı şey geçerlidir.

Otuz anarşistin toplandığı bir şehirde, yangın ve ceset kokusu alınır. Öncesinde mide bulandırıcı sözcükler uçuşur havada. Öte yandan birbirinden haberi bile olmayan otuz anark şehirde yaşadığında çok az şey olur, hatta hiçbir şey olmaz, atmosfer düzelir.

Sayısız kişinin kurban olduğu ve etkisi sonsuza kadar sürececek olan yanılgı nereden kaynaklanıyor? Babamı öldürdü-

* Ernst Jünger'in, Nazizmin dünyayı kasıp kavurduğu ve kitaplarının yasaklandığı yıllarda kaleme aldığı, ilk kez 1949'da basılan distopik romanının ismi ve bu romanda adı geçen Akdeniz metropolü. -ç.n.

ğümde erkek kardeşimin eline düşerim. Toplumdan da devlet-ten de fazla bir şey beklenmemeli. Kurtuluş tek tek kişilerde.

Luminardaki bu karşılaşmalar bir kitap doldurabilirdi. Tekrarlar da söz konusuydu. Temel düşünce: Anarkın anarşistle ilişkisi, ne kadar çok farklılık gösterirse gösterebilir. Bunun dışında, ilkesel olmayan, sadece tedrici bir fark bulunmaktadır. Herkesin, hepimizin içinde olduğu gibi anark, okunu merkeze isabet ettiremeyen okçuya benzeyen anarşistin içinde de gizlidir.

Ne üzerine düşünülürse düşünölsün, Yunanlardan başlamak gerekir. Bütün çeşitliliğiyle şehirler: Her deneye cesaret edilebilen bir imbiç sistemi. Burada, heykel devirenlerden ve tiran katillerinden, dünyadaki çekişmelerden tamamen uzaklaşmaya kadar her şey vardır. Bu bakımdan Epiküros, erdem üzerinde yükselen acısızlık idealiyle örnek sayılabilir. İnsanların yapıp ettiklerini bir gösteri gibi keyifle izleyen tanrıların hiçbir etkisi yoktur. Devletten olsa olsa güvenlik beklenebilir; birey mümkün olduğunca devletten uzak durmalıdır.

Personeli iki gruba ayırmaya niyetlenmişim ama kısa süre içinde vazgeçmek zorunda kalacaktım. Örneğin bir tarafta hayalperestler, bir şeye tutkuyla bağlananlar, ütöplistler; diğer tarafta düşünürler, planlayıcılar, bir sisteme bağlı hareket edenler; bunları birbirinden keskin çizgilerle ayırmak mümkün değil. Duygularla düşünceler birbirini tamamlıyor; kişi ve dava, devlet ve toplum birbiri içinde eriyor. Dalganın kıyıya vurarak, gerek kendi tükenmişliği gerekse bir dış dirence çarpması nedeniyle kırılmasına karşı koymak imkânsız. Pratik bunu gösteriyor; Anabaptistlerin* veya Saint-Simoncuların

* 16. yüzyılda çocukların vaftiz edilmesine, yemin etmeye, askerlik hizmetine ve devlet memurluğuna karşı çıkan ve bu çıkışlar yüzünden baskılara maruz kalan İsviçre kökenli radikal Hristiyanlık mezhebi. -ç.n.

bütünöyle bölünerek dağılmaları gibi. Mesihle ilgili iddiaların ortaya çıktığı yerde özel dikkat gereklidir.

Fourier'in tasarladığı dünyayı luminarda izledim. Sürrealist versiyonu gerçekleşmiş gibi gösterilmişti. Artık ne şehirler ne köyler vardı. Gezegen, *phalanstère* denen muazzam yüksek binalarla kaplıydı. Beyaz kuleler, ortak mülkiyet esasıyla yönetilen ve işlenen, kendilerine ait tarım alanlarıyla ayrılmıştı. Kabul etmeliyim ki Fourier'in hayal ettiği gibi muhteşem görünüyordu. Tarihin seyri içinde Fourier'in idealine muhtelif yaklaşımlar oldu. İmgeler ve düşler gerçekliğin daima önünde gider.

O zamanlar ütöik görünen bazı şeyler artık aşıldı; tarımın hâlâ ağır bastığı fizyokratlar döneminde, teknoloji dünyasını önceden gören beyinler vardı; zaten onlar da hayallere dayanıyordu. Planlar, elbette çoğunlukla merdivensiz saraylara benziyordu, ancak bazıları uygulandı.

Çevre zaten dikkate alındığı için phalanstère'lerin işbirliğiyle iklim değışikliğı gündeme gelir, ama olumlu anlamda. Camdan bir çatı altında yaşanıyormuş gibi her yerde hoş, armonik ısı egemendir. Deniz suyu içilebilirdir, vahşı hayvanlar ehlileşmiştir. Yeryüzünün çölleri ve üzerinde ısı yayan ışıık selleriyle kutuplar da yaşanabilir yerlere dönüşür. Nüfus 3 milyara dayanır. İnsanın boyu iki metreye, ömrü yüz elli yıla ulaşır. Üç (3) rakamı önemli bir rol oynar; uyumlu bir ruhu ortaya koyar. İşler gerekli, yararlı ve keyifli olarak ayrılmıştır. Kazanç; sermaye, emek ve yetenek sınıfları olmak üzere üç sınıfa paylaştırılır. Kadın bir eş, bir sevgili, bir döl verenle yaşayabilir, aynı anda üçüyle birlikte de olabilir. Bu bakış açısı altında aynı şekilde erkeğin de seçme özgürlüğü vardır. Çocukların yetiştirilmesi büyükannelerin görevidir.

Fourier'in, yaratılışın başarısız olduğu yönündeki düşüncesi mükemmeldir. Yanılgısı ise, bunun onarılabileceğini düşünmesidir. Anark her şeyden önce ilerlemeci düşünemez. Anarşistin hatası tam da budur; böylece dizginleri elinden kaptırır.

Gerçekte Fourier de iktidarsız yapamaz. Bir phalanstère unark, bir milyon phalanstère duark, phalanstère'lerin tümü omniark tarafından yönetilir.

Bir phalanstère'de 400 aile ikamet eder. Eumeswil'de iki ailenin oturduğu bir evde olanlar düşünüldüğünde buraların nasıl idare edileceği hayal edilebilir. Çok geçmeden kötü koşullar gelmeye başlar; ardından unark "demirden süpürgeyle" temizliğe girişir. Belki duarkın bile müdahalesi gerekebilir.

Fourier, ilk phalanstère'in kurulması için ona arazi ve sermaye sağlayan bir sponsor bulmuştu:. Girişim daha başında akamete uğradı.

Anarşistin önünde iki engel vardır. Aşılması gereken birinci engel devletin koyduğu engeldir, özellikle dalgaların yükseldiği kasırga zamanlarında. Anarşist ikinci engelde kaçınılmaz olarak yenilgiye uğrar; bu onun tasarladığı toplumun koyduğu engeldir. Meşru güçlerin yıkılışıyla yeni meşruiyet arasında kısa bir ara oyun sergilenir. Kropotkin'in cenazesinin siyah bayraklarla kaldırılmasından iki hafta sonra Kronstadtlı denizciler* öldürüldü. Bu, o sırada hiçbir şey olmadığı anlamına gelmez... Kendisi de hayal kırıklığına uğrayanlardan olan Merlino** belki de hedefi tam on ikiden vurdu: "Anarşizm bir deneydir."

Her renkten anarşist, sendikacı ve sosyalist arasında, luminar olmasa isimleri kumdaki izler gibi silinip gidecek olan bütün diğerlerinin yanı sıra, Babeuf ve Robespierre, Marx ve Bakunin, Sorel ve Jaurès arasında bitmez tükenmez anlaşmazlıklar da bu yüzdendir.

* Mart 1921'de, 10. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Kongresi öncesi, kongrenin ana gündem maddesi Yeni Ekonomi Politikası'na (NEP) karşı olan SR'lar ve Menşeviklerin desteğiyle Baltık Filosu öncülüğünde başlayan isyan, Bolşevikler tarafından sert bir şekilde bastırılmıştır. –e.n.

** Francesco Saverio Merlino (1856 – 1930): İtalyan hukukçu, anarşist aktivist ve özgürlükçü sosyalizm teorisyeni. –ç.n.

Zaman zaman sisin arasından parıldayan, Kilise Babaları'nın* gibi veziceler dışında bunları okumak uzun vadede kısır ve çoğunlukla sinir bozucu etki yaratıyor. Ayrıca orada bütün yolların Roma'ya çıktığı gibi burada, MS 19. yüzyıldan beri bütün yollar Hegel'e çıkar.

Bakunin'i luminara çağırdığımda başka sorunlar çıktı ortaya. Önce: Dünyadaki anarşist çatışmalarda *jeunesse dorée*'nin** rolü nasıl açıklanır? Bu çatışmalara prensler, büyük burjuvazinin oğulları ve kızları, üst düzey askerler, eline asla bir çekiç bile almamış üniversite öğrencileri katılmıştı.

Peki eylemlerde merhametle aşırı vahşilik bağlantısı nasıl açıklanabilir? Bunlar kişide birleşebilir ya da kişilere paylaştırılabilir. Florian Geyer'in,*** ölümüne sebep olan eniştesiyle karşılaşması, sol kanat aristokratlarla sağ kanat aristokratların klasik karşılaşmasıdır. Köylüler kendi ayaklanmalarına şövalyelerin katılmasından pek hoşlanmıyordu.

Don Kişot yolculuklarından birinde, işlediği bir suç nedeniyle efendisi tarafından ağaca bağlanıp zalimce cezalandırılan uşağın sızlanmalarını duyar. Hemen talihsiz adamı kurtaran şövalye, zalim efendiyi de cezalandırır. Don Kişot atına binip oradan ayrılır ayrılmaz uşak yeniden ağaca bağlanır ve daha şiddetli eziyet görür. Şövalye şimdi ikisini de kendisine düşman etmiştir.

Gerek babayla gerek erkek kardeşle çatışma her zaman gündemdedir. Sanırım şu anekdotu Bakunin'den duymuştum: Masada oturan baba, hizmetçi kâselerden birini kırdığı veya yanlış servis yaptığı için rahatsız olmuştur. Çocukların korkudan

* Yazdıkları eserlerle Hristiyanlığın doktrinal ve entelektüel temellerini atmış olan, erken dönem Hristiyanlığın din âlimlerine verilen isim. –e.n.

** Yıldızlı gençlik: Robespierre'in infazından sonraki dönemde güç kaybeden Jakobenlerin bastırılması konusunda monarşistlerle işbirliği yapmış, üst sınıfa mensup gençlerden oluşan yarı milis örgüt. 19. yüzyılda siyasi içeriğini kaybedip sadece üst sınıftan gençleri nitelemek için kullanılmıştır. –ç.n.

*** 1525 yılında patlak veren Alman Köylü Savaşı'nın, yine köylüler tarafından ihanete uğramış soylu lideri. –ç.n.

tir tir titreyerek beklediği şey olur: Baba, uşağa yirmi değnek vurulması için en yakın polis karakoluna not yazar. Baba gidince çocuklar, onunla birlikte ağlamak için uşağa sarılır... Uşak çocukları iter; onlarla bir ilgisi olsun istememiştir.

Dışlanmak kötüdür. Geride yara izleri bırakır. Benzer şeylerle Tolstoy'da da karşılaşılabilir. O zamanlar değnek cezası hâlâ vardı.

Ulusal savaflara değil ama iç savaflara katılmanın anarşist mantığa uygun olması gerekir. İstisnalar vardır, geçişkenlikler de; örneğin silahlı ayaklanmalar. Bakunin'de anarşizm Slavofili* ile kombine edilmiştir. Eser miktarda anarşizm katkılı bir millî kahraman olan Garibaldi, iki kıtanın savaş alanlarında dolanıp durdu. Denizde ve karada silahlarla pratik yapmış olması işine yaramıştı. Buna karşılık, birkaç gün ya da haftalığına "iktidarı ele geçiren" ideolog ise üzücü bir gösteri sunar.

Anarşist için de savaş her şeyin babasıdır, haklı olarak savaşa büyük umut bağlar. Clausewitz'in, "Savaş siyasetin başka araçlarla sürdürülmesidir," sözü anarşist için tam tersi anlamda geçerlidir; o her savaş ilanında, sabah havayı koklar. Dünya iç savaşında savaşan uluslar ve taraflar arasında anarşist partizanlardan oluşan geniş bir ordu iş başındadır. Bunlar kullanılır ve harcanır.

Tarihin akışı içinde, haftalarca ya da daha uzun süren anarşist kalkışmalara nadiren rastlanır; anarşistler siyasi bir pat pozisyonu bekler. MS 19. yüzyılın sonlarına doğru Gallo-Cermen (Fransa-Prusya) Savaşı sırasında oluşan Paris Komünü klasik örnek sayılır. Hem sosyalistlerin hem komünistlerin dayanağıdır bu örnek.

Tarihin yangınlarında da ellerinizi ısıtabilirsiniz, ancak gerekli mesafeyi koruyarak. Zamanın içine ürkütücü şekilde parlayan zaman ötesi şeyler hissedilir. Nasıl her şeyin babası savaşsa, annesi de anarşidir. Yeni bir çağ başlıyor.

* 19. yüzyılda egemen olan Batı karşıtı Rusçu akım. -ç.n.

Acı, tarihçinin çeyizidir. Eğer dünyayı değiştirmek isteyen kaderini düşünüyorsa çok daha fazla etkilenir. Bitmek bilmeyen bir sızlanma ve sonsuz bir umut, tekrar tekrar sönen bir meşale gibi, nesilden nesile iletiliyor.

Luminarda resimler üç boyutlu görünür, Meclis'te isteğe göre Montagnardlar [Dağlılar] veya Jirondenlerin yanına oturabilir, başkanın ya da belki durumu en iyi görmezden gelen kapıcının yerini alabilirim. Hem davacı, hem avukat, hem de davalıyım; canım nasıl isterse. Tutkum elektrik akımı gibi akıyor gruplara.

Yukarıda değindiğim konu beni sık sık Berlin'e götürüyor. Bu şehri Hegel'in ölümünden az önce ziyaret ediyor ve aşağı yukarı yirmi yıl daha orada kalıyorum. Tam olarak söyleyecek olursam, 1848 Ayaklanması'na kadar.

Bu devrim, Avrupa'nın ilgili ülkelerinde istenilenin tersi etki yarattığı, dolayısıyla dünyadaki büyük akımları neredeyse yüz yıl engellediği için dikkate değerdir. Nedenleri çeşitli bakış açılarından hareketle incelenmiştir. Tıpta böylesi bir olay *maladie de relais* olarak, yeni ön bilgiler veren bir hastalık olarak tanımlanır; bu örnekte Bismarck ve III. Napolyon gibi. Eğer o zaman yaşamış olsaydı Kaunitz'in* hoşuna gidecek bir yargıdır bu. Paulskirche'den** hareketle bakıldığında kriz iyileşmeye yol açmamış, aksine, kronikleşen acıya neden olmuştur. Elbette kişiler özeleştiriden yoksundu. Sevgili babam gibi idealist

* Kaunitz-Rietberg Prensi Wenzel Anton (1711 – 1794): 1753 yılında Maria Theresa'nın büyük desteğiyle Avusturya başbakanı ve dışişleri bakanı olmuştur ve ölene kadar Avusturya, Macaristan ve Bohemya'dan oluşan imparatorluğu filen yönetmiştir. –ç.n.

** St. Paul Kilisesi: 1849 yılında Alman İmparatorluğu'nun anayasası bu kilisede yapılan toplantıda ilan edildi. Alman prenslerinin egemenliklerinden vazgeçmemek için karşı koymalarıyla kesintiye uğrayan bu girişim, 1871'de Bismarck'ın kabul ettirdiği anayasadan ayırt etmek için "Frankfurt Anayasası" veya "Paulskirchen Anayasası" olarak da anılmaktadır. –ç.n.

gevezeler ağır bastığı için başarısız olduklarını düşünüyorum. Onlar “özel sıvı”yı tasarruflu kullanır çünkü.*

Yer seçimi konuyla ilgili olarak ilk bakışta uygunsuz görünebilir. Pazar günü öğleden önce Unter den Linden’de [İhlamurlaraltı],** yarısı askerler yarısı da avam tabaka tarafından tutulmuş bir kraliyet yerleşkesi izlenimi edinmiştim. Saygıdeğer biri görüldüğünde nöbetçiler kaz adımlarıyla şatoya ve Brandenburg Kapısı’na doğru yürümeye başlamıştı; sabah saatlerinde süvariler, orta şeritte, at bindikleri Tiergarten’dan*** geri dönüyordu, Kutsal Üçlü Kilisesi’nden çıkmış yüksek şapkalı beyler ve kolları kabarık giysileriyle hanımlar, Mauerstraße’den bu tarafa doğru geliyordu; Schleiermacher’in vaazına katılım hâlâ iyiydi. Brandenburg havası kurudur; Schelling hayal kırıklığı yaratmış, Schopenhauer hayal kırıklığına uğramıştı.

Hükümdarı özel dairesinde ziyaret etmekten çok büyük bir mutluluk duyacak olmama rağmen Spree Nehri kıyısındaki şatoya yönelmedim. Anarşistle anark arasındaki fark burada da ortaya çıkıyor: Anarşist, hükümdarı can düşmanı olarak takip eder, anarksa onunla nesnel ve tarafsız bir ilişki içindedir. Anarşist hükümdarı öldürmek ister, anark ise onu öldürebileceğini bilir.

Ama bunun için genel değil kişisel nedenlerin olması gerekir. Eğer anark aynı zamanda tarihçiye, hükümdar onun için birinci dereceden kaynak demektir. Sadece siyasi karar bakımından değil, bir döneme ait tipik yapı bakımından da. Hiçbir firavun diğerine benzemez. Ancak her biri kendi dönemini yansıtır.

* Bkz. *Faust*. Mefisto’yla anlaşma imzalarken mürekkep kullanmaya hazırlanan Faust’tan, imzayı kendi kanıyla atmasını ister Mefisto ve şöyle der: “Kan, çok özel bir sıvıdır.” –ç.n.

** Berlin’de ünlü bir bulvar. –ç.n.

*** Berlin’in en büyük parkıdır ve 210 hektarlık alan üzerine kuruludur. 16. yüzyılda kraliyet ailesinin avlanma alanıydı. –ç.n.

Anark, monarkın karşına önyargıdan uzak, tarafsız biçimde çıkabilir; kendisini krallar arasında da eşit hisseder. Bu ruh hali hükümdara geçer; gözlerdeki samimiyeti hisseder. Böylece sohbet etmeye elverişli, karşılıklı bir iyi niyet oluşur.

Bu arada biçimlere değinmek istiyorum; örneğin hitap şekli. Herwegh'in* hükümdarla küstah bir tonda konuşması gerekli miydi? Viyana Kongresi'ne** girmeden önce çizmelerini kasten kirleten Germanomanyaklar vardı. Kin, öç alma, nefret duygusundan başka bir şey değildir bu.

İnsanlar kendilerine şahsen hitap edilmesinden hoşlanır, ister adı-soyadı ya da takma adıyla, ister bir unvan veya rütbeyle. Sör, Ekselansları, Doktor Bey, Monsenyör, Yoldaş Maier, biricik aşkım. "Unvanları önce onlara güven aşılmalı."*** Karşılaşma için iyi bir başlangıçtır bu. Metternich bu tür nüansların ustasıydı.

"*Jedem das Seine* [Herkes hak ettiğini alır]."**** Prusyalıların bundan çok daha kötü özlü sözleri var. Hak ettiğinin bilincinde olan anark, üstüne üstlük bir parça da ironinin keyfini çıkarır.

Söz konusu hükümdarla yapmış olmayı çok istediğim konuşma, yinelenen durumlardan biriyle, yani idealin, onu ilüzyona indirgeyen Zeitgeist'in karşısında başarısızlığa uğramasıyla ilgiliydi. Benzer başarısızlıklar, tarihsel görünüşleri birbirinden ayıran romantik ara nağmede de tekrarlanır.

Hükümdarın, kısa süre sonra İspanyol maslahatgüzarı olarak akredite ettiği Donoso Cortés'in yazılarını yoğun biçimde

* Georg Herwegh (1817 – 1875): Sosyalist Alman şair. –ç.n.

** Fransız Devrimi ve Napolyon Savaşları sonucunda Avrupa'da bozulan güç dengelerini yeniden kurmak üzere, Mart 1814'te Avusturya başbakanı Metternich başkanlığında toplanan kongre. –ç.n.

*** *Faust*'un "Çalışma Odası II" bölümünden. –ç.n.

****Buchenwald Toplama Kampı'nın ana giriş kapısında da yazılı olan söz. –ç.n.

incelediğini biliyordum. İngiltere'nin liberalizmin, Sicilya'nın tiranlığın, Silezya'nın mistisizmin vs. olduğu gibi İspanya da gericiliğin önemli yuvalarından biridir. Kan ve Toprak:* Man-kafaların dalga geçtiği yassı kafaları coşturuyordu bu.

Prensipte bu yazarla hükümdar, gelişini belli eden ateist sosyalizmin, Hristiyan egemenliğini tehdit ettiği konusunda hemfikir. Ve her ikisi de liberalizmi, yeni titanların (dünyanın gelecekteki efendilerinin) pohpohçusu ya da Saint-Simon'un ifadesiyle *chausse pied*'i [kerata] olarak görüyordu.

Ama İspanyol'un gözü Prusyalı'ninkinden keskindi; o, yüzyıl ötesini görmüş ve kutsal düzenin felaketinin kaçınılmazlığını anlamıştı... Onunki bir idealistin değil, umutsuz birinin tavrıydı.

“*Je marche constamment entre l'être et le néant* [Varlık ve hiçlik arasında sürekli yürüyorum].” Ancak yüz yıl sonra moda oldu bu. Fakat bütün aşırıların ve radikallerin alışılmış abartılarının yanı sıra, örneğin yasal ölüm cezasının kaldırılmasının yasadışı katlin sinyali vermesi gibi kristal kıymıklar barındırıyordu içinde.

Pekâlâ, tarihçi taraf olmamalıdır. Tarihçi sosyal temellerin altında, zoolojik ve fiziksel olanı da görmek zorundadır. Reaksiyonu diğer hareketler gibi bir hareket olarak kabul eder ve evet, reaksiyon ilerleme için vazgeçilmezdir çünkü gölge gibi eşlik eder ışığa. Uyumlu dönemlerde bir çeşit dansa benzebilir bu. Parlamentolar muhalefetsiz düşünülemez; bugün bile luminarda hâlâ, Pitt ile Fox** arasındaki gibi maneviyatı yüksek o söz düellolarını izliyorum.

Prusyalı hükümdar, ailesindeki diğer bazı kişiler gibi iyi bir hatipti; onun açısından şüpheli bir çeyizdir bu. Parlamentolardan hoşlanmama konusunda hükümdar, Donoso'yla hemfikir; “hükümdar ile halk arasında, içsel gerçekliği sayesinde son

* Nazizmin temel dayanaklarından biri olan doktrin. –ç.n.

** *Pitt und Fox*: 1875-1904 yılları arasında yaşamış Alman yazar Friedrich Huch'un romanı. –ç.n.

derece güçlü ve doğal ilişkiyi geleneksel, anayasal bir ilişkiye dönüştürmeyi” açıkça reddediyordu.

Donoso ona hangi tavsiyede bulunabilirdi? Luminarda araştırdım. Geçmişle ilgili arşivlerde güçlü beyinler bu konuyu enine boyuna düşünmüş. Hiç kuşkusuz Donoso darbe propagandası yapardı. Ancak bunu yapabilecek en son kişi meşru hükümdardır; yaparsa odağından uzaklaşmış olur. Diktatörlük miras bırakılamaz.

Ütopistlerle idealistler arasındaki sohbetler gerçeklerle buluşmasa ve sadece gerçeklik tarafından tahrik ediliyor olsa da, tarihçi için son derece çekicidir; dolu fırtınasından önce seradaki tomurcuklardır. Donoso, düşmanlarını başka ütopistlerin arasında, örneğin Proudhon’un anarşist sosyalizmi içinde aramak zorundaydı; Marx ise onun için sır olarak kaldı. Ama Hegel’i “beyin yıkıcı” olarak görüyordu.

Ancak tütmeye başlayan her yeni baca, karşı delil oluşturmaktaydı. Makineleri imha edenler bunu daha önce ve daha iyi kavramıştı. Zaten onlar MS 21. yüzyılda da geri dönüşlerini kutladılar.

Bazen bu tarafta bazen öte tarafta büyük oyunların yeniden sahnelenmesi tarihçinin acısını artırır. O ne biriyle ne ötekiyle, ne de ikisiyle birden uğraşır; onun asıl derdi kendi çocuklarını yiyen güçlü Kronos ve Kronos’u doğuran Kaos’tur.

Mart öncesinde yürüyüşüm beni, söylediğim gibi, saraya götürmüyor. Ünlü sigara odası ve “zarif ellerin servisi”yle Café Kranzler’in oradan Friedrichstraße’ye sapıyorum. Hedefim, onlarca yıldır 94 numaralı binada bulunan Jacob Hippel’in Şarap Evi.

Neredeyse Saint-Honoré Caddesi’ndeki kadar sık bulunuyorum bu caddede. Birçok kez barikatların üstünde değil arasında durdum, örneğin sarayın önünde ölümcül kurşun atıldıktan sonra o mart ayında; sonra yine Kızıl Bayrak’la Gamalı

Haç arası iki büyük savaşın sonunda. Barikat sertleşip duvarlaştığında oradaydım ve yıkıldığında da. Çeşitli hükümdarların ve başkanların yönetimi altında talim alanlarına yürüyüp kışlalara geri döndüm; şansölyelik binasından hareket edip Weidendammer Köprüsü'nde havaya uçuncaya kadar eşlik ettim panzerlere.* Tavan arası odalarda da konakladım... Schadow'un** resim yaptığı kuzeydeki odasında, Hielscher'in*** zorbalık üzerine kafa patlattığı, karşısında "Bonbonnière" adlı bir kabarenin olduğu öğrenci odasıdaydım, sonra kaldırımlarda yürüyen hanımlarla konuştum.

Yani bu sefer hedefim Hippel'in Şarap Evi'ydi. Söz konusu yıllarda, polis gibi, kültürlü bir kitlenin de mütevazı ilgisini çeken ve "Özgürler" olarak tanınan bir çevre buluşurdu orada. Bu adamlar "aşırı solcu" sayılıyordu; ortak özellikleri zekâ, düşünsel bağımsızlık ve mevcut düzenden hoşnutsuzluktu. Bunun dışında görüşleri ve niyetleri bakımından son derece farklı, çatışmalı bir topluluktu.

Bir başka ortak yanları da Hegel'le karşılaşmalarıydı; bu karşılaşma geride yara izleri ya da hassas noktalar bırakmıştı. Puro dükkânıyla birlikte bir yayınevi işleten, üniversiteden atılmış okutman Bruno Bauer, korkulan *İncil* eleştirmeni olarak geniş ölçüde tanınıyordu. Hocası Schleiermacher için Strauss'a ve onun "Tarihsel İsa"sına saldırıda bulunmuştu. Atılmasının nedeninin Hegel hakkında kaleme aldığı "Ateist

* Nisan 1945'te Kızıl Ordu, Berlin'in merkezine saldırı başlattı. Bunun üzerine Şansölyeliğin altında bulunan sığınak kompleksinden hareket eden birkaç panzerin içinde Hitler'e yakın önemli bazı SS subayları da vardı. Weidendammer Köprüsü'nden geçmekte olan panzerler, Sovyet topçularının ateşiyle havaya uçtu. -ç.n.

** Friedrich Wilhelm Schadow (1789 – 1862): Alman romantik ressam. -ç.n.

*** Friedrich Hielscher (1902 – 1990): Weimar Cumhuriyeti'nde Muhafazakâr Devrimci hareket içinde yer alan, Nazilerin iktidara gelmesiyle Alman direnişine katılan yazar. Aynı zamanda, 1933'ten ölümüne kadar yönettiği ezoterik ve neopagan hareket Unabhngige Freikirche'nin (Bağımsız Özgür Kilise) kurucusudur. -e.n.

ve Deccal Hegel'e Dair Mahşer Günü Borusu: Bir Ultimatom" adlı yazısı olduğunu söylüyordu. Hamisi Altenstein, "fazlaca sola kaydığı" için bu yazı nedeniyle onu bırakmıştı... Genel havayı göz ardı etmeyen bir bakanın aldığı son derece tipik, hatalı bir karar.

Köylü savaşları sırasındaki kavgalar gibi bu kavgalar da *İncil*'e bağlanıyordu. Özgürlüklerin yerinin belirlenmesi ve güvence altına alınması teolojik ön akımlardandır. "Özgürler" özgürlüğü şahsen arıyordu. Özgürlük onların "özgüveni" ile aksiyonun odağı haline gelecekti. İster devlete, ister kiliseye, ister liberalizme veya büyüyen sosyal harekete karşı olsun kişisel özgürlük korunmalıydı. Bunların hepsi onlar için "kitle" sayılmaktaydı. Kitle, "bireyin mutlak özgürleşmesini" sınırlıyor ve engelliyordu.

Hippel'in müdavimlerinden biri, eğer o sırada hapiste değilse, Buhl'du. Eleştirel bir beyin olan Buhl'un çıkardığı *Patriot*'un [Yurtsever] birkaç sayısına luminarda hızlıca göz attım. Onun belki de başardığı ilk şey, devletin herhangi bir dönemdeki biçiminin değil, onun varlığının reddedilmesi gerektiği ilkesidir. Anarşistler bu anlayıştan yoksundur; *Kapital*'de de söz konusu olan budur. Devlet kapitalizmi, doğrudan siyasal iktidarla bağlantılı olduğu için özel kapitalizmden daha tehlikelidir. Ondan kaçmayı ancak tek tek bireyler başarabilir, toplum değil. Anarşistin başarısız olduğu nokta da budur. Belki de tarihsel araştırmalarına tekrar dönmeden önce Bruno Bauer'i, "Özgürler"in ideali olarak ilkesizliği ilan etmeye iten anlayış buydu.

Daha sonra, ancak öldükten sonra dünya çapında bir rol oynayacak olan Marx'la Engels de başlangıçta "Özgürler"in ateşli ziyaretçileri arasındaydı. Oradaki havanın uzun vadede hoşlarına gitmemesi anlaşılır bir şeydir; onların amacı devleti ortadan kaldırmak değil devralmaktı. "Özgürler" yavaş yavaş, fakat giderek daha belirgin biçimde Marx ve Engels'ten

uzaklaştı. Belli ki onların, aşağı yukarı yüz yıl sonra “tavuk kafesi” olarak tanımlanacak şeyin öncüsü olacaklarını tahmin etmişlerdi.

Antipati karşılıklıydı; bu durum Dioskurlar* Berlin’den ayrıldıktan sonra başka şeylerin yanı sıra, yayımladıkları bir broşürde ifadesini buldu: *Kutsal Aile ya da Bruno Bauer ve Yoldaşlarına Karşı Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi*.

Bu tür karşılaşmalarda, sosyalistlerin başdüşmanı ne devlet, ne kilise, ne de sermaye özelinde tanımlamadıkları anlaşılır; bunları bilimle yanıtlamak ve propagandayla yerine yeni modeller yerleştirmek mümkündür. Onların yürüttüğü mücadele iktidara karşı değil iktidar uğrunadır. Başdüşman; bir yandan idealist anarşistler, öte yandan kriz durumunda kanun ve düzenin, hatta insancılığın son kılıfını kaldırıp atan ve tartışmaya son veren lümpen proletarya aracılığıyla temsil edilen anarşidir. Yeni semboller altında tekrar başlayabilmek için anarşistlerin ve anarşinin, sıfır noktasında ilk olarak tasfiye edilmesi zorunludur.

42

Tartışılan her yerde olduğu gibi kötü hava egemendi. Buna katlanmak gerekiyordu. “Özgürler”in yanına, sonradan haklarında kütüphaneler yazılmış olan Büyükler’den birini izlemek için gelmemiştim. Şahsi karşılaşma etkiyi artıracağına azaltır.

Benim araştırmam sohbete pek katılmayan bir konukla ilgiliydi. Kadehi önünde, sessizce oturuyor ve gözle görülür bir keyifle sigara içiyordu. İyi bir puronun onun tek tutkusu olduğu söylenmekteydi. En azından ne mesleğinde (o zamanlar büyük burjuva ailelerinin kızlarının gittiği özel bir okulda öğretmendi), ne evliliğinde, ne de edebî olarak (bir tek istisnaıyla) durumu iyiydi.

* Yunan mitolojisinde, Zeus’un oğullarından Kastor ile Polydenkes’e verilen isim. İki kardeş gemicilere yol gösterir, tehlikeli anlarda yardıma koşarlardı. —ç.n.

Mackay'in, boşanmalarından yıllar sonra, karısıyla Londra'da yaptığı röportajda kadının eski eşine ilişkin hatırasının düşünebileceği gibi kötü olduğu görüldü. Nikâh şahitleri Buhl ve Bruno Bauer olan çift, o dönem skandal denecek koşullar altında evlenmişti. Yüksek Kardinaller Kurulu üyesi olan rahibin karşısına Buhl, yan odalardan birinden kolları kıvrılmış bir gömlekle çıktı. Gelin de gecikmişti; ne elinde mersin ağacının beyaz çiçeklerinden yapılmış gelin çiçeği ne de başında duvak vardı. *İncil* ve yüzük de yoktu. Bruno Bauer cüzdanından iki adet pirinç halka çıkararak sorunu çözdü. Pirinç halkalar Berlin'in dedikodu çevrelerinde "perde halkaları"na dönüştü. Nikâhtan sonra birlikte bira içip kâğıt oynamaya devam ettiler.

İkili, "Özgürler" diye anılan çevrede tanışmıştı. Elbette kadın özgür bir bireydi; George Sand* idolüydü. Daha sonra Londra'da bağnazlaştı. Artık evliliği hakkında hiçbir şey duymak istemiyordu ve İskoçyalı gazeteci, Mackay'in karşısında kocasını hilekâr, düzenbaz ve gizli "sinsi" diye nitelemişti. Dediğine göre evlenirken kendisinin getirdiği maddi katkıyı kocası içki ve kumarda kaybetmişti. Bu iddiada bir parça doğruluk payı olabilir, çünkü adam parayı tuhaf projeleri gerçekleştirmek için tüketti. Pek çok edebiyatçı gibi pratik becerisi azdı; parlak fikirlerini ticari işlerde kullanacağına romanlarında kullansa daha başarılı olabilirdi.

Örneğin, hâlâ Orta Çağ tarzında işletilen süthanelerin merkezîleştirilmesinin daha iyi olacağını görmüş, ama köpeklerin çektiği küçük arabalarla süt satmak için erkenden kapıları çalan tanıdık köylülere alışmış olan ev kadınlarını hesaba katmamıştı. Kimse süt almadı, ekşiyen sütler su oluklarına döküldü. Fikrin iyi olduğu, kısa süre sonra bu fikri hayata geçirerek servete kavuşan tecrübeli bir iş adamının kurduğu "Klingel-Bolle" örneğiyle kanıtlanacaktı.

* Amandine Aurore Lucile Dupin (1804 – 1876): Fransız oyun ve roman yazarı. –ç.n.

Oturmuş sigara içerken görüyorum onu; yüzünün yandan görünüşü yumuşak. Engels'in Londra'da belleğinde kaldığı kadarıyla çizdiği karikatürde yüzünün sadece orta kısmı, düz burnu ve ince dudakları benziyordu. Luminarda bu karikatür medya servisi tarafından gözden geçirilip düzeltilti. Bu yeni versiyonda daha az basık olsa da alnı yüksekti. O, Johann Caspar Schmidt, daha Königsberger'de öğrenciyken arkadaşları ona *stirn* [alın] sözcüğünden hareketle "Stirner" diyordu; daha sonraları "Max Stirner" adını mahlas olarak kullanacaktı.

İmzası zarif. Yıllar içinde yüzündeki çizgiler dikkat çekiyor. İntihar ederek değil, bir sinek ısırığının iltihaplanması sonucu hayata veda ettiğini belirtmeliyim. Sıradan bir yaşam: Mesleğinde ve iş hayatında başarısız, evliliğinde başarısız, bir sürü borç, mart öncesi alışılmış gevezeliklerle geçen toplantılar, üst düzey bir küçük burjuva... Alışıldık şeyler işte.

Edebî uğraşı, gazete ve dergilerdeki deneme ve eleştiri yazılarının da pek önemi yok. Stirner daha yaşarken bile ortadan kaybolmuştu ve eğer luminarda korunmamış olsaydı ateş fırtınalarına kurban giderdi. Ancak kriz zamanlarında kara topraktan mantar gibi biten ve sonra yine solup giden bu küçük yapraklar tarihçi için, eğer nüve halindeki fikirleri incelemek istiyorsa paha biçilmez değerdedir. Devrimlerin molozu bu fikirlerin üstünü örter.

Marx'la Engels'in Stirner'e karşı kaleme aldığı broşür de az kalsın kaybolup gidecekti: *Kutsal Max* isimli, birkaç yüz sayfalık el yazması. Engels'in Bebel adında bir marangoza emanet ettiği bu broşür zamanında ortaya çıkarıldığında fareler tarafından fena halde kemirilmişti. Luminar metni tekrar oluşturdu.

Bu el yazması broşüre, Stirner'in başyapıtı *Biricik ve Mülkiyeti*'nin yayımlandığı MS 1845'te başlanmıştı. Az önce sözü edilen istisnayı oluşturan bu eserdir. Yani polemik, ilk izlenimden çıkmış olmalı.

Her gizli veya ince alayın içinde biraz gerçek saklıdır ki “Kutsal” Max için de böyledir. John Mackay’in şahsında Stirner kendi Pavlus’unu bulmuştu sanki; Mackay bu kutsallık meselesini ciddiye alıyordu, hem de mesela *Biricik*’i, *İncil*’in üstüne çıkaracak kadar:

“Nasıl ki bu ‘kutsal’ kitap, yıkıcı etkisini yeryüzünde insanların yaşadığı neredeyse son köşeye kadar taşımak için miladi tarihin başlangıcında duruyorsa, kendiliğinin farkına varan ilk egoistin günahkâr kitabı da, ‘kitapların kitabı’ ne kadar zararlıysa o kadar yararlı bir etkide bulunmak için bu yeni zamanın girişinde duruyor.” Sonra yazardan alıntı yapar:

“Muazzam, pervasız, ahlaksız, sorumsuz, gururlu bir suç; *her* türlü otoritenin kutsallığına karşı işlenmiş.”

Bu tür iddialar yeni değil. Franziskanlar da, İsa’nın dünyevi hayattaki değişiminin kurucularının değişimi tarafından hatırı sayılır derecede aşılmış olduğunu iddia edecek kadar cesaretlenmişlerdi. [Marquis de] Sade, “İlahi Marki” katına yükseltilmişti; sınırı aşan herkes benzer biçimde onaylanır. Kendi mutluluğunu her şeyin üstünde tutan ve *De l’esprit* [*Zihin Üzerine*] (1758) adlı kitabı Paris’te yakılan Helvétius ile ilgili olarak zeki bir kadın, Helvétius’un bu kitapta “herkesin sırrını açığa çıkardığını” söyler. Bunu luminarda, yazarın Auteuil’deki, akıllı olduğu kadar da hoş karısından öğrendim.

Büyük azizlerin, ki bunlardan çok az vardır, özellikleri işin özünü bulabilmeleridir. En yakın olan, insanın içinde gizlenmiş olduğu için görünmezdir; hiçbir şey bariz olanı anlaşılır kılmak kadar zor değildir. Keşfedilir ya da tekrar bulunursa o zaman şiddetli bir güç geliştirir. Antonius [Padovalı Antonio] yalnız olanın, Francis [Assisili Françesko] yoksul olanın, Stirner biricik olanın gücünü anlamıştır. “Aslında” herkes dünyada yalnız, yoksul ve biriciktir.

Bu tür keşifler için deha değil, sezgi gerekir. Sıradan bir varoluşun içine düşebilirler, apaçıktırlar. Sistemler gibi de incelenememeleri bu yüzdendir; daha çok meditasyon aracılığıyla kendilerini gösterirler. Okçuluk sanatına geri dönecek olursak, usta okçunun mutlaka en isabetli vuruşu yaptığı söylenemez. Bir hayalperestin, bir çocuğun, bir kaçığın bunu başarması mümkün. Merkezin bile bir orta noktası var: Dünyanın orta noktası. Buna mekânsal olarak değil, zaman içinde değil, sadece zamanın ötesinde olan evrelerde rastlanmıştır. Stirner'in iyicil eleştirmenlerinden biri (ki sayıları azdı, daha çok sayıda düşmanı vardı) onun için "Anarşizmin metafizikçisi" demiştir.

Kaçıklar vazgeçilmezdir, bunlar karşılıksız faaliyet gösterir ve düzenlerin üzerine ince ağlarını örерler. Kaybolup giden bu dergilere hızla göz atarken bir belge beni şaşırttı. Bir psikiyatrist, "budalaca bir nedenden dolayı kısıtlanan bir hizmetçi"nin, "zihinsel hastalığı olan bir kadın"ın notlarını çözme zahmetine girmişti. Bu arada, Stirner'in esas noktalarıyla tamı tamına uyuşan ilkelerin mantıksal netliği dikkatini çekmişti.

Paranoya: "Paranoya çoğunlukla kendi içinde mantıklı bir sistemde şekillenir ve karşı sebepler gösterilerek zayıflatılmaz." *Spiritus flat ubi vult* [Ruh nerede istiyorsa orada nefes alır]. Bu bir filozofun tekbencilik üzerine yargısını anımsatıyor: "Bir çılgın tarafından savunulan ele geçirilemez bir kale."

Bu arada Stirner tekbenci değildir. O, herkes gibi biriciktir. Onda özel olan sadece, kendisini özel olarak görmesidir. Tozun içinde bulduğu elmasla oynayan çocuğa benzer. Onu kendine saklamış olması karakterine uygundur; bulduğunu ilan etmiş olması bile tuhaftır. Bir kuşak önce Berlin'de ders veren Fichte de "*Selbstsetzung* [Ben'in kendi kendine ayarı]" içindeki o mücevheri keşfetti ("ortaya çıkardı" demek daha doğru olurdu); belki kendi cesaretinin karşısında korkuya kapılıp, taşı koyu bir felsefi materyalin içine paketledi. Buna rağmen o da tekbenci olarak itibar kaybetmişti.

Peki Stirner'in sisteminin, eğer böyle bir şeyden söz edilecekse, esas noktaları veya temel aksiyomları nelerdir? Stirner'in sadece iki temel aksiyomu vardır, ancak derinlemesine düşünmek için yeterlidir:

1. Bu Benim meselem değil.
2. Benim için Ben'den daha önemlisi yoktur.

Buna herhangi bir şey eklemek gerekmiyor. *Biricik*'in hemen canlı bir itirazla karşılaşması ve *monstrum* [canavar] olarak itibarsızlaştırılacak kadar yanlış anlaşılması, anlaşılır bir şeydir. Kitap Leipzig'de yayımlanmış ve hemen toplatılmıştı; daha sonra içişleri bakanı yasağı kaldırdı, çünkü ona göre eser "tehlikeli olamayacak kadar saçma"ydı. Buna ilişkin Stirner'in yorumu şöyledir: "Bir halk basın özgürlüğünden yoksun olabilir. Ben ise çalışmamı basmak için bir hile bulur veya zor kullanırım; Ben basım iznini sadece Kendim'den, Kendi gücümünden alıyorum."

Monstrum sözcüğü de çift anlamlıdır. Kökü Latince *mone-re*'den [uyarma, hatırlatma] gelir; yazar en büyük anıtlardan birini dikmiş, kendiliğinden anlaşılır olanı anlaşılır kılmıştır.

Başka türlü olamayacağı yönündeki suçlamalar egoizm üzerinde yoğunlaşıyordu, Stirner'in kendisinin de tam olarak üstesinden gelemmediği bir kavramdır bu. Fakat onu kendisine katmış ve birçok yerde *einzig*'in [biricik] yerine *eigner*'i [sahip] koymuştur. Sahip olan iktidar uğruna mücadele etmez; onu kendisine ait, kendi mülkiyeti olarak görür. Onu edinir, daha doğrusu ele geçirir. Bu, şiddet olmadan, özellikle özgüvenin güçlendirilmesi yoluyla da gerçekleştirilebilir.

"Her şey benim meselem olmalı; ama bir tek Benim kendi meselem asla meselem olmamalıymış! 'Yazıklar olsun o egoiste!' Ama ben, bütün meseleleri kendi meselelerinden başka hiçbir şeye dayandırmayan Tanrı'ya, insanlığa, sultana,

bu büyük egoistlere bakarak öğrenmek istiyorum: Benim için Ben'den daha önemlisi yoktur. Onlar gibi ben de meselemi Hiç'e bıraktım."

Sahip olan hükümdarla savaşmaz; onu kendine uydurur. Bu bakımdan tarihçiyle akrabadır.

Keşif sevinçleri vardır: *Biricik*'le ilgilenmeye başladığımda, bu konuda Vigo'yla konuşmak kaçınılmaz oldu. Vigo'yu çok ilgili bulmuştum; bahçedeki selvi ağaçlarının altında konuyu ele alırken Ay kalenin üzerindeydi.

Neydi beni bu kadar çok etkileyen? Stirner'in, aslında benim, ancak bir anarkın durabileceğini düşündüğüm noktaya, neredeyse tam isabet eden okuydu. Aradaki fark, son derece ince ve keskin bir ayrımı şart koşar ki bence bunu Eumeswil'de sadece Vigo başarabilir. Zaten kendisi sahip ile egoist arasındaki farkın ayrımına hemen varmıştı. Anarkla anarşisti ayıran farkın aynısıdır bu. Kesinlikle farklı olmalarına rağmen kavramlar örtüşüyormuş gibi görünüyor.

Vigo, konunun bir dizi bilimsel inceleme temelinde tartışılması gerektiğini düşünüyordu. Eğer Eumeswil'de böyle bir taleple gidilebilecek çevre söz konusuysa bu Vigo'nun çevresidir; bu çevrede sıcak demiri eldivensiz tutan Nebek, Ingrid, Hükümdar ve diğerleri gibi kendi yolunda tek başına yürüyenler var. Şimdilik arşivde muhafaza ettiğim plan ve eğilimler hâlâ geçerli.

Nasıl ele almak gerekiyordu? Genelde bu tür çalışmalar genel tarihsel bakışla başlar. Kendiliğinden anlaşılır olan zamana bağlı değildir; zorlu tarihsel kütlenin içinden geçerek yüzeye çıkmak için tekrar tekrar zorlar, ama çoğunlukla ulaşamaz. Aynı şey mutlak özgürlük bilinci ve bunun hayata geçirilmesi için de geçerlidir. Bu anlamda tarih, içinden çıkan kabarcıkların sertleştiği bir magma parçasına benzer. Uyum-suzluk orada iz bırakmıştır. Başka açıdan bakıldığında, ölü bir

gezegenin meteor çarpan kabuğu akla gelebilirdi. Gerçekten de gökbilimciler kraterlerin, bu tür çarpmalardan kaynaklanan izler olarak mı yoksa sönmüş volkanlar olarak mı yorumlanması gerektiği üzerine tahminlerde bulunmuşlardır. Fark etmez, ister alttan ister üstten olsun kozmik ateş iş başındaydı.

Yani davranışta, düşüncede veya edebiyatta, anarşinin doğallığının nerede cereyan ettiğini... İnsanın kendisini kavrayışıyla nerede örtüştüğünü ve nerede özgürlüğün temeli olarak belirlendiğini aramak gerekir. Bunun için Büyük Luminar'ı kullanıma sunuyoruz: Sokrates öncesi filozoflar, ruhani bilgi, Silezyalı mistikler, vs. Garip balıklar arasında ağa takılan büyük balıklar da oluyor.

MS 1845 ile 1945 arası, ana hatları çok belirgin bir çağdı; bu, yüzyılların esas biçimini ortalarda kazandığı düşüncesini de doğrular. Ben, *Biricik*'in 1845'te yayımlanmasını bir rastlantı olarak görmek istemem. Rastlantı her şey ya da hiçbir şeydir. Luminarda Stirner'le ilgilenen ikincil literatürün çoğunluğunu hızla gözden geçirdim; aralarında Stirner'i küçük burjuvanın ve onun ihtiraslarının prototipi olarak tanımlayan Helms adlı bir yazarın değerlendirmesi vardı.

Eğer *Biricik* herkesin, yani küçük burjuvanın da içinde gizliyse bu tespit doğrudur. Hele o yüzyıl için özellikle isabetlidir. Ancak bu tipin önemi görmezden geliniyor. Bu bile onun gücünü ele vermektedir. Sevgili abim öğrencileriyle beraber bowling topunu karton figürlere doğru yuvarlarken sarf edilen bir küfür bile delil sayılıyor. Hayal kırıklıklarının nedenlerinden biridir bu.

Küçük burjuvanın entelijansiya, büyük burjuvazinin sendikalar tarafından kısmen umacı, kısmen şamar oğlanı olarak görülmesinin nedeni nedir? Herhalde ne kendisinden üsttekilere ne de kendisinden alttakilere, onu makinenin arkasına geçirmelerine izin vermek istememesidir. Eğer başka türlü olmuyorsa, tarihi bizzat eline alır. Bir tabakçı, bir marangoz, bir

saraç, bir duvarcı, bir boyacı, bir lokanta sahibi, kendi içindeki Biricik'i keşfeder ve herkes onun içinde kendini görür.

Bir kartopu nasıl çığ haline gelebiliyor? Öncelikle, çevresindeki her şey gibi, kardan olmalı; sonrasını eğik düzlem halleder. Aynı şekilde özneler ve fikirler tarihsel olarak tükenmiş dünyanın sonuyla uyumlu olmalı; kendine özgü değil, seçkin asla değil.

O yüzden Vigo soruna daha fazla dahil olmak istemedi. Tarihçinin karakterlere, verilere ve olgulara ihtiyacı vardır; ona kıyamet değil drama lazım... bunu görüyorum.

Önemli olanı benzerlerinden, görünürde aynılarından ayırt etmek özellikle zordur. Anarkın anarşistle ilişkisi için de aynı şey geçerlidir. Anarşist, alarmı duymuş olan ve yanlış yöne doğru koşan birine benzer. Ancak herkesin içinde olduğu gibi anark, anarşistin içinde de pusuda yattığı için, anarşistlerin verimsiz yazılarında bunu doğrulayan isabetli vuruşlara sıkça rastlanır. Stirner'in altına imza atabileceği cümleleri luminarda belirlemiştim.

Örneğin, küçük anarşist dergilerden biri olan *Liberty*'de [Özgürlük], "Gelecekte hükümet olacak alçaklara" karşı donkişotça savunma yapan Benjamin Tucker:

"Devletçi sosyalistler istediklerini savunsunlar veya reddetsinler, öngördükleri sistem kabul görürse, harcamalarına herkesin katkıda bulunmak ve sunaklarının önünde diz çökmek zorunda olduğu bir devlet dinine yol açmaya mahkûmdur; herkesin, pratisyenleri tarafından tedavi edilmek zorunda olduğu bir devlet tıp fakültesine; herkesin ne yiyip içeceğini, ne giyeceğini, ne yapacağını veya yapmayacağını belirleyen steril bir devlet sistemine; suçun cezalandırılmasıyla yetinmeyecek, çoğunluğun kötü olarak tanımlayabileceği bütün özellikleri ezecek bir devlet ahlak kodeksine; bütün özel okulları, akademileri ve üniversiteleri yasaklayacak olan bir devlet okulu sistemine; giderlerini kamunun

karşıladığı, çocuklar için ortak eğitimin zorunlu olduğu devlet anaokullarına ve nihayet bilimsel üreme teşebbüsüyle bir devlet ailesine yol açmaya mahkûmdur... Böylece otorite ve tekel gücünün zirvesine ulaşacaktır.”

Bu düşünceye yakın bir İrlandalı bu tür bir korku manzarası çizmeden çok önce, MS 1888 yılındaydı bu. Zavallı Tucker... II. Dünya Savaşı'nın birinci yılında, çok yaşlanmış olarak öldüğünde, Rusya, Almanya, İtalya, Portekiz ve İspanya'da otoriter devletin zaferini görmüştü.

Aslında yazılarında, örneğin “Anarşi düzendir,” ve “Kendi meselelerinle ilgilen, tek ahlaki yasa budur,” gibi, bir anarşist için olağandışı cümleler keşfetmiştim. O yüzden “kötü alışkanlıkları bastırmayı” hedefleyen bütün çabaları da “aslında suç olarak” değerlendiriyor-du. Burada bir anark, anarşist sistemi yarıp geçiyor. Buna karşılık, bir prens havaya uçtuğunda her seferinde sevinç içinde alkışlayan Most gibi bireyci anarşistler birer beyinsiz kukladır.

Bakunin kilisenin yerine okulu koymak niyetindeydi, Pelloutier sendikalara sızmayı amaçlıyordu; bazıları kitle içinde hareket etmeyi savunuyor, Emma Goldman gibi bazıları ise seçkin bir çizgi izliyordu; kimileri şiddetsiz, kimileri dinamitle propaganda yapmak istiyor... İnsanın kendisini bir labirent içinde kaybetmesi işten bile değil. Ateşçiler, hapisane ateşçileri; ortak noktaları kendi yaktıkları ateş içinde eriyip yok olmaları.

Eumeswil'de de bir aktivist taban varlığını sürdürmüştür; bu kişiler ölmeyi sever, ama soyları bir türlü tükenmez. Uğruna ateşten geçecekleri bir Kapoları* vardır. Luigi Grongo, limanda çalışan bir kamyon şoförü, benim için de ayak işleri yaptığı oluyor; tıknaz, iri gövdeli, kaslı bir adam, iyicil yüzünün dar alnı dikkat çekiyor, tam anlamıyla halktan biri.

* Nazilerin, toplama kamplarında tutulanları gözlemekle, kurallara uymalarını sağlamakla, yola getirmekle görevli kişilere verdiği isim. -ç.n.

Elimi sıkınca elektrik akımına kapılmış gibi oluyorum. Şefi ona dünyanın mutluluğuna benim engel olduğumu söylese, keyifle öldürür beni. Onu sevmek zorunludur.

Stirner fıkirlere, özellikle mutluluk fikirlerine katılmaz. Mutluluğun, iktidarın, mülkiyetin, tanrısallığın kaynağını kendi içinde arar; hizmete hazır olmak istemez.

“Hepimiz bilinçsizce kendine özgü olmak için çabalıyoruz. Ama bilinçsiz bir çaba yarım bir çabadır ve sizler tekrar tekrar yeni bir inancın eline düşüyorsunuz... ben ise gülümseyerek savaşı seyrediyorum.

Ben, şimdi ve burada; lafı dolandırmak yok. İlk doktora tezlerinden biri Stirner’in Mackay aracılığıyla yeniden keşfedilmesiyle ilgili olmalıydı. Mackay, Stirner’in biricikliğini kavramış, ancak ateşten çok dumanı görmüştü. “Hesaplaşma”sının şiarı bile bunu ele veriyor. “Gerçeği dile getiren mutlu olamaz.”

Çok yaygın olan, kendini bedavadan istenmeyen yapma eğilimi Stirner’de yoktur. Kendisi şöyle derdi: “Gerçek mi? Benim meselem değil.” O gerçeğin sahibidir, gerçeği kabul lenmez, gerçeğe hizmet etmek istemez; tersine, gerçek onundur.

Mackay’in yazılarında “birlik” hayaleti dolaşüyor; Stirner’den devraldığı bir sözcüktür bu. Aradaki fark, Aquinolu Thomas’ın diliyle konuşmak gerekirse, birliğin Mackay için temel, Stirner için ise sadece tali olmasında yatar.

“O halde sahip, hiçbir zaman bir partiden yana olamaz ya da bir partiyi tutamaz mı? Bu mümkündür, fakat bir partinin kendisini ele geçirmesine ve elinde tutmasına müsaade etmez.” “Parti ile Ben, aynı amaca sahip olduğu sürece devam eden” bir birlik kurar.*

Mackay’in, “kitle”ye karşı ilkeleri Stirner’le çok örtüşüyor. Örneğin:

* *Biricik ve Mülkiyeti*’nden. -ç.n.

“Kitleler her zaman olduğu gibi duyarsız ve kayıtsız kalır ve boşalan yere, her türlü zulme ve baskıya her zaman hazır olanların bitmez tükenmez deposundan başka biri geçer hemen.”

Taslağımın bu noktasında Vigo kenara not düşmüştü:

“Burada komünizm, anarko-sendikalizm ve bireyci anarşizm arasındaki farklara girmek gerekirdi. Fourier’den Sorel’e kadar gelişim.”

Bu eşek arısı kovanının hücrelerine kadar tahlil edilmesi ciltler doldurur ve yine de tatmin edici bir sonuca ulaşamaz, baldan çok sirke kazanılmış olurdu. “En sonunda” ekonominin mi yoksa özgürlüğün mü söz konusu olduğu yönündeki temel soru bir yana, devletin, kolektif topluluğun ve bireyin talepleri karşı karşıya geliyor burada.

Sendikalistlerin, kârın kârı üreten işletmeye ait olması gerektiği görüşü akla uygun duruyor. Peki işletme dışında oluşan incelikli, ancak olmazsa olmaz işler ne olacak; örneğin şiir? İşletmenin patron rolünü üstlenmesi gerekirdi, fakat devlet sanatçıyı koruyup kollamaya başlar başlamaz işler çoğunlukla tatsızlaşır. Şu kulağa hoş geliyor: Devlet yok, ordular yok, içte ve dışta kardeşçe barış... Ne var ki şiddet kullanılarak gerçekleştirilen bir devrimle sağlanacaktır bu.

Bazen en eski zamanlara duyulan özlem kendini hatırlatır: “Âdem’in tarla sürdüğü, Havva’nın yün eğirdiği” zamanlar... * Ancak bir fikir ne kadar mantıklıysa, gerçekleştirilmesi de bir o kadar umutsuzdur. Büyük bölümü karanlıkta kalmış faaliyetleri o dönemin sonunda aydınlatılabilecek bir tür üst düzey Moritanyalı sinarklara** bel bağlanmış olsaydı keşke.

* “Âdem tarla sürer, Havva yün eğirirdi; peki o zaman asilzade kimdi?” (14. yüzyıl sonlarında İngiltere’deki köylü isyanında yer almış bir rahip olan John Ball’un sözleri.) “Âdem ekip biçerken Havva yün eğirirdi, peki o zaman asilzade neredeydi?” (Yaklaşık 150 yıl sonra Almanya’daki köylü isyanlarındaki versiyonu.) –ç.n.

** Sinarşi veya Sinarşizm: Kavramı ilk kullanan İngiliz vaiz Thomas Stackhouse (1677 – 1752) olmuştur. Kökeni itibarıyla “müşterek düzen” gibi

Onlar sendikalistler gibi makul değil, rasyonel gerekçelendirme yapmaktaydı. Şifreli sözcükler; planlama, beyin takımı ve teknokrasi idi. Bunları Saint-Yves vasıtasıyla luminara aktardım. Teknolojik ve sosyal gelişim iç içe geçmiştir; en yüksek standartta da birbirlerini karşılıklı hem ilerletir hem engeller, böylece birbirlerini dengeler. Geriye dönüp bakıldığında, hangisinin daha büyük yıkım yarattığına karar vermek zordur.

Stirner bu tür problemlere pek az değiniyor, bunları sigarasının külü gibi silkip atıyordu. Bunlar “onun meselesi değil”di. O, örneğin Biricik’in yaşam ve ölüm üzerindeki hakkı gibi sorunlarla uğraşmaktaydı. Asker gibi kral ve anavatan için, anarşist gibi fikirleri için, şehit gibi inancı için öldürmez veya ölmezdi; sadece ve sadece kendi meselesi gerektirdiğinde öldürür ve ölürdü. Berezina kıyısında savaşıran orduyu takip ederken ölen bir satıcı kadını örnek almaktaydı; karlar içinde kan kaybeden kadın ölmeden önce bebeğini çorap bağıyla boğmuştu.*

Önemli bir sınır çizmek için Biricik’in Üstinsan ile karşılaştırılmasını öngörmüştük. Oysa, Mackay’in sandığı gibi ihtiyar *Pulverkopf*’un [Barutkafa]** Stirner’in eserini beğenip beğenmemesi çok da önemi değil... Fikirler havada uçuşuyor. Özgünlük ifadede, düşüncelerin ele alınması ve şekillendirilmesindedir.

bir anlama gelse de elitlerin üstünlüğüne dayanan oligarşik bir yönetim biçimidir. Alexandre Saint-Yves d’Alveydre (1842 – 1909) de sinarşizmin, ortaya çıkan anarşist ideoloji ve hareketlere karşı uyumlu bir toplumu kuracak yegâne ideal yönetim biçimi olduğunu söylemiştir. Kavram bazı komplo teorisyenleri tarafından da gölge hükümet ve derin devletleri tanımlamak için kullanılmıştır. –e.n.

* Berezina Muharebesi: I. Napolyon’un büyük bir orduyla 1812 yılında Rusya’yı işgal etmesiyle başlayan ve Berezina Nehri kıyılarında, ordunun ve orduya eşlik eden birçok sivilin yok edilmesi ve Napolyon’un bir avuç askeriyle Fransa’ya dönmesi ile sonuçlanan muharebe. –ç.n.

** Friedrich Nietzsche’nin lakabı. –ç.n.

Birincisi: Üstinsan dünyayı güç istenci olarak anlar; “bunun dışında hiçbir şey yoktur.” Sanat bile güç istencidir. Üstinsan dünyadaki çekişmelere dâhil olur, Biricik ise gösteriyi izlemekten memnundur. O güç elde etmeye çalışmaz; ne gücün arkasından koşar ne önüne geçer, çünkü güç onundur ve özgüven içinde keyfini sürer. Uzakdoğu imparatorluklarının görüntüleri geliyor insanın aklına.

Elbette herhangi bir birey gibi anarkın eline de dış koşullar vasıtasıyla güç geçebilir ki bu onu rahatsız edecektir. Korint tiranı Periandros, tiranlığı babasından “bir hastalık gibi miras almıştı”. Ayrıca, hem Periandros’ta hem Tiberius’ta, özellikle ikisinin de iyi zamanlarında, Eumeswil’in tükenmiş ve tarihdışı çerçevesinde olsa da, bizim Condor’la yakın özellikler dikkatimi çekiyor. Anarkın ve monarkın karşıt benzerlikler barındırdığını daha önce söylemiş olmalıyım; aslında anark da monark da içlerinde bu özellikleri barındırır.

İkincisi: meşhur “Tanrı öldü,” sözü. O zaman bile Barutkafa aslında açık kapıları zorluyordu. Genel bir bilinç ortaya çıkmıştı. Sözün sansasyon yaratmasının nedeni budur. Buna karşılık *Biricik* şöyle der: “Tanrı... Benim meselem değil.” Böylece bütün kapılar açılmış olur... Tanrı’yı azledebilir, göreve çağırabilir; onunla mücadeleden vazgeçebilir —canı nasıl isterse. Tanrı ile ilişkiyi kesebilir veya birlik oluşturabilir. Silezyalı* gibi, “Tanrı, onsuz olamaz.” Yakup gibi şafak sökesiye kadar Tanrı ile güç mücadelesine girişebilir. Kurtuluşa ulaşma hikâyesinin tek mesajı budur.

Vigo buna ilişkin de notlar düşmüştü. Örneğin: “Porfiryus: Var olan sadece bireydir.” Ama şöyle bir not da koymuştu: “Bu bizi nominalizm tartışmasına geri götürür. Enstitümüzün olanakları sınırlı.”

* Angelus Silesius (1624 – 1677): Johann Schaeffler olarak da bilinen Alman lirik şair, teolog ve doktor. –ç.n.

Aslında Barutkafa bu sorunda nominalist gibi davranmıştır; Torino'daki karşılaşmaya kadar.* *Nomina* ve *res* [isimler ve şeyler] tanrılarda örtüşmediği sürece tartışma karara bağlanmadan kalır. Ayrıca, tarihçi kendisini düşünme süreçleri içinde tüketmemelidir; onun alanı olgulardır. Bu yüzden luminarı ağırlıkla fizyonomist olarak kullanıyorum.

Yerleşimimizin kurucusu yaşlı tilki Eumenes'in bir çatışmanın ardından öldüğü söylenince erkek kardeşinin ilk işi iktidara el koymak ve kraliçeyle evlenmek olmuştu. İki kardeş tekrar karşılaştığında öldü sanılan abi, kardeşini kucaklayıp kulağına fısıldadı: "Bir dahaki sefere cesedimi görmeden sakın evlenme."

Bu arada, kardeşinin Eumenes'in karşısına muhafızların başında ve elinde mızrakla çıktığını da belirtmek gerekir. Canlandırma iyiydi; özellikle mızrağını hızla indirışı. MS 3. bin yılın başlangıcında, psikolojiyi arkalarında bırakmış veya olay örgüsünün içine geri almış ve performansları luminara kaydedilmiş olan yeni bir oyuncu tipi ortaya çıkmıştı.

Kabul ediyorum: Şimdiki zamandan kopmak, şimdiki zamanın değerlendirmelerini hesaba katmamak kolay değil. Ama tam da nihilizmin mahvettiği çorak Eumeswil bunun için uygun yerdir. Gözler sönmüş kraterden okyanusa yönelir. Aşağıda, Pompei'de pazarlar doluyor; birazdan Plinius, Misenum Burnu'ndan yelken açıp karşı kıyıya geçecek.**

* Nietzsche, 1889'da Torino'da yaşadığı sıralarda bir sabah, yürümediği için sahibi tarafından kırbaçlanan bir at görür. At acı içinde yere yığılır, Nietzsche hayvanın yanına koşar ve ona sarılıp hüngür hüngür ağlamaya başlar. Kimileri, Nietzsche'nin akli dengesini tamamen kaybetmesini ve insanlıktan nihai kopuşunu bu olaya bağlar. –e.n.

** Gaius Plinius Secundus Maior (MS 23 – 79): Romalı tarihçi, ansiklopedist ve bilim adamı. Daha sonra donanma komutanı olmuştur. Vezüv Yanardağı patladığında, donanmasıyla Misenum Burnu'nda konuşlanmışken, şehirlerin üzerinde olağanüstü büyük kara dumanlar görünce ağır kadirgaları hazırlatıp yardıma gittiği Pompei, Herculaneum ve Stabia şehirlerinin haritadan silinmesini önleyememiş ve orada hayatını kaybetmiştir. –ç.n.

Tarih serüvenine adım atan biri Proteus* gibi kendisini tamamen dönüştürmek, kararın verildiği zamanın ruhuna ve kararı verenin karakterine çekincesiz uyum sağlamak zorundadır. İştiraksiz tutku. Hayatın nabzı atıyor, hüküm tarafından kesintiye uğratılmadan; büyük dalgayla birlikte yükselip onunla birlikte batan ruh, kıyıya vurarak parçalanan dalgaların içinde kendini iyi hissediyor. Bir hükümdar, bir komutan, bir tiran; ruhun celladı, kurbanı ve katili; mahkemeye çağrılıyorlar, sorgulanacaklar ama sadece içsel olarak: Bu sensin.

Sonra şu sonuca varılıyor: Bir çok ihtimal vardı; biz, sonucu bildiğimiz için, yeniden hesaplayabiliriz. Sağ kanadın daha güçlü olması gerekirdi. Buna rağmen: Zeitgeist güçlüydü, karakter zorlayıcıydı; karar –iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış– başka türlü olamazdı. Bu nedenle tarihten hiçbir şey öğrenilmez. Fail, geleceği belirleyeceğini sanıyordu ama daha çok gelecek tarafından soğuruldu, geleceğin eline düştü. Şu an olması gereken oluyor. Sonradan değiştirilemez haliyle yansıyor.

Şu an ürkütücü olmaya başladı. Tanrıların bile boyun eğmek zorunda kaldığı adlandırılmaz güç bulanıklaştırıyor görüşü.

43

Bir uzun gün daha sona erdi; şehirde ışıklar, düz ana caddeyle dolambaçlı sokakların şablonunu çıkarıyor. Deniz üstündeki sandallarda da ışık var; bazıları adaların etrafından dolanıyor, diğerleri suyun yüzeyinde kalıyor; kalamarı takip eden balıkçıların lambaları bunlar.

Ne zaman bir dişi çekerse canı, ona inciden duvak gibi parlayan hileyle sokulur balıkçı.

Cam küreler atar denize, keskin uçlarıyla yaklaşırken loli-go, senin gibi ışık saçan.

* Yunan mitolojisinde Poseidon'un en büyük oğlu, geleceği görebilen ve her şekle girme yeteneği olan tanrı. –ç.n.

Şimdi, gelir erkek, suyun üstünde hareketli ışıklara kanarak, hızla.

Başlar oynaşmaya cam küreyle ve çıkar mantosu kalamarın kanayarak.

Condor aşağıda, salonda yemeğini bitirmişti; beklemem gereken an buydu. Belki de sohbeti sürdürmek istiyordur. Programda yok, yine de hazır olmam gerek. Çoğunlukla bu durumlar benim için verimli oluyor. Ama telefon çalmıyor; artık şarap içebilirim.

Luminarın etkisi sürüyor; kendimi bütün tarihçilerin ortak zevki olan metakritiğe verebilirim. Luminarda herhangi birini seçiyorum; kendimi onun yerine koyuyor ve kararı gözden geçiriyorum... Bu arada, hemen hemen herkesin yaptığı bir hatadan kaçınmak gerek: *post hoc** yargı. Örneğin sevgili babam daha iyi zamanlara baktığında Eumeswil'in yozlaşmış halini sansürlüyor. Bu arada tam da bu yozlaşmanın tarihsel gerekliliğini gözden geçiriyor. Herhangi bir durumdan biri bu. Dindar düşünce tarzının sütü bozuldu: Hiçbir Cato** onu tekrar tazeleyemez. Ayrıca bütün şimdiki zamanlar sıkıntılıdır, o yüzden iyi zamanlar kısmen geçmişte kısmen gelecekte aranır.

Gece yarısına doğru dinlenmeye çekilme zamanı gelmiştir artık. Retina oyunları başlar. Luminardaki görüntüler, keskin hatları ama tamamlayıcı renkleriyle geri dönüyor. Metin sayfaları giriyor araya, onları okuyabilirim. İçimizde, hiçbir şeyin kaybolmadığı muazzam bir arşiv olmalı.

Yüzler canlanıyor, plazma halini alıyor ve tekrar katılaşıyor. Sonra yabancı bir şey giriyor araya: uzun süre Etrüsk toprağı

* *Post hoc ergo propter hoc*: "Bundan sonra, öyleyse bunun yüzünden" anlamındaki Latince ifadenin kısaltmasıdır. İki ayrı olay arasında sırf aradaki zamansal öncelik-sonralık ilişkisinden dolayı neden-sonuç ilişkisi kurar. -ç.n.

** Marcus Porcius Cato (MÖ 234 – 149): Romalı devlet adamı, general, hukukçu ve hatip. Yaşlı veya Bilge Cato diye de bilinir. -ç.n.

altında yatmış, saçların çevrelediği, yüzü de olan yeşil, bronz bir kafa. Gerçeklik güçleniyor, ancak rüya gibi değil. Sesler duyuluyor: “Nevermann öldü.”

Sonra başka bir ses:

“Ball öldü.”

Onları tanımıyorum. Sesler sanki dışarıdan değil de doğrudan kulağımın içinden geliyor gibi. Muhtemelen ister istemez bağlandığım katakompların işi bu. Umarım sadece yanlış yönlendirilmiş bir mesajdır.

Uykuya dalmadan önce düşünceler veya imgeler: sabahleyin, eğer gerçeklik bedende ağırlık kazanmışsa düşünceler, aynada ağırlık kazanmışsa imgeler.

Kombinasyonların öncelikle denge odaklı olması dikkatimi çekiyor. Nehirlerin denizlere dökülmesi ve çözünme dolayısıyla denizlerin tuz içeriği ve kireç seviyesinin sabit kalması nasıl sağlanıyor, kayalar nasıl bir ritim içinde toz ve kayşat olarak parçalanıyor ve yeniden dağları oluşturuyor?

Sürekli olarak dünyaya düşen meteorların ve kozmik tozun milyonlarca yıl içinde dünyanın ağırlığını artırmış olması gerekir. Dolayısıyla merkezkaç kuvveti büyümüş ve güneşe uzaklık artmış olmalıdır. Bu arada güneşin de çarpımlar dolayısıyla aynı şekilde yüklendiği varsayılabilir. Böylece aralarındaki ilişki kendini yeniden dengeliyor olabilir.

Büyük değirmen: Tahıl tanesinden un, undan ekmek olur. Fırıncılar ekmeğe buğday tanesi veya kimilerine göre üreme organı biçimini vermekten hoşlanırlar. Ama zaten arada fark yoktur.

Saldırı ve karşılık. Periandros Sicilya’dan kendisine getirilmiş olan ilk mancınık okunu gördüğünde şöyle seslendi: “Tanrım... Erkeğin cesaretinin sonu geldi!” Ama sonra surlar güçlendirildi ve mancınıkla karşılık verilmeye başlandı. Aynı şey tekrarlanıyor; Aslan Yürekli Richard bir vasalın şatosunu

kuşattığında, omzuna isabet alıp ölümcül bir şekilde yaralanana dek bir duvara yaslanmıştı rahatça. İngiliz ustaların daha uzun menzilli bir kurmalı yay yapmayı başardıklarını henüz bilmiyordu. Üstünlük sadece birkaç arşın olabilirdi ve oyun tekrar eşitlendi.

Kum saati gibi üstteki kap boşaldığı ölçüde alttaki kap dolar; ancak ağırlık sabit kalır. Düzenek o kadar basittir ki hayal gücünü aşar. İş başındaki saat yapıcı değil zaman yapıcıdır. Her hesaplama bir yeniden hesaplamaadır. Doğru gibi görüldüğünde, sanki *Patience** bitirilmişçesine anlamsız bir huzur duyulur. Sonra kartlar yeniden dağıtılır. Kum saati perde inesiye kadar çevrilir.

Uyku hafıflıyor; tavan penceresinden gelen gün ışııyla yola devam ediyorum... artık düşüncelerle değil düşünme modunda. Yarı uyku içinde ağırlıklar hareket ediyor hâlâ, ancak içsiksiz ve bağlantısız. Sabahleyin aynadaki yansıma güçlüyken durum farklı. O zaman gün boyu dalgın oluyorum, görev başında dikkatli olmam gerek. Ancak geceleyin, düş dünyasının parlaklığına ve dehşetine çekinmeden giriyor ruh.

Uykudan sıçrayarak uyanmayı bilmeyen yoktur. Sabahın erken saatlerinde çıkar yol yokmuş gibidir; bu saatler labirenttir. Neredeyse daima endişe vardır, çoğunlukla ufak şeylerdir fakat giderek içinden çıkılmaz bir hal alırlar; çıkış yolu nasıl bulunacak?

Sonra durumumla ilgili kafa patlatıyorum: Eumeswil'de ne işim var benim? Burada bir yanıla şüphe uyandıran bir garsonum, öte yandan sistemsiz bir tarihçiyim. Çevrenin yargısı beni fazla rahatsız etmiyor; ama özeleştirinin ardından nasıl devam edebilirim? İnsanın kendisini bariyerlerin önüne çağırması kötü. İktidar mücadelesinde sezilen değişim beni şahsen tehlikeye atacak; yine de bu olanak bana daha hoş geliyor.

* *Solitaire* ismiyle de bilinen kart oyununun Avrupa'daki yaygın ismi. —e.n.

Sous Nehri'nin yukarısında sığınak hazır... Harcadığım çabaya rağmen bu daha çok bir akıl oyunuydu, kışın ortasında tatil planlamak gibi. Bir çadır, katlanır bir sandalye, bir tüfek tedarik edilir. İş ciddileşince tatile gideceğim. Bir süre sonra geri dönerim. Romantik gezintilerin hepsi böyle sona erer. Ya hiç kurtulunmaz ya da ucuz kurtulunur.

Eumeswil'de tiranlar mı yoksa demagoglar mı yönetim-de umurumda değil. Siyasi değişime kendini adayan aptaldır; kendi meselesi olmayan işler için hamallık yapar. Özgürlüğe giden en kolay adım, bundan kurtulmaktır. Aslında bunu herkes sezer ama yine de tekrar tekrar gider oy vermeye.

Şehir içinde koşu bandında dönüp durulur. Köle sadece uykusunda özgürdür; idamdan önceki gece bile rüyasında kral olduğunu görür. Bu sofralarda günlük ekmekten fazlası sunulmaktadır. Bunu da aslında herkes sezinler; peygamberlerle papalar bu açlık sayesinde yaşamışlardır. Fakat sihirli kıyafetler içindeki gecenin prensleri rüyaları da ele geçirmek istiyor.

İki adım, daha doğrusu sıçrama, evrimin zamanla kendini tükettiği şehirden dışarı çıkmayı sağlayabilirdi. Boutefeu bunu erken görmüştü ama hâlâ evrim iddiasını sürdürüyordu. Bir deney hakkında fikir yürütürken faydadan, hatta değerlendirmeden kaçınılması gerekir. Deney sadece deneyimi zenginleştirir; doğa gibi deneyin de, bizim ona yakıştırdığımız gibi bir niyeti de hedefi de yoktur.

Bir deney daima “başarılı olur”; bu sıfatla Üstinsan, prokonsül* gibi yerini, grubunu ve fosil statüsünü bulmuştur; soyağacına ölü dallar da dâhildir. “Bir sürü fosil antropomorf gibi prokonsül de insanların atalarından sayılarak yükseltilmiştir.” (Heberer**) Neden “yükseltilmiş”, diye eklenebilirdi.

* Primatların Miyosen devrinde yaşamış ve soyu tükenmiş bir türü. –ç.n.

** Gerhart Heberer (1902 – 1973): Alman zoolog, genetikçi ve antropolog. Nazi Almanyası'nda “ırk araştırmacısı” ve SS Araştırma Birliği üyesi. –ç.n.

Her türlü ilerlemeden olduğu gibi evrimden de beklenecek pek fazla bir şey yok. Büyük dönüşüm sadece türlerin değil hayatın da ötesine geçiyor.

Bize en eski belgelerden sadece küçük parçaların aktarılmış olması, kesin bir kayıptır. Katakomplarla ormanlar arasındaki fark, birinde Bilgi Ağacı'nda diğesinde Hayat Ağacı'nda deney yapılmasından ibaretmiş gibi görünüyor.

Attila ormanları bilir; yaşadığı kimi uç noktalar gibi, orada da uzun süre yaşadı. Bu yüzden konuşmasını, daha ziyade susmasını özel bir dikkatle izliyorum.

Katakomplarda da, bilginin saklanması ve yönetilmesinden daha fazlası oluyor. Sarsılan bilinç değil türlerdir. Söylenene göre ormanda yeni bir İsis yaratılacak ve Kafkasya'nın yeraltı Prometheus'u tarafından kurtarılacaktır.

Bizim epigon dünyamızda yavaş yavaş yok olan büyük devletler ve çürümüş olan şehir devletlerinde harcanan çabalar kaba gereksinimlerle sınırlıdır. Tarih öldü ki bu da geçmişe bakışı kolaylaştırıyor ve geçmişi önyargılardan kurtarıyor, yani acı çekmiş ve acıyı geride bırakmış olanlar için.

Öte yandan, tarihi içerikle doldurmuş ve tarihi harekete geçirmiş olan şey ölmüş olamaz. Görünümünden rezerve, gece tarafına kaymış olmalı. Hiç beklenmedik anda ateş püskürtebilecek fosil bir zeminde yaşıyoruz. Muhtemelen çekirdeğe kadar her şey yanıcı maddedir.

Bazı yerlerin ısındığını algılayan sadece kaçıklar ve hayalperestler değil. Siyasi ve ekonomik sorunlara sadece yüzeysel şekilde değinilmesine rağmen Domo "görevi gereği" bu konuyla ilgilenmek zorunda. Sınır ötesine gidip gelenlerden dinlediği haberleri ve edindiği bilgileri gizli mesele olarak ele alıyor... Bunun nedeni, onları hem tehdit olarak görmesi hem de bastırmak istemesi: Bu haber ve bilgiler onun sistemine uymaz. Gelen haberleri, deniz yılanının görünmesi türünden haberler gibi işlemek ister. Gece kulübünde zaman zaman

durumu nasıl değerlendirdiğini açıklayan notlar yakalıyorum. Domo doğası itibarıyla gerçekçidir ve bakış açısı yaklaşık olarak şöyle formüle edilebilir:

“Hiç kuşkusuz, söylentiler abartılı da olsa belli noktalara işaret etmektedir. Bilgi, büyük devletlerden bile bağımsız olarak az sayıda merkezde kendi kendine yeter hale geldi. Bir yandan teknokratların öte yandan biyologların bu bağımsızlığı, bilginin biriktirilmesi ve gizli tutulmasına dayanmaktadır. İfadesini, haberlerle olmazsa olmaz veriler sunan lüminarlarda bulur. Kuleler toprağın altına sürüldü ve siyasi iktidara karşı koyan kaynaklara dönüştürüldü.

Bu tür kümelenmeler her zaman olmuştur; örneğin gizli tarikatların tarihinde veya Dağın Yaşlısı’nın Alamut’tan doğulu zenginlerin siyasetine etkide bulunması gibi.

Eğer değerlendirmem doğruysa iş başında iki ekol var; biri ön beynin kapasitesini yükseltmek isterken, ormanlardakiler onu beyin sapının içine sokmak istiyor. Biri ateşsiz, diğeri hayvansız yapamaz.

Eumeswil’de yaşayan bizler küçük insanlarız ve kendimizi bu tür kavgalardan uzak tutmalıyız. Masada her gün ekmek olması daha önemlidir. Öte yandan, esrarengiz olayların olduğu söylentilerinin bize zararı olmaz. Böyle durumlarda insanlar, uçurumun başında olduğu gibi, birbirine yaklaşır.”

Aşağı yukarı böyle demişti Domo. Attila ise görünüşe göre, Condor’un ormanlarla ilgilenmesi gerektiğini düşünüyor. Bir kez şöyle dediğini duydum: “Condor ve kuzu.”

Tarihçi olarak, *ön akım* diye adlandırılabilen, henüz yönü belirsiz bir hareketin var olduğu sonucunu çıkarıyorum... Elle tutulur bir şey ortaya çıkmadan önce yaygınlaşan zihinsel bir huzursuzluk. Taraflar henüz oluşmamıştır, ancak kendini hissettirir. Bir şey olacaktır. Atom parçalanmadan önce de söylentisi gelmişti.

Üzerinde ne köpek ne kedi yaşayan bir adaya yerleştirilen insanlardan kimin kedi kimin köpek almak isteyeceğine, kimin tarafsız kalacağına ilişkin fikir yürütülebilir. Örneğin, hiç karşılaşmamış olmasına rağmen yılandan korkan insanlar da var. Bu durum Montezuma'ya ve Beyaz Tanrılar'a kadar genişletilebilir.

Eumeswil'de Vigo ormana, Bruno da katakomplara uygunmuş gibi görünüyor bana. Bu konuda diyalog kurmanın mümkün olabildiği kişiler de yalnızca onlardır. Daha önce değindiğim gibi gece kulübündeki işi, her şeyden önce Vigo'nun tavsiyesi üzerine kabul ettim. Gece kulübünde edindiğim bilgilerin yorumlanması konusunda ona teşekkür borçluyum. Ayrıca Domo'nun açıklamaları hakkında anlattıklarımla ilgili de şunları söyledi:

“Adam yerinde iyi. Aşağıda ve yukarıda neler olduğunu bilmediği, bilmek de istemediği için adımları güvenli. Aksi halde bilimi bu kadar ciddiye almazdı. Bilimin, özellikle teknolojik açıdan bir kukla oyunu olduğu fikri ona çok saçma gelecektir. Fakat bilim kendi ışığının sahibi değil. Ateşin çalınması: Önce Prometheus tarafından ocağın yanması amacıyla, sonra Urania* tarafından Leviathan için. Anlaşılan üçüncü bir basamak geliyor: Ateşin ruha dönüşümü. Fakat yeryüzü tanrılar olmadan yapamayacak.”

Bu tür ifadeler Vigo için tipiktir; onu resmî makamlar nezdinde itibarsızlaştırmıştır. Onun için en büyük Herodot'tur. Ona göre, mitos tam olarak dikkate alınmadan sağlam temellere dayandırılmış bir tarihyazımı imkânsızdır. Vigo'ya büyük saygı duymama rağmen bu düşüncesine tamamen katılamayacağım. İnsan düşünüp ne bulursa bulsun, bulduğu şeyin içine batar.

* Yunan mitolojisindeki Musalardan biri. Astronomi biliminin ilham perisidir. –e.n.

Farklı duruşları olan Vigo ile Bruno arasında kararsızım. Bruno katakomplara daha yakın duruyor ve en azından o katakompların koridorlarında hareket etmişliği var. Başka şeylerin yanı sıra, akli teknolojik medyadan bağımsızlaştıran zekânın süper iletkenliği ile uğraşiyor. Öncesinde büyük indirgemeler yapılmış olmalı. Titanlar özgürlüğü sınırlar, tanrılar ise bağışlar.

Hâlâ gecenin içindeyim, bir çare arıyorum. Belki yukarıda, sığınakta tek başıma daha kolay bulabilirim. Orada da saf kristalden bir aynam var. Felaketten beklentim, siyasi güçlerin bölüşümü değiştirmesi değil, bu güçlerin ortadan kalkması. Yıldırımlar havayı temizler.

Bir de, katakomplardan gelenlerden farklı türde seslenişlere değinmek gerek... İnsani tözle ani çarpışma, gecenin içinde bir *de profundis*'tir.*

Silvanus [Silas]** benzer sesler duyarak korkuyla uyanmış ve ölülerin kendisini çağırdığını sanmıştı. Sonra kalkıp onlar için dua etti. Benimse daha çok belirsiz acıyla temaslar geliyor aklıma; bunun nedenini araştırmalarımaya bağlıyorum.

Luminarda veya okumalarım sırasında, tanıklar keşke bu açıklamaları yapmaktan kaçınmış olsaydı diye düşündüğüm akıl almaz vahşetlerle karşılaştığım oluyor. Ama aklımdan geçen, bize Kabil'den kalmış ortak mirasımız olan kötülük değil. Cinayet, bu eylemin ayrılmaz parçası olan bir niteliğe sahiptir. Buna girişen biri tek kişiyi, eğer yardımcıları ve uygun araçları varsa, binlerce kişiyi öldürür. Teknolojinin katkısı ne kadar büyük olursa olsun, Kabil'in yanına yaklaşılamazlar. Kabil, en

* Lat. Derinden, içten gelen üzüntü, keder. Ayrıca cenaze törenlerinde okunan, *Kitab-ı Mukaddes*'ten bir mezmur: *De profundis clamavi ad te domine* (Derinliklerden sana sesleniyorum ya Rab). -ç.n.

** Aziz Pavlus'un arkadaşı ve Hristiyanlığın Roma dünyasına yayılması konusunda en önemli yardımcılarındandır. Ayrıca Silvanus ismi Latince "orman" anlamındaki *silva* kelimesinden türemiştir ve "ormanda yaşayan kişi" anlamındadır. -e.n.

büyük hanların ordularıyla yaptığından fazlasını başarmıştır yumruğuyla.

Öyle suçlarla karşılaşıyorum ki, bu yüzden reformistlerle, tanrılarla, cehennemi icat edenlerle, yolu açan öncülerle uğraşmak gerekecek. Herodot bir defasında son korkuları kendileri için ayırdıklarını söylüyor; buna göre insanın onlardan daha iyi olması ve onlar için bir standart belirlemesi gerekirdi. Bazı hayvanlar da –özellikle böcekler– son derece rafine biçimde öldürüyor, ama sadece gerektiğinde. Dünyanın cinayete ihtiyacı var, talep bunu dayatıyor; fakat cezayı bilse intikam da istemez.

En yakındaki değil de en uzaktaki; zincirlendiği kayanın üstünde Prometheus hafifçe kapıyı çalıyor geceleri.

ŞEHİRDE BİR GÜN

44

Kalede bir gün, bir sabahtan sonrakine kadar; oysa işle ilgili henüz çok az şey anlattım.

Bir günün uzunluğunu belirleyen saat değil bizim hayal gücümüzdür. İmgeler can sıkıntısını kovaladığı için zamanı kısaltırken içerikleri de çoğaltır. En uygun an, zamanın kendisini kısalttığı, hatta yok ettiği ve her şeyin mümkün olduğu an olurdu. Bu zamanlarda ışık daha da güçlenir, kesinlik kazanır.

Bu sabah nöbet değişimi de var. Gece kulübünü stoklarla birlikte devrediyor, kıyafetlerle anahtarları ofise teslim ediyorum. Ben yokken stüdyo kilitli kalıyor; çünkü Büyük Luminar saklanması gereken bir sır.

Şimdi şehre dönebilirim, kaletpe artık bayağı sıcak. Otayolun kavislerini kesen düz yol, kırmızı bir ok gibi aşağıya, limana işaret ediyor. Yeşil kertenkeleler hızla o yolu aşp sütlegeenlerin içinde kayboluyor. Dikenler sütlegeenleri rahatsız etmiyor. Maaşım cebimde; altınları şingırdatıyorum da şingırdatıyorum. Limanda duracağım.

Latifah beni bekliyor; ona Madam Poser aracılığıyla haber yolladım. Latifah tek başına rezervasyon alamıyor; onda, kale nin resmî yayınlarıyla sınırlı olan ve dinlemeye izin veren ama konuşulamayan gri fonofor var sadece. Eumeswil'in atomize edilmiş toplumu içinde, bir sınıf ve kast düzeninin kalıntıları kalmışsa eğer, işte bu biçimde ifadesini buluyor. Yetkiler dinamik niteliktedir; güce dayanır, mülkiyete değil.

Laf aramızda, Latifah karşıma ilk çıkanlar arasında en iyisiydi. İlk nöbet değişiminde dikkatimi çekmişti. Bölgesi, limanın

üst tarafında, denizcilik malzemeleri satan dükkânlar, emlak büroları ve küçük işletmelerin olduğu bölge. Latifah, orada ağır adımlarla ileri geri yürür. Voltayı kesip geri döndüğü noktada Madam Poser'in otelidir; dar merdivenli, basık, çok katlı, fukara bir fuhuş oteli. Barın önündeki parkenin üzerine iki yuvarlak masa ve sandalyeler konmuş. Madam odaları saatlik kiralanıyor, gece kalmak isteyen pek yok.

Latifah teklifte bulunmaz ancak ağır adımlarla yürüyüşü ve soran bakışları onu ele verir: Teklif beklemektedir. Tabii bir de gri fonofordan aranmayı. Buradaki müşteriler daha seçkindir: dümenciler, mutemetler, baş kamarotlar, bazen de bir noter ya da birden bire aklı çelinen bir efendi. Bu iş onun fazla vaktini almayacaktır.

Ona alıştım. Aslına bakılırsa aşağıdakileri daha çok seviyorum. Göğüsleri dışarı fırlamış kuklalar, arsız bakışlarıyla kalçalarını sallayan Mezopotamyalı Medusalar. Fakat orada işler kavgasız gürültüsüz yürümez pek. Özellikle büyük bir gemi demir attığında, nöbetçilerin işi başından aşkın olur.

Yuvarlak masalardan birine oturuyoruz; masanın yüzeyine delgiyle bir motif işlenmiş. Bardak devrilse de geride iz kalmaz. Madam bir aperitif ikram ediyor. Güneş artık çatıların üstünde, ışık güzel. Latifah'ı fiyat artırmadan önceki köle tüccarı gibi inceliyorum; onda hâlâ eski zamanlardan, bir zamanların Persepolis'inden esintiler var. Özellikle dişler önemli; kemik yapısını ele verir. Sol üstte bir altın diş var, fazla rahatsız etmiyor; yüz hatlarını gizemli biçimde derinleştiren gülümsemesiyle ortaya çıkıyor. Yüz hatları derin olan kadınların zeki olduğu sonucuna varmak, erkeklerin usanmadan düştükleri bir yanılgıdır.

Allık sürmemiş, sadece dudakları boyalı; o nedenle ve siyah saçlarını yüzüne düşürdüğü için daha da solgun görünüyor. Cildindeki gözenekler büyük.

“Uzun etek giyiyorsun; bahse girerim bacakların çirkindir.”

“Her şeyi uluorta görmek istiyorsunuz herhalde?”

Replik fena değil. Ayrıca beni, uygun biçimde, ağına düşmüş bir balığı inceler gibi tartan bakışlarla inceliyor. Çizgili fonofor kale personeli olduğumu ele veriyor; ekstralarla ve romantik zevzekliklerle işi olmayan, tempolu çocuklardır kaledekiler. Her şeyden önemlisi, iyi ödeme yaparlar.

“Pekâlâ. O zaman hadi yukarıya; Madam, odayı hemen ödüyorum.”

“Aperitif ikramımızdır Profesör, memnun kalacaksınız.”

Kadın beni sandığımdan iyi tanıyor. Kaçınılmaz bir şey bu; Eumeswil iç içe bir yerdir.

Merdivenlerde biraz oylanma.

“*Comme hors d'œuvre?* [Ordövr gibi mi?]”

“*Des crudités. Trousse, trousse, garce...* [*Crudités** gibi. Soyun hadi, orospu...] Görürsün sen gününü.”

“Ah, evet, farkındayım... Siz kaledekileri ancak Condor frenleyebilir.”

Belli koşullar altında “toplucu” takdir edilmek fena bir şey değil. Durumu normalleştiriyor, insanı bireysel çabadan kurtarıyor.

Yukarıda, odada. Bir yatak, bir şömine, alışılmış şeyler. Aralarından güneş ışıkları süzülen kapalı panjurlar.

“Bir hanıma ne borçlu olduğunuzu biliyorsunuzdur herhalde?”

Acemi biri tarafından banda kaydedilmiş ve tekrarlanıyor gibi geliyor kulağa. Cüzdana saldırıp şöminenin üstüne bir escudo bırakıyorum.

“O, çok cömertçe.”

“Evet, şimdi soyun bakalım!”

“*À vos ordres, à votre service* [Emrinize amadeyim].”

Dışarıda martılar, üçgen çatıya sürtünerek çığlık çığlığa geçiyor. Işık ne bulanık ne çok parlak. Kadını bir an için şöminenin

* Çiğ sebzelerden ve bir dip sostan oluşan aperitif tabağı. —e.n.

başında dururken görüyorum; son derece rahat, yumruklarını kalçalarına dayamış. Memeleri gösterişli değil ama biçimli. Arkaik tarz havayı bozuyor aslında.

Leyden Kavanozu veya Leyden Şişesi* denilen, elektrik depolayan bir cihaz. İçi ve dışı folyo kaplanmış bir cam silindir. Vazo gibi yukarı doğru kıvrımlı olsaydı daha güzel olurdu. Cam tabaka uzamsal ayırmayla izole edilmiş, zamana sekte vuruyor. Devre kapandığında, bir çakım, bir kıvılcım zamanın imhasını duyuruyor. Bir insanın veya bir sivrisineğin ölmesi aynı şeydir. Hayatları ve ruhu paraya çevirmenin sırrı atomlarda gizli; sterlinle tefecilik yapıyorlar.

Latifah herkes ne kadar ciddiye alınıyorsa o kadar ciddiye alınmalı. Şimdi yine şömineye yaslanıyor. Rahatça inceleyebiliyorum onu; solgun bedenini, bacaklarının birleştiği yerde karanlık üçgeni, alnına iyice düşen siyah saçlarını. İlk izlenim onaylanıyor: Bu kadın özene bezene yaratılmış olmalı. Şehrin yukarı ucundaki *lupanar*'larımızda,** Perikles döneminin klasiklerinden Diadohoi döneminin Helenistiklerine kadar her türlü fahişe bulunur. Seçmek için elinize albümler verilir. Ya da Madam el çırpır: *le choix* [seçim] ve kadınlar grup halinde kendilerini sunar. Ama Latifah, Eumenes şehri kurduğunda bile arkaik bir etki uyandırırdu zaten.

Marijuana içip aynanın önünde rujunu tazeliyor, sonraki müşterisine hazırlıyor kendisini. Az sonra giyinecek. Çok fazla bir şey yok üstünde.

Keyifler yerinde, dağ havası sonrasındaki gibi çizgiler net. Şimdi bir sorunla ilgilenebilirdim aslında. Aşağıda bir balıkçı uskumrularını satıyor bağırarak. *Tutti freschi* [Taptaze] —hâlâ çok erken. Burada, limanda ve yan sokaklarda her türlü

* Hollandalı fizikçi Pieter van Musschenbroek'in, Leyden Üniversitesi'nde 1745 yılında yaptığı ilk ilkel kondansatör. —ç.n.

** Antik Roma'daki genelevlere verilen isim. —e.n.

mal; pazarcı kadınlar, komiler, mekân sahipleri tarafından şarkı söylenerek satılır. Belki de Condor, benim sandığımdan daha uzun süre tutunacaktır. Keyfim yerinde:

“Latifah, sen bir pırlantasın; herkesi benim kadar mutlu ediyor musun?”

Beline yine koyu renk bir üçgen bağlamış, sanki havadan dokunmuş.

“Eh, ben bir hayat kadınıyım zaten... Ama ağlayanlar da var.”

“Onlar evlidir.”

“Değil işte. Yapamadıkları için ya da yaptıkları için ağlıyorlar. Siz kaledekiler sorun çıkarmıyorsunuz.”

Çantasını sallayarak merdivende kayboluyor.

Bu konuşmalar alışkanlık haline geldi, ayrılırken tekrarlanıyor. Tabiatım itibarıyla meraklıyım. Yavaş yavaş onun öyküsünü kendimce bir araya getiriyorum: Nasıl başlamış, nasıl devam etmiş, ilk müşterisi kimmiş? Baştan mı çıkarılmış yoksa tecavüze mi uğramış? Neredeyse Nebek gibi ayrıntıları bilmek istiyorum, ama *sine ira*.^{*} Latifah orta düzeyde bir zekâyâ sahip ancak yaratıcı; insan kendisini yalanlarda, bayağı gerçeklikte olduğundan daha iyi keşfeder. Onun ölçütü uzak hayallerdir.

Bir defasında Latifah yine şöminenin başında dururken ür-kütücü bir şey oldu. Işık bir kısa devre öncesinde olduğu gibi titremeye başladı, ama sonra ortalık kararmadı, aksine göz kamaştırıcı bir parlaklık kazandı. Kolumla gözlerimi kapadım; ışık, eti kemiği delip geçiyordu. Duvarlar sanki uçup gitmişti, sadece şöminenin alt kısmı görünüyordu. Şöminenin başında bir iskelet vardı: altın dişli bir iskelet, baldırlarında jartiyer tokaları ve ona verdiğim escudo, rahim ağzının altındaki küçük spiral.

* Tamamı *sine ira et studio* olan ve “kızmadan ve duygusal yakınlık kurmadan” anlamındaki Latince ifade. Romalı tarihçi ve senatör Gaius Cornelius Tacitus (56 – 120) bu ifadeyi *Annales* (Yıllıklar) isimli eserinde, tarafsızlığını vurgulamak için kullanır. –e.n.

Katakomp kaynaklı bir deney; ya başaramamış ya da gösteri olarak düşünülmüş. Bu tür müdahaleler zaman zaman şehri huzursuz ediyor ve bir çeşit felce yol açıyor. Saatler duruyor; sanki zaman frenlenmiş gibi peşinden bir karartma geliyor. Bunlar katakomplarda deprem ve karanlıklara da yol açabilir. Hanların iktidarında, bir kabus gibi unutulacak kısa bir sarsıntı.

Latifah'ın sesini duymuştum: "Tekrar geleyim mi... sana?"

İlk kez böyle bir şey söylemişti. Örtünün altında yatıyorduk, derimiz yok gibiydi, Leviathan'ın karnında iki embriyonduk. Evet, bu iyiydi: insanlığa dönüş.

Latifah gittiğinde escudoyu şöminenin üstünde buldum. Geri koymuştu. Niyet iyi ama oyunun kurallarına aykırı. Bir sonraki buluşmamızdan sonra iki katını buldu şöminenin üstünde. Yüz ifadesini hiç değiştirmeden aldı. Akıllı çocuk. Ne de olsa samimiyiz artık.

45

Latifah benim için paratoner görevi de görüyor; Ingrid vahşi sarılmalardan hoşlanmıyor. Sadece gerektiği kadarını yapıyor; bence bana iyilik olsun diye. Sorun yaratmıyor ama aşırı iffetli olmaksızın kendisini sakınıyor, mesafe koyuyor.

Eumeswil'imizde başka bir yerden gelmiş bir kız gibi duruyor; uzak kuzeyden kışlağa gelmiş bir göçmen kuş gibi. Boyu ortalamadan da kısa ama vücut yapısı son derece düzgün. Yüzünü bir antropoloji müzesinde göreceksak, önünde "İsveçli" yazardı. Enstitüde onunla ilk karşılaştığımda neden aklıma aniden "ikiz" sözcüğü gelmişti? Kalıptan çıkmış gibi görünen bu düzgünlükten kaynaklanıyor olmalıydı. Bu tür durumlarda ırk kişiliğe ağır basar.

Ingrid'in rengi mavi; beyaza yakın tonlardan çok koyu tonlara kadar keten kumaşlar giyiyor, ayrıca eflatun da kullanıyor. İşlemeli bir akik ve bazen bir kolye dışında takısı pek yok,

yüzük takmıyor. Genelde diğer alışkanlıklarında olduğu gibi, yeme alışkanlığı da sade; balık çorbasını safransız ve tabii ki sarımsaksız içiyor; ama *con pepe* [biberli], olur da birlikte yiyecek olursak ona uyuyorum. Ingrid'le Latifah birbirlerinden haberdar; bunu bir sır haline getirmiyorum. Ayrıca Latifah'ın daimî bölgesiyle, sevgili babamdan kaçıp rahatladığım otel müstemilatı birbirine çok yakın. Ingrid kıskanç değil; Latifah'ın kıskanç olma hakkı yok.

Ingrid işinde güvenilirdir; bu bakımdan onun doktora danışmanı denilen şeyiyim. Özverisi buna dayanıyor. Ensest içinde taçlandırıyor kendisini. Daha ilk karşılaşmada kokusunu aldığım şey buydu.

Vigo, kendi köyünde değil de diğer köylerde kabul gören peygamberler gibi. Onun adı Beyrut'tan Uppsala'ya kadar sırdaşları arasında âdeta bir *mot de passe* [parola] olarak geçerlidir ve bu durum meslektaşlarının öfkesine neden olur. O nedenle de sürekli, uzaklardan gelmiş dinleyiciler bulunur yanında.

Beraber geçirdiğimiz akşamlardan birinde vedalaşırken bana şöyle demişti: “Bu arada bana yine bir kar kazı başvurdu, bizimle çalışmak istiyor. Referansları iyi, luminar kullanmayı da biliyor. Onu benden devralmanızı istiyorum.”

Sanki bu ona sıkıntı veriyormuş gibi yapıyor; esasında statümü artıran bir şey bu.

Ertesi sabah bizi enstitüde tanıştırdı. O arada bir de konu önerdi: eski imparatorluklarda komuta yetkisinin ayrıştırılması. Konu, genel vali otokrasisi hususunda, Batılı güçlerin sömürgelerine kadar genişletilmeliydi.

Askerî kastın elinden yetkilerinin halklar veya senato tarafından alınması sonucunda bunların uzak bölgelere yerleşmesi durumuyla karşılaşılabilir. Memleket huzursuz beyinlerinden, aristokratlarından ve gericilerinden bu biçimde kurtulabilir; millî parklarda olduğu gibi göçebelere ve dağlı

kabilelere karşı eski usul savaş yürütebilirler. Maceracılar görev başında. Öte yandan, eğer Caesar gibi kendi Galyalılarını yaratır veya Franco adında İberyalı bir general gibi kriz sırasında lejyonerleriyle geri dönerlerse, tehlike oluşturabilirler.

Vigo aşağı yukarı böyle düşünüyordu. Şöyle dedi: “Geniş bir alan bu. Bir laytmotif çıkarmak gerekir... Ekstrapolasyon* yapılabilir belki. (Matematiksel olarak: Ekstrapolasyon asıl alandan uzaklaştıkça belirsizleşir, bazı durumlarda ise hemen yakınındadır.) Pekâlâ, bir bakın bakalım neler yapabileceksiniz...” Ve bizi yalnız bıraktı.

Haklıydı: Geniş bir alandı bu. Gerçi, hava indirme birlikleri ortaya çıktığından beri uzaklığın artık pek bir önemi kalmamıştı. Ingrid küçük luminarda, daha çok kabine benzeyen odalarımızdan birinde çalışıyordu. Giysilerinin mavisini eflatunla kombinlediğini o günlerde fark ettim.

Gerçekten de Ingrid arananı bulmakta hızlı ve iyiydi, örneğin Mektuplar Bölümü’nde Lord Clive’in** intiharı ile ilgili bulduğu yeni bir versiyon gibi. Bu anarkın sınırlarının çizilmesi bakımından benim de işime yaradı. Ingrid, Alman Köylü Savaşı esnasında bir Anabaptistin hazırladığı, isyancı köylülerin taleplerini içeren “On İki Madde”de*** konuya uygun bir şey bulmayı başarmıştı. Bu belgede, Hristiyan halklar arasında savaşlar, dolayısıyla da seferler sona ermeli, deniliyordu. Buna rağmen, eğer hâlâ dizginlenemez savaş isteği duyan adamlar varsa, Türklere karşı savaşmaya gönderilmeliydi.

* Bir fonksiyonun belirli bir aralıkta verilmiş değerlerine dayanarak, bu aralığın dışında kalan noktalardaki değerlerini belirli bir ölçüte göre hesaplama yöntemi, dışdeğerleme. Aynı zamanda, geçmişte yaşanan olayları, gelecekle ilgili yapılan öngörülerini destekleyen argümanlar olarak kullanma yöntemi. –e.n.

** Robert Clive (1725 – 1774): Hindistan’ın sömürgeleştirilmesinde büyük rol oynamış olan İngiliz general ve devlet adamı. –ç.n.

*** *Zwölf Artikel der Bauernschaft*: Alman Köylü Savaşı’nın manifestosu denilebilecek, isyancıların taleplerini içeren on iki maddelik metin. Roma İmparatorluğu sonrası Kıta Avrupası’nda, temel hak ve özgürlüklerle ilgili kaleme alınan ilk taslak metin olarak kabul edilir. –e.n.

Kaledeki görevim süresince enstitüdeki çalışma odamı, dolayısıyla Büyük Luminar'a erişimimi, Vigo'nun izniyle ona devrettim. Böylece bir yıl geçti, fakat ele aldığımız konunun lime lime olduğunu fark ettik. Ben Profesör'le konuştuktan sonra, Ingrid'in daha çok hoşlanacağı bir öneriyle karşılaştık. Bu öneri, "Stieglitz Planı" ile ilgiliydi. Bu konuda sadece ipucu verebilirim. Bilindiği gibi vâdedilmiş topraklar Yahudileri her zaman kendine çekmiştir. Gerek Mısır gerek Babil sürgünlerinde ve şehir yıkıldıktan sonra, halk yok edilirken. Amon'la ilgili olanlar gibi çok eski kavgalar yeniden canlanıyor.

"Ah o Sion, göksel şehir." Çağlar boyunca büyük düşlerden biri onunla ilgiliydi; siyonizm bu düşü gerçekleştirmeye çalışıyordu ve dünya savaşları döneminde gerek dış gerek iç dirence karşın hedefine ulaştı. Biri şöyle demişti: "Bu bana, bizim de diğerlerinden daha akıllı olmadığımızı gösteriyor."

Dinî ve kültürel siyonizm, ulusal siyonizmden ayrıldı. Hayallerin egemen olduğu bütün sorunlarda olduğu gibi belirsizlikler vardı; sınırlar eriyip iç içe geçiyordu. Buna karşılık Stieglitz Planı ölçülüydü, ticari temele oturan bir programdı.

Bununla ilgili sadece duyumlarım vardı; bu sözcüğe ne Herzl'in* ne Bialik'in** mektuplarında rastladım. Anlaşılan karmakarışık, çok renkli bir birliğin sembolü olarak seçilmişti. Devletler Yahudilere, ister kiralık ister bağış olarak küçük, hatta minik topraklar vermeliydi. Şurada bir özerk bölge, orada bir ada, Yemen'de bir çöl şeridi, bir yarımadanın ucu, vs. Denize açılan bir koridorla Sion da düşünülmüştü. Oradan hareketle on iki klan tarafından federal filoyla ticaret yürütülecek, ayrıca tersanelerde ve rafinerilerde üretim yapılacaktı.

* Theodor Herzl (1860 – 1904): Avusturya-Macaristanlı Yahudi yazar, yayıncı, gazeteci. Siyasi siyonizmin kurucularındandır. İsrail'in kuruluşunun düşünsel zeminini hazırlamıştır. –ç.n.

** Hayim Nahman Bialik (1873-1934): İbranice'nin yanı sıra Yidiş dilinde de eserler veren Yahudi şair. İsrail'de vatan şairi olarak bilinir. –ç.n.

Devletler için (o zamanlar bir dünya devleti henüz çok uzak-
taydı) gümrük vergisi düşük olurdu, sağlayacağı avantajlarla
kıyas dahi kabul etmezdi. Tarafsız serbest ticaret alanlarının
büyük, kapalı devletler üzerindeki uyarıcı etkisi biliniyor. Bu-
ralarda iş adamları çoğunlukla ordulardan daha fazlasını başarmışlardır. Bu, tarım ve genel olarak vergilendirme için de geçerlidir. Bu yolla bir para biriminin ana hatları ortaya çıkabilirdi...
Vigo hemen karşılık veriyor. Onun Venedik'e özel bir ilgi beslediğini daha önce kaydetmiştim. "İyi bir şey olabilirdi. Yahudiler, altın ve yılan... Açığa çıkmış sırlardır bunlar."

Ingrid küçük dergilerde, dinleyici notlarında, mektuplarda, gerekli materyali hemen bulmuştu. Luminarda artık ustaydı. Her şeyden önce kilit noktayı yakalamıştı: Sami köklere geri gitmek zorundaydık. Erken dönem Akdeniz, sonraki bütün düzenler için bitmek bilmez bir model sunar, bir ön mutfaktır. Örneğin Stieglitz Planı da daha önce Fenikeliler tarafından gerçekleştirilmişti. Koloni şehirleri arasında yelkenlilerle seyahat; açık deniz adaları üzerinde fabrikaların tesisi; Herkül Sütunları'nın [Cebelitarık Boğazı] ötesinde bile gizli madenlerin çıkarılması; fil dişi, cam, mor boya, gümüş gibi çok talep edilen maddelerin ticareti; para sisteminin şaşırtıcı derecede soyutlanması... Bütün bunlar başlangıçta, tekrarlarından daha konsantre görünüyordu. Ancak *conquistador*'lardan çok, Odysseus ve Sinbad bağlamında cesaret işin bir parçasıdır.

Buradan hareketle çok geniş perspektifler ortaya çıkmıştı: Örneğin Hannibal, Scipio'ya karşı* veya Emir Musa diye biri Haçlılara karşı zafer kazanmış olsaydı Akdeniz neye benzerdi?

İyi olan bir şey de, Ingrid'in otobiyografilere kadar geri gitmesiydi: Denizcilik taliydi. Bazı bitkiler, özellikle de otlar,

* II. Pön Savaşı'nda (MÖ 218 – 201), Scipio Africanus komutasındaki Roma ordusu Hannibal komutasındaki Kartaca ordusunu yenilgiye uğratmıştır. Roma İmparatorluğu bu savaşla birlikte Akdeniz'deki mutlak hâkimiyetini tesis etmiştir. –e.n.

bozkırları veya çayırları kaplar. Birbirinden çok uzak yerlerde, yalıtılmış biçimde büyüyüp serpilene vardır. Bu bakımdan Fenikeliler önce Sami, sonra denizciydi. İster rüzgâr, ister hava, ister eter olsun; cesaret her türlü mesafeyi aşarak türü korumakta yatıyordu: Bu, Kudüs'ün Titus* tarafından yıkılmasından sonra bütün gezegende kanıtlandı. Elbette, her yerde olduğu gibi burada da tanrılara danışmak gerekiyordu: "İsrail'in efendisi yine de Tanrı'dır."

Burada ulusal siyonizmin zaafından şüphelenilmeliydi: Ulusal siyonizm kendi biyotopunu basitleştirmiş, sihirli uzlaşmadan uzaklaştırmış ve sığlaştırmıştı.

46

Bazı günler olduğu gibi luminarın başında birlikte geçirdiğimiz o günün konusu buydu. O gün özel bir tarih olarak belleklere kazınacaktı.

Örneğin Nebek gibi bir yüksek lisans öğrencisiyle özel ders keyiflidir, çoğunlukla da heyecan vericidir. İnsan yemeyi içmeyi, evet, hatta bedenini unuttur. Ortaya bir problem çıkar, tartışılır ve tarihsel bir eklemeyle açıklanır. Flavius Josephus,** Haçlı Seferleri sırasında Yukarı Ren'de bir sinagog, Prag Mezarlığı ve apoletleri sökülen, kılıcı kırılan Dreyfus. *Dua Saatleri Kitabı**** aydınlatılır; çoğunlukla ilk harf parlar birdenbire.

Ingrid'i luminarın başında görüyorum. Zarif bir beden, ince eller, zihinsel adanmışlık. Jenny Lind bir enstrüman çalışıyor muydu bilmiyorum. İsveçli Bülbül... Örneğin Göttingenli

* Titus Flavius Vespasianus (39 – 81): Flavius hanedanı mensubu Roma imparatoru. –ç.n.

** Titus Flavius Josephus (37 – 100): Yahudi din adamı ve tarihçi. *Yahudilerin Romalılara Karşı Savaşının Tarihi* adlı yedi ciltlik eseri, Kudüs'ün Titus tarafından yıkılmasını anlatır. –ç.n.

*** *Das Stundenbuch*: Rainer Maria Rilke'nin 1904 yılında yayımlanan kitabı. –ç.n.

üniversite öğrencileri onu törenle karşıladığı dönemde piyanonun başında, böyle görünüyormuş olmalıydı.

“Ingrid, sanki Hesiodos Fenikeli bir tüccardan söz etmiş gibi geliyor bana?”

Ingrid çalmaya başlıyor; parmakları daha dokunmadan iniyor sanki tuşlar. Burada kimse onun belleğiyle yarışamaz. Sayılardan oluşan ormanın ortasında açtığı düz yolda kayarcasına ilerliyor. Az sonra çeşme başındaki yabancıyla yanındaki kızı görüyorum; kız, yabancıнын peşinden gemiye gidiyor. Akşam olunca testiyle geri dönmüyor. Rüzgâr ve dalga gibi çok eski bir şarkı.

Luminar, aynı zamanda zamanı ortadan kaldıran bir zaman makinesidir; zamanın içinden çıkılmasını sağlar. Bu sürekli ve herkes için geçerli de değildir, ancak artık sadece melodinin duyulup enstrümanın unutulduğu pasajlar vardır.

Ingrid o zaman bizim evin yakınında bir oda kiralamıştı; ay ışığında ön bahçeye kadar eşlik ettim ona. Konuşmayı sürdürüyorduk; karanlıkta sadece yüzünü ve ellerini görüyordum... Üzerinde en koyu renkli elbisesi vardı; lavanta kokusu yoğundu.

Burada, beni kendime yabancılaştıran bir duygu karmaşasını anmak zorundayım: Aslında lavanta kokusu iticidir. Luminarın başında da böyle hissetmiştim; şimdiyse güçlü bir çekim hissediyordum. Aslında portakal çiçeklerinin açmasından kısa süre önceydi ve bazı ağaçlar artık çiçeklenmişti. Onların olduğu yer daha aydınlıktı, bahçelerden bu tarafa sanki lavanta püskürtülüyormuş gibi uyuşturucu bir şey esiyor, tenin üstünde harmanlanıyordu.

Bu duygu karmaşasında kusursuz bir dişil zekânın itici etkisinin de payı vardı. Öte yandan bu, zirvedekiler için geçerli değildir; bunu bir dizi büyük karşılaşma kanıtlar. Akademilerimizde Paris’in Elması* üzerinde yeterince durulmaz ve burada mutlu evlilikler istisnadır.

* Paris’in Elması: Paris en güzel tanrıçayı seçmek zorunda kalır ve altın elmayı, ona Helena’nın aşkını vâdeden Afrodite’ye verir. –ç.n.

Pekâlâ... Bu yürüyüş esnasında katlanılmaz hale gelmeye başlayan bir gerilim hissettim; sohbet rayından çıkmıştı. Sessizlik anları zorlukla bastırılıyordu. Kendimi giderek daha sıkı kontrol altında tutmak zorundaydım.

Kuşkusuz ben Ingrid için sadece öğretmen değil, aynı zamanda rol modeldim. Yıl içinde bunu sık sık algılamıştım; o da bunu saklamamıştı zaten. Ama ona dokunsam ne olurdu acaba? Gözümde canlandırabiliyordum: inanılmaz bir şaşkınlık, beti benzi atarken ay ışığı altında çöken ölümcül suskunluk, belki gözyaşları. Görüntü yok oldu.

Ingrid'i ön bahçesine kadar götürdüm: "Yarın görüşürüz." Elini sıkmaktan kaçınmıştım. Dediğim gibi, sevgili babamın evi çok yakındı. Alnımı serinletmek için evin önünde biraz volta attıktan sonra içeri girdim.

Kapı çalındığında henüz eve girmiştim. Eşikte Ingrid duruyordu; koridorun lambası hâlâ yanmaktaydı. Bana uzattığı pusulayı okuyabiliyordum: "Lütfen sorun etmeyin."

Sağ elimle lambayı söndürüp sol elimle onu içeri çektim. Yukarıda sevgili babam alışlageldiği üzere geç saatte çalışmaktaydı, abim ise yatmıştı. Koridorun zemini mermer kaplıydı. Yatak sertti; sorun çıkmadı. Ingrid uyum sağlamıştı. Kabaran dalgaların köpüğü anıları bile aşıyor. Hemen uyumuş olmalıyım. Uyandığımda kendimi yalnız buldum. Sanki rüya görmüştüm.

Aramızda çok az şeyin değişmiş olması tuhaftı. Konuşmalarımız, sanki aramızda önceden bir engel varmış da kalkmış gibi daha da yoğunluk kazanmıştı. Şehirde olduğum zamanlar öğleden önceyi enstitüde geçiriyorum. Vigo'ya rapor veriyorum, derse giriyorum, üst kademelerdekileri, çalıştıkları iş yerlerinde ziyaret ediyorum. Kalede kendi araştırmalarım için kesinlikle zaman kalıyor.

Tur, Ingrid'in küçük odasında sonlanıyor; gündemdeki sorunu tartışıyor, bir saat ya da daha uzun süre luminarın başında oyalanıyoruz. Limana yürürken konuşmayı sürdürüyoruz; sandalların bağlı olduğu rıhtımda bir süre oturuyoruz.

Marinada tam öğle vakti; onu yetersiz döşenmiş odama götürüyorum. O gece yürüyüşünde olduğu gibi bu konuda da tek sözcük söylenmiyor; bir ray üstündeymişiz gibi sokakları geçip merdiveni çıkıyoruz.

Sık sık sormuşumdur kendime, ne hissediyordu acaba ya da herhangi bir şey hissediyor muydu, yoksa zorunlu bir egzersiz olarak mı görüyordu... İtaat etme gibi bir şey değil, daha çok konuya içkin doğallık olarak. Her neyse, kelimelere ihtiyaç yok, gerekli olanlarla sınırlıyoruz kendimizi. Bu duruma uygun olarak, bedenini kumaşların altından hissetmeme rağmen onu asla çıplak görmedim, sadece baldırlarını ve devamını açıyor. Öte yandan, bu tarzın tercih olduğunu söylemek biraz kibirlilik olurdu. Elbette Latifah'a yapmaktan hoşlandığım gibi kulağına edepsiz sözler fısıldamamak için kendimi tutmak zorundayım.

Rosner'in müzesinde özel bir oda en kuzeyde, uçurumlarda yuva yapan kuşlara ayrılmıştır; bu kuşlar genellikle muhteşem tüyleri, renkleri ve parlaklıklarıyla görenleri şaşırtır. Bunlardan bazılarını, oralarda sadece balık tutmakla yetinmeyen Attila yakaladı. Hayat kutup gecesinde yoğunlaşıyordu.

Gece kulübünde ilerleyen saatlerde, deniz buzlası kuşağının ötesindeki gezilerini anlatmasını severek dinliyorum. Sonra yüzü Neptün'ün hatlarını alıyor: Elinde üççatallı mızrağı görüyorum. Buzdağını bölen çatlaklara girmeye cesaret ediyor, kabaran deniz tarafından oyulmuş mavi mağaralara kadar ilerliyor. Buzulların devrilişi yankılanıyor mağaraların kubbe-lerinde. Lavanta mavisi buz kristalleri çıkartıyor çevresinde: İzlanda bile güneyde kalıyor; yalnızız.

Stieglitz Planı'na bağlanan sohbeti sürdürüyoruz. Kabalacı* bir yoruma göre Leviathan, birbirinden çok uzakta bulunan

* Kabala: Yahudi mistisizmde ezoterik bir disiplin, düşünce okulu veya kurallar bütünüdür. -e.n.

kalelerde, belki uçurumlarda barınır; Yahudiler bu kaleler arasında, yabancılar olarak dağılmışlardır. Leviathan, Behemoth'a karşı savaşını oradan yürütür. Behemoth boynuzlarıyla kendini savunur; Leviathan ise yüzgeçleriyle burun deliklerini tıkayarak onu boğmaya çalışır... "Ayrıca, abluka yoluyla bir ülkenin hakkından gelinmesi için güzel bir örnektir bu." Benzetme Don Capisco'ya ait; Ingrid bunu luminarda buldu.

Her köktenci uğraş gibi Kabala'da da kehanetler gizlidir. Katakompların titanik sembollerinden de sayılan Leviathan'ı anlatırken fark ettim bunu.

Eumeswil halkı katakompları yer altında sanıyor; aradaki farkın açıklanması gerek. Bruno bilgi verirken temkinli, ancak onun cehennemî etki ve insan etkisiyle oluşmuş kovuklarda kaldığını tahmin edebiliyorum. İhtişamı yer üstündekileri aşan bir floraya sahip, geniş bahçeler var orada. Sabit sıcaklık ve özel parlaklığı olan bir ışık mucizeler yaratıyor. Botanikçiler şimdiye kadar doğanın bilinmeyen güçlerini açığa çıkardılar. Bruno'ya sormuştum: "Biyologların ormanlardan yana olduğu düşünüldüğünde tuhaf görünmüyor mu bu?"

"Kırlarda çiçek toplayan Persephone'nin Plüton tarafından kaçırılıp Yeraltı'na götürüldüğünü biliyorsunuzdur?"

Elbette; yanıt, bilimin yaydığı ışıkların hile veya şiddet yoluyla düşmanın eline geçtiği ve onun tarafından "tersine çevrildiği" zamanları referans gösteriyordu.

Gerçi katakomplar yer altındadır, ancak dağlarla birlikte yukarı doğru kubbelenirler. Böylece akkarınca hücreleri gibi bölmeli ve kapalı olan koniler çıkar ortaya. Buradan hareketle –ki bu hem Fourier'i hem Kabala'yı hatırlatır– ara alana hâkim olunur. Bu kalelerin en güçlüsü Rhadamanthys, aynı zamanda uydu başlığı olarak işlev görür, uzay gemileri ve roketler onun tarafından rotalarında tutulur ve kozmik rampalar üstünde denetlenir. Konumlarına göre yeryüzüne yakınlaştırılır veya uzaklaştırılır. Stratosferin ötesindeki uzay, büyük devletler için bile tabudur.

Vigo, bu malzemenin tam Dantelik olduğunu söylüyor. Ancak eklediği gibi, Dante'nin çerçevesi hazırды ve Inferno'yu bu çerçevenin içine yerleştirebilmişti, oysa metateknoloji bu çerçeveyi kendisi oluşturmak zorundaydı. Buna uygun olarak, orada egemenlikten çok kendini sınırlamak amaçlanmış gibi görünür.

Ingrid'le birlikte luminarın başında eğer ben varsam, bazen dört elle oynarken içimde çocukluğuma ait bir anı uyanıyor. Sevgili babamın eğitimim için çabaladığını kabul etmem gerek. İki örnekte özellikle başarılıydı. Birincisi, luminarda son derece gerekli hızlı okumayla ilgili. Sadece ne okunacağına değil, nasıl okunması gerektiğine de ilişkin; yazı tipleri, büyük harflerin dağılımı, aksanlar, noktalama işaretleriyle ilgili de ipuçları veren; diyagonal ve stenografik okumanın ötesinde nitel bir seviye sağlar. Aksi halde bu sınırsız malzemenin üstesinden gelmek mümkün değildir.

İkincisi, piyano dersi. En isabetli vuruşlar istenç dışı olanlardır. Semtimizde, İzmirli bir göçmen olan Sinyora Ricci tartışmasız otoriteydi; Yunanı, Lüblanlısı, Yahudisiyle şehir tam bir karıştırma kabıydı. Sinyora yazın piyano, kışın dans dersleri veriyordu. Boylu poslu, kumral bir kadındı; yumuşak yüz hatları Murillo'nun tablolarını anımsatıyordu. Dudağının üstünde tüyler vardı. Sinyora dans ederken enerjisi yükselmişse ellerini çırpıp, "Şimdi, sadece hanımlar. *Messieurs à genoux!* [Baylar, diz çökün!]" diyerek, işin içine sirk gösterisine benzer bir şeyler katardı. Yaptığı işe uygun kusursuz bir nezaket. Ava zorla götürülen genç bir köpek gibi, çok isteksiz gidiyordum piyano dersine. Tavan arasında geçirdiğim hüzünlü saatler dönemiydi hâlâ. Az sonra yine Diabelli'nin menuetleriyle taciz edilecektim. Daha beşinci vuruşta kesinlikle yanlış tuşa bastım ve elimin üstüne bir şaplak indi.

Şaplak en iyisiydi; hafif, hatta hoştu. Ama o boğuk ses yok mu: "Aptal, beceriksiz, sen adam olmazsın."

Her şeyin bir tekniği var; menueti evde daktiloda harf basar gibi çalıştım. Böylece hatasız, zevksiz bir yorum çıkardım ortaya. Şaplak gelmedi, iş sıkıcılaşmıştı.

Sol başparmağın aşağıya, mi tuşuna inmesi gerekti. İndir-medim ve önceki tempoya dönüşte maskem düştü:

“Beni kızdırmak mı istiyorsun? Bile bile yaptın bunu!”

Böyle diyerek parmaklarını elime doladı... Devamını hayal edebilirsiniz. Artık ders saatini iple çekiyordum ve hâlâ sık sık “Beceriksiz seni!” dediğini duyuyordum, ayrıca “Sen adam olmazsın!” da diyordu. Sözcükler değişebiliyordu.

O dönem melankolim geçmiş, uçup gitmişti; annemin ölümünün acısını unuttum ve diğer derslerde de artık ezberleyen değil, öğrenen ve iyi bir öğrenci oldum.

Sinyora otuz beş yaşında olduğunu söylerdi, ben bugün ellisine yakın olduğunu düşünüyorum. Gizemli alanlara giriş için son derece uygun bir yaş. “Öğretmenler, gökkubbe gibi, sonsuza dek parlayacaklar.”* Sinyora aklıma nereden geldi? Doğru, Ingrid’le de luminarda dört el kullanıyorum. Ama bu kez elini onunkinin üstüne koyan benim. Ne öğrendiysem onu öğretiyorum. Çapraz iç içe geçişler bunlar; rengârenk bir halı, insanın sadece kendi zevki için dokunmamış.

Kalede izinli olduğum akşamı anlatırken satranç partisini unuttum. Satranç tahtası şarap ve meyvelerin yanında duruyor; dokunmak yasak.

Oyunda sadece rakip var, düşman yok. Eşitler arasında ödüllü bir yarışma olarak yürütülüyor. Dolayısıyla krallardan çok anarka uygun... Cesur saldırı, üzerine atılan rafine ilmek, anarkın içinde olimpik bir huzura yol açar; benim burada, kalede yaptığım gibi, kendine karşı oynayabilir.

* *Eski Ahit*, Daniel, 12:3. –ç.n.

Oyun bir iş günü boyunca sürüyor. Gereksiz hamlelerden kaçınmak için Philidor'dan* bu yana değeri kanıtlanmış olan açılışlardan birini hazırlıyorum. Sonra oyun başlıyor. Günde sadece bir hamle; önceki gün beni harekete geçirmiş olan niyetleri unutmak için mola yeterli. Kendine karşı oynamak isteyen, omzunun üzerinden kendine bakmamalı.

Oyun arkaik bir zevk veriyor; piyonları oynuyorum; çevik ve güçlü fili, kurnaz atı, şahı, veziri. Kale sessiz; kader yoğunlaşıyor. Taşların artık önemli değil, anlamlı olduğu bir duruma ulaşıyorum. Her biri başına buyruk hale geliyor, basit asker komutana dönüşüyor; sırt çantasında taşıdığı mareşal asası görünür hale geliyor.

İster fildişi, ister ahşap, ister seramik veya mermer olsun materyal yoğunlaşıyor ve kendisini son safhaya taşıyor; ister fındık, ister krallıklar, ister sadece “şerefi” için oynanıyor olsun, fark etmez. Sonuçta daima ölüm kalım için oynuyoruz.

Hâlâ Latifah'ın yanındayım: Oyun, açılıştan öteye gidemedi. Afrodit, Kleopatra ve diğerlerinin içinde olduğu gibi, Latifah'ın içinde de Mezopotamyalı bir kız var. Onu siyah ve beyaz karelerden geçirerek sınıra kadar götürebilirdim: Köylü kadın kraliçeye dönüşür. Eğer escudoyu geri alsaydım, oraya doğru ilk hamle yapılmış olurdu... Fakat niye o? Her birimizin içinde, bir zamanlar İda'da tanrıçaların seçilmek için karşısına çıktığı bir çoban uyuyor.

* Philidor Savunması: Fransız satranç oyuncusu ve opera bestecisi François-André Danican Philidor'un (1726 – 1795) ismiyle anılan satranç açılışı. Savunmacı ve edilgen bir açılış olarak bilinir. –ç.n.

ORMANDAN

47

Kaleye dönüyorum, görevimin başına. Barda durduğum yerden Condor'u görüyorum; rahat davranıyor, çoğu zaman neşeli, bazen de yorgun. Sağında, profilini örtmek yerine keskinleştiren yosun tutmuş sakalıyla Odysseus olarak Domo. Solunda Attila: dalgalanan beyaz tül den örtüsüyle tekboynuz. İçince eliyle aşağıya doğru sıvazlıyor örtüyü. Onu Sentorlar arasında sınıflandırmak istiyorum; belirsiz değil ama ikili bir şey. Konuklar her gün değişiyor. Bazıları ise, sohbetin gidişatı gerektirdiğinde fonofor aracılığıyla çağrılıyor. Yan banklarda oturan yakışıklı gençler gözlerini efendilerinden ayırmıyor; beyefendi bardağını boşaltmışsa, o talepte bulunmadan bardağı bana getiriyorlar, doldurtup geri götürüyorlar.

Önce mutfak şefi. Yemek her zamanki gibi basit ve nefis. Şef ertesi gün için önerisini sunuyor. Condor tatlının üstünü çizip yerine başka bir şey koyuyor. Ara sıra, platformun üzerinde çalan küçük orkestranın şefi geliyor. Domo özellikle hoşnut kalmışsa –ama itirazı olduğunda da– çağırıyor onu. Domo'yu tatmin etmek zor. Sonra, beni aşan ince ayrıntılar üzerine konuşmaya başlıyorlar.

“Ben sesi duymak istiyorum, enstrümanı değil. Daha sessiz çıkış yapmalı o adam.”

“Kemancı bugün hazır değildi. Evde sıkıntısı var.”

“Olur böyle şeyler.”

Eleştiri fiziksel temellere dayandığında daha iyi takip edebiliyorum.

“Baştaki ese daha iyi riayet etmelisiniz.”

“Bunu nasıl anlamalıyım bilmiyorum, Ekselans.”

“Kastettiğim çalmaya başlamadan önceki es; arada giren, kesen değil.”

“Şefin değneği kalktığında işaret edilmiş oluyordur zaten.”

“Hayır o artık gözle görülen bir işaret. Bir merdiven düşünün: Değneği kaldırdığınızda ilk basamağı çıkmışsınızdır; o, duraklamaydı.”

Niye bu bana doğrudan mantıklı geliyor? Sanatın genel bir sorununa dokunduğu içindir sanırım. Ressam da boş tuvali bir süre inceler, şair ise dili çözülmeden önce sessizce tasarlar. Belki bu sessizlik içinde sanatçılar, mükemmele, eserin ne kadarının tamamlandığından bağımsız olarak, icra anından daha yakındır.

Sanırım Domo, *euphone*'u,* yani ses ahengini, veya daha çok ahenge duyulan isteği beklemek gerektiğini kastediyor. Elbette ki bu, icracı, özellikle de yemek öncesinde çalan sanatçıdan çok besteci için geçerlidir.

Attila'nın yaşı ve kökeni hakkında hâlâ bir fikrim yok. Zaman zaman bana mitolojik figürlerden biriymiş gibi geliyor ve bu sonsuzluğu da içeriyor. Öte yandan, ebedi gençlik iksirine sahip olduğunu iddia eden ve laf arasında Büyük İskender'le nasıl yemek yediğini anlatan Saint Germain Kontu** diye birini anımsatıyor.

Başlangıçta onu, subaylarla ilişkilerinde kaba bir ton kullanmaya çabalayan o doktorlardan biri sanmıştım. Konuşmalarına şöyle anekdotlar eşlik ediyordu:

“Sakallar modayla birlikte değişir, çoğunlukla da monarka göre şekillenir; eh, ben bunun çok ötesine geçtim. (O arada Condor'a doğru başını sallamıştı.)

* 1789'da Alman fizikçi, astronom ve müzisyen Ernst Chladni (1756 – 1827) tarafından tasarlanan bir enstrüman. –e.n.

** Doğum ve ölüm tarihi belirsiz olan, 18. yüzyılın ortalarından itibaren ismi Avrupa tarihinde çeşitli zaman, mekân ve bağlamlarda geçen okültist kişilik. –e.n.

Böyle bir sakalım sıkça oldu; kimi zaman ataerkil kimi zaman anarşist güdülerle. Katıldığım birinci savaşta sakalsız bir delikanlıyım; öncesinde sadakat yemini ettiğim tek görevim buydu. Arkasında durduğum tek yemin demek istiyorum... Sonraları, fayda sağlamak ya da zarar görmemek için çok yemin ettim; Hipokrat'ınki bile bir yönetmelikten fazlası değildi. Yemin meselesi bakirelik gibi bir şeydir.

Kaybedilmiş bir savaş sonrasıydı, sakalım bugünkü gibiydi; o zamanlar aklaşmıştı artık. Doktor olarak çok şey öğrenmiş ve görmüştüm; büyük tıbbi yardım istasyonları cehennemin bekleme odasıdır. Şehir, Sarı Han'ın birlikleri tarafından işgal edilmişti ve artık nispeten sakindi. Sakalım işe yaradı; sayesinde Tatarlar nezdinde saygıdeğer bir figür olmuştum. Kısa süre içinde 'General' olarak tanındım. Öte yandan, gençlerin beni suçladığını ve protesto öznesi olarak gördüğünü fark ettim. İtip kakmaya çalışıyor, arkamdan hakaretler yağıdırıyorlardı. Aldırmadım. Sadece bir defa, içlerinden biri yolumu kesip iki eliyle sakalıma yapıştığında sabrım taşı. Omuzlarından tuttum, ters çevirdim, bastığım tekmeyle savrulup bir vitrinin içinden geçti. Vitrinler çoğunlukla Sarı Han'ın resimleri dışında boş olduğu için sadece cama zarar verdi. Bu olayın ardından kendimi güvende hissetmemeye başlamıştım. Grup halinde dolaşan delikanlılar saldırgandı. İsimsiz tehditler geliyordu. Komutandan görüşme talep ettim ve dostça karşılandım. Yağma ve talan yoluyla ele geçirilmiş yerde, lüks içinde oturuyordu. Önünde el pençe divan durdum. Bu arada, direnişin ahlaki bir performans olarak takdir edildiği dönemi çoktan geride bırakmış olduğumu belirtmeliyim. Bunlar liberal çağrılar, polisin işini üstlenen intiharcılar için reçetelerdir. Burada yapılabilecek tek şey vardır: bukalemun gibi davranmak. Bu sözcüğün Yunanca anlamı 'yer aslanı'dır. Ben bir kez yemin ettim, bir kez direniş gösterdim; halkın ve kralın artık benden hiçbir talebi olamaz.

‘General, sizi bana getiren sebep nedir? Sizin için ne yapabilirim?’

‘Kumandan, tehdit ediliyorum: Yaralılarınıza baktığım, onları tedavi ettiğim için bana kızgınlar. İşime devam etmek istiyorum ve sizden, kendimi koruyabilmem için bir silah rica ediyorum.’

Başını salladı: ‘En iyisi siz bana o serserilerin adını verin... Sonra eminim ki onları bir daha hiç görmeyeceksiniz.’

‘Ne yazık ki onları tanımıyorum.’

Tanıyordum elbette ve güvenli bir yere sakladığım bir silahım da vardı. Ama oyunun kurallarına uymak gerekir, hem de olabildiği sürece iki taraf açısından da. Ayrıca, kumandana gizli bir hizmette de bulunmuştum; doktor olarak aynı zamanda bir yanınızla günah çıkartan papazsınızdır:

‘Pekâlâ peder... Senin özelinde bir istisna yapacağım.’

Böylece bir tabanca ve öncelikle de silah ruhsatı edindim. Yasadışılığa olabildiğince geç geçmek gerekir. Evimle askerî hastane arasında şehir parkı vardı. Uzun bir iş gününün ardından karanlıkta parktan geçiyordum. Vitrine savurduğum tipin yolun ortasında durduğunu görünce silahın emniyetini açtım.

Sol eliyle bana bir puro uzattı:

‘Eee, yaşlı teke, ateşin var mı?’

‘Üzgünüm, ben sigara içmiyorum.’

Der demez beni yere seren bir yumruk savurdu.

‘*Excuse me darling* [Bağışla hayatım]... Al sana ateş.’

Böyle diyerek cebimin içinden ateş ederek ona bir ders verdim. Uzun süre unutmayacağı bir dersti bu; alttan eğimli gelen mermiler problemlidir.

Sonra diğerlerinin yanına gidip hepsini yüzükoyun yere yatırdım. Koyun gibi uysallaşmışlardı; namlu her birinin ensesine dokundu. Tatarlar bu yöntemi, direnişi kırmak için sorgularda kullanır; mağlupları boyunduruk altına alan Romalılar gibi. Ve bunun için tek bir geçiş yeterliydi.

Artık onlardan korkmamı gerektirecek bir şey kalmamıştı, en azından işgal altında olduğumuz sürece. Fakat bu gençler

çoğunlukla saygın ailelerin evlatlarıydı. Yenilmeyi kabullenen babalarına karşı başkaldırıyorlardı ve beni de öyle sınıflandırmışlardı. Eğer beni tanımış olsalardı, onlarla iyi anlaşırdım. Fakat hayat kısa ve ben sıra yerine şarabı yeğlerim.

Bir süre sonra çadırları sökmenin uygun olacağını düşündüm; geceleyin iki tabancayla birlikte karşı tarafa geçtim; orada da eskiden beri dostlarım ve koruyucularım vardı. Bir Moritanyalı her yerde masayı hazırlanmış bulur. Ayrıca bazı insanların doğal yetenekleri vardır. Yetenekli bir doktor, bir şarkıcı, bir *courtesan*,* dost düşman tarafından sevilir. Onlar Bias** gibi kendilerinin olanı yanlarında taşırlar; bu tür insanların beşiğine bir serbest geçiş belgesi konmuştur.”

48

Attila, gece yarısından önceki bu sohbetlerinde, eğlenceye katkı olsun diye, çoktandır ciddiye almadığı gençlik şakaları anlatan biri gibi rahat. Bu arada, tiranlık hakkında kendini ifade ederkenki açık sözlülüğü şaşırtıcı görünüyor; sahip olduğu otorite kaynaklı olabilir. Ayrıca, sohbet ettiği kişiler aynı masada oturduğu, güvendiği arkadaşları; Condor’la Domo sakın. Benzer bir şey zeki Yahudilerin kendileriyle dalga geçmesinde vardır; bu tavır işi kolaylaştırır, hatta sohbeti şenlendirir.

Kriegerverein’lerde*** anlatılan bir dizi anekdot topladım. Tuhaf olan, bilimsel araştırmalara verdiği zamanla ilgili tek söz etmemesiydi, ancak yıllarını laboratuvarlarda geçirmiş olmalıydı. Elbette evraklarında kayıtlıdır hepsi; Domo zaman zaman buna ilişkin imalarda bulunur. Başlangıçtaki gelişmeye dönüş denemesine cesaret edildiği transplantasyonlar döneminde Attila, önemli bir rol oynamış olmalı. Prometheus’un

* Üst sınıftan erkeklere çalışan, güzel ve çekici olmalarının yanı sıra zeki, yetenekli ve eğitilmiş olmalarıyla da ünlü fahişelere verilen isim. —e.n.

** Yedi Bilge’den biri. —e.n.

*** Almanya’daki Muharip Gaziler Derneği’nin resmî adı. —e.n.

çocukları zamanlarının geldiğini sadece Urania olarak algılamamışlardı.

Attila'nın suskunluğunun iki nedeni olabilirdi: Ya deneylerini ters sonuçlara yol açmış ve bu nedenle gizlenmesi gereken aşırılıklar olarak görüyordu ya da bu deneyler çok başarılı olmuştu. Altın madeni bulmuşsanız susmanız gerekir. Belki de yanıt sorudan daha güçlüydü... Bir mucize, deneye son verdi. Alanında usta biri doğayı aldatmaya çalıştı; bir patlama ustanın çalışmasını doğruladı ama aynı zamanda yok etti. Büyünün seyri budur. Önlemler zahmetlidir. Ruh ortaya çıktığında çabalar gereksizleşir. Teknik ayrıntı bile isteye unutulur.

Gecenin ilerleyen saatlerinde, Kuzey Buz Denizi'ne, büyük çöllere, ormana doğru sınırları aşma cesareti gösterdiğinde dikkatle dinlemeye başlıyorum. Coğrafyayla hayali birbirinden ayırmakta zorlanıyorum; ancak bu zaten Eumeswil'imiz için de geçerli. Gündelik yaşamın gerçekliği bulanıklaşıyor, hayalin gerçekliğiyle iç içe geçiyor; bazen biri bazen diğeri bilince daha güçlü nüfuz ediyor.

Gri Trans-İzlanda Şatosu gibi bazılarının yerlerini, kimi parçaları birleştirerek yeniden kurdum. Fakat varsayımlar ve elbette eksiklikler de kaçınılmaz; bu bizim bilimimizin zaafıdır. Kaynaklar zamanın içine sadece bir kez akar.

“Büyük yıkımlardan birinden sonraydı. Aradan yıllar geçti. Zaten önceden de bitki örtüsü kıt olan çöl tamamen kavrulmuştu. Kervan yollarının iki yanı insan ve hayvan iskeletleriyle doluydu. Kemikler güneş altında opal gibi parlıyordu; kireçsilenmişlerdi. Ağarmalarının nedeni çürüme değildi. Et anında, alevler içinde yok olmuştu. Vahaların çamurdan kulübeleri, sondaj sahalarındaki evler bu şekilde erimişti; balçık ve taşlar sırlanmıştı. Duvarların üstünde palmiye, deve ve insan silüetleri, peşinden alevin geldiği ışınımın gölgesi olarak görülmekteydi. Bir sondaj kulesinin üst bağlantısı, sanki bir fıskiye

donup kalmış gibi aşağı sarkıyordu. Bir topun ağzı, hortum ağzı gibi eğikti; alt tarafında çelik damlalar kumun üstünde birikmişti. Felaketlerin de tarzları vardır.

Ben yalnızdım. Yanımdakilerden bazıları daha ilk yürüyüşlerin ardından pes etti, çünkü korkuyla başa çıkabilecek durumda değillerdi; birçoğu susuzluktan veya zehirlenmiş vadilerde ölmüş olmalı. Bir kez daha sonuncu oldum; yaşın sağladığı tecrübedir bu. İnsan hayatta kalmaktan yorgun düşüyor.

Ormana nasıl ulaştığımı bilmiyorum. Sağanak yağışlar eski suvatları doldurmuş olmalıydı. Aynı zamanda yıkımın merkezinden de uzaklaşıyordum; ilk akbabalar havada daireler çizmeye başlamıştı. Sonra bitkilerle hayvanlar gördüm, aralarında bana yabancı olanlar vardı. Bazıları eski masal kitaplarından resimleri hatırlatıyordu, sanki bir Demiurgos onları birbirine yamalamış gibi.

Tükeniş yol açan yürüyüşlerde sanrıların ortaya çıktığı bilinir. Öte yandan resimler, uzun zamandan beri kafamı meşgul etmiş olan deneyleri anımsatıyordu bana. Bu anın onları çöle izdüşürmüş ve büyütmüş olması mümkündü. Bu da gerçeklik kazanabilir; sonuçta her deney gerçeklik kazandırılmış bir anıdır.

Balta girmemiş izlenimi uyandıran orman âdeta duvar oluşturmıştı. Sanki alev soluğu ve peşinden gelen büyük tufan onun içinden temel kuvveti serbest bırakmış gibi, felaket onun gelişimini artırmış olmalıydı. Bu, Cuvier'nin teorisini* desteklemekteydi.

Ağaçların taçları en yüksek kuleleri aşan boylara ulaşmıştı. Bir orduya gölgelik sağlamaya yetebilecek taç yapmış olanlar da vardı. İç içe geçişlerinde tuhaf bir durum olduğunu

* Georges de Cuvier (1769 – 1832): Fransız bilim ve devlet adamı. Felaket teorisi şu şemayı izler: Gerçekleşen bir felaket, türlerin yok olmasına yol açar. Arkasından yeni türler gelir. Kısaca, canlılar âlemi sabit değildir ve sürekli değişim halindedir. Cuvier bu değişimin dünyayı kasıp kavuran büyük afetlerle olduğu kanısındaydı. –ç.n.

sonradan fark ettim: Dallar çiftleşmişti. Aslında bu durum bir botanikçi veya aşılama yapan bir bahçıvan için yeni bir şey değildir. Saksonya'da, aynı gövdede yedi tür meyve yetiştiren birini tanımıştım. Burada olağanüstü olan, karıştırmanın gelişigüzel başarılmış olmasıydı. Bütünüyle yabancı türler çiftleşmiş ve eğer görseydi Linné'yi bile hayal kırıklığına uğratacak meyveler üretmişlerdi.

Bu da bana yine laboratuvarları anımsattı. Devleşmeyi sağlamayı başarmıştık. Hintli tanrılar gibi çok kollu yaratıklar, Efes Artemis'i gibi çok memeli kadınlar. Genetik labirentler arasından el yordamıyla, sadece kayrak taşı ve marn ocakları sayesinde bilebildiğimiz atalarımızın dirilişine ulaşmıştık.*

Ancak burada değişken bir hava esmekteydi ve bizim olağanüstü bir çabayla imbikte elde etmeye çalıştığımız şey orman çapında başarılmıştı. Bunu âdeta, büyük dönüşüm umudunu artık yitirmişken, saf altının ocakta parladığını gören bir simyacı gibi doğrudan hissediyordum. Bizzat kendimi bu dönüşümün içine, ama aynı zamanda bilgiyi ancak daha sonra ayrıntıda teyit eden yeni bir dünyanın içine dâhil edilmiş hissediyordum.

Bilgi Ağacı'ndan Hayat Ağacı'na geri dönüş yolu korkutucudur. Fakat arkamda bıraktığım çöle dönüş yoktu. Orada ölüm kesindi. İçinde kaybolma tehlikesine rağmen, açık denize ulaşınca kadar ormanı geçmek zorundaydım. Her balta girmemiş orman gibi, sık, kısmen dikenli çalılıklardan oluşan bir kuşakla çevriliydi. Ormanın derinliklerindeki karanlık içinde yol biraz daha kolaylaşıyordu. Fakat buna karşılık yönümü bulmamda bana yardımcı olabilecek güneşi yapraklar engellemekteydi.

Uzun süre daireler çizmiş olmalıyım; ıssız adada mahsur kalmış biri gibi çıplak, yara bere içindeydim. Dikenler giysimi

* Fosiller sadece kayrak taşı ve marn denen tortul kayalarla bulunur. -ç.n.

ve derimi paramparça etmişti. Su içebileceğim kaynaklar ve dereler, yiyebileceğim meyve ve yemişler de buldum. Belki onların gücü, ateşin ortaya çıkardığı sanrılarla birlikte hayalî direnç testlerine nüfuz etmekteydi.

Bir defasında, termit ordusunun yürüyüş koluna yol vermek zorunda kaldım. Olağanüstü büyüklerdi ve tepesinden kıvılcımlar saçan bir dikilitaşa doğru ilerliyorlardı. Yukarıda ağaçtan ağaca geçen yılanlar da alışılmadık derecede büyüktü. Kayıyor gibi görünmüyorlardı ama uçuyor gibi de değillerdi; sanki kıvrımları dalgalanıyordu. Anlaşılan ejderhaya geçiş gösterilmek istenmekteydi. Sarıldıkları ağaçların gövdeleriyle iç içe geçiyorlardı. Pençe darbelerinin neden olduğu çatlaklardan kan kırmızısı reçine ya da reçinemsî kan akıyordu. Dürbün eksikliği duymadım hiç, yılanların her bir pulu beynime kazındı.

Sadece mimozalardan tanıdığımız bir hassasiyet de burada genelleşmiş görünüyordu. Ağaçlardan birinde bizim akça ağaç meyvesine benzer meyveler vardı; çocuklar bunları burunlarına yapıştırır ve püsküllerine “kanatçık” der. Yalnızca bir benzetmedir; buradaysa etkin durumdaydı: Yere yuvarlanmıyor, uçuşuyordu. Minik yarasa fırtınası ağaç gövdesinin çevresinde şenlik yapıyordu. Burada insan kök salabilir, ağaç olabilirdi.

Sonra yine, fırtınaların söktüğü ağaçların üstünde, çalılıkların oluşturduğu adalar. Bir tanesinde vahşi hayvanların açtığı patika vardı. Yorgunluktan ölmüştüm, gözü kapalı izledim yolu. Yol boş bir alana çıkıyordu; alanda, yüksekliği hayal gücünü aşan bir selvi vardı. Eğer gökyüzü bulutlu olsaydı tepesini göremezdim. Gövdesi boştu: İçeriye giriş doğal yıpranmayla oluşmamış, iç kabuk kapı gibi, dikdörtgen şeklinde kesilmişti. Ağaçlar bizim en iyi dostlarımızdır; içeri girmeye cesaret ettim.

Karanlıkta ağacın içini dört ayak üstünde dolaştım; zemin hayvan postuyla, daha doğrusu bir hayvanın sırtında ondan

serpilmiş gibi görünen bir keçeyle kaplıydı. Harika bir kamp; üstüne uzandım ve anında ölüme benzer bir uykuya daldım.

Orada ne kadar uyudum bilmiyorum. Uyandığımda, gençlik çeşmesinde banyonun ardından yeniden doğmuş gibi hissediyordum kendimi. Hava çok güzeldi; reçinesi tütüsde yanan selvi ağacı gibi kokuyordu.

Ahşap kapıdan içeriye sabah güneşi yansımaktaydı. Doğruldu; tenim parlıyordu, kan temizlenmiş, dikenlerden iz bile kalmamıştı. Rüya görmüş olmalıydım. Fakat o arada bana bakım yapılmıştı. “O arada” ne demek? İki an arası ya da iki varoluş biçimi arasında bir kesinti.

Yanımda bir giysi duruyordu, *burnus* [bornoz] denen bir tür bedevi giysisi; aynı halı gibi altından dokunmuş. Yanında sandaletler ve üstünde ekmekle şarap olan bir tepsi: büyük ve hak edilmemiş bir armağan. Bu armağan nereden geldiyse, duadan başka bir yanıt mümkün değildi.”

Attila bu noktaya nadiren ve daha çok da kendi kendine konuşurken gelir. Araya boşluklar giriyor, “o arada” sözleri yerleşiyor. Bazen –son derece dayanıklı ve çürümeye karşı doğal korunaklı olan sedir ağacı üzerine anlattıkları gibi– konu dışı bilimsel ya da mitolojik sözlerin içinde kaybolduğu da oluyor. Bu ağaç tapınak, gemi, beşik ve tabut yapımında, aynı zamanda ölü yakma işleminde kullanılıyordu. Bu arada Attila için botanik anlamdan çok, mitolojik anlamın ağır basması dikkatimi çekiyor. Sedir, selvi, mazı, ardıç birbirleriyle eşgüdüm sağlar, Atlas, Sion, Sina ve Yeni Dünya’nın dağları da aynı şekilde. *Yggdrasil*’i* bile dışbudak olarak değil, sedir olarak görüyor sanki. Yani onun için sözcüğün biyolojik anlamı, kozmogonik anlamından daha önemsiz. Bu ayrıntıyı not ediyorum; çünkü başlangıçta her şeyin daha karmaşık değil, aksine, daha basit hale geldiğini fark edinceye kadar, Attila’nın dilinin arka planına ulaşmak bana zor geliyordu. Attila, dili senteze dönüştürüyor.

* İskandinav mitolojisinde Hayat Ağacı. –ç.n.

Masadaki sohbetlere katılanlar üzerinde yarattığı etkiyi böyle açıklıyorum. Gümüş gibi parlayan Attila, kesinlikle masanın odağını oluşturuyor. Domo bile aydınlanmış görünüyor. Çok içki içiliyor; ayık olan bir tek benim. Alnının üzerinde yoğunlaşıyorum, sanki bir tomurcuk baş vermiş gibi çıkıntı oluşturan boynuzu görüyorum. Condor'un elini okşuyor baba gibi —kayınpeder gibi de olabilir.

Ormandan hiç söz etmeyen Attila'nın dili denize gelince çözülüyor. Deniz fazla uzakta olmuş olamaz. Yol, metamanzaradan tarihdışı manzaralara, ormandan kaotik deniz kıyısına açılıyor; Attila'nın orayla ilgili anlattıkları iç açıcı değil, hatta umutsuz diyebilirim.

Tarihsiz yerlerin sembollerinden biri moloz ve çöp alanlarıdır. Buralar, bulunduğu yerler için tehdit oluşturur. Atıkla, tarımda olduğu gibi başa çıkılmaz artık; bu moloz ve çöp yığınları oluşumların üstünü kaplar. Bir gemi karaya oturduğunda enkaz kıyıya vurur. Direkler ve kalaslar, kulübe yapımında veya yakacak odun olarak kullanılır. Böylece moloz ve çöplerin üzerinde ve bunlar sayesinde yaşanır. Geçmişte kalan zenginliğin ve bolluğun ardından gelen çıplak açlıktır. Büyüme artık sürdürülemez.

Önce yanlış düşünülür, sonra kötü hareket edilir; bu durumun belirtileri görülmüştü. Attila, hümanizm kaynaklı kazı tutkusunu zaten bu belirtilerden sayıyordu. “O zamanlar bir tür yer altı kargo kültleri başladı; sanat eserleri artık sadece mezarlardan çıkıyordu. Hemen sonra tanrıların iktidarı son buldu. Ardından fosil depolama alanları tüketildi; depremleri, enerji açlığı nedeniyle çok eski ormanların yok edilmesi izledi. Deniz bile depolama alanı haline geldi. Dışbudak artık budanmıyor, kesiliyordu.”

Attila'nın davranışlarını incelediği Büyük Çöp ve Moloz Depolama Alanı'nda yaşayanlar, orada kazılmış mağaralarda barınmaktaydı; hepsi neredeyse çıplak ve silahsızdı. “Mantarlar

başkalarının klorofiliyle böyle yaşar.” Avcı ve toplayıcı olarak toprağı kazıp kök arıyor, küçük hayvanlara tuzak kuruyorlardı. Ne taşı işleyebiliyorlardı ne ağacı; ellerine nasıl gelirse öyle kullanıyorlardı; metal alet edevat ile makine parçalarının kalıntıları için de aynı şey geçerliydi. Yaşıyormuşa benzemiyorlardı pek, Prometheus onlara ateşi vermeden önce olduğu gibi, daha çok karanlıkta hayale dalmışa benziyorlardı. “Son insanın mirasçısı ilkel insan değil, hayalettir.”

Attila hekim olarak onlarla ilgilenmiş olmalıydı ama boşuna. Zaman zaman karaya korsanlar çıkıyor ve kirlenmemiş sığınaklardan aldıkları silahları denemek için onları avlıyor, aralarından bazılarını, bu sığınakları keşfetmek için yanlarında götürüyorlardı. Köle olarak işe yaramazlardı.

49

Bugün belki de Eumeswil'den ayrılmamı gerektirecek bir kararla karşı karşıya bırakıldım. Kung'un, kahvaltıyla birlikte getirdiğı görev listesinde, saat on birde rapor vermek için Domo'nun yanına gitmem emrediliyordu. “Resmî kıyafet giyilmeyecek”ti.

Üstümde hâlâ sabahlık vardı. Çinli, eşyalarımı hazırlarken düşündüm. Bu talimatın nahoş bir anlamı olabilirdi; belki Dalin'in kendini övmek için yaptığı nihilist konuşmalar dinlenmişti. Ya da Sous Nehri'nin yukarısındaki gizli barınağı bulmuşlardı? Birini merak, diğerini özel zevk olarak açıklayacaktım. Görevimle ilgili suç sayılabilecek bir şey yoktu; gece her zamanki gibi servis yapmış ve Condor giderken dostça ayrılmıştık. Yani endişelenmem gereksizdi ki ayrıca bu tür durumlarda gelmen emredilmez, onlar gelip alır seni.

Domo beni çalışma masasının arkasında kabul etti; anlaşılan çok meşguldü, ancak her zamanki gibi dikkat kesilmişti. Bu sabah aynada gerçek görüntümü algılamıştım ve bu beni

başıma kötü bir şey gelmeyeceğine inandırmıştı... Domo'nun yüzünü geceler boyu incelemiştim.

“Venator, sizi ne kadar takdir ettiğimizi biliyorsunuz; gerek burada görev başında gerek tarihçi olarak. Tarihin içine gereksiz yorumlar katmıyorsunuz. Condor'un Büyük Luminar'ı sizin kullanımınıza sunmuş olması boşuna değil. Bunun için verilen görevi başaracağınıza inanması yetmez, size güvenmesi de gerekir.”

Sonra konuya geldi:

“Condor çölün ötesindeki ormanlara büyük bir av seferi yapmaya karar verdi. Talimatları hazırlıyorum; yakında yola çıkacağız. Avcılar ve her zamanki maiyetin yanı sıra, bilginlerden oluşan dar bir kadro düşündüm, aralarında zoolog olarak Rosner, tarihçi olarak siz varsınız. ‘Katırlarla bilginler ortaya!’” Ama şaka bir yana, siz bizim Ksenofon'umuzsunuz tabii, eğer onaylarsanız.”

Belki eklemek istediği bir şey daha vardı, onun yerine bir imada bulunmakla yetindi:

“Bu iş hoşuma gitmiyor; kontrolden çıkabilir.”

Kastettiği Attila'ydı. Bir zoologla tarihçiyi düşünmüş olması, ne tür tehditlerle karşılaşacak olursak olalım, avı doğal ve insani sınırlar içinde tutmak istediğine işaret ediyor. Eumeswil'de yeri doldurulmaz olmasına rağmen kendisinin bizzat katılıyor olması da bunun için bir ipucu.

Bir sonraki konuşma için fonoforu almak amacıyla yana döndü; yüzünü profilden görüyordum. Sarkan sakalı çeneyi biraz keskinleştirip uzatmış; sanki boynuz başlangıcı çenesinde; Attila'da olduğu gibi alnında değil. Kalenin kızıl taşları yüzünden sakalı yosun yeşili parlıyordu. Hayat bir optik yanılsamalar zinciridir, fakat bu yanılsama Domo'ya uyuyordu;

* Napolyon'un Mısır Seferi'ne neredeyse bütün disiplinlerden bilim adamları da katılmıştı. Askerler bu insanlardan hiç hoşlanmıyor, her fırsatta onlarla alay ediyorlardı. Komuta ettiği birliğe Arapların saldıracağını anlayan General Friant şu emri verdi: “Bilginler ve katırlar ortaya!” Emri duyan askerler kahkahalarla gülmeye başladılar. –ç.n.

aramızda kurtulacak biri varsa, odur... Tanrılarla işi olmaz onun.

Bana düşünme süresi tanıyor; kararımı hemen vermiş olmama rağmen taktik nedenlerle tanıdığı süreyi kabul ediyorum. Sadece bir ara bölgeye, bir antreye açılıyor olsa da şehirden dışarı çıkan iki yoldan biri açılıyordu önümde. Daha çok katakomplara eğilimi olan Domo'yu değil, Attila'yı izleyeceğim. Attila bu işi bağlayan olarak Condor'un önünde yürüyor.

Kabul etmeden önce danışabileceğim tek kişi Vigo'ydu. Kaleden izin alarak akşam bahçesinde ziyaretine gittim. Bunun keşif gezisinden öte bir şey olduğunu hemen kavradı. Elbette ki her avın kalidonyen* bir arka planı vardır.

Vigo'nun durum değerlendirmesi tarihsel temellerden hareket ediyordu. "Siyasi iradenin büyük hedefi Leviathan'dır. Buna az çok ulaşıldı; Caesar'ların yönetiminde veya teknolojik mükemmeliyet sonucu gerçekleşen dünya devletinde olduğu gibi kaçınılmaz olarak geç dönemlerde. İki doruk noktası: Biri kişisel olandan, diğeri kamu yararından hareketle filizlenip gelişmişti. Bir tarafta Tanrı-Caesar, diğer tarafta titan olarak *homo magnus* [büyük insan]; bir tanesi hayvanla bağlantılı, diğeri cehennemî güçle. Sembollerde de görülüyor: Bir tarafta kartal ve aslan, diğer tarafta renkler ve aletler.

Dünya devleti, Boutefeu'nün öngördüğü gibi paramparça oldu. Geriye Diadohoi ile taklitçi şehir devletleri kaldı. MS 19. yüzyıl, temel düşünce olarak sürekli ve üstelik nitelikli büyümeyi ilan etmişti, 20. yüzyılda *homo faber* [yapıcı insan] bunu gerçekleştirmiş gibi görünüyordu. Sonra gelişimin içinde, kabaca ekonomistlerle ekolojistler arasında diye tanımlanabilecek yeni farklılıkların ayrılması gündeme geldi. Bir tarafta hâlâ dünya tarihi, diğer tarafta jeolojik tarih açısından düşünülmekteydi; birinde paylaşım, diğerinde yönetim gündemdeydi;

* Yunan mitolojisinde, Calydon kentini yok etmek için Artemis tarafından gönderilen vahşi domuza karşı düzenlenen av. -ç.n.

dünya ile çevre arasında çatışmalar, ilaveten her milenyumda tekrarlanan kıyamet havası ortaya çıktı.

Gücün bir noktada toplanması son zamanlara denk düşer. Gücün yoğunlaşması kaçınılmaz olarak teknolojik karakterdeydi. Öte yandan kabaca, yani klasik bilim çerçevesinde konuşulduğunda, bir tarafta biyologların, diğer tarafta fizikçilerin silahlandığı söylenebilirdi. Biri organik, diğeri maddi örneklerle; biri genlerin, diğeri atomun içine ilerledi. Yol sadece tarihin değil, insanın da temellerinin altına; bir tarafta ormana, diğer tarafta yeraltına açıldı.

Bilim dışında her şeyden kuşku duyuluyordu... İkirciksiz ve gezegen çapında gelişen sadece oydu; devleti de o tüketti. Tanrılardan önce olan, hatta tanrıları yaratan büyük titanlara özgü olanı, bilim başardı. Kendisi için de gizli olan bu hedefleri anlamak için, ölüm ve yaşamın yeni bir biçimde yanıt verdiği bir sınırına gelmek zorundaydı.”

Vigo dedi ki: “Martin, sizin ormanı tercih ettiğinizden asla kuşku duymadım. Ama onu bir geçiş olarak gördüğünüzü de biliyorum... Attila gibi hedef veya Domo gibi hayal ürünü olarak değil. Lakin nedir kurgu? Bütün büyük dönüm noktalarımızda bir düş gerçekleşir. Tarihçi olarak siz bunu bilirsiniz. Bizi başarısızlığa uğratan düşlerimiz değil, onları yeterince güçlü düşlememiş olmamızdır.”

50

Attila uygun saati hesaplamıştı; geceleri yürüyeceğiz ve yarın dolunayda yola çıkacağız. Öncü komandolar çadırlarla çoktan yola koyuldu. Bu arada veda ziyaretlerimi yaptım, tabii beni vazgeçirmeye çalışan sevgili babama da gittim. Bu girişim onun için macerayla şarlatanlık arası bir şey. Bruno da kuşuyla yaklaştı; katakomplara gitmemi tercih ediyordu. Son kez Latifah’la Ingrid’e de uğradım, denizin sıcak ve soğuk akıntıları arasında bir kez daha yüzdüm.

Latifah'a bu kez escudo değil, bir buket çiçek verdim. Hedefi vurduğumu iliklerime kadar hissetmiştim. İçten bir sıcaklık çıktı açığa. Ingrid de ilk kez örtüleri kaldırarak beni şaşırttı. Ben de hakkını verdim.

Yukarı Sous'daki kaçış kalesiyle de vedalaştım. Giriş şimdiden otlarla kaplanmıştı, yakında tamamen kapanırdı. Gece kulübünde topladığım notları saklamak için gitmiştim oraya; notların şifresini –hiç kimse yapamazsa– Bruno çözer. Bilimsel çalışmaları enstitüde bırakıyorum; çoğunlukla fragman halindeler.

Bu notları yakıp yakmama konusunda kuşkudaydım; en çok da tamamlanmamış olmaları beni üzüyor. Yeterli olamama düşüncesi, gerek tarihî gerek şahsi varlığımı gölgeliyor. Aslında herhangi bir el yazmasının imhası bir tür zihinsel intihardır. Amacım intihara karşı bir şey söylemek değil. Ancak bununla ilgili bir olay, beni el yazmalarını imha etmekten alıkoydu.

Bu günlerde, kendimi ormana hazırlamak için ayna karşısında çok yoğun çalıştım. O arada daima hayalini kurduğum şeyi, yani fiziksel varlığımdan tamamen bağımsızlaşmayı başardım. Aynadaki yansımamı duyu-üstü âşık* olarak, onun karşısında duran gerçek kendimi ise onun geçici yansıması olarak görüyordum. Aramızda her zamanki gibi bir mum yanmaktaydı; mumun alevi alnımı alazlayıncaya kadar üstüne eğildim; yarayı görüyor fakat acı hissetmiyordum.

Kahvaltımı getiren Kung geldiğinde beni yerde cırılçıplak uzanmış yatarken buldu. Çinliler hem öldürmede hem hayata döndürmede ustadır; sıcak havlular ve kuvvetli esanslarla beni tekrar hayata döndürdü. Kimseye bir şey söylemeyeceğine söz verdi. Eğer alnımda leke kalmamış olsaydı, hayal gördüğümü sanabilirdim.

* *Faust*'ta, Gretchen ile ilgili eline geçen fırsatı değerlendirmeyen Faust'u azarlayan Mefisto'nun repliğine gönderme olabilir: "Seni gidi duyu-üstü, duyusal âşık..." –ç.n.

SONSÖZ

Yıllar önce tiran ve maiyetiyle birlikte kaybolan kardeşim Martin Venator'un öldüğü artık resmî olarak da ilan edildi. Babamız haklı olarak o girişimle ilgili olarak kendisini ısrarla uyarmıştı. Biz bunu daha o zamanlar, oyunu yitirdiğini gören bir diktatörün son çaresi olarak değerlendiriyorduk.

Bu arada şehirde çok şey değişti, iyi yönde olduğunu söyleyebilirim. Kale ıssızlaştı; keçi çobanları sürülerini kale duvarlarının içinde otlatıyor. Sürgünler yabancı diyarlardan, tutsaklar ise adalardan geri döndü; tiranın uşakları onlarla yer değiştirdi.

Kardeşimin mirasçısı olarak miras yönetimi bana düşüyor. Artık müdürü olduğum Tarih Enstitüsü'nde sakladığı bilimsel araştırmalar da bunlar arasında. Belki fazla alçakgönüllülükle tamamlanmamış olarak tanımladığı araştırmalarının düzenlenmesini sağlıyorum.

Kısa süre önce nehrin yukarısında, vahşi doğa içinde keşfedilen evraklar ise sürpriz oldu. Bir bizonun peşindeki avcılar bu evrakları sığınakların birinde silah ve erzak stokuyla birlikte bulmuşlardı. Yanlarında bir bilgin olmasaydı, bu el yazmalarını kesinlikle yakarlardı. Şimdi bendeler.

Biz kardeşimin kalede yerine getirdiği tali görevlerden üzüntü duyuyor ve hoş karşılamıyorduk. Bu sığınağı büyük çabayla hazırlamış olması, duyduğu şüpheyi ve zihinsel direncine tanıklık ediyor. Bunu eylemiyle de mutlaka kanıtlardı. Keşke bize ve dostlarımıza güvenseydi.

Evrakların büyük bölümünü, bir sürü tarihli ve tarihsiz pusula oluşturuyor: Gece çalıştığı yerle ilgili faturalar ve notlar, aralarında da hiyeroglif tarzında pasajlar var. Atıfta bulunduğu

Bruno iltica etmiş. Söylenenlere göre katakomplarda önemli bir mevkide faaliyet gösteriyor.

Sonra bir de son sözünü yazdığım notlar var. El yazısı çoğunlukla özensiz olsa da bunlar daha okunaklı. Zaten neredeyse kendi el yazımdan daha tanıdık geliyor bana. Sonuçta insanın reddedemeyeceği benzerlikler var.

Okuduklarım vicdani bir çatışmayla; bireyle tarihçinin vicdani çatışmasıyla karşı karşıya bıraktı beni. Kardeşim ailesini sevmiyordu. Bu onun karakterine son derece uygun. Biz ise onu seviyorduk. Kardeşimin anlatımı birey olarak bana bunları imha etme hakkı verecek olan yargılarla, bence yanlış yargılarla doluydu; bu konuyu düşündüm. Her kalan mirasın ardından bir şeyler yakılır; ya ölmüş olanı hatıradan arındırmak veya aileyi zor durumda bırakmamak için. Ama ben tarihçiyim ve tarihçi bir aileden geliyorum. Sevgili kardeşimin, unvanlar arasında en sevdiği, “doğuştan tarihçi” unvanı idi.

İnsanın kendisini feda etmesi gereken, arşiv vicdanı diye bir şey var. Ona boyun eğiyor, bu sayfaları mühürlüyor ve onları Enstitü’de saklıyorum.

